

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXIV Nr. 3 — 4
MARTIE - APRILIE
1975

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN

**Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

**P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului**

**P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Dunării de Jos**

MEMBRI :

**P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor**

**P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan**

REDACTOR RESPONSABIL :

**P. C. Pr. Petre F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan**

C U P R I N S U L

Pag.

Realegerea Domnului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România	225
--	-----

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. Asist. CONSTANTIN GALERIU, <i>La Duminica Fiului Risipitor</i>	228
Prof. ȘTEFAN AI. SĂVULESCU, <i>La Duminica a doua din Post</i>	232
Pr. IOAN V. COVERCĂ, <i>La Duminica a III-a din Post</i>	236
Pr. Conf. ȘTEFAN ALEXE, <i>La Duminica a IV-a din Post</i>	240
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica a V-a din Post</i>	243
PETRE D. ȘTEFĂNESCU, <i>La Duminica Floriilor</i>	247
Diac. ȘTEFAN Gh. MILEA, <i>Cuvînt despre pocăință</i>	251
Arhim. IERONIM MOTOC, <i>În sînta și marea miercuri : Despre femeia cea păcătoasă și cîntarea Casiei</i>	254
Pr. AL. N. CONSTANTINESCU, <i>Despre cinștirea sîntelor moaște și a relicvelor sînte</i>	257

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (martie—aprilie)</i>	260
Diac. Prof. OREST BUCEVȘCHI, CEZAR VASILIU, <i>Știri ecumenice</i>	268

ARTICOLE ȘI STUDII

Prof. Dr. IORGU D. IVAN, <i>Aspecte canonice în discuția a doi mari ierarhi ortodocși români</i>	278
Pr. Prof. Dr. ENE BRANIȘTE, <i>De ce atît de mare distanță de timp între Paștele catolicilor și cele ale ortodocșilor în anul 1975?</i>	290
Doctorand GRIGORE MAZILESCU, <i>Mărturii neotestamentare despre înălțimea apostolică și despre sinodalitate</i>	294
GH. BURCĂ, <i>Preocupări de retorică și elocvență bisericească în opera lui Dimitrie Cantemir</i>	304
Diac. Drd. VASILE AXINIA, <i>Îndatoririle didactice, liturgice și morale ale celor trei trepte ierarhice (episcop, preot, diacon) după Constituțiile Sîntșilor Apostoli</i>	321
Drd. BĂRBULESCU LAURENȚIU, <i>Autoritatea bisericească privită interconfesional</i>	331

DOCUMENTARE

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU, <i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii» (continuate)</i>	339
Prof. CORNEL RĂDULESCU, <i>Primele traduceri românești ale cărților de ritual — secolele XVI—XVII (Studiu istoric, liturgic și lingvistic)</i>	349

Lector MIHAI RĂDULESCU, <i>Îndrumări cu privire la muncă la Avva Ioan Colov</i>	355
Prof. T. G. BULAT, <i>Titularii Episcopiei Buzău în secolul al XVIII-lea (continuare)</i>	358

COMEMORARI

Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU, <i>Pr. Prof. Valeriu Iordăchescu (1885—1975)</i>	385
---	-----

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ASISTENT, <i>Prima conferință de orientare a clerului din anul 1975 — Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	389
ASISTENT, <i>Vizită canonică la parohia Militari I — București</i>	392
ASISTENT, <i>Instalare de protoiereu</i>	394
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Titu — filiala Codreanu</i>	396
ASISTENT, † <i>Preotul Dumitru Nourescu</i>	398
ASISTENT, † <i>Preotul Leonida Dumitrăchescu</i>	398

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. NIC. I. BIVOLARU, <i>Viața bisericească în cuprinsul Eparhiei</i>	400
---	-----

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Știri și fapte din Eparhie</i>	412
---	-----

RECENZII

Prof. Dr. Dimitrie Dimitrievič (Belgrad), <i>Das Mysterium der Kirche (În «Hundert Jahre Christkatholisch-theologische Fakultät der Universität Bern», 1974), de Diac. Prof. O. BUCEVSCHI</i>	419
Prof. Dr. I. K. Zonevski, <i>Die Einheit der Kirche und die örtlichen Kirchen (În «Hundert Jahre Christkatholisch-theologische Fakultät der Universität Bern», 1974), de Diac. Prof. O. BUCEVSCHI</i>	421
Quintilian, <i>Arta oratorică, traducere, studiu introductiv, tabel cronologic, note, indici de Maria Helco, vol. I—II—III, Biblioteca pentru toți, București, 1974, de Pr. Prof. SEBASTIAN CHILEA</i>	423
Prot. Ion B. Mureșianu, <i>Colecția de artă religioasă veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului — Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1973, de T. G. BULAT</i>	424
Gala Galaction, <i>Jurnal, vol. I, Ediție îngrijită de Maria Galaction Țuculescu și Teodor Vărgolici, Prefață și note de T. Vărgolici, București, Editura Minerva, 1973, 719 p., de Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN</i>	426

REALEGEREA DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN ÎNALTA FUNCȚIE DE PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Sînt unele evenimente și momente în istoria poporului român care străuie în sufletele și inimile noastre, ne îndeamnă să le pătrundem în adîncuri sensurile și să le evocăm semenilor tăi, spre a fi păstrate mereu vii în memoria generațiilor de azi și de mîine, în pofida scurgerii neîntrerupte a timpului.

Un asemenea eveniment, înscris în istoria neamului nostru a avut loc la 17 martie 1975, cînd — prin votul unanim al Marii Adunări Naționale — Domnul Nicolae Ceaușescu a fost ales în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România.

În această istorică zi, cel mai vrednic și iubit fiu al poporului român, continuator strălucit al marilor ctitori de țară liberă, a cărui întreagă viață și activitate constituie un exemplu de slujire cu nestrămutată abnegație a intereselor poporului, a depus jurămîntul ca președinte al R. S. România, în fața națiunii întregi.

Acest istoric jurămînt este de fapt jurămîntul pe care țara și l-a făcut sîeși de a merge neabătut pe drumul prosperității și bunăstării acelor ce muncesc și trăiesc pe aceste istorice meleaguri, de a fi ea însăși, în luptă pentru mai bine, pentru fericire, pentru atingerea celor mai înalte idealuri. Astfel, realegerea Secretarului general al Partidului în cea mai înaltă și de răspundere demnitate în stat reprezintă actul de voință al întregii națiuni, exprimă dragostea și încrederea neșarmurită pe care poporul român o are pentru cel de al cărui nume se leagă indestructibil cea mai rodnică perioadă din istoria țării, tot ce este mai frumos și mai cutezător în grandioasa operă pe care poporul nostru o înfăptuiește pentru binele și fericirea sa.

Era firesc deci, ca atunci cînd cea de a VII-a Legislatură a Marii Adunări Naționale — organ suprem al puterii de stat, în numele poporului, a reales pe Domnul Nicolae Ceaușescu ca președinte al Republicii, gîndurile noastre despre trecut, prezent și viitor să se întîlnească pe o istorică platformă de pe care judecăți de valoare să fie formulate în legătură cu ce a fost, cu ce este și cu ce va fi țara și poporul nostru. Și în ansamblul acestor judecăți de valoare, atenția tuturor celor ce au votat și ales a străbătut cu ochii minții cei treizeci de ani care au trecut de la eliberarea țării noastre, cu realizările lor mărețe. Mai ales, gîndurile tutu-

ror s-au oprit asupra ultimului deceniu care a deschis drum larg afirmării unui puternic suflu inovator în viața poporului nostru, dinamizând toate sferile activității sociale, accelerând ritmul general de dezvoltare social-politică, economică și culturală a țării.

Sintem îndreptățiți să afirmăm cu toată convingerea că perioada ultimilor zece ani reprezintă perioada cea mai fertilă și mai bogată în realizări din întreaga istorie a patriei, ceea ce a făcut ca la 17 martie, când Domnul Nicolae Ceaușescu a fost ales președinte al Republicii Socialiste România, să ne aflăm toți în fața unei hotărâri a istoriei noastre, care jalona în timp «un prim deceniu Ceaușescu», deceniul libertății, progresului și democrației.

Transformările și multiplele realizări din ultimii zece ani ai țării, sub îndrumarea înțeleaptă a conducerii noastre de stat, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu, au făcut ca România de azi să se remarce între popoarele lumii ca o țară a demnității, a libertății și a cooperării internaționale, ilustrând prin faptele și împlinirile sale forța pe care o poate avea un popor atunci când este stăpîn pe destinele sale, aducînd contribuții de seamă, alături de celelalte țări, la întărirea păcii, prieteniei și dreptății sociale în lume.

Nu de multe ori, în îndelungata și zbuciumata sa istorie, poporul român a avut o asemenea conducător călit și încercat în lupte, în stare să-l ducă cu mîndă sigură către țelurile spre care aspiră.

Înaltele calități de conducător și militan, legătura strînsă cu poporul și realitățile țării, spiritul și dinamismul novator, devotamentul neșărmurit față de patrie și popor, internaționalismul consecvent fac ca numele Domnului Nicolae Ceaușescu să fie indisolubil legat de toate marile transformări petrecute în anii aceștia în societatea românească.

Meritele și activitatea președintelui României au căpătat și dimensiuni internaționale și aceasta datorită principiilor sîndtoase de politică externă pe care România de azi, prin conducătorul ei iubit, le-a purtat pe toate meridianele lumii. Astfel, desfășurînd o activitate consecventă pentru înrădăcinarea în întreaga viață internațională a principiilor respectării suveranității și independenței naționale, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță în raporturile inter-statale, țara noastră, prin conducătorul său, asigură prin aceste înalte principii cadrul dezvoltării libere a fiecărei națiuni și, totodată, creșterea încrederii și conlucrării internaționale rodnice, pacea și securitatea întregii umanități vizitate, efectuate de președintele Nicolae Ceaușescu, într-un mare număr de țări din Europa, Asia, Africa, America de Nord, Centrală și de sud, Declarațiile solemne, tratatele și comunicatele semnate de România cu zeci de state, alte documente încheiate în care sînt înscrise aceste principii, la care Președintele statului nostru își aduce direct contribuția, arată cu putere consecvența și hotărîrea cu care România socialistă acționează pentru statornicirea unor noi relații democratice în viața internațională.

Iată de ce, ca o recunoaștere a înaltelei sale calități și virtuți, a meritelor deosebite față de destinele poporului nostru, țara întregă, prin

reprezentanții săi în Marea Adunare Națională, l-a votat și reales pe Domnul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România, care, depunând jurământul, a spus :

«Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea Independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !

Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste !

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare !

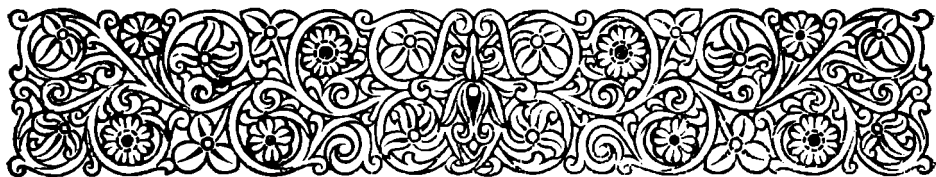
Jur că îmi voi face totdeauna datoria cu cinste și devotament, pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România !»

Țara întregă este mîndră că are la conducerea ei o mare personalitate, pe care conștiința națională îl înscrie în cartea de aur a istoriei și care se identifică cu însăși conștiința poporului român.

Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Întîistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu toți ceilalți ierarhi și credincioși, a întîmpinat cu sincere sentimente de înaltă prețuire și de aleasă bucurie acest eveniment istoric din viața poporului nostru. Și aceasta pentru că toți credincioșii Bisericii noastre sînt fiii poporului român, ai acestei țări, iar în același timp și în aceeași măsură sînt fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române care a răsărit, a crescut și s-a dezvoltat pe aceste meleaguri, martoră fiind la toată istoria zbuciumată a poporului nostru ; a plîns cu el, s-a bucurat cu bucuriile lui și a nădăduit cu el spre mai bine.

În toate timpurile și pretutindeni Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii și credincioșii ei, și-a îndeplinit cu dragoste îndatoririle patriotice și s-a alăturat acțiunilor poporului nostru, în vederea îndeplinirii unei vieți noi și fericite pe meleagurile strămoșești. De aceea, prin telegramele pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și ceilalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române le-au trimis Domnului Nicolae Ceaușescu, cu această fericită ocazie pentru poporul nostru, se exprimă dragostea, atașamentul, prețuirea și adeziunea Bisericii Ortodoxe Române, la marele eveniment istoric din viața țării noastre. Avînd în persoana Domnului Nicolae Ceaușescu pe omul care, mai bine de patru decenii s-a identificat cu aspirațiile neamului românesc, pentru făurirea unei vieți libere și fericite pe meleagurile strămoșești, poporul român va reuși să ducă și mai departe destinele fericite ale țării noastre, Republica Socialistă România.

REDACTIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA DUMINICA FIULUI RISIPITOR

Așa începe astăzi Sf. Evanghelie : «Un om avea doi fii...». Tată și fii. Când adăugăm și «mamă», iată totul. Domnul nu rostește numele mamei pentru a lăsa a se înțelege că aici e vorba de Tatăl Ceresc și fiii Săi. Numele, cuvintele cele mai adânci, din veci și descoperă cea mai intimă legătură : Tatăl spune la Botezul Fiului : «Acesta este Fiul Meu cel iubit...» (Matei III, 17). Fiul, înaintea Jertfei aducătoare de rodul vieții, rostește : «Tată, fie voia Ta...!» (Matei XXVI, 42).

Fiul cel mai tânăr, din Sf. Evanghelie, spune însă tatălui său : Tată, dă-mi partea ce mi se cuvine din avere. Un alt mod de a vedea și răspunde ; cere partea lui «care i se cuvine», cu alte cuvinte, darul lui și partea lui. Și ce să facă cu zestrea luată ? Acum începe un destin, un drum, ne privește pe toți. Fiecare a pornit sau va porni pe acest drum cu «partea lui» în viață. Cum zicem de obicei — aceasta mi-a fost partea — cu darul lui.

Și fiul, «nu după multe zile», adunînd toate, a plecat într-o țară departe... Domnul nu spune simplu «departe». «De la fața Ta unde vom fugi», zice psalmistul. Ci zice : «într-o țară departe». O țară, fiecare își are o țară a lui, și în alt înțeles, o vocație, o libertate, o experiență proprie ; o reușită și un rod. Dar dreptul meu atît va fi, atît se va întinde, cît am rodit. Fiecare lucru produs din sudoarea frunții și mîinilor mele, poartă scris sau nescris, numele meu pe el, «pecetea apostoliei mele» (I Cor. IX, 2).

Fiul — continuă Sf. Evanghelie — «și-a risipit averea, trăind în desfrînări». Era departe. Tatăl nu era de față pentru că fiul plecase de la fața lui. Dar cum ? Se poate ca un tată să piardă vreodată din vedere pe fiul lui ? Nu, niciodată ! El urmărește cu privirea, tot timpul și pretutindeni, trăiește în fiul lui. Fiul însă nu trăiește în tatăl lui. Stări sufletești, psihologice cum se spune, deosebite. Fiul, mai ales în prima perioadă a tinereții sale cînd se descoperă pe sine, ia cunoștință de

sine, de capacitatea, forța, talentul, trăiește vrăjit de el, îndreptat spre sinea lui. Unul singur a putut rosti, cu o neclintită hotărîre și pentru eternitate : «Tatăl e în Mine și Eu în Tatăl» (Ioan XIV, 10).

Și totuși îți zici : să pleci «departe» în lumea ta, liber, dar să nu te desparți de izvor, ca să nu greșești ; și greșind să suferi tu și toți cei prinși sau arși în vârtejul sau focul patimilor tale. Cum să unești atunci libertatea cu veghea părintească, cu ascultarea. Să pleci fără să ieși din «adevăr», din «principiu». Să faci o experiență proprie, personală, innoitoare, dar să rămii cu El, ca Fiul care spune : «Cel ce M-a trimis este cu Mine ; nu M-a lăsat singur, pentru că Eu fac pururea cele plăcute Lui» (Ioan VIII, 29). Să vezi, să-ți recunoști și tu și eu un rost, o menire în lume și tocmai în aceasta să vezi «voia» Lui, veghea și grija Lui ; să-ți zici mereu cu psalmistul : «Am iubit Legea Ta Doamne, ea toată ziua cugetarea mea este» (Ps. CXVIII, 97).

Altfel, ca și «tînărul» de care vorbește Iisus, risipești și pierzi totul : energie, talent, sănătate, timp, viață. Beat de plăceri, trufie, desfrîu, nu mai vezi, nu mai auzi nimic. În lumea desfătărilor cupide apune rațiunea, «soarele dreptății». Intri ca într-o noapte ; «noapte mi s-a făcut pofta păcatului» se zice într-o stihiră a Bisericii. Ați trecut prin ceasuri de păcat ? Cine dintre noi n-a făcut o asemenea experiență ? Știi, se face atunci ca o noapte în suflet. Se stinge lumina în conștiință — ca și în lumea firii. Cînd soarele apune, luna nu răsare, nori groși acoperă și lucirea stelelor. Ce întuneric adînc ! Uite așa e cînd ajungi stăpînit numai și de nimic altceva, decît de posesia patimii : ban, băutură, desfrîu, lux ... De aceea Domnul a numit iadul întuneric. Nu mai vezi nici un scop ziditor ; plăcerea e scopul vieții, iar aceasta e o arvună rea și o înștiințare pentru «dincolo». «O Lumină, cum te poți stinge !» exclamă iarăși Biserica.

Dar urmarea : «După ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea și el a început să ducă lipsă». Foamete și lipsă în «țara aceea», în lumea pe care și-a ales-o, și l-a dus pînă la ruină. Unde puteau duce, dealtfel, toate decît aici ? Și cum să nu prevezi ? Eu, tu, oricine. Noi zicem adesea : «Doamne, dă-mi mîntea de pe urmă». Adică tînăr fiind, să văd ca un bătrîn ; să văd sfîrșitul de la și prin început. Să fiu cum spune Apostolul : «Prunc cu răutatea, și desăvîrșit cu mîntea» (I Cor. 14, 20), sau cum au tălmăcit Părinții : «să am mereu inimă de copil neprihănit și minte de bărbat desăvîrșit». Nu să ajung la regretul poetului care zicea : «Nu mă gîndesc la cîte au fost, ci cîte ar fi putut să fie !». Și cîte nu trebuiau să fie ! Dar dacă n-ar fi fost, de unde învățam ? De la alții. «Dă-ne să ne înțeleptăm din încercările altora», rostește o veche rugăciune a Bisericii. Dar fiecare vrea încercarea, experiența, chiar și suferința lui. Nu înveți doar vîzînd, ci făcînd. Și de aceea, o dată mai mult înțelegem, după sînta noastră credință, că pentru toate e o judecată și apoi o naștere din nou.

La fiul din Evanghelie, veni acum judecata. Mai întii ca o foame, o foame nedeslușită la început, dar de altceva decît cu ce se hrănise pînă atunci, din «piinea păcatului». Ce stare adîncă și puternică e foamea ; ce rost ziditor are ! Se afla cineva într-un deșert, făcea o călă-

torie. Aude deodată din adîncul pustiului, ca un suspin ușor, ca un geamăt. Îl întreabă pe localnicul însoțitor: Ce e? Acesta îi răspunde: «E suspinul pustiului care vrea să devină o grădină». Ce va deveni pustiul și foamea acestui suflet? Le-am încercat și noi?

El, «fiul», continuă Sf. Evanghelie, «s-a alipit de unul din locuitorii acelei țări și acesta l-a trimis la țarinile sale să pască porcii. Și dorea să-și sature pîntecele din roșcovele pe care le mîncau porcii, însă nimeni nu i le da». Descrierea pe care o dă Domnul e o imagine a robiei păcatului și a lipsei dusă pînă la limită. Nu mai avea nici hrana unui necuvîntător. Cădem adesea chiar sub nivelul lor, căci ele păzesc în toate o rînduială a propriei firii; iar păcatul e tocmai fapta împotriva firii. Căderea și foamea lui au ajuns la capăt. Altfel, fără această experiență extremă?... «Numai cel ce n-a ajuns pînă la capăt se întoarce înapoi; nimeni din cei ce au ajuns, nu s-a mai întors», rostește o veche experiență, înțelepciune. Cel din Evanghelie nu se va mai întoarce ca femeia lui Lot.

Venindu-și în sine, a zis: «cîți argați ai tatălui meu sînt îndestulați de pîine, iar eu pier de foame». Și-a venit în fire, în sine, moment de hotar. Acolo «în pămînt pustiu, neumbat și fără apă», cum zice psalmistul, acolo cu niște biete viețuitoare mute, părăsit de toți «cunoscuții din ticăloșie», își vine în sine. Ce este această sine: tu însuți, darul, vocația și conștiința care fac identitatea ta; ceea ce ești tu. Și nimeni nu se pierde cît timp nu-și pierde sinea lui. Un tată, la terminarea vacanței, îl întîmpină pe fiul său: «Mi-am făcut griji pentru tine! — Fiul îl întreabă: Ți-a fost teamă de vreun accident? — Nu!... Mă temeam să nu încetezi a mai fi tu însuși! Să uiți, să pierzi ceea ce ești și totodată scopul pentru care trăiești, te dăruiești; pentru care ai fost chemat pe lume să-l împlinești pentru a te realiza pe tine însuși și pentru a sluji cu rodul tău lumii.

Aceasta e sinea care nu se pierduse în fiul Evangheliei. De fapt, e ceea ce nu se pierde total în nimeni dintre noi; cu un cuvînt, e chipul lui Dumnezeu și ochiul Lui în noi. Se ruinează, se strică, se întunecă, dar iese iarăși la lumină, chiar din păcat, căci mai adînc decît păcatul e dumnezeiescul din tine. Un preot venea, într-o seară tîrziu, de la un bolnav; avea drumul pe lîngă un cimitir. Și aude o voce omenească. Se apropie; prinsă cu brațele de brațele unei cruci o «umbră» era acolo ghemuită și plîngea, spunea: tată, tată... pentru ce nu te-am ascultat... Se înțelege, era o tînră care-și plîngea, la mormîntul tatălui care odihnea acolo, rodul neascultării... Era și aici totuși o trezire. Ce am pierdut prin păcat putem recîștiga prin căință... suferință. De aceea au zis Părinții: «Cine-și simte păcatele, e mai mare decît unul care învie pe morți cu rugăciunea... Cine s-a învrednicit să se vadă pe sine, e mai bun decît unul care s-a învrednicit să vadă pe îngeri» (Sf. Isaac Sirul, cap. 33). Ce nădejde de mîntuire e în fiecare, în această «sine» dumnezeiască de nedistrus conștiință, cum îi mai spunem noi, care oricît de slabă, lucește acolo în adînc și pentru care Domnul a făgăduit: «Feștila care abia pîlpîie nu o va stinge» (Matei XII, 20).

«Sculîndu-mă, a zis fiul, mă voi duce la tatăl meu și îi voi spune : «Tată, am greșit la cer și înaintea ta ; nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi. Și sculîndu-se a venit la tatăl său». Sculîndu-mă ! momentul deciziei, al deșteptării, al trezirii. Începe un nou itinerariu, de acum spre Tatăl, spre «pîinea» Lui.

Iar Tatăl ? «Departe fiind el — fiul — l-a văzut tatăl său», spune Evanghelia. Și «departe» fiind, tatăl îl vedea. Și alergînd a căzut pe grumazul lui și l-a sărutat». Ce lumină nouă descoperă Evanghelia pe fața lui Dumnezeu ! În tot V. Testament, credinciosul apăsător de conștiința vinovăției nu îndrăznea să privească pe Dumnezeu. Poate de aceea se și spune că cel mai mare bine pe care-l poți face cuiva e ca atunci cînd se simte vinovat, să nu-l privești direct în față. «Vorbește tu cu noi și vom asculta, dar Dumnezeu să nu grăiască cu noi, ca să nu murim» (Ieșire XX, 19), ziceau israeliții către Moisi. În schimb aici în Evanghelie, Dumnezeu vine în întîmpinarea credinciosului și chiar păcătos fiind îl îmbrățișează, iar el nu moare. Dumnezeu nu omoară, ci dă viață. Pentru că El e iubire și în iubire nu e moarte, ci viață. Oare Evanghelia pe care o descoperă acum Iisus nu e însăși descoperirea iubirii dumnezeiești în chiar obîrșia ei ? El e Fiul lui Dumnezeu și ca «Fiu» e însăși revelația iubirii Tatălui, căci un fiu pentru oricine și, dintotdeauna, e revelația iubirii unui tată. Aici în Hristos e iubirea cea unică a Unicului Tată în Unicul Său Fiu descoperită și dăruită nouă și în care ne primeste pe toți. Întrucît Iisus e Fiul Tatălui ceresc, El nu poate fi decît iubire. Aici e miezul Evangheliei. Așa înțelegem cuvîntul care spune că Tatăl vine în întîmpinarea fiului căit. Tatăl îl vede prin dragostea Fiului Său. Citim în însemnările unui suflet îmbunătățit care a încercat o asemenea experiență : «El, Tatăl, vine, te întîmpină, nu să te ocărăscă, să te mustre, să te gonească, ci ca să acopere goliciunea ta, să te îmbrace cu haina Lui. Să te îmbrățișeze, să te lase să-ți plîngi durerea păcatului, iar el bucuria ; tu căința, El fericirea Lui. Și încă nu știu pe cine să numesc aici mai fericit. Și cine și cui îi dă aici mai multă bucurie : tatăl, fiului celui iertat, sau fiul, tatălui care iartă și din nou își află comoara sa ! E drept că în aceste două bucurii e toată fericirea cea cerească». «Bucurie se face în cer pentru un păcătos ce se pocăiește» zice Domnul, chiar la începutul pildei (Luca XV, 10).

Fiul abia apucă a zice : «Tată am greșit la cer și înaintea ta... și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău», căci tatăl a și poruncit slugilor să-l îmbrace pe fiu cu haina cea mai bună, să-i pună inel în deget, să-i dea încălțăminte în picioare și să pregătească ospăț din vițelul cel gras. Semne ale iertării părintești. Pentru creștin haina e veșmîntul harului ; inelul, logodna și arvuna împărăției ; încălțăminte, semn al izbăvirii din robie și alergării celei bune ; în sfîrșit ospățul, împărtășirea deplină din aceeași masă, cu fiul care «mort era și a înviat, pierdut și s-a aflat. Și au început să se veselească». În inimi, în adînc, lucește acum din nou lumina, adevărul ; în afară, bucuria, pacea.

Dar iată un nou fapt intervine în Evanghelie. Fiul cel mai mare era la țarină. Venind acasă a auzit cîntece, jocuri și s-a mîhnit. Întreabă

pe slujitori ce este aceasta. Ei îi răspund : veși fratele tău cel mic și pentru că l-a aflat pe el sănătos, a junghiat vițelul cel gras. Auzind s-a mîniat și nu voia să intre. A ieșit tatăl și l-a rugat. Știm răspunsul lui : «de atîția ani îți slujesc, n-am ieșit din porunca ta și mie nu mi-ai tăiat un ied... dar pentru fiul tău care ți-a mîncat averea cu desfrîinatele, ai junghiat vițelul cel gras»... Oare nu dorea și el ce făcuse fratele lui ? N-avusese «curajul lui»... Și Evanghelia nu spune că ar fi intrat ; a rămas afară. Nu s-a bucurat pentru fratele lui, nu s-a împăcat cu el. Unul înăuntru cu Tatăl, celălalt afară !

E aici însă o dezlegare, un răspuns la cuvîntul Domnului cu atîtea implicații, și care zice : «Dacă îți vei aduce darul tău la Altar și acolo îți vei aminti că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo și mergi întîi de te împacă cu fratele tău» (Matei V, 23—24). Acum te poți întreba : Dacă fratele meu nu vrea să se împace el cu mine, ca și fratele din Evanghelia care refuza ? Ce fac eu atunci ? Tălmăcea odată, în acest duh Părintele nostru Patriarh, la sfințirea unei biserici : «Tu ai supărare cu cineva, vrei să te împaci, el nu vrea. Și, după cuvîntul Domnului, nu-ți poți aduce darul la Altar. Atunci ce să faci ? Tu vino la Altar, nu pentru a-ți aduce darul, ci ca să te rogi pentru fratele tău. Și așa în rugăciune, în dragostea Tatălui care-i cuprinde pe toți, vei fi și tu cu fratele tău».

Așa și eu și tu, în fața Sf. Altar și oriunde, să-i purtăm pe toți în dragostea noastră, cum ne poartă Dumnezeu pe toți.

Și acum, un ultim gînd pentru conștiința fiecăruia : cîți dintre noi, și eu, nu ne recunoaștem pe drumul și destinul acestui fiu greșit, dar căit, iertat și — vindecat din Evanghelie ?! Facă Domnul ca toți să avem și o asemenea dezlegare — Amin.

Pr. CONSTANTIN GALERIU

LA DUMINICA A II-A DIN POST

Cu sîrguință și îndemn pe calea rugăciunii, înfrinare și pocăință străbaterem marele post rînduit de Biserica noastră ca timp de pregătire pentru întîmpinarea cu evlavie și cuviință creștinească a Învierii Domnului.

Timp de 40 de zile, gîndul nostru la Dumnezeu trebuie să fie mai curat, simțirea noastră pentru Dumnezeu mai adîncă, iar năzuința noastră către Cel Atotputernic mai stăruitoare. E timpul cînd înfrinarea trupescă și sufletească — trebuie să fie mai spornică și rugăciunea — cu cuvîntul și cu fapta — trebuie să se arate ca o tărie și o ardere lăuntrică — pură și totală — pentru Dumnezeu. E timpul cînd, pe Dumnezeu lăudîndu-L și pornirile trupului și sufletului potolindu-le, ne pregătim să întîmpinăm marea sărbătoare a Învierii Cuvîntului cel născut din veșnicie, din Dumnezeu-Tatăl și întrupat pentru a noastră mîntuire.

În acest timp viața creștinului este continuă strădanie pe drumul ce duce spre culmile virtuților care sînt cheazășie a desăvîșirii sale spirituale.

Astăzi, prin cuvîntul Sfintei Evanghelii despre minunata vindecare a slăbănogului din Capernaum, Biserica ne învață cum pe calea cea aspră a postului creștinul poate să-și curățească sufletul și trupul pentru a primi cu vrednicie pe Cel ce va pătimi și se va jertfi pentru izbăvirea noastră. Minunata vindecare a slăbănogului, aflat de îndelungată vreme pe patul de suferință, dezvăluie dragostea și bunătatea nemărginită pe care Mîntuitorul a arătat-o celor ce aveau nevoie de ajutorul Său. Adresîndu-se mai ales celor păcătoși și în suferință pe care i-a chemat la pocăință și îndreptare, și tămăduind rănile lor sufletești și trupești, Mîntuitorul ne-a arătat nu numai calea pe care trebuie s-o urmăm, ci ne-a dat nenumărate exemple și îndemnuri din care se desprinde îndatorirea ce o avem cu toții de a veni în ajutorul altora.

Întreaga activitate a Mîntuitorului a fost plină de dragoste și solidaritate față de cei aflați în suferințe și nevoi. El ne-a învățat și pe noi care este calea de urmat în viața noastră de aici de pe pămînt, căci fiind întrebat de un învățător de lege care poruncă este mai mare în lege, a răspuns: «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău. Aceasta este întîia și cea mai mare poruncă. Iar a doua, asemenea acesteia, să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși». (Matei XXII, 37—38).

La temelia vieții noastre de toate zilele stă astfel dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele. Cel ce iubește pe aproapele său ca pe sine însuși este gata oricînd să-l ajute în nevoi, așa cum s-ar ajuta și pe sine și cum dorește să fie și el ajutat. În aceasta stă solidaritatea noastră cu toți semenii noștri; ea izvorăște din dragostea atotcuprinzătoare și cuprinde pe toți semenii noștri.

Tot așa a activat și Domnul nostru Iisus Hristos în activitatea Sa de trei ani și jumătate, dăruindu-ne dragostea Sa nemărginită, dumnezeiască tuturor, fără deosebire. Sf. Scriptură ne este martoră în această privință, istorisind întîmplările minunate și cuprinzînd învățătura minuitoare a Domnului.

Slăbănogul din Sfînta Evanghelie de astăzi este un asemenea exemplu minunat, dat nouă de Mîntuitorul, de dragoste față de aproapele aflat în suferință, de ajutorare a lui, de solidaritate cu cel bolnav, cu cel oropsit și obidit. Asemenea cazuri ca al slăbănogului erau destule pe vremea Mîntuitorului, iar El le cunoștea destul de bine. El dovedește solidaritatea cu cei aflați în nevoi pe vremea Sa, fericindu-i, în predica Sa de pe munte, pe cei ce flămînzeau și însetau după dreptate, pe cei blînzi și milostivi, pe cei săraci cu duhul și pe făcătorii de pace (Matei V, 3—10). Pe aceștia i-a avut El la inima Sa iubitoare totdeauna, arătîndu-și solidaritatea cu ei, învățîndu-i calea mîntuirii, apărîndu-i cum apără păstorul turma sa de lupii cei răpitori, vindecîndu-le rănile sufletești și trupești. Domnul nostru Iisus Hristos ne-a arătat astfel dragostea Sa mare dumnezeiască.

În adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos răspunde El însuși trimișilor Sf. Ioan Botezătorul, amintindu-le faptele pe care le făcea : «Mergînd, spuneți lui Ioan cele ce auziți și vedeți : orbii văd și șchiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază și săracilor li se binevestește» (Matei XI, 4—5). Acestea erau faptele pe care le săvîrșea zilnic Domnul nostru Iisus Hristos. Ele erau faptele dragostei față de aproapele, faptele solidarității cu cei ce se aflau în nevoi pe vremea Sa.

Așa după cum a spus El însuși : «Milă-Mi e de norod» (Matei XV, 32), tot așa a și arătat prin faptele sale, ajutorîndu-i pe cei aflați în nevoie, hrănindu-i pe cei ce-L urmau nu numai cu pîine și cu pește, dar și cu tot cuvîntul mîntuitor. De aceea, El a pus accentul cel mai important pe iubire, din care izvorăște solidaritatea cu semenii noștri. Cel ce iubește cu adevărat pe aproapele său, nu-i poate face nici un rău, ci caută să-i facă numai bine, așa cum a făcut Domnul nostru Iisus Hristos, care a zis : «Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, și Eu v-am iubit pe voi. Rămîneți în dragostea Mea ... Mai mare dragoste decît aceasta, ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii săi, nimeni nu are» (Ioan XV, 9—13).

Viața de aici este pentru creștini perioada de pregătire pentru viața cea veșnică. În această viață ei își acumulează rodul bogat al faptelor bune care să le asigure fericirea în viața de dincolo. Iată de ce ei sînt chemați să-și îndeplinească această îndatorire de a lucra întru ajutarea semenilor lor, mai ales că cel ce ajută pe aproapele său se învrednicește și de același ajutor. Cînd vom fi în suferințe, adică atunci cînd și asupra noastră se vor abate lipsuri, necazuri și suferințe, putem nădăjdui de la cei pe care i-am ajutat, că vor răspunde cu ajutorul lor, îmbrățișîndu-ne cu aceeași dragoste, arătîndu-ne aceeași bunătate și împărtășîndu-ne aceleași binefaceri cu aceeași milă și îndurare pe care le-am arătat-o. Dar pentru creștini împlinirea ajutorării celor în suferințe nu trebuie să vină numai ca o răsplată pentru cele săvîrșite de semenii lui, ci să se facă dezinteresat totdeauna și față de toți, cunoscînd că «cine știe să facă bine și nu face, păcat are» (Iacob IV, 17). Îndatorirea de a ajuta pe cei în suferință, nu trebuie apoi să se limiteze numai la cei din jurul nostru, la rude sau prieteni, ci trebuie să îmbrățișăm cu aceeași căldură a sufletului și cu același zel pe toți semenii noștri.

Cine cercetează istoria primelor veacuri de viață creștină, va constata că exemplul Mîntuitorului de ajutare a celor în suferințe, în boli și în lipsuri, a dat rod în mijlocul celor ce au crezut în El. Încă de la început primii creștini au căutat să-și împlinească îndatorirea lor de a ajuta pe cei sărmani și în suferințe. Astfel de la Sf. Luca aflăm că în vremea Sf. Apostoli creștinii aveau «toate de obște ... și nimeni nu era lipsit între ei ... căci se da fiecăruia după cum avea cineva trebuință» (Fapte IV, 32, 34—35). Acel duh de comuniune, care prin credința, dragostea și unirea de care erau pătrunși cu toții, a făcut ca din mijlocul comunității creștine să fie îndepărtate lipsurile și suferințele. Mai tîrziu Sf. Apostol Pavel a fost cel care a organizat și a dus la Ierusalim ajutoarele creștinilor din Antiohia, Macedonia și Ahaia pentru a împlini lipsurile și a alina suferințele celor de acolo (Fapte XI, 29—30 ; II Corinteni VIII—IX). Istoria bisericească din veacul IV a înregistrat mai

ales activitatea caritativă desfășurată pe vremea Sf. Vasile cel Mare. Despre el ni se istorisește că a înființat diferite instituții de sprijin și ajutor pentru cei bolnavi, lipsiți și în suferințe ca: azile pentru cei bătrâni, ospătării pentru cei în călătorie și spitale pentru cei bolnavi (Vasiliada). Și creștinii veacurilor ce au urmat n-au încetat să dea dovadă că și în mijlocul lor se face vădită acea «roadă a duhului, care este dragoste, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bună-tate, facere de bine, credință, blîndețe și cumpătare» (Galateni V, 22). Căci dacă Mîntuitorul a spus despre Sine că «n-a venit să I se slujească, ci El să slujească» credincioșii știu că au îndatorirea sfîntă de a fi în slujba aproapei și a da tuturor ajutor în toate. Căci după cum toți credincioșii creștini au datoria de a mărturisi dreapta credință prin cuvînt și faptă, ei au în același timp și datoria de a veni prin orice mijloace în ajutorul semenilor lor, «slujind unul altuia prin dragoste» (Gal. V, 13) și «făcînd bine către toți» (Gal. VI, 10).

Urmînd pilda Mîntuitorului fiecare dintre noi trebuie să-și iubească aproapele și să-și arate dragostea prin fapte bune. Numai iubindu-ne cu adevărat aproapele vom fi frați adevărați și urmași adevărați ai Domnului Hristos. Credinciosul adevărat trebuie să aibă neconținut pildă pe Domnul Hristos care și-a arătat măsura dragostei Sale, punîndu-și sufletul pentru prietenii Săi. În adevăr pe măsura fiecăruia dintre noi ne putem arăta dragostea față de semenii noștri în toate zilele. Dacă nu putem face minunile Domnului nostru Iisus Hristos, putem face faptele dragostei de aproapele nostru care este tot omul.

Datoria de a ajuta crește în intensitate dacă ținem seama că după cuvîntul Sf. Scripturi trupul este creația lui Dumnezeu (Geneza II, 17), că pentru cei ce au primit botezul creștin trupul este templul lui Dumnezeu în care locuiește duhul lui Dumnezeu, este templu al Duhului Sfînt (I Cor. VI, 19). Mîntuitorul Hristos nu numai că a ajutat pe cei ce erau în suferințe trupești, dar ne-a îndemnat și pe noi la acte de milostenie în sensul acesta.

În felul acesta ne arătăm dragostea noastră față de aproapele. Dragostea față de Sf. Biserică ne-o putem arăta colaborînd cu cei care se îngrijesc de «podoaba casei Domnului». Dragostea față de aproapele ne-o putem arăta punînd umărul pretutindeni unde se muncește pentru binele tuturor. Să răspîndim dragoste în jurul nostru mereu, înțelegere și ajutor reciproc în familiile în mijlocul cărora trăim și în locurile noastre de muncă. Sîntem datori să muncim zilnic pentru fericirea și prosperitatea noastră pămîntească sprijinind prin muncă cinstită străduințele mărețe ale conducerii patriei noastre, care sînt pentru fericirea și pacea noastră, a tuturor. Înlăturînd din sufletele noastre ura, răzburarea și gîndurile de răzvrătire și cu sufletele împăcate și închinare lui Dumnezeu, să ne apropiem cu toții de Domnul și Mîntuitorul Hristos ca să luăm iertare de păcatele noastre începînd o viață nouă unde să sălășluiește pacea și bunăvoirea ca să putem să ne unim cu Mîntuitorul Hristos prin Sf. Împărtășanie de slăvita zi a Învierii Sale.

Iată învățăături pe care trebuie să le desprindem din Sf. Evanghelie de astăzi și cu care trebuie să plecăm din sf. biserică. Să punem sufletul,

mereu pentru prietenii noștri, pentru aproapele nostru, care este tot omul. Aceasta să fie măsura dragostei fiecăruia dintre noi, fiindcă atunci și faptele noastre vor fi pe măsura dragostei noastre. Pe calea acestei dragoste sporite, unul față de altul să facem marea descoperire a aproapei noastre, să-l cunoaștem mai bine, să ne apropiem de el, să-i devenim și noi un aproape adevărat, așa cum ne-a învățat Domnul nostru Iisus Hristos, pentru ca împlinind poruncile Lui, El însuși să ne poată spune în ziua judecării : «Veniți binecuvîntații Părintelui Meu și moșteniți Împărăția pregătită vouă de la întemeierea lumii». Amin !

Prot. ȘTEFAN AL. SĂVULESCU

LA DUMINICA A III-A DIN POST

— Sfinta Cruce —

Cu voia și cu ajutorul lui Dumnezeu, am parcurs împreună trei săptămîni din postul cel mare sau al Paștelui, pe care-l vom serba anul acesta la patru mai.

Prima săptămîină din post am petrecut-o în prezența a numeroși credincioși prin slujbe la Sfînta biserică, prin post, rugăciune și printr-o trăire duhovnicească în sînul familiilor noastre. Această săptămîină a fost încheiată cu duminica cea mare, numită a Ortodoxiei, așezată în cinstea succesului pe care l-a obținut Biserica pentru așezarea icoanelor la locul de cinste și pentru precizarea rolului pe care îl au ele în viața și cultul creștinilor ortodocși de pretutindeni. Cum bine știți, în Duminica Ortodoxiei, numeroși credincioși au primit trupul și singele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Duminica trecută a fost așezată în cinstea Sfîntului Grigorie Palama, iar duminica, — a treia din post —, a așezat-o Sfînta Biserică în cinstea Sfîntei Cruci. În cursul anului bisericesc, însă, noi mai serbăm Sfînta cruce la 1 august — aflarea sau scoaterea Sfîntei Cruci — la 14 sept. înălțarea Sfîntei Cruci și în fiecare vineri din cursul tuturor săptămînilor unui an, în amintirea răstignirii pe cruce a Domnului nostru Iisus Hristos.

O serbăm, acum, la jumătatea postului, ea înfățișîndu-se nouă, credincioșilor ca sprijin, ajutor împotriva păcatelor și ispitelor ce vin din partea diavolului, în această vreme a postului mare.

Cei care ați ascultat cu atenție Sfînta Evanghelie ce s-a citit astăzi la Sf. Liturghie, ați putut reține următoarele cuvinte adresate nouă de către Domnul Iisus Hristos prin pana Sfîntului Evanghelist Marcu : «Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie» (Marcu VIII, 34). Iată dar, că cel care dorește cu adevărat să urmeze vieții și învățaturii Domnului Hristos, trebuie mai întîi «să se lepede de sine și să-și ia crucea».

De multe ori ați ascultat aceste cuvinte, dar oare, v-ați întrebat ce însemnătate au ele și pentru ce ni le recomandă Domnul oricărui oste-

nitor și imitator al său? «Crucea», fiecăruia dintre noi, în înțelesul cuvintelor Mîntuitorului, înseamnă lepădare de omul cel vechi din noi, de înclinarea spre păcat, de dragostea prea mare față de trupul nostru și de plăcerile lui, de toate faptele lui cele rele. Prin această cruce, noi omorîm patimile trupului și sufletului nostru după cum învață Sfîntul Apostol Pavel: «Cei ce sînt ai lui Hristos Iisus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftete» (Gal. V, 24).

Cuvîntul «cruce» are mai multe înțelesuri și anume: poate însemna lemnul pe care a fost răstignit Mîntuitorul, suferința și patimile Mîntuitorului Hristos, sau semnul Sfîntei cruci. Înțelesul mai vechi al cuvîntului cruce este acela de spînzurătoare, chin, caznă, necaz, tortură, nenorocire. Chipul Sfîntei cruci și crucea însăși a fost cunoscută popoarelor din cele mai vechi timpuri. Ea însă n-a avut nici întrebuintărea și nici cinstea pe care i-o acordăm noi, creștinii. Crucea reprezenta numai un obiect de tortură la popoarele antice pînă la venirea Mîntuitorului, pentru că pe cruce erau răstignii cei care se făceau vinovați de cele mai mari greșeli: crime, trădări și tilhării.

La evrei, deși crucea și-a păstrat rolul său de obiect de tortură, ea a fost preînchipuită în nenumărate rînduri în înțelesul ce-l va avea în creștinism. Astfel, crucea a fost închipuită prin semnul făcut de Moise cu toiagul asupra Mării Roșii, la scoaterea fiilor lui Israel din Egipt (Eșire, XIV); prin semnul făcut pe stilpii și pragurile ușilor și prin care erau salvați de pieire cei întii născuți ai fiilor lui Israel (Eșire, XII, 7, 27); prin aruncarea toiagului în fața lui Faraon, transformarea lui în șarpe și înverzirea lui; prin lovirea pietrei în pustie din care au izvorît 12 izvoare, a băut obștea fiilor lui Israel și a fost salvată de la pieire; prin aruncarea lemnului în apa cea amară din pustie ce s-a îndulcit de a băut obștea fiilor lui Israel însetată, prin sarpele de aramă ridicat tot de către Moise în pustie care vindecă pe cei mușcați de șarpe ce priveau spre el (Numeri XXI, Ioan III, 14); prin binecuvîntarea cu mîinile încrucișate primită de fiii lui Iosif, Manasi și Efraim de la patriarhul Iacob; prin întinderea mielului pascal în forma crucii la ieșirea fiilor lui Israel din Egipt și prin ridicarea mîinilor pentru rugăciune de către Moise în lupta hotărîtoare cu amaleciții. Toate acestea simbolizează crucea pe care a fost răstignit Mîntuitorul. Locul tuturor semnelor și simbolurilor îl va lua această realitate de netăgăduit ce a fost înfiptă pe dealul Golgotei.

În creștinism, și mai cu seamă după Răstignirea și Învierea Domnului, crucea a devenit din obiect de tortură și din simbol, altarul jertfei, prin care pămîntul devine cer. Ea a devenit altarul prin care noi, murind păcatului, sîntem vii pentru Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru (Romani VI, 11).

Biserica Ortodoxă și credincioșii ei cinstesc Sfînta cruce pentru că crucea este obiectul prin care noi ne-am cîștigat mîntuirea veșnică. Ea este cel mai sfînt altar pe care Însuși Dumnezeu-Fiul s-a adus jertfă de răscumpărare pentru păcatele noastre, cum grăiește Sfîntul Apostol Petru: «El a purtat păcatele noastre, în trupul Său, pe lemn, pentru ca noi, murind față de păcate, să viețuim dreptății. Prin rănile lui ne-am

vindecat» (I Petru, II, 24). Prin sîngele care a curs pe crucea pe care a fost răstignit Hristos, a fost sfințit pentru totdeauna chipul sfintei cruci. Acest lucru impune respect și venerare tuturor celor ce ne bucurăm de binefacerile pe care le-am primit prin răstignirea și învierea Domnului.

Pentru bunii creștini, crucea este arma de căpetenie împotriva ispitelor satanei. Prin semnul Sfintei cruci se revărsă puterea lui Dumnezeu după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel : «Căci cuvîntul crucii, pentru cei ce pier, este nebbie ; iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 18). Sfînta cruce este semnul și ajutorul vizibil pe care ni l-a dat nouă Dumnezeu.

Iată ce frumos numesc Sfînta cruce cărțile noastre de cult : Crucea este «lauda credincioșilor ; întărirea nevoitorilor ; frumusețea apostolilor ; biruința dreptilor ; mîntuirea tuturor cuvîșilor ; acoperămîntul cel tare ; apărătoare și păzitoarea celor credincioși ; ușa raiului ; întărirea credincioșilor ; îngrădirea bisericii ; tăria dreptilor, frumusețea preoților ; toiagul puterii ; arma păcii ; povățuitoarea orbilor ; tămăduirea neputincioșilor ; învierea morților ; nădejdea creștinilor ; povățuitoarea celor rătăciți ; limanul celor înviforați ; păzitoarea a toată lumea ; frumusețea Bisericii» (Din cîntările de la Minei la 14 septembrie).

Ca sărbătoare oficială, praznicul Sfintei cruci datează din secolul al IV-lea, cînd a fost descoperită crucea pe care a fost răstignit Mîntuitorul.

Trei sute de ani și ceva crucea a fost uitată, ea fiind acoperită împreună cu celelalte 2 cruci ale celor 2 tîlhari. Cîți dintre ucenicii și bunii creștini nu se vor fi întrebat unde poate fi Sfînta cruce ? Dar, nimeni n-a îndrăzit și n-a avut posibilitatea să pornească pe urmele ei. Prin voia lui Dumnezeu, acest lucru s-a petrecut la anul 320. După mărturia istoricului bisericesc Eusebiu de Cezareea, Marele împărat Constantin fiind în luptă cu Maxențiu, a avut o descoperire de la Dumnezeu prin care i s-a arătat pe cer semnul Sfintei cruci cu inscripția : «In hoc signo vinces = în acest semn vei învinge», și într-adevăr a învins pe rivalul său care se proclamase împărat la Roma.

Dar acest semn i-a adus aminte lui Constantin de crucea care a fost înfiptă pe Golgota. După puțin timp și Sfînta Elena a fost îndemnată printr-un vis să meargă la Ierusalim și să caute Sfînta cruce. Cu alai împărătesc, Sfînta Elena a mers la locul Căpățîinii și din porunca fiului său Constantin a dărîmat templul păgîn construit de către împăratul Adrian, sub temeliiile căruia a găsit cele trei cruci și inscripția : «Iisus Nazarineanul Regele Iudeilor». Pentru a se recunoaște care este crucea Mîntuitorului, la atingerea uneia dintre ele îndată s-a vindecat o femeie care suferea de o boală grea. Sfînta Elena a împodobit sfînta cruce cu aur și argint și a predat-o episcopului Macarie care era în vremea aceea la Ierusalim.

Pe locul unde a fost găsită sfînta cruce, ca și peste mormîntul Mîntuitorului și Golgota, Sfinții Constantin și Elena au înălțat marea biserică a Învierii.

De la data de 335 cînd a fost sfințită biserica Învierii și înălțată Sfînta cruce din amvonul bisericii de către episcopul Macarie, ea a fost

cinstită de creștini mai întâi la Ierusalim, iar după aceea de întreaga creștinătate în mod oficial. Dar, Sfânta cruce a fost respectată și cinstită încă din primele decenii. Sfântul Apostol Pavel își face o laudă și un crez când spune: «Iar mie să nu-mi fie a mă lauda, decît în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume» (Gal. VI, 14).

În multe alte locuri din Sfânta Scriptură Sfânta cruce este socotită pecetea lui Dumnezeu peste cei scăpați de la pierzare (Iezech. IX, 4—6; Apoc. VII, 2, 3; Ioan XVII, 1), este semnul mijlocirii mării lui Iisus Hristos (Filip. II, 8, 9); este semnul prin care Dumnezeu ne-a împăcat cu Sine.

Dar nu numai Sfinții Apostoli, ci și Sfinții Părinți au scris înaripat și au îndemnat pe credincioși să cinstească Sfânta cruce. Sfântul Vasile cel Mare prețuind nespuse de mult Sf. Cruce ne îndeamnă: «Cu chipul crucii să ne însemnăm toți cei care nădăjduim în Iisus Hristos». La fel și Sf. Ioan Gură de Aur: «Voi mamelor învățați pe copiii voștri să-și însemneze fruntea cu mîna, iar mai înainte de ce sînt ei în stare să facă aceasta, întipăriți-le voi semnul crucii».

Ce dureros este pentru noi slujitorii Bisericii cînd constatăm că adesea sînt credincioși care nu știu să-și facă corect semnul sfintei cruci. Făcînd corect semnul sfintei cruci, noi mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh. Mărturisim dogma Sfintei Treimi, dogma Întrupării Mîntuitorului și în același timp prin semnul Sfintei cruci, mărturisim dogma răscumpărării noastre. Acum înțelegem ce importanță are pentru noi creștinii însemnarea cu Sfînta cruce. Ce lămuriri prețioase aduce Sfîntul Chiril al Ierusalimului despre Sfînta Cruce: «Cînd ne însemnăm pe noi înșine cu semnul Sf. cruci, atunci diavolul știind că Hristos s-a răstignit pe ea, nu poate să stea de față, nici să sufere puterea crucii, ci fuge de la noi, și nu ne mai bîntuie. Așadar sîntem datori să facem semnul Sf. cruci cît mai des, pentru a înlătura ispitele diavolului prin chemarea numelui lui Iisus Hristos».

Sînt unii creștini care interpretînd greșit unele texte din Sfînta Scriptură privitoare la cruce, nesocotesc și batjocoresc Sf. cruce. Pe aceștia să-i lămurim în convorbirile noastre cu ei și să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ei ca să le lumineze mintea pentru înțelegerea corectă. Despre aceștia ne amintește Sf. Apostol Pavel cînd zice: «Mulți despre care v-am vorbit adeseori, iar acum plîngînd vă grăiesc despre ei, se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos» (Filipeni III, 18).

Dar mai sînt unii care — zic ei — din motive de evlavie, dar mai ales din ignoranță sau răutate, pingăresc semnul Sf. cruci făcîndu-l chiar și unde nu trebuie. Pentru aceștia Sinodul al VI-lea ecumenic a hotărît o pedeapsă foarte aspră prin canonul 73 care decretează: «...Drept aceea și cu gîndul, și cu cuvîntul și cu simțirea dîndu-i ei închinăciune, poruncim ca semnele crucii făcute de unii pe podeală să se șteargă cu totul, ca nu cumva prin călcarea celor ce umblă să se batjocorească semnul biruinței noastre. Deci hotărîm să se afurisească cei ce de acum înainte fac semnul crucii pe podele».

Credincioșii ortodocși români cinstesc cu evlavie sfînta cruce. Ori-ce acțiune mai importantă din viața noastră este însoțită de Sfînta cruce : la naștere, în viață și la moarte. Semnul Sf. cruci se vede la orice pas, la orice răs_pîntie, de privești în sus sau în jos peste tot vezi sem-nul Sfîntei cruci. Atît bisericile cît și casele, troițele și mormintele poartă semnul Sfîntei cruci. Să păstrăm acest frumos obicei strămoșesc de a păstra în sufletele noastre și în tot locul crucea lui Hristos, ca ea să ne amintească tot timpul să fim mai buni, mai pașnici, mai stăruitori în muncă, mai cinstiți și mai îngăduitori unii cu alții.

La arătarea sa pe cer, la judecata de apoi, să ne fie spre bucurie și să ne conducă spre locașurile celor drepți. Să ne rugăm tot timpul, iar în rugăciunile noastre, să rostim și aceste puține cuvinte : «Crucci tale ne închinăm Stăpîne și sfîntă învierea Ta o lăudăm și o mărim». Amin.

Pr. IOAN V. COVERCĂ

LA DUMINICA A PATRA DIN POSTUL MARE (Pomenirea Sfîntului Ioan Scărarul)

Sfînta Evanghelie care s-a citit astăzi ne-a arătat că Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a fericit pe cei ce petrec o adevărată viață creștinească : pe cei care nu-și leagă inima numai de bunurile materiale ; pe cei care îmbrățișează cu dragoste pe semenii lor aflați în suferință ; pe cei care sînt blînzi ; pe cei ce iubesc dreptatea și se silesc să o împlinească ; pe cei milostivi ; pe cei curați cu inima ; pe făcătorii de pace ; pe cei care cred și mărturisesc numele lui Dumnezeu.

Dintre cei ce și-au petrecut viața în ascultare și slujire creștinească și au dobîndit cununa cea neveștejită a fericirii cerești este și Sfîntul Ioan Scărarul, căruia Biserica dreptmăritoare îi face astăzi cinstită pomenire. După cum ne îndeamnă și o veche scriere creștină, de a căuta zilnic la fețele sfîntilor, spre a afla povață în cuvintele lor, socotim că avem deosebit folos sufletesc dacă stăruim puțin spre a cunoaște mai de aproape viața și petrecerea duhovnicească a Sfîntului Ioan Scărarul.

Despre locul unde s-a născut Sfîntul Ioan Scărarul nu se știe nimic. Nici Prea Cuviosul Daniil, igumenul mînăstirii Rait din apropierea Muntelui Sinai și nici un Cuvios Monah tot din mînăstirea Rait, peste al cărui nume s-a așternut uitarea, care au istorisit în puține cuvinte petrecerea pămîntescă și nevoințele călugărești ale Sfîntului Ioan, nici aceștia doi nu cunoșteau obîrșia Sfîntului. Căci zice Igumenul Daniil : «Nu pot spune cu dinadinsul în care anume cetate vrednică de pomenire s-a născut și a crescut acest mare bărbat pînă la ieșirea sa la nevoința lucrării ; însă care cetate îl odihnește și-l hrănește cu mîncarea cea nestrîcăticioasă pe acest minunat, mi-este cunoscut. El petrece acum în acea ce-

tate despre care Sfântul Apostol Pavel zice : «Petrecerea noastră este în ceruri» (Filipeni III, 20).

După părerea unor scriitori bisericești, Sfântul Ioan Scărarul s-a născut pe la anul 579 și a trăit pînă la 649. Pē cînd avea șaisprezece ani a suit la Mînăstirea de pe Muntele Sinai și a făcut ascultare călugărească sub supravegherea și grija părintească a evlaviosului stareț Martiriu. După trecerea la cele veșnice a acestuia, tînărul Ioan se retrage într-o peșteră la poalele Muntelui Sinai. Acolo petrece în rugăciune, muncă și meditație, timp de aproape 40 de ani. De altfel, întreaga lui viață a fost o rugăciune necurmată și o dragoste înflăcărată față de Dumnezeu și față de semenii lui care veneau să-i ceară povață și sprijin. La anul 639 este ales și ridicat în treapta de stareț al Mînăstirii Sinai. Iată cum înfățișează cuviosul monah Daniil această alegere : «Mai pe urmă, minunîdu-se toți de sporirea lui întru toate virtuțile, ca pe un Moise, arătat din nou, fără voia lui, l-au ridicat să fie igumen fraților și înălțînd această făclie în sfeșnicul dregătoriei, alegătorii cei buni n-au greșit ; căci Ioan s-a apropiat de muntele cel tainic, pătrunzînd în întuneric unde nu intră cei nesfințiți și ridicat fiind pe treptele cele duhovnicești a primit punerea de lege cea însemnată de Dumnezeu și vederea și din comoara cea bună a inimii sale a scos cuvinte înțelepte».

Către sfîrșitul vieții, Sfântul Ioan coboară iar la peșteră lăsînd în loc pe fratele său după trup, «minunatul Avva Gheorghe». Petrecerea sa din lumea aceasta s-a întîmplat în anul mîntuirii 649, dar numele și faptele minunate ale Sfîntului au străbătut vremea și el este pomenit în fiecare an de două ori : odată la 30 martie și odată în Duminica a patra din Post.

Din îndemnul și la rugămîntea prietenului său, amintitul igumen din Rait, Sfîntul Ioan a scris pentru călugări o minunată lucrare numită *Scara*, pe care unii creștini au numit-o *Scara Paradisului*. Scrisă în 30 de capitole, după numărul anilor Mîntuitorului pînă la ieșirea la propovăduire, *Scara* cuprinde nenumărate sfaturi și îndemnuri, luate din Sfînta Scriptură, din învățăturile Părinților Bisericii și din experiența sa proprie, pe care cu multă dragoste și bunătate le pune înaintea călugărilor. De la titlul acestei lucrări, Sfîntul Ioan s-a numit *Scărarul*, iar de la multa sa învățătură adunată, s-a numit și *Scolasticul*, adică *Învățățul*.

Tot de la Sfîntul Ioan Scărarul a rămas și o lucrare numită *Cuvînt deosebit către Păstor*, în care sînt date îndrumări pentru cîrmuitorii turmei celei duhovnicești.

Ce ne învață Sfîntul Ioan în *Scara* sa ? Fiecare capitol din carte este o treaptă de înălțare a sufletului creștinului către Părintele Ceresc, către Dumnezeu. Este o înălțare printr-o neostoită strădanie, pornind de la părăsirea obicelurilor rele și a păcatelor și pînă la dobîndirea virtuților, ultima fiind starea de nepătimire, liniștea sufletului și contemplația negrăită a frumuseții și luminii dumnezeiești. *Scara* vorbește despre pătrunderea în viața religioasă, despre ascultare, pocăință, moarte, tristețea care produce bucurie, blîndețe, dușmănie, vorbirea de rău, clevețire, minciună, lene, lăcomie la mînoare, curăția trupului și a sufletului,

avariție, sărăcie, cîntarea adusă lui Dumnezeu, petrecerea în priveghere, lașitate, slavă deșartă, mîndrie, blîndețe și simplitate, felul virtuților, rugăciunea personală, eliberarea de patimi, credință, nădejde și dragoste. Vorbind despre toate acestea, Sfîntul Ioan Scărarul se arată smerit, ca un frate mai mare care dă sfaturi fraților mai mici, plin de blîndețe și bunătate, punînd totdeauna în față pilde scoase din trăirea sa, sau din trăirea altora, arătînd care sînt cursele diavolului și cum trebuie să nu cadă cineva în ele și binecuvîntînd pe Dumnezeu pentru marea dragoste arătată făpturilor sale. Sfîntul obișnuia să spună : «Creștin este acela care, pe cît îi este cu putință unui om, urmează lui Hristos, cu cuvintele, cu faptele și cu gîndurile, drept și fără prihană, crezînd în Sfînta Treime. Iubitor de Dumnezeu este cel care se străduiește după puterea sa să facă binele».

Ce învață pe creștinii care au ajuns cu ajutorul lui Dumnezeu în această a patra Duminică a Sfîntului și Marelui Post și care se pregătesc să întîmpine cu bunăcuviință creștinească Patimile, Moartea și Învierea Domnului nostru Iisus Hristos ? Iată cîteva învățături ale sale. El spune că pocăința este înnoirea Botezului. Pocăința este un legămînt cu Dumnezeu cu privire la îndreptarea vieții. Pocăința este cumpărarea smereniei. Pocăința este o fiică a nădejdii și lepădarea deznădejdii. Pocăința este împăcarea cu Domnul prin lucrarea faptelor bune. Pocăința este curățirea conștiinței. Pocăința trebuie unită cu postul. Mîntea celui ce postește, se roagă cu tresvie, iar mîntea celui neînfrinat e plină de gînduri necurate. Postul este nimicirea gîndurilor viclene, curăția rugăciunii, luminător al sufletului, paza minții, suspinare smerită, oprirea de la clevetire, pricină de liniștire, străjerul ascultării, ușurarea somnului, sănătatea trupului, pricinuitoarea nepătimirii, dezlegarea de păcat, ușa raiului și desfătarea cerească.

Mai învață Sfîntul Ioan Scărarul că aceste două mijloace de înălțare a sufletului către Dumnezeu, pocăința și postul, trebuie să fie unite cu blîndețea sufletului. Mîntuitorul a spus : «Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima» (Matei XI, 29). Blîndețea este o așezare neschimbată a minții, care și în toate împrejurările rămîne aceeași. Blîndețea este întărirea răbdării, ușa, sau mai bine-zis, maica dragostei, începutul chibzuinței duhovnicești ; căci Scriptura zice : «Învăța-va Domnul pe cel blînzii căile Sale» (Ps. XXIV, 9). Blîndețea este mijlocitoarea iertării păcatelor, îndrăzneala din rugăciune, locașul Sfîntului Duh, căci în inimile blînde odihnește Domnul. Creștinul bun trebuie să se silească spre acestea. Silința lui îl ferește de păcatul trîndăviei, păcat ce destramă nu numai sufletul unuia, dar strică și viața de obște, strică unitatea acesteia care este dragostea, păcătuînd împotriva iubirii lui Dumnezeu, căci cel ce iubește pe Domnul, mai înainte a iubit pe fratele său, căci a doua este dovada celei dintîi.

Iată, iubiți credincioși, numai cîteva din învățăturile Sfîntului Ioan Scărarul, cel ce a cugetat cu multă străduință la cuvintele cele de Dumnezeu insuflate și s-a suit la înălțimea virtuților cu rugăciuni și cu posturi. Sfintele cîntări de la Utrenia de astăzi numesc pe Sfîntul Ioan Scărarul «stîlp al răbdării», «sfeșnic al înfrînării», «lumină a nepătimirii»,

«fiu al zilei», «vrednic de laudă», «care a luat în suflet dumnezeiasca bogăție a Duhului, rugăciunea cea fără de prihană, curăția, cinstea, privegherea neîncetată, ostenelele postului».

Privind la viața și învățătura Sfântului Ioan Scărarul ca la o carte plină de îndemnuri răscolitoare și înălțătoare de suflete și făcându-ne următori sfaturilor sale de a trăi în curăție, cu sufletele mereu înălțate spre dragostea dumnezeiască și spre iubirea față de semenii noștri, să cinstim după cuviință cu cîntări, numele său vrednic de laudă, zicînd : «Locuitor pustiului și înger în trup și de minuni făcător te-ai arătat, de Dumnezeu purtătorule, Părintele nostru Ioan. Cu postul, cu privegherea și cu rugăciunile, cereștile daruri luînd, vindeci pe cei bolnavi și sufletele celor ce aleargă la tine cu credință. Slavă Celui ce ți-a dat ție putere ; slavă Celui ce te-a încununat pe tine ; slavă Celui ce lucrează prin tine tuturor tămăduiri» (Troparul Sfântului). Amin.

Pr. Conf. ȘTEFAN C. ALEXE

LA DUMINICA A V-A DIN POSTUL MARE

«Nu știți ce cereți» (Marcu X,
38, Matei XX, 22)

Era ultimul drum pe care îl făcea Mîntuitorul nostru Iisus Hristos spre Ierusalim. Pornise din patria Sa — Galileea neamurilor — cu strîngere de inimă. Lăsa aici cetatea Nazaretului cu duioasa lui copilărie, plină de amintiri. Icoane sfinte cu chipul blind al Bătrînului Iosif Teslarul, cu un cămin și un întreg trecut. Lăsa în urmă Capernaumul cu oglindzie lui limpezi de la Marea Tiberiadei, unde săvîrșise atîtea minuni ; oameni lipsiți sau suferinzi, cu slăbănogii și cu fiul sutașului, cu pescuirile minunate și cu locurile sfințite de pașii, de cuvintele și de prezența Fiului lui Dumnezeu.

Părăsea Galileea și se îndrepta spre Iudeea (Matei XIX, 1) dincolo de Jordan. Pe drum rezolvă cîteva probleme ce i se pun ca : posibilitatea desfacerii căsătoriei, piedicile pe care le pune bogăția în calea mîntuirii și binecuvîntează copiii cei nevinovați spunînd tuturor, vieții și veacurilor creștine : «lăsați copiii să vină la Mine că a unora ca acestora este împărăția cerurilor» (Matei XIX, 14). Dar preocuparea majoră ce rămîne mereu trează în fața lui Iisus era marea Sa misiune de împăcare, de răscumpărare și de mîntuire a noastră. Fiecare dintre ucenici se gîndea la ce avea să se întîmple de acum înainte căci Mîntuitorul le spusese : «Iată ne suim în Ierusalim și Fiul Omului se va da căpeteniilor preoților și cărturarilor și-L vor osîndi la moarte. Apoi Îl vor da păgînilor să-L batjocorească, să-L bată și să-L răstignească, dar a treia zi va învia» (Matei XX, 18—19). Se gîndeau ucenicii la împărăția Lui pe care o credeau pămîntească și care va lua ființă în curînd. Cuprinși

de aceste gânduri fiecare se gindea la locul ce avea să ocupe în noua împărăție. Nu cu prea mult înainte le vorbise Mîntuitorul despre cele douăsprezece scaune de judecată și de cele douăsprezece seminții și se grăbeau să-și asigure locurile.

Stăm acum și privim, cu maturitatea creștină a celor douăzeci de veacuri ale Bisericii și ne dăm seama cît de mult nu înțeleseseră ucenicii cuvintele Marelui lor Învățător Care vorbise despre patimile Sale pe care le proorocise de demult marele Isaia ce înscrisese în cronicul nădejdlor de mîntuire imnul jertfirii și al sacrificiului expiator al păcatului : «Ca un miel spre junghiere s-a adus și ca o oaie nevinovată fără de glas împotriva celui ce-o tunde» (Isaia LIII).

Privim astăzi, poate cu durere și poate cu o stringere de inimă pașii pe care îi face Salomia, mama celor 2 ucenici apropiați ai Mîntuitorului — Iacob și Ioan și cererea ei făcută lui Iisus pentru cei 2 fii ai săi ce fuseseră martori la Schimbarea la Față a Mîntuitorului de pe Taborul îndumnezeit de prezența sfîntă a Fiului lui Dumnezeu și strălucit de lumina cea nefăcută de mîna omenească. Nu judecăm pe acești doi mari apostoli, pentru că viața și moartea lor a fost un imn al iubirii și al jertfei lor pentru Evanghelie. Depunem însă la picioarele Crucii lui Hristos omagiul celor douăzeci de veacuri de viață creștină, căci ei și-au desăvîrșit activitatea după primirea puterniciei dată de Duhul Sfînt în Ziua Cincizecimii.

Imaginea aceasta pămîntească în care o mamă vine la Iisus cu cei doi fii ai ei și formulează o dorință ce va rămîne cu totul neîmplinită și care are numai justificarea slăbiciunii firii omenești rămîne în cadrul dorințelor efemere ale omului. În cuvintele ei : «Doamne, fă ca acești doi fii ai mei să șadă unul de-a dreapta și altul de-a stînga Ta în împărăția Ta» se vede numai dragostea de mamă. Nu au îndrăznit să vină să ceară singuri locurile cele mai înalte în viitoarea Sa împărăție. Trimit pe mama lor. Și atunci Mîntuitorul, privind pe cei doi ucenici, le adresează următoarele cuvinte : «Nu știți ce cereți». În continuare Iisus îi întreabă : «Puteți să beți paharul pe care îl voi bea și să vă botezați cu botezul cu care Eu mă botez ?» Fără să se gîndească prea mult Iacob și Ioan răspund : «Putem». Pentru ca să le arate puțina lor credință și pricepere a adevărului, Iisus, deci, le spune cu durere aceste cuvinte ce au străbătut ca un sfredel conștiința veacurilor : «Nu știți ce cereți», adică «voi apostolii Mei cei mai apropiați și prietenii Mei ; M-ați avut lîngă voi atîta vreme ; M-ați auzit vorbindu-vă despre împărăția cea mare care va începe. Și ce doriți voi ? Doriți să fiți asigurați de locurile cele mai înalte, cele mai bune, cele mai de cinste, mai presus decît ceilalți ucenici ai Mei. Paharul, sau patimile Mele le veți împărtași și voi cîndva, dar a sta de-a dreapta și de-a stînga Mea în împărăția Mea nu este al Meu a da decît celor ce s-a rînduit de Tatăl Meu» (Matei XX, 23). În împărăția Mea nu se caută rangurile după un favoritism lumesc, ci după merit. Numai aceia care își vor împodobi viața și faptele lor cu florile neprihănite ale virtuților, ale iubirii și milosteniei, aceia vor ocupa locurile cele mai înalte în împărăția Mea, le-ar fi spus

Mintuitorul. Ceilalți apostoli care erau de față la convorbire s-au miniat căci începuse să lucreze în inima lor invidia. Și atunci Mintuitorul, strângându-i pe toți în jurul Său, le dă una din lecțiile cele mai frumoase pentru ca să înțeleagă în ce constă cistigarea locurilor în împărăția cerească. Trei ani de zile acești ucenici ascultaseră cuvintele Sale și fuseseră martori ai multor minuni săvârșite. Într-un tablou plin de o înaltă elocvență ce ne face să lacrimăm, Iisus îi cheamă din nou la picioarele Lui pe acești ucenici ai Săi, pe acești fii ai lutului, din care însă nu ieșise încă «pămîntescul». Le înfățișează printr-o măiestrită comparație autoritatea lumească a vremii și cea spirituală pe care o aducea creștinismul. Imbrăcînd în haina modestă a smereniei sentimentele acestea din suflete, Iisus proiectează în viață și în istoria mintuirii noi rînduiri și noi dimensiuni. Vechii zei sînt îndepărtați din panteonul sufletului omnesc. Iisus vine și dă un nou conținut raporturilor dintre oameni și acest conținut cuprinde într-însul florile iubirii, smereniei, sacrificiului, renunțării la egoism, ale lepădării de sine. Iisus statornicește o altă relație: «cel ce va vrea să fie mai mare între voi să fie tuturor slujitor și care vrea să fie întii între voi să fie tuturor slugă» (Marcu IX, 44). Și atunci Mintuitorul motivează aceasta zicînd: «pentru că și Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească ci ca El să slujească și să-și dea viața răscumpărare pentru mulți». Și pilda cea mai elocventă de umilință a dat-o Iisus în Joia cea mare cînd a spălat picioarele ucenicilor Săi. Iată răsturnate principiile și idealurile morale ateniene și ale altor sisteme de gîndire și înlocuite cu altă viziune de viață, de comportare, de rugăciune și de jertfă aduse în lumea creștină de Mintuitorul. Astfel prin evanghelia de azi Iisus înfățișează din nou modul de viață al credincioșilor. Prin umilință și smerenie ne apropiem mai mult de cer. De aceea am putea spune cît de cuprinzătoare este această virtute și ce sferă de acțiune are ea în aria duhovnicească. În fața acestei smerenii aproape toate celelalte virtuți înclină fruntea. Ce este oare rugăciunea decît o umilință a noastră care recunoaște marea noastră micime și slăbiciune omenească și, în același timp, marea putere și dragoste plină de măreție a lui Dumnezeu?

Ce este credința noastră decît o umilință a spiritului nostru care, la la un moment dat renunță la propria lui părere și se înclină în fața vocii lui Dumnezeu?

Ce este ascultarea și supunerea decît o umilință și o smerenie a noastră și a personalității noastre în fața lui Dumnezeu? Și, dacă vrem, ce este Pacea pe care o căutăm, pentru care ne luptăm, pentru care muncim și trăim, decît un ecou al umilinței, al smereniei și al dragostei, căci prin ea omenirea este dezarmată, mînia și răzburarea sînt îndepărtate din suflete, din lume și din viață iar liniștea se așează asupra tuturor?

De aceea, smerenia este cea virtute creștină ce trebuie să domnească în sufletele noastre și să stea în permanentă legătură cu idealurile cele mai înalte creștine și umanitare, care să se inspire din comorile cele nesfîrșite ale spiritului. Ea să stăpînească inima noastră,

pentru că atunci cînd o inimă este plină de sine este goală de Dumnezeu și lipsită de iubirea și harul Său. Prin ea ni se deschide cerul și coboară asupra noastră harul mîntuirii.

Dacă încercăm să adîncim puțin adevărul ce se desprinde din cuprinsul evangheliei de azi și care se proiectează luminos pe marele ecran al istoriei mîntuirii noastre vom întîlni încă o dată atmosfera de profundă și dureroasă trăire a jertfei supreme, al sacrificiului total pe care avea să-l aducă Mintuitorul Hristos pentru răscumpărarea noastră. Principiul expiator al jertfei și al vărsării de sînge care stă la baza Legii mozaice din Vechiul Testament este revizuit din nou în noua viziune pe care o aduce Hristos în această problemă. De aceea, Marele Apostol, Sfîntul Pavel din Tars, în epistola Sa, pe care o trimite Evreilor și din care s-a făcut astăzi lectură, pune față în față jertfa de răscumpărare pentru mulți, ce se făcea de arhiereul Vechiului Testament și jertfa Mintuitorului Iisus Hristos. Cunoscător al Legii, Sfîntul Pavel pune față în față Sfînta Sfintelor de la templul cel mare din Ierusalim, în care intra o singură dată arhiereul, «nu fără de sînge» (Marcu IX, 7) și altarul cel ceresc din Noul Ierusalim, mai mare și mai desăvîrșit, nefăcut de miini omenești, adică ceva ce nu face parte din creația lumii și în care a intrat o dată Hristos, «nu cu sînge de țap și de viței», ci cu propriul Său sînge și a dobîndit răscumpărarea veșnică. Punînd față în față cele două feluri de jertfe, Sfîntul Pavel arată că dacă sîngele acestor animale, prin stropire, sfințea pe cei întînați (v. 13) cu cît mai virtos sîngele lui Hristos ce s-a adus pentru Sine neprihănit lui Dumnezeu.

Proiectează Sfîntul Pavel icoana jertfei lui Hristos pe fondul suflului nostru acum la sfîrșitul sfîntului și marelui post al Paștelui, cînd ne pregătim duhovnicește să participăm la comemorarea marilor evenimente ale creștinătății. Ne ia de mînă Sfîntul Pavel și ne spune : «Priviți la jertfa lui Iisus voi cei botezați și îmbrăcați întru numele Lui ; voi cei ce ați primit pecetea darului Sfîntului Duh prin mirungere ; voi cei hrăniți de aproape 2.000 de ani cu Însuși Trupul și Sîngele Său. Priviți la adîncă lui umilință și smerenie și ascultați glasul Evanghelistului Ioan ce cuprinde în marginile lui întreaga dragoste a lui Dumnezeu pentru oameni, Care : «așa de mult a iubit lumea, încît pe Fiul Său Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică» (Ioan III, 16).

Și întorcîndu-ne înapoi la cuvintele Sfintei Evanghelii de azi și la cuvintele celor doi apostoli care cereau locurile cele mai înalte în împărăția Sa și la răspunsul primit : «nu știți ce cereți», să ne apropiem aceste cuvinte cît mai mult și îmbrăcînd haina smereniei, a iubirii de aproape, a înțelegerii și a păcii, să deschidem cartea inimii noastre și să citim acolo cum ne-a învățat să ne rugăm în duhul psalmistului : «inimă înfrîntă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi». Să ne rugăm cu cea mai sfîntă, mai înaltă și mai dumnezeiască rugă, pe care o murmură creștinătatea de aproape 20 de veacuri. De acolo de sus, de pe Muntele Feriștilor, de la înalta tribună a vieții și a nădejdelor de mîntuire, as-

cultînd cuvintele lui Hristos ce au picurat în pocalul inimilor noastre, să murmurăm cu veacurile: «Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; să vină împărăția Ta în inimile noastre; să fie numai voia Ta în viața, în gîndurile, în faptele și dorurile noastre, așa precum este în armonia cerească să fie și pe pămîntul ars de păcate și împăcat cu cerul prin jefa Fiului Tău pe cruce. Dă-ne Doamne, pîine, iertare de păcate și puterea de a ierta pe frații noștri și, ferindu-ne de căderea în ispită, izbăvește-ne de cel rău. Condu-ne pașii noștri pe urma pașilor Tăi ca, trecînd cu Tine peste săptămîna patimilor să ne putem închina și sfintei Învierii Tale.

Pr. DAVID POPESCU

LA DUMINICA FLORIILOR

**«Osana! Binecuvîntat este Cel
ce vine în numele Domnului»
(Ioan XII, 13)**

Drumul postului pe care creștinul l-a parcurs timp de șase săptămîni a ajuns la ultima treaptă, cînd sfînta Biserică ne-a pus în față importante scene din viața lui Iisus Hristos, scene edificatoare sufletului, pentru a primi cu bucurie Ziua Învierii lui Iisus Hristos.

Odată cu postul am pornit de la Marea Galileei, apoi am început să urcăm încet, încet trecînd prin orașe și sate, ca să ajungem în Betania, orașel la poalele muntelui Măslinilor unde a înviat pe Lazăr cel mort de patru zile.

Și astăzi Mîntuitorul Hristos ne cheamă prin glasul Bisericii ca să urcăm alături de El pe virful Muntelui spre a intra în Ierusalimul sufletului nostru, bucurîndu-ne că ne-a învrednicit să luăm și noi parte la acest urcuș sfînt.

Etapele acestea noi le-am făcut în Biserică alături de Hristos și cu cît ne apropiem de virful muntelui, cu atît fețele noastre se înseninează cu dorința vie de a depune un ultim efort spre a ajunge să poposim sus, acolo unde mireasma dumnezeiască e mai simțită, acolo unde corul îngerilor este mai auzit.

Multă lume din depărtate ținuturi urcau cu cîteva zile înainte, dealul Ierusalimului ca să serbeze Paștile, cu dorința vie și gînd curat de a vedea pe Iisus. Iar în afara Cetății sfinte în haosul și gloata cosmopolită a orașului, în jurul fariseilor și preoților se urzea odiosul plan de-al prinde pe Iisus, Cel care nu tolera ca minciuna să fie elogiată, perfidia să fie ridicată la rangul de virtute, iar crima admisă ca un bun firesc.

Dar Iisus, cu blîndețea păstorului ce știe să-și conducă turma, cu îmbărbătarea, curajul și speranța pe care a propovăduit-o, se îndrepta încet în Betania, cu ucenicii Lui, ca să intre în casa lui Lazăr pe care-l înviase, și să ia masa cu el. Trebuia să arate, tuturor că Lazăr nu era o halucinație și totodată trebuia să-i pregătească să poată să înțeleagă

Învierea Sa din morți, în acel chip miraculos, cum avea să se întimple la numai o săptămână.

Ca un semn de respect și recunoștință pentru Cel care aducea lumină în casa ei, Maria, sora lui Lazăr, toarnă mir de nard, curat, de mare preț, peste picioarele lui Iisus și cu părul capului ei îi șterge picioarele.

Cită dragoste față de Învățătorul, cită umilință plină de respect la sora lui Lazăr, care mai târziu a devenit ucenica lui Iisus.

La admonestarea făcută de Iuda vânzătorul — că de ce nu s-a vîndut mai bine mirul —, blîndul Iisus plin de durere de ceea ce gîndea fiul pierzării răspunde : «Las-o în pace, căci ea l-a păstrat pentru ziua îngropării Mele. Pe săraci îi aveți tot timpul cu voi dar pe Mine nu Mă aveți întotdeauna» (Matei XXVI, 11).

Iisus, din Betania, se îndreaptă a doua zi, la Betfaghe, unde trimite doi ucenici în satul dinaintea lor ca să aducă asina care este legată și mînzul asinei care era împreună, să-i dezlege și să-i aducă la El, iar dacă-i va vedea cineva să spună că : «Domnul are trebuință de ei și îndată îi va trimite». Aceasta spre a se împlini profeția proorocului Zaharia care zice : «Nu te teme fiica Sionului, iată că împăratul tău vine călare pe mînzul asinei» (IX, 9).

Aducîndu-se mînzul asinei, mulțimea arzînd de dorința de a vedea pe Iisus, așterne haine peste asin și El se așează deasupra. Covor de veșminte și de ramuri din copaci se întindea înaintea lui Iisus, iar mulțimea cu ramuri de finic și măslin în mînă, striga : «Osana ! Fiul lui David ! Bine este cuvîntat Cel ce vine în numele Domnului. Osana în cerurile înalte» (Matei XXI, 9).

Iisus intră în Ierusalim, cu duhul smereniei în osanale, în strigătele de bucurie ale mulțimii, care peste cîteva zile va striga : «Ia-L, Ia-L, răstignește-L !» (Luca XXIII, 21).

Ce paradox al vorbirii se petrece cu limba omului. Cu ea binecuvîntăm pe Domnul și Tatăl nostru și tot cu ea blestemăm pe oameni care sînt făcuți după asemănarea lui Dumnezeu. Din aceeași gură iese și binecuvîntarea și blestemul. Aceeași mulțime care a condus procesiunea la Ierusalim în osanale, va duce peste cîteva zile pe Iisus, pe vîrfurile Golgotei, pe muntele durerii, în hule și bătăi.

Intrarea triumfală a lui Iisus Hristos în Ierusalim a îndeplinit slujirea de împărat pe care a avut-o în omenire simbolizînd aurul adus de magi la Nașterea Sa : «că s-a pogorit din împărăția cerurilor și a venit ca un împărat dumnezeiesc ca să ridice lumea din păcat să o aducă la starea cea dintîi ; căci magii îl întrebau pe Irod : «Unde este împăratul de cîrînd născut al Iudeilor ? Am venit să ne închinăm Lui».

Smirnă i s-a adus ca unui prooroc, căci Iisus a avut și slujire de prooroc. N-a proorocit El tot ceea ce avea să se întimple ? N-a zis El : «Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine ; de cîte ori am vrut să strîng pe copiii tăi cum își strînge găina puii sub aripi și n-ai vrut. Iată că vi se lasă casa pustie, căci vă spun că de acum încolo nu Mă veți mai vedea pînă cînd veți zice : «Binecuvîntat cel ce vine în numele Domnului» (Matei XXIII, 37). Și iarăși «Vedeți voi toate aceste lucruri ? Adevărat vă spun, că nu va rămîne aici piatră pe piatră care să nu fie dărîmată» (Matei XXIV, 2).

Iar tămiiile i s-a adus ca la un preot, căci Iisus a fost și preot-ahiereu, după cum zice Psalmistul și Sfântul Apostol Pavel: «Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melchisedec» (Evrei VII, 17; Ps. CIX, 4).

Astăzi, Iisus Hristos îndeplinește slujirea de împărat prin intrarea în Ierusalim când mulțimile strigau «Osana! Binecuvîntat este Cel ce vine în numele Domnului» (Ioan XII, 13); «...Și intrînd El în Ierusalim, s-a cutremurat toată cetatea...» (Matei XXI, 10). Cu toate acestea, intrarea în Ierusalim are un caracter exclusiv mesianic.

Dacă un împărat care se întorcea victorios dintr-o bătălie intra în Roma imperială spre Colina Capitoliului stînd în picioare într-un car de fildeș tras de patru cai albi și în fața carului triumfal se aflau trofee, iar la picioarele statuiei lui Jupiter se depunea coroana de lauri a victoriei, cu ramuri veșnic verzi, și în urma carului, veneau prizonierii de război împreună cu conducătorul lor învins, Iisus intră în Ierusalim, loc al împlinirilor mesianice de pace și iubire, nu în sensul în care intrau învingătorii în războaie din acea vreme, ci pentru a îndeplini un deziiderat legat de mesajul Său de iubire și pace, de împăcarea credinciosului cu Dumnezeu, încît intrarea Mîntuitorului în Ierusalim nu este un fapt întîmplător, ci este expresia voinței divine exprimată prin vocea profetică (Zaharia IX, 9).

Iisus intră în Ierusalim ca un «Principe al păcii» (Isaia IX, 5—6), «blînd și smerit» (Matei XXI, 5). Iisus nu intră în Ierusalim ca un învingător, care s-a impus prin sabie, ci ca un învingător și aducător de bine. De aceea, în urma «carului de biruință» al lui Iisus nu se află prizonieri fără condiții, posomorîți, copleșiți de dezamăgirea unei înfrîngerii, ci se află Lazăr ca un simbol al vieții.

Intrarea în Ierusalim pornește din Betania, care înseamnă în limba evreiască «casa spălării», unde se prezintă fidelul exemplu de dragoste și smerenie față de Dumnezeu — smerenia soriei lui Lazăr, Maria, alături de avariția lui Iuda Iscarioteanul. Maria în limba aramaică înseamnă «bucurie» iar Iscariot, «vînzător, trădător».

Iisus trece apoi prin Betfaghe, un sat ce înseamnă «Casa umilinței», locul de unde a încălecat pe asin, ca să ne arate încă o dată că «cine se smerește se va înălța».

Cuvintele de bucurie ale mulțimilor și osanalele cîntate, exprimă atributul lui Iisus Hristos că este Dumnezeu, Împărat atotputernic căruia i se cuvine laudă, căci «Osana» înseamnă «Lăudat este Domnul».

Hainele care erau așternute pe jos arată că mulțimea în fața Împăratului Iisus se dezbrăca de hainele păcatului spre a fi călcate în picioare de Cel ce a omorît moartea și a zdrobit puterea celui rău.

Ramurile de finic, cedru ori măslin care le țineau în mînă, simbolizau sceptrul biruinței și prevedeau chipul crucii care trebuia să fie sfințit. Ele reprezentau începutul unei vieți noi, primăvăratice, care aducea biruința crucii. Căci este știut că din lemn de finic a fost toiaagul lui Aaron; din lemn de cedru care a răsărit la mormîntul lui Adam și al Evei i s-a făcut Crucea lui Iisus care trebuia s-o poarte pe dealul Golgotei; iar ramura de măslin a fost simbolul încetării potopului, adusă de acel porumbel pe care Noe l-a trimis din corabie ca să vadă dacă au început să se retragă apele.

Duminica Floriilor înseamnă «Sărbătoarea de primăvară a creștinismului», care odată cu parfumul florilor ne îmbată și cu parfumul miresmatic găsit la sînul Ierusalimului, parfum ce emană din învățătura Aceluia ce astăzi a intrat în Ierusalim. Vine de la latinescul «floralis» care înseamnă luna primăverii.

Iar Ierusalim, înseamnă în limba aramaică, limba pe care a vorbit-o Iisus Hristos, «cetate sfântă a păcii».

Acest Ierusalim are o întreită semnificație. Există Ierusalimul pămîntesc, cetate sfântă cu sediul în Palestina dacă voim să-l localizăm, Ierusalim pe care Solomon împăratul l-a zidit, iar Titus împăratul, fiul lui Vespasian l-a dărîmat, în anul 70. Acest Ierusalim pămîntesc este în orice țară, în orice oraș sau sat, este sfînta biserică creștină.

Există apoi Ierusalimul conștiinței noastre, al sufletului nostru, bisericuța inimii noastre în care se practică virtutea și cel mai de preț deziderat al tuturor timpurilor, pacea.

Și există Ierusalimul ceresc, unde își are locașul Dumnezeu. Acesta este edenul cerurilor unde există adevărata viață paradisiacă fără durere, întristare sau suspin.

Ierusalim! grădinița sufletului nostru pe care o sădim cu florile credinței, nădejzii și dragostei, flori dăruite de Ierusalimul pămîntesc, Biserica creștină, sfîntită cu însuși trupul și sîngele Celui ce s-a pogorît din Ierusalimul ceresc pentru a sfînti Ierusalimul din ființa noastră. În felul acesta, Ierusalimul din ființa noastră somatică, împreună cu Ierusalimul sufletului alături de Ierusalimul imanent adică pămîntesc, pot urca la Ierusalimul transcendent, adică ceresc.

Cît de bine este Doamne să locuim în Ierusalim! Cît de folositor este sufletului să păzească cu sfințenie legea plămădită la altarul Ierusalimului! Cîtă bucurie avem, intrînd alături de Tine în Ierusalim purtînd ramuri verzi și cîntînd «Osana! Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului».

Cînd eram mici, mamele noastre ne povesteau de Ierusalim și ca să înțelegem mai bine acest măreț praznic, ne îmbrăcau în hăinuțe noi de sărbătoare, ne puneau într-o mină flori din grădinița casei și ramuri verzi de salcie, iar de mina cealaltă ne luau și ne duceau la Biserică, la Ierusalimul pămîntesc, ca să întîmpinăm și noi în Ierusalim pe Iisus Hristos cu cîntarea :

Duminica Floriilor
Bucuria micilor
Astăzi toate prăznuiesc
Și pe Dumnezeu vestesc
Că Hristos Dumnezeu vine
Osana dintru 'nălțime
O minune! O minune!

Amin!

PETRE D. ȘTEFĂNESCU

CUVÎNT DESPRE POCĂINȚĂ

Dintre cele 7 taine pe care le ține sfânta și dumnezeiasca noastră Biserică, cea dintii și cea mai mare decît toate este Sfîntul botez. Fără ea nimeni nu poate să intre în împărăția cerurilor, căci zice Hristos : «De nu se va naște cineva din apă și din duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5). În aceeași cinste și cu aceeași putere în lucrarea duhovnicească este și taina pocăinței. De ce ? Pentru că cele patru daruri pe care le primește credinciosul prin Sfîntul Botez, se sîrîcă și se întinează prin păcat ; din sfînt devine păcătos, din desăvîrșit se face nevrednic, și din fiu al lui Dumnezeu se face fiu al diavolului, precum spune Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan : «Cel ce face păcatul, acela e de la diavolul, pentru că dintru început diavolul a păcătuit» (I Ioan III, 8). Că taina pocăinței are aceeași cinste și aceeași putere în lucrarea mîntuirii sufletului omenesc, se poate adevăra cu multe dovezi din Sfînta Scriptură și din Sfîntii Părinți.

În cartea Facerii zice Dumnezeu către Noe : «Nu voi mai blestema pămîntul, din pricina omului și nu voi mai lovi tot ce este viu, cum am făcut» (VIII, 21), arătînd cu aceasta multa Lui îndelungă-răbdare. De aceea, pe drept cuvînt potopul a însemnat sfîntul botez, căci spun Sfîntii Părinți că așa precum apa potopului a spălat tot păcatul și toată fărădelegea de pe fața pămîntului, tot așa și sfînta taină a botezului a spălat și a șters tot păcatul strămoșesc. Dar știind Dumnezeu că diavolul pentru răutatea lui cea mare nu ne va părăsi și nici nu ne va lăsa în pace, ci ne va ispiti cu o mulțime de mijloace ca să ne strice haina sfîntului botez și să o murdărească cu smoala păcatului, pentru aceasta a dat omului această mare taină a pocăinței, ca prin mijlocirea ei să venim iarăși la cinstea cea dintii, și din fiu al neascultării și al pierzării să se facă iarăși fiu al lui Dumnezeu, din mort să se facă viu și din pierdut, aflat. Căci spune sfîntul evanghelist Luca : «Fiul meu acesta era mort și a înviat ; pierdut era și s-a aflat» (XV, 24). Iar la Isaia citim : «Spălați-vă deci și curățați-vă ! Luați dinaintea ochilor mei faptele rele pe care le-ați făcut !... Veniți totuși să ne judecăm, zice Domnul. De vor fi păcatele voastre cum e cîrmîzul, se vor face albe ca zăpada ; de vor fi roșii ca purpura, se vor face ca lina» (I, 16—18).

Iată deci că prin cuvintele pe care Dumnezeu le rostește prin gura profetului : «Spălați-vă și vă curățiți...» nu se referă la apa cu care ne spălăm, pe care o bem sau de care ne folosim, care nu are alt efect decît acela de a ne spăla trupul sau de a satisface o sete trupească, ci se referă la spălarea și curățirea sufletului de păcate, prin apa sfîntei pocăinți și prin lacrimi. Iar cînd spune : «Luați dinaintea ochilor mei faptele rele pe care le-ați făcut» ne cere să ne spovedim, nu cu buzele, ci cu inima și cu gîndul ca să nu mai păcătuiim. Căci Dumnezeu care vede și cunoaște toate, nu se uită la mărturisirea buzelor, care nu sînt decît niște mijloace în slujba trupului, ci El se uită în adîncul inimii, și El este acela care cercetează inimile și rărunchii, cum zice psalmistul David (Ps. VII, 9). Căci «dacă cel rău nu se întoarce la Dumnezeu, Dum-

nezeu își ascute sabia, își încordează arcul, și-l ochește, îndreaptă asupra lui săgeți omoritoare și-i aruncă săgeți arzătoare» (Ps. VII, 12—13). «Căci pocăința atunci este pocăință, când merge fiecare, de bună voie, fără să fie forțat de cineva și se spovedește la duhovnicul său, cu umilință, cu părere de rău, cu lacrimi fierbinți și cu gând curat, ca să se curețe de păcate, căci acestea sînt temeiul pocăinței; iar cuvintele: «Veniți toți să ne judecăm», aceasta înseamnă, căci numai atunci vom putea îndrăzni să mergem înaintea Lui, să ne deschidem gura și să-I spunem necazurile pe care ni le face vrăjmașul nostru diavolul — precum și stricăciunile acestuia. Și El ne făgăduiește că dacă păcatele noastre vor fi precum cîrmizul — adică păcate ale singelui — deci uciderile, El le va albi și le va curăți, ca însuși pe Sine: «Spăla-mă-vei și mai virtos decît zăpada mă voi albi» (Ps. L, 7), iar hainele Lui erau mai albe decît zăpada în muntele Tavorului, cum spune sfîntul Evanghelist Marcu (IX, 3).

Deci ce altă mai mare bunătate, sau iertare mai multă putem dobîndi decît aceasta? Să-i facă pe cei care se spovedesc albi și curați ca trupul Lui: «care fărădelege n-a făcut, nici vicleșug nu s-a aflat în gura Lui».

Iisus Hristos, care ne-a mîntuit cu corabia trupului său, de potopul păcatului strămoșesc, dar care ne-a pus la îndemîină și acest dar al pocăinței prin care noi putem cunoaște nu numai dragostea cea mare a lui Dumnezeu pentru noi, dar și dorința Lui de a ne vedea mîntuiți, deoarece numai pentru noi a rînduit-o, numai pentru noi a dat-o, numai pentru noi a vrut să fie pocăință în lume. Căci pentru îngerii ea nu a fost lăsată, căci îngerii nu pot să greșească; nici pentru draci, pentru că aceștia fiind împietriți în vicleșug nu vor pocăință.

Prin păcat, creștinul devine mort. Mort, pentru că pierde darul cel dumnezeiesc; mort pentru că se desparte de Dumnezeu, care este viața cea adevărată și ca pe un mort patimile lui, poftele lui cele rele și îndulcirile trupului său îl aruncă afară din pămîntul cel fericit al raiului, în munca cea veșnică. Dar bunul Dumnezeu, care «nu vrea moartea păcătoșului, ci să se întorcă și să fie viu», trimite împotriva lui, fără de veste, frica morții, cutremurul muncii de veci, ziua cea înfricoșătoare a judocății, *droapta răsplătire a lui Dumnezeu*.

Pocăința șterge, strică și topește păcatele ce chinuie sufletul. Prin ea celui păcătoș se iartă păcatele, se îndreaptă, se întoarce iar la viață. Este viu. Pocăința înviază sufletul cel mort al păcătoșului, îi dă iar po-doaba dumnezeiescului dar, pe care el îl pierduse, îi deschide iarăși ușile cerului ce-i fuseseră închise prin păcat, îl face prieten fericitilor îngerii, îl face moștenitor și părtaș slavei celei dumnezeiești.

Dar pentru ca să poată pocăința să săvîrșească aceste lucruri preamărite, ea trebuie să fie pocăință adevărată, iar nu mincinoasă; pocăință curată, iar nu vicleană, pocăință a inimii, iar nu a gurii, căci precum este aur adevărat și aur fals, așa este și pocăință adevărată și pocăință mincinoasă. Mulți socotesc că dacă zic: «Doamne, iartă-mă că am greșit» se și pocăiesc și nu știu că pocăința nu stă numai în cu-

vinte. Căci zice Hristos : «Nu cel ce zice, Doamne, Doamne, va intra în împărăția lui Dumnezeu, ci cel ce va face voia Tatălui Meu, celui ceresc».

De aceea cînd cineva vrea să se pocăiască cu adevărat, atunci să-și schimbe firea, să-și schimbe viața, să-și supuipe trupul. Cu ce ? Cu posturile, cu ajunările, cu depărtarea desfătărilor. Căci zice Sfîntul Vasile cel Mare că postul este stricăciune păcatului, înstrăinarea patimilor, omorîrea trupului și cînd slăbește cu postul omul nostru cel din afară, atunci cel dinlăuntru se întărește, atunci se face casă lui Dumnezeu și vas curat darului celui dumnezeiesc.

Inima noastră pe cît este de iscusită, pe atît este de nestatornică. Nu este pururea într-o stare : acum înclină spre bine și acum se schimbă spre rău ; acum dorește un lucru și acum îl disprețuiește ; acum iubește și acum urăște. Iar creștinul, cînd păcătuiește din cauza acestei inimi schimbătoare, se depărtează de Dumnezeu și își îndreaptă toată voința lui și toată dragostea lui către zidiri. Ca să se pocăiască cu adevărat atunci creștinul trebuie să schimbe — zice Dumnezeu — acea inimă a lui, vicleană și amăgitoare, care este nestatornică și lesne schimbătoare cu o inimă care să rămînă pururea nemișcată de la bine, de la dragostea Mea și de la paza poruncilor Mele, care să nu mai poftască răul, nici să se abată la păcat. Și aceasta este ceea ce zice prorocul Ioil : «Rupeți inimile voastre».

În sfîrșit, păcătosul, cînd iese din calea lui Dumnezeu și se face pe sine rob poftei celor trupești, săvîrșește toate păcatele cele de moarte, dintre care cele mai mari sînt : trufia, iubirea de argint, desfrînarea, ura, lăcomia, mînia și lenea. Deci aceste păcate se cuvine să le schimbe cel ce vrea să se pocăiască cu adevărat, adică să prefacă mîndria în smerenie, iubirea de argint în milostenie, desfrînarea în curățenie, ura în dragoste, lăcomia în cumpătare, mînia în blîndețe și lenea în muncă. Și precum atunci cînd face aceste păcate, se bucură, se desfată și rîde, tot așa și acum cînd se pocăiește se cuvine să se mîhnească, să suspine și să plîngă, pentru ca să se vadă transformarea cea adevărată.

Cu aceste mijloace se face pocăința desăvîrșită și plăcută și cîștigă păcătosul iertarea deplină, se împrieteneste cu Dumnezeu și se face iarăși vas darului celui dumnezeiesc.

Deci dacă pocăința are această putere și nu este altă cale și alt mijloc ca să ne mîntuim sufletele decît numai prin ea, trebuie ca toți să alergăm cu osîrdie la această pașnică liniște a mîntuirii, pentru că vom afla toți odihnă sufletelor noastre, după cum spune Hristos în Evanghelia Sa, și toți ne vom mîntui.

Această pocăință este cetatea cea minunată pe care a văzut-o Sfîntul Ioan în Apocalipsa sa (XXI, 12—13), care avea 12 uși : 3 la răsărit, 3 la miazănoapte, 3 la miazăzi și 3 la apus, pentru ca să poată intra printr-însele toți, fiecare după rînduiala sa și după vîrsta sa.

Drept aceea, în toată vremea, dar mai ales în zilele acestui sfînt post, ne cheamă pe toți milostivul Dumnezeu care dorește mîntuirea tuturor zicînd : «Întoarceți-vă către Mine și Mă voi întoarce către voi».

Nu vă învîrtoșiți deci inimile voastre, ci cu vitejie creștinească lepădați lucrurile întunericului, adică nedreptatea, jafurile, clevețirile, ura, vrajba, desfrînarea și toate necurățirile și vă îmbrăcați cu armele luminii, cu credința, cu nădejdea, cu dragostea, cu frica lui Dumnezeu, cu cucernicia și cu smerenia, pentru ca să supuneți cu acestea pe dușmanul vostru, pe diavolul și patimile cele rele care strică sufletul, și să vă faceți moștenitorii împărăției cerului, căreia să vă învredniciți toți, cu darul și cu mila lui Dumnezeu. Amin.

Diac. ȘTEFAN GH. MILEA

ÎN SFÎNTA ȘI MAREA MIERCURI: DESPRE FEMEIA CEA PĂCĂTOASĂ ȘI CÎNTAREA CASIEI

În Sfînta și marea zi Miercuri din Săptămîna Patimilor se face pomenire despre femeia cea păcătoasă, care a uns pe Domnul cu mir.

Faptul s-a petrecut cu două zile mai înainte de Paștile iudeilor, cînd Mîntuitorul, împreună cu ucenicii Săi, se afla în Betania în casa lui Simon Leptosul. Sfînta Evanghelie ne arată că, pe cînd ședea la masă, a venit la El o femeie avînd un alabastru cu mir de nard de mare preț și a turnat mirul pe capul Lui. Și plîngînd, a început să ude picioarele Lui cu lacrimi și să le șteargă cu părul capului ei. Atunci, unii dintre cei care erau de față murmurau în cugetul lor. Iar Iuda, cel care avea să-L vîndă, a spus: Pentru ce nu s-a vîndut acest mir cu mai mult de trei sute de dinari și banii să se fi dat săracilor? Invocarea săracilor era însă numai un pretext pentru că Mîntuitorul întotdeauna a avut grijă de cei săraci. Dar Iuda Iscarioteanul, fiind iubitor de argint, ar fi dorit să i se dea lui acel mir ca să-l vîndă, iar prețul să-l oprească pentru sine, pentru că era fur și avînd punga lua din ce se punea în ea. (Ioan XII, 6). De aceea, în fața acestui incident, ca să curme discuția și să o apere și pe femeie de eventualele cuvinte de ocară, Mîntuitorul a intervenit și le-a zis: Pentru ce faceți supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea pentru Mine. Că pe săraci pururea îi aveți cu voi și oricînd voiți puteți și le faceți binele. Dar pe Mine nu mă aveți pururea. Că ea turnînd mirul acesta pe trupul Meu, a făcut-o spre în-groparea Mea. Adevăr zic vouă: Oriunde se va propovădui Evanghelia aceasta, în toată lumea se va spune și ce a făcut ea, spre pomenirea ei. Și a zis femeii: Iertate îți sînt păcatele, credința ta te-a mîntuit. Mergi în pace! Atunci Iuda s-a dus la cei ce căutau să-L piardă pe Iisus și le-a zis: Ce voiți să-mi dați și eu vi-L voi da vouă? Iar ei auzînd s-au bucurat și au făgăduit să-i dea treizeci de arginți. Această sumă echivala pe atunci cu plata unei persoane pentru o sută douăzeci zile de muncă grea.

Nu cunoaștem care era numele femeii acesteia, iar istorisirea despre ea se află la sfinții evangheliști Matei (XXVI, 6—15), Marcu (XIV, 3—11) și Luca (VII, 36—50). După cum afirmă Sfîntul Ioan Gură de Aur, la acești trei evangheliști este vorba despre una și aceeași femeie cunoscută sub denumirea de femeia păcătoasă. Sfîntul Evanghelist Ioan redă și el un fapt asemănător, petrecut tot în Betania (Ioan XII, 1—9), însă aici este vorba de Maria sora Martei și a lui Lazăr, cel înviat din morți.

prietenul Mîntuitorului, în casa căruia El poposea uneori împreună cu ucenicii Săi. Ospățul a fost o cină și a avut loc cu șase zile mai înainte de Paștile iudeilor, în casa Martei și a Mariei. Pe cînd stătea la masă, Maria a uns picioarele Mîntuitorului cu mir de nard și le-a șters cu părul capului ei.

În Betania au fost deci două ungeri cu mir ale Mîntuitorului, la un interval de aproximativ patru zile între ele. Raportate la slujba Triodului, cea dintîi, a Mariei sora Martei și a lui Lazăr a avut loc în seara de simbătă spre Duminica Stîlpărilor, la cină, după încheierea sabatului. A doua, a femeii celei păcătoase a avut loc marți spre miercuri în Săptămîna Patimilor, în casa lui Simon Leprosul care era fariseu.

În privința slujbei din Sfînta și Marea zi Miercuri, la pavecernița cea mare cîntăm Tricîntarea lui Andrei Criteanul († 726), glas 2, adică pesnele 3, 8 și 9. La utrenie, după obișnuitul început, urmează Tricîntarea lui Cosma Melodul (sec. VIII), glas 2. Atît canonul de la pavecerniță cit și cel de la utrenie proslăvesc smerenia Domnului care a primit să cîneze în casa lui Simon, laudă căința păcătoasei, care a spălat cu lacrimi picioarele Mîntuitorului și le-a uns cu mir și deplîng nerecunoștința și lăcomia lui Iuda care a vîndut pe Domnul său cu treizeci de arginți. Excelează prin profunzimea sentimentelor de umilință tînguirea femeii celei păcătoase din idiomela călugăriei Casia, Slavă ... Și acum, glas 8, de la stîhoavna laudelor: «Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe», care se repetă și la vecernia de a doua zi, în cadrul liturghiei mai înainte sfințite. Această cîntare are o particularitate care reține atenția celor ce se ocupă cu innografia bisericească. Anume, în cuprinsul textului ei se află o scurtă interpolare, aparținînd împăratului iconoclast Teofil al Bizanțului. În legătură cu acest adaos există o legendă care explică împrejurările prin care s-a produs acest fapt. În cele ce urmează redăm cîntarea în întregime cu scurte lămuriri:

«Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe, simțînd Dumnezeirea Ta, luînd rînduială de mironosiță și tînguindu-se a adus Ție mir mai înainte de îngropare, zîcînd: Vai mie! Că noapte îmi este mie înfierbîntarea desfrînării și întuneoată și fără de lună pofta păcatului. Primește izvoarele lacrimilor mele, Cel ce scoți cu norii apă din mare; pleacă-Te spre suspinurile inimii mele, Cel ce ai plecat cerurile cu nespusa plecăciune. Ca să sărut precuratele Tale picioare și să le șterg pre ele iarăși cu părul capului meu. Al cărora sunet auzîndu-l cu urechile Eva în rai intru amiază zi, de *trică s-a ascuns*. Cine va cerca mulțimea păcatelor mele și adîncurile judecăților Tale, de suflete Mîntuitorule, Izbăvitorul meu? Să nu mă treci cu 'vedereea pre mine, roaba Ta, Cela ce ai nemăsurată milă» (Triod p. 578).

Adaosul împăratului sînt cuvintele: «de frică s-a ascuns». Întreaga propoziție se referă la textul biblic de la Făcere III, 8, cînd strămoșii noștri Adam și Eva, de frica pedepsei, după căderea în păcat, s-au ascuns. «Iar cînd au auzit glasul Domnului Dumnezeu, care umbla prin rai, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam și femeia lui de fața Domnului Dumnezeu printre pomii raiului».

Analizînd cuprinsul acestei propoziții observăm că ea nu face corp comun cu contextul idiomei care se concentrează în jurul tînguirii femeii păcătoase și a implorării milei Mîntuitorului. Astfel, invocarea Evei pare a fi o intervenție de moment adoptată într-o împrejurare deosebită. Legenda vine cu o lămurire în această privință.

În anul 829, Mihail al II-lea Gîngavul, împăratul Bizanțului a murit lăsînd tronul fiului său Teofil (829—842). Acesta era tînăr și necăsătorit. Împărăteasa Eufrosina,

mama sa vitregă, rămânând văduvă, dorea să se retragă la o minăstire în care să-și petreacă în liniște și rugăciune restul vieții sale. Era însă necesar ca mai întâi să căsătorească pe fiul ei. Pentru a-i găsi o soție demnă de a deveni împărăteasă, potrivit tradiției, au fost trimiși mesageri în toate provinciile țării cu misiunea de a afla și de a aduce la Constantinopol cele mai distinse tinere din împărăție, dintre care împăratul avea să-și aleagă pe viitoarea soție. Trimișii împărătești și-au îndeplinit misiunea și în ziua stabilită, tinerele în cauză au fost introduse în marele salon al Perlei, pentru a-și încerca norocul. După o primă selecție, bazileul a cerut să rămână șase dintre acestea, dar neputându-se decide, a amnat pentru a doua zi alegerea definitivă. În ziua următoare, împărăteasa a dat fiului ei un măr de aur, cu indicația ca el, la rindul lui, să-l ofere celei fete pe care o va prefera. Astfel, tânărul împărat, însoțit de câțiva dintre demnitarii cei mai apropiați, a apărut în marele salon de ceremonii la acel concurs, ținând ca Paris, fiul lui Priam, un măr de aur în mână, spre a-l da celei mai distinse ca semn al alegerii sale. De la început el a remarcat o tânără inteligentă, înzestrată cu un remarcabil talent poetic. Ea se numea Casia și era în vîrstă de 20 de ani. El i s-a adresat atunci acesteia cu un compliment sentențios și nepotrivit la un așa moment: «Prin femeie ne-a venit tot răul», a zis împăratul, referindu-se la izgonirea lui Adam din rai din pricina Evei. — «Da, dar tot prin femeie ne-a venit și mîntuirea», a răspuns Casia la moment, fără să-și piardă cumpătul, referindu-se la Preacurata Fecioară Maria care a născut pe Mîntuitorul Iisus Hristos. Răspunsul ei prompt și curajos n-a fost pe placul împăratului, care se temea să aibă o soție așa de inteligentă și de îndrăzneată. El s-a întors atunci spre o tânără din Paflagonia, tot așa de înzestrată spiritualicește, căreia i-a oferit mărul de aur. Aceasta se numea Teodora. Ca împărăteasă ea este cea care a restabilit cultul Sfințelor Icoane în Duminica Ortodoxiei din anul 843 și este trecută în rîndul sfinților.

După eșecul pe care l-a suferit la acel concurs, Casia s-a retras într-o minăstire întemeiată de ea, în Constantinopol, închinându-și pentru totdeauna viața Mirelui ceresc, Iisus Hristos. Avînd talent poetic și fiind profund credincioasă, ea s-a îndelctnicit cu alcătuirea de imnuri religioase în cinstea Mîntuitorului, a Maicii Domnului și a unora dintre sfinți. Între imnurile ei se distinge și idiomela «Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe». Legenda spune în continuare că, pe cînd Casia, Icasia sau Casiana, cum mai este numită ca monahie, lucra la compunerea acestei cîntări, împăratul Teofil tocmai venise în vizită la minăstire și dorea să o vadă. Călugărițele i-au ieșit întru întîmpinare. Casia însă n-a voit să iasă, ci lucra mai departe. Împăratul atunci, împreună cu suita sa s-a îndreptat spre chilia ei. Dar Casia, auzind pe sală pașii lui și ai suitei sale, care se apropiau, s-a ascuns în paraclisul alăturat. Intrînd în camera ei, bazileul a rămas consternat că n-a găsit-o pe cea pe care dorea să o vadă. Uitîndu-se pe masa de lucru, a văzut compoziția la care lucrase ea cu cîteva clipe mai înainte. A examinat-o puțin și văzînd unde a ajuns, a luat condeiul și a adăugat cu mîna lui «de frică s-a ascuns», completînd propoziția și ideea călăuzitoare. Adausul lui, pe cît de prompt pe alît este și de energic. Ceea ce a scris el era o replică inteligentă luată din același loc scripturistic din care se inspirase și Casia. Însă, de această dată, el nu se referea numai la Eva, ci și la gestul acestei monahii care, ca și strămoașa «de frică s-a ascuns».

După plecarea împăratului, ea s-a întors în chilie și a terminat cîntarea, păs-trînd însă adausul amintit, ca făcînd parte din propria sa compoziție. De atunci, cîntarea pioasei Casia poartă cu sine de-a lungul veacurilor cuvintele împăratului

Teofil. Despre acesta, ni se istorisește că a fost o fire violentă, dar învățat și diplomat destoinic. El a scris și cîntări bisericești, între care una este stihira de la laude, din Duminica Stîlpărilor : «Ieșiți neamuri, ieșiți noroade», glas 4.

Călugărița Casia și-a desfășurat activitatea ei de imnografă, adică compozitoare de cîntări bisericești, timp de aproape patru decenii, în timpul împăraților bizantini Teofil și Mihail al III-lea (829—867).

Opera ei se caracterizează prin bogăția cugetării, frumusețea stilului și prin profunzimea sentimentelor de evlavie și de smerenie. O parte din aceasta a fost primită în serviciul liturgic, iar autoarea trecută în rîndul imnografilor, adică în acea categorie din care fac parte în general bărbații ca : patriarhi, episcopi, monahi și chiar împărați, etc.

Astfel că, pe lângă Preacurata Fecioară Maria care a alcătuit acel minunat imn : «Mărește suflete al meu pe Domnul» (Luca I, 46—55), Ana, mama proorocului Samuil (I Regi II, 1—10) și alte cîteva femei sfinte, care au alcătuit rugăciuni și cîntări duhovnicești, ce sînt trecute în paginile Sfintei Scripturi, Casia, de asemenea, s-a învrednicit de darul ca unele dintre cîntările ei să fie primite în rînduiala slujbelor bisericești și astfel să înalțe sufletele credincioșilor către Dumnezeu insuflîndu-le smerenie, căință, evlavie și încredere pentru a lor mîntuire.

Arhim. IERONIM MOTOC

Lucrări consultate

1. *Triodul*, ed. IV, București, 1930, p. 570—581.
2. Biserica Ortodoxă Română, an VII, 1883, G. Erbiceanu, «*Imnologia epocii plină la Damascen*», p. 145, 148.
3. Dr. Vasile Mitrofanovici, «*Liturgica Bisericii Ortodoxe*», Cernăuți, 1929, p. 369.
4. Pr. Petre Vintilescu, «*Poezia imnografică*», București, 1937, p. 124—125.
5. Nicolae Iorga, «*Istoria Vieții Bizantine*», București, 1974, p. 251.
6. Charles Diehl, «*Figuri Bizantine*», București, 1969, p. 285—286.

DESPRE CINSTIREA SFINTELOR MOAȘTE ȘI A RELICVELOR SFINTE

Oblecțiunile și combaterea lor

Definiția Bisericii creștine a dat-o Sfîntul Sinod ecumenic din Niceea (an. 325) cînd Sf. Părinți au fost luminați și conduși de *Duhul Sînt* : «*Una, sîntă, sobornicească și apostolească Biserică*» ; «iar Insuși Intemeietorul ei, Domnul Iisus Hristos a zis : *voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui*» (Matei XVI, 8).

În această Biserică, nedezbinată pînă în anul 1054, *Sfintele Moaște* ale martirilor și cuvioșilor, precum și *Sfintele relictii* au fost cinstite. Deci acest cult nu este de ieri, de aaltăieri.

Nici nu se putea să fie altfel, căci primul martir al Bisericii, Sfîntul arhidiacon Ștefan, a fost omorît cu pietre, «iar bărbații cucernici au îngropat pe Ștefan și au făcut plîngere mare pentru el» (Fapte VIII, 2). În aceeași peșteră a fost îngropat apoi și Nicodim și prin descoperire dumnezeiască, în timpul Sfîntului Constantin cel Mare

s-au descoperit moaștele Sfintului Ștefan și acest fapt se sărbătorește la 2 august. «Aducerea cinstitelor moaște ale sfintului întiului mucenic și arhidiacon Ștefan». Și *calendarul bisericesc* este plin de asemenea sărbătoriri ale *moaștelor sfinților*: 27 și 29 ianuarie; 22 februarie; 13 martie; 11 aprilie; 2 mai; 2 și 28 iunie; 28 august; 14, 26 și 27 octombrie.

Însuși trupul Domnului a fost cinstit după răstignire: «Și iată un bărbat, cu numele Iosif, sfetnic fiind bărbat bun și drept, acesta nu se învoise cu sfatul și cu fapta lor. El era din Arimateea, cetate a Iudeilor, așteptând împărăția lui Dumnezeu. Acesta venind la Pilat, a cerut trupul lui Iisus. Și coborându-L, L-a înfășurat în giulgiu de in și L-a pus într-un mormânt săpat în piatră, în care nimeni, niciodată, nu mai fusese pus» (Luca XXIII, 50—53).

Și înviind Mântuitorul și înălțându-se la cer, *giulgiul Lui a rămas pe pământ*, având imprimat trupul Domnului pe el. Este cea mai de preț *relicvă sfințită*, pe care o are creștinătatea. Ai putea oare să n-o cinstești, dacă porți numele de creștin?! Ai putea oare, creștine, să refuzi s-o săruți și să nu-ți faci semnul crucii, că ai în față *pinza de in, giulgiul, în care a fost înfășurat trupul Fiului Lui Dumnezeu?*!

Această *relicvă sfințită* s-a păstrat în Răsărit, în palatul împăraților bizantini, iar în anul 1204, când cruciații au înființat *Imperiul latin* în Constantinopol, au adus *Giulgiul Domnului în Apus* și astăzi se găsește în catedrala din Turin (Italia).

Neoprotestanții însă respingând în general cinstitirea Sfinților și invocarea lor, resping și venerarea sfințelor moaște și a relicvelor. Acest refuz unii și-l întemeiază în modul următor:

I. «Noi nu credem în așa ceva, căci după Apostoli trupul și singele nu poate moșteni împărăția cerurilor și ce e să putrezească, trebuie să putrezească; tot ceea ce e din pământ se și reîntoarce în pământ»¹ și citează Fapte XIII, 36—37 și I Cor. XV, 20. Dar textele respective sînt nepotrivite.

a) Căci cu actul morții nu se termină viața omului aici pe pământ. Biserica Ortodoxă învață, conform Scripturii, că la Învierea cea de apoi *toți oamenii* vor învia în corpurile nestrucăcioase, pentru ca să se prezinte în fața Judecătorului Suprem, spre a-și lua fiecare răsplata *cu corp și suflet*.

b) Corpul omnesc «este templu al Duhului Sfînt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi sînteți ai voștri» (I Corinteni VI, 19).

c) Atenția Creatorului față de făptura Sa, a fost manifestată și în faptul *întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu în omul Iisus*.

II. După neoprotestanți, venerarea sfințelor moaște ar fi o *idolatrie* și o călcare a poruncii *a doua din Decalog*?!

Această asemănare pe care ei o fac intenționat *între sf. moaște și idoli* nu este justificată decît numai de necredința lor; căci nici un creștin ortodox nu socotește sf. moaște ca pe Dumnezeu lui, ci le cinstește ca fiind ale *unui ales* al Dumnezeirii pe pământ, pe care însuși Dumnezeu îl cinstește imediat după moarte *prin neputrezirea corpului*.

III. Atingerea de morți, după neoprotestanți, aduce necurăție: «Cel ce se va atinge de trupul mort al unui om, necurat să fie 7 zile» (Numerii XIX, 11).

Relativ la aceasta *oponenții nu fac nici o deosebire între cei morți și de aceea greșesc, neținînd seama de Sf. Scriptură, care afirmă*: a) Moisi a luat cu sine la plecarea din Egipt oasele lui Iosif (Exod XIII, 19), deci însuși dătătorul de lege nu putea

1. Nazarenismul, pag. 167.

să se contrazică! b) Oasele profetului Elisei au înviat un mort *prin atingere* (II Regi, XIII, 21). Așadar este deosebire mare între om și om, precum și între mort și mort.

IV. «De aceea, noi nu mai știm de acum pe nimeni după trup; chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem» (II Cor. V, 16).

Dacă însă se citește contextul, se înțelege destul de ușor care este sensul versetului indicat de ei; căci în tot cap. V, se proslăvește «făptura nouă» (vers. 17) pe care o ajung toți care «au murit» împreună cu Hristos (vers. 14), așa încît cei care viază «să nu mai vieze loruși, ci Celui care a murit pentru ei și a înviat» (vers. 15). De acum «ce este muritor se înghite de viață» (vers. 4) și pentru aceea, «pe nimeni nu mai știm după trup; iar de am știut pe Hristos după trup, de acum nu-L mai știm (vers. 16) ... «Cele vechi au trecut; iată toate s-au făcut noi» (vers. 17).

Prin urmare *corpul* lui Hristos este *proslăvit* în cer în noua Lui transformare, așa cum s-a arătat celor trei ucenici la *Schimbarea la față* (Matei XVII, 1—8). De aceea sf. apostol are toată dreptatea să afirme această deosebire provenită prin *proslăvirea trupului Domnului* Iisus, și deci imposibilitatea de a-L cunoaște în noua Lui stare. Nu reiese din cuvintele sf. apostol un dispreț față de trupul Domnului, căci atunci ar fi însemnat să se contrazică, deoarece recomanda, tot Corintenilor, curăție înainte de *împărtășirea cu trupul Domnului* (I Cor. XI, 29).

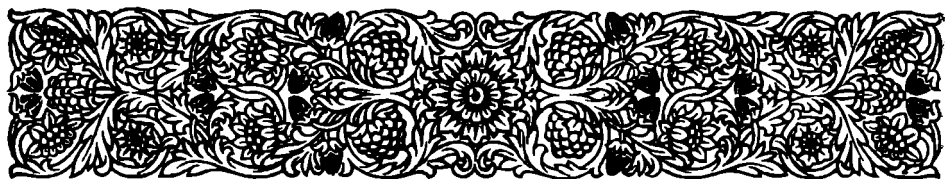
Puterea *sf. moaște și a relicvelor sfinte* se vedește neconținut prin folosul pe care-l aduc credincioșilor. «Iată, *taină* vă spun vouă: Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba deodată, într-o clipeală de ochi la trîmbița, cea de apoi. Căci trîmbița va suna și morții vor învia *nesticăcioși*, iar noi ne vom schimba, spune Sf. ap. Pavel. «Căci trebuie ca acest trup *stricăcios* să se îmbrace în *nesticăciune* și acest (trup) *muritor* să se îmbrace în *nemurire*» (I Cor. XV, 51—53).

Deci dacă toate trupurile noastre *stricăcioase* se vor îmbrăca în *nesticăciune* la ziua cea de apoi, de ce oare se discută voia Domnului, ca unii din cei aleși ai Lui, încă fiind în viață, să nu fie cinstiți de Dumnezeu cu *nesticăciunea trupurilor lor imediat după moarte* ?!

Potrivit învățăturii Bisericii noastre, trupurile neputrezite și oasele martirilor și ale celorlalți bine-plăcuți lui Dumnezeu, pot fi izvoare de vindecări minunate și împliniri de rugăciuni curate.

Pr. AL. N. CONSTANTINESCU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(martie—aprilie)

În spiritul păcii și colaborării. În ziua de 3 martie a.c., la Palatul Consiliului de Stat, a avut loc ceremonia primirii de către D-l Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a scrisorilor de acreditare în țara noastră a ambasadorului statului Kuweit, Ali Zaharia Al-Ansari. În cuvântările ce s-au rostit cu această ocazie, atât D-l Nicolae Ceaușescu, președintele țării noastre, cât și D-l ambasador Ali Zaharia Al-Ansari, au evidențiat dezvoltarea substanțială a relațiilor dintre cele două țări în diferite domenii, ceea ce constituie, și va constitui și pe viitor, baza «înțelegerii reciproce și colaborării dintre R. S. România și statul Kuweit, în interesul bunăstării celor două popoare și a păcii în lume».

Referindu-se la evenimentele dificile prin care trece regiunea Orientului Mijlociu, ambasadorul Kuweitului a remarcat eforturile și contribuția deosebită pe care țara noastră, în frunte cu președintele ei, D-l Nicolae Ceaușescu, le depune pentru «găsirea unei reglementări drepte și trainice în zonă, fapte ce se bucură de aleasă prețuire în cercurile politice internaționale și care servesc la cauza păcii nu numai în zona respectivă, ci și în întreaga lume».

Securitate și cooperare în Europa. Ultimele discuții purtate în cadrul subcomisiei pentru educație a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, au dus la apropierea punctelor de vedere privind extinderea contactelor directe între instituții și persoane care se ocupă în special de problemele organizatorice ale educației.

În dezbaterile respective s-a remarcat delegația română, care a insistat asupra «evidențierii importanței pe care o are stabilirea unui sistem științific de învățământ și apropierea acestuia de viață, de producție». Delegația română a propus ca schimburile de experiență, în acest sens, să fie îndreptate tocmai în direcția introducerii de metode noi privind planificarea procesului de educație și învățământ pentru dezvoltarea multilaterală a națiunilor europene, prin schimburile de specialiști în toate domeniile, prin acordarea de burse de studii și specializare care să ducă la o împărțire reciprocă a experiențelor de cunoaștere și stimă reciprocă. Această poziție a găsit o largă audiență în rândul tuturor delegațiilor.

Tot în cadrul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, la 7 martie a.c. și-au încheiat lucrările și subcomisiile pentru elaborarea textelor în domeniile privind mediul înconjurător și cooperarea industrială. Documentele elaborate cu această

ocazie evidențiază rolul important al formelor de cooperare economică dintre statele participante. Elementele de bază ale acestei cooperări se referă la efectele pozitive ale cooperării industriale asupra dezvoltării economice în general, precum și a schimburilor comerciale, prin încheierea de acorduri interguvernamentale pe termen lung și a realizării de contracte între firmele, întreprinderile și organizațiile specializate în cooperarea industrială, ținându-se seama de structurile economice și nivelele de dezvoltare a țărilor interesate.

Și la aceste lucrări delegația română s-a pronunțat constant pentru consolidarea și permanentizarea unor raporturi de cooperare reciproc avantajoase între toate țările participante, în vederea întăririi păcii, bunăstării și prieteniei dintre oameni și popoare.

Vizite de pace și prietenie. La 7 martie a.c. a sosit în țara noastră, pentru o vizită oficială de prietenie, la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Ecuador, general de brigadă Guillermo A. Rodriguez Lara. În timpul vizitei, președintele Republicii Ecuador și persoanele care-l însoțeau au avut posibilitate să cunoască mărețele realizări ale poporului nostru, precum și dorința vie a lui de a trăi în pace și bună înțelegere cu toți oamenii și popoarele lumii.

Convorbirile oficiale ale celor doi șefi de state au apreciat, cu deplină satisfacție, faptul că relațiile de prietenie și colaborare dintre România și Ecuador au ajuns la o conlucrare rodnică și durabilă, datorită hotărârii lor comune de a acționa cu fermitate, mereu și pretutindeni, pentru adincirea raporturilor româno-ecuadoriene în toate domeniile de activitate — politic, economic, tehnico-științific, cultural — în folosul ambelor popoare, al cauzei cooperării și înțelegerii internaționale.

În cadrul convorbirilor oficiale s-au abordat, de asemenea, aspecte principale ale actualității politice internaționale, reafirmându-se dorința celor două țări de a-și aduce o contribuție activă la democratizarea relațiilor dintre state și instaurarea unei noi ordini politice și economice, precum și la crearea unui climat de destindere, securitate și cooperare în Europa, America Latină și în întreaga lume, care să asigure pacea, independența, dezvoltarea liberă a fiecărei națiuni, dreptul de a fi stăpână pe bogățiile naționale, pe propriul destin.

În amplul dialog internațional al României cu numeroase state ale lumii de pe toate continentele, convorbirile româno-ecuadoriene la nivel înalt se înscriu — prin rezultatele lor pozitive, deosebit de rodnice — ca o nouă confirmare a atașamentului României pentru cauza colaborării internaționale, pentru destinele păcii și progresului în lume.

Tot în vederea colaborării și promovării prieteniei dintre state și popoare, între 23—28 martie a.c. ne-a vizitat țara, la invitația primului ministru al guvernului R. S. România, Manea Mănescu, primul ministru al Republicii Cooperatiste Guyana, Linden Forbes Sampson Burnham, împreună cu soția și alte persoane oficiale.

În cursul vizitei, oaspeții au putut cunoaște multe din preocupările și realizările poporului român, în toate domeniile de activitate, pentru făurirea unei vieți prospere și înfloritoare.

În ziua de 26 martie, înalții oaspeți au fost primiți de D-l Nicolae Ceaușescu, președintele țării noastre. Convorbirile avute cu această ocazie au scos în evidență schimbările calitative înregistrate, în ultimii ani, în evoluția relațiilor bilaterale și au examinat posibilitățile extinderii și adincirii lor în viitor, pe multiple planuri —

politic, economic, tehnico-științific, în folosul ambelor popoare, al colaborării și înțelegerii internaționale.

A fost reafirmată hotărîrea României și a Guyanei de a-și aduce, în continuare, întreaga contribuție la democratizarea relațiilor dintre state, la soluționarea durabilă — în interesul și cu participarea activă și egală, a tuturor țărilor, indiferent de mărime — a problemelor ce confruntă omenirea, la întărirea rolului O.N.U., la instaurarea în lume a unui climat de destindere, încredere și cooperare.

Dialogul româno-guyanez, prilejuit de vizita premierului Linden Forbes Sampson Burnham în țara noastră, va contribui la aprofundarea relațiilor dintre cele două țări și popoare, la promovarea principiilor menite să consolideze pacea și înțelegerea internațională.

Pentru cooperarea și dezvoltarea economică a tuturor națiunilor. Cu ocazia celei de a II-a Conferințe generale a O.N.U. pentru dezvoltare industrială, președintele R. S. România, D-l Nicolae Ceaușescu, a adresat la 13 martie a.c. participanților la Conferință un călduros mesaj de succes deplin în desfășurarea lucrărilor, exprimîndu-se convingerea că «lichidarea subdezvoltării, a marilor decalaje economice și sociale între state, realizarea unei mai raționale diviziuni internaționale a muncii și asigurarea condițiilor necesare pentru progresul armonios al fiecărei țări, sînt obiective majore ale zilelor noastre și constituie baza progresului economic și social al tuturor popoarelor».

Referindu-se la dezvoltarea normală a vieții internaționale și la ridicarea nivelului de trai al maselor, D-l Nicolae Ceaușescu a spus: «România este hotărîtă să acționeze în mod consecvent, împreună cu țările socialiste, cu statele în curs de dezvoltare pentru a-și aduce contribuția la promovarea unei largi cooperări economice și tehnico-științifice, la instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale, la edificarea unei lumi mai drepte și mai bune».

Pentru eliminarea discriminării rasiale. Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale — 21 martie — a fost marcată la București printr-o adunare organizată de Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM), Liga română de prietenie cu popoarele din Asia și Africa și Asociația tineretului și studenților din România pentru Națiunile Unite.

Semnificația evenimentului a fost relevată de Nicolae Fotino, directorul Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale, membru al ANUROM. Arătînd că proclamarea datei de 21 martie ca Zi internațională pentru eliminarea discriminării rasiale face parte din măsurile pe care Organizația Națiunilor Unite le-a luat pentru a promova egalitatea rasială și eliminarea discriminării pe baza rasei, D-l Nicolae Fotino a dat expresie solidarității poporului român cu toate popoarele care luptă pentru înlăturarea dominației străine împotriva colonialismului și neocolonialismului, pentru respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără distincție de rasă, sex, limbă sau religie.

A vorbit, de asemenea, și D-l Sayed Abbas Chedid, directorul Centrului de informare al O.N.U. la București. Domnia sa a subliniat contribuția pe care o aduce România la îndeplinirea marilor obiective ale Națiunilor Unite, printre care figurează la loc de cinste lichidarea colonialismului și rasismului, stabilirea dreptății sociale și păcii în lume.

Soli al prieteniei româno-americane. La 26 martie a.c. președintele Statelor Unite, Gerald Ford, a primit la Casa Albă grupul de tineri români «Ambasadorii prie-

teniei» care a întreprins o vizită în S.U.A., în prezența a numeroși ziariști, corespondenți de presă și fotoreporteri acreditați la Casa Albă.

În cuvîntul rostit cu acest prilej, președintele Gerald Ford, exprimîndu-și aprecierea pozitivă în numele întregului popor american, pentru primirea călduroasă de către președintele Nicolae Ceaușescu a tinerilor americani «Ambasadorii prieteniei», care au vizitat România, a arătat importanța și rolul constructiv pe plan mondial al Fundației «Ambasadorii prieteniei», care constituie «o importantă punte între România și Statele Unite, precum și între toate celelalte țări participante la acest program».

Subliniind apoi că programul «Ambasadorii prieteniei» constituie o experiență ce trebuie extinsă în continuare, președintele Ford a spus că «asemenea schimburi bilaterale de tineri sînt utile, pentru că, în viitor, înțelegerea și prietenia dintre popoare sînt extrem de importante pentru edificarea unei lumi mai bune».

În încheiere, președintele S.U.A. a spus: «Vă rog să transmiteți domnului președinte Nicolae Ceaușescu că sînt nerăbdător să vizitez România. Cunosc căldura cu care poporul român a primit în trecut pe oaspeții americani. Aștept cu interes această vizită, care cred că va avea loc în cel mai scurt timp».

În numele vizitatorilor români a vorbit Corneliu Bogdan, ambasadorul României în S.U.A. și conducătorul grupului Eugen Florescu, redactor-șef al ziarului «Scînteia tineretului», care a înmînat președintelui Gerald Ford un mesaj personal din partea președintelui R. S. România, Nicolae Ceaușescu, mulțumind totodată pentru primirea călduroasă și prietenia cu care tinerii români au fost întîmpinați pretutindeni în Statele Unite.

În încheierea ceremoniei, tinerii români au prezentat un scurt program de coruri și melodii populare românești, a cărui artă interpretativă s-a bucurat de frumoase aprecieri.

Luîndu-și rămas bun, președintele Gerald Ford a spus: «Mi-a făcut o deosebită plăcere să vă întîlnesc. Ne vom revedea foarte curînd în România».

Relațiile culturale, o contribuție la promovarea cunoașterii și înțelegerii între oameni. În întîmpinarea interesului deosebit al opiniei publice japoneze față de țara și cultura noastră, viața culturală niponă a fost marcată, la finele lunii martie, de două evenimente deosebite, pentru cele două țări. Astfel, la Universitatea «Soka» din Tokio a avut loc, la 27 martie, festivitatea primirii donației unui număr de 700 cărți din partea Bibliotecii Centrale de Stat din București, care au fost prezentate studenților în cadrul unei expoziții speciale.

Printre cărțile oferite Universității «Soka» se află operele președintelui României, D-l Nicolae Ceaușescu, «România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate».

În cuvîntarea rostită cu acest prilej, rectorul Universității, Kazuo Takamatsu, arătînd că această manifestare prietenească este un eveniment important pentru dezvoltarea relațiilor româno-nipone, a apreciat că această manifestare constituie un pas spre realizarea de schimburi culturale între Universitatea «Soka» și Universitățile din România, precum și o contribuție la promovarea înțelegerii și păcii în lume.

În aceleași zile, la editura «Kobunsha» din Tokio, a văzut lumina tiparului a patra ediție a volumului «România. Nicolae Ceaușescu. O politică de pace și cooperare internațională».

Apariția noii ediții a acestui volum se înscrie ca o contribuție valoroasă la o cunoaștere mai profundă a României în Japonia, la consolidarea legăturilor de prietenie dintre cele două popoare.

Totodată, în cadrul manifestărilor culturale prilejuite de vizita în Japonia a președintelui R. S. România, D-l Nicolae Ceaușescu și a Doamnei Elena Ceaușescu, la Tokio, în sala «Yubin Chioku» a avut loc un concert festiv de muzică populară românească susținut de formația «Ciocirlia», iar în Saloanele «Mikimoto» din Ginza s-a deschis o expoziție de artă populară românească, organizată de Asociația de prietenie Japonia—România, cu concursul Companiei «Mikimoto». Ambele manifestări s-au bucurat de mult succes, contribuind astfel la dezvoltarea relațiilor culturale dintre cele două țări.

Itinerar de pace, prietenie și colaborare. Însoțit de gândurile pline de dragoste ale întregului nostru popor, președintele R. S. România, D-l Nicolae Ceaușescu, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, și alte persoane din conducerea de Stat, au întreprins, între 4—21 aprilie a.c., o serie de vizite oficiale în următoarele țări: Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia, — vizite ale căror obiective au fost inspirate de idealurile de înțelegere, colaborare și pace ce însuflețesc politica internă și internațională a țării.

Astfel, sub semnul stimei și al dorinței de cunoaștere mai profundă, între 4—9 aprilie, delegația română, în frunte cu D-l președinte Nicolae Ceaușescu, a vizitat Japonia, fiind primiți, în ziua de 4 aprilie, de împăratul Hirohito și de împărăteasa Nagako, de primul ministru Takeo Miki și de alte oficialități japoneze.

Convorbirile româno-japoneze au fost marcate de dorința comună a celor două popoare de a extinde și impulsiona și mai mult bunele relații între România și Japonia. S-a acordat o atenție deosebită modalităților de promovare a relațiilor româno-japoneze pe plan politic, economic, tehnico-științific, cultural, precum și în alte domenii, pe baza deplinei egalități, a respectării independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Au fost abordate, de asemenea, unele aspecte ale situației internaționale, care au oferit posibilitatea unui larg schimb de opinii privind evoluțiile actuale ale lumii contemporane.

După încheierea convorbirilor oficiale româno-japoneze, în salonul de ceremonii a avut loc solemnitatea semnării Comunicatului comun cu privire la vizita în Japonia a președintelui Nicolae Ceaușescu și a Doamnei Elena Ceaușescu, — document de mare importanță, reflectând bilanțul fructuos al dialogului la nivel înalt româno-japonez.

Președintele Nicolae Ceaușescu și primul ministru Takeo Miki — se subliniază în comunicat — *«au constatat cu satisfacție că relațiile dintre cele două țări au cunoscut în ultimii ani o dezvoltare continuă în diferite domenii și au evidențiat, de asemenea, existența posibilităților pentru extinderea și diversificarea lor în continuare, îndeosebi în domeniile economic, cultural și tehnico-științific, în interesul și spre binele și fericirea celor două țări».*

Din Japonia, delegația română și-a continuat itinerariul în Republica Filipine, la invitația președintelui Ferdinand Marcos și a soției sale, doamna Imelda Romualdez Marcos, care i-au întâmpinat la aeroport în ziua de 9 aprilie, într-o atmosferă caldă, prietenească.

Și în Republica Filipine, ca și în Japonia, convorbirile oficiale au constituit momente deosebite, cu profunde semnificații în evoluția relațiilor dintre România și Filipine.

Deși România și Filipine au stabilit relații diplomatice cu numai trei ani în urmă, colaborarea celor două țări a cunoscut o dezvoltare remarcabilă, stimulată de dorința celor două țări de a lărgi și intensifica dialogul între ele, în toate domeniile.

Din rezultatele vizitei în Filipine se distinge, cu precădere, semnarea de către cei doi șefi de state a documentului de însemnătate capitală — *Declarația solemnă comună*, — act prin care sînt afirmate principiile pe care cele două țări înțeleg a-și clădi relațiile reciproce, precum și cu alte state.

Prin prevederile și semnificația sa, *Declarația solemnă comună* oferă o bază solidă dezvoltării bunelor raporturi dintre România și Filipine, ea reprezintă o expresie a dorinței reciproce de a intensifica și în viitor relațiile de prietenie, de a lărgi contactele în favoarea propășirii cooperării dintre popoarele român și filipinez, de a intensifica eforturile celor două țări la cauza păcii și colaborării internaționale.

Ca o ilustrare grăitoare a prestigului de care se bucură în Filipine șeful statului român, Universitatea din Filipine, una din cele mai prestigioase instituții de învățămînt din țară și din sud-estul Asiei, i-a decernat președintelui Nicolae Ceaușescu titlul de «Doctor honoris causa». Același titlu i-a fost decernat și Doamnei academician dr. inginer Elena Ceaușescu de către Universitatea Feminină din Manila, pentru meritele sale pe tărîm științific și pentru dăruirea și talentul cu care coordonează munca de cercetare în domeniul chimiei.

Cuvîntările rostite cu această ocazie de către președintele țării noastre, D-l Nicolae Ceaușescu, și Doamna dr. inginer Elena Ceaușescu au evidențiat necesitatea și folosul colaborării oamenilor de știință și cultură ai celor două țări, care vor duce la întărirea prieteniei dintre cele două popoare.

După primele două etape din itinerariul de prietenie, pace și colaborare al președintelui Nicolae Ceaușescu și doamnei Elena Ceaușescu pe meleagurile ospitaliere ale Japoniei și Filipinelor, înalții oaspeți români au vizitat, la 13—14 aprilie, Pakistanul, ca invitați ai premierului Zulfikar Ali Bhutto, prim ministru, și ai doamnei Nusrat Bhutto.

Deși scurtă (13—14 aprilie), reintîlnirea cu Pakistanul — vizitat de președintele Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu în ianuarie 1973 — a prilejuit din nou manifestarea stimei și admirației față de șeful statului nostru, solii poporului român fiind întîmpinați cu înalte onoruri și salutați de populație cu o deosebită căldură, în care și-au găsit expresia sentimentele prietenești pe care le nutrește poporul pakistanez față de România și conducătorul ei. Desfășurat în această ambianță, dialogul româno-pakistanez a reflectat convingător dorința comună de a strînge continuu relațiile dintre cele două țări, respectîndu-se principiile înscrise în Declarația solemnă comună semnată la Rawalpindi, în 1973, reactualizate și amplificate și prin Comunicatul comun dat cu această ocazie.

Desfășurată într-o ambianță frățească, vizita de pace și prietenie a președintelui Ceaușescu la Karachi se înscrie ca o nouă și remarcabilă contribuție la dezvoltarea și consolidarea relațiilor prietenești dintre România și Pakistan, la cauza păcii și înțelegerii între oameni și popoare.

Mesajul de pace și prietenie al României se continuă, la 14 aprilie, cu vizita oficială a oaspeților români în Iordania, ca urmare a invitației maiestărilor lor regale Hussein I al Iordaniei și regina Alia.

La sosire, pe aeroportul internațional din Amman, președintele Nicolae Ceaușescu și doamna Elena Ceaușescu au fost întâmpinați cu deosebită căldură de regele Hussein și regina Alia, precum și de prințul Mohammad și prințesa Firyal, prințul moștenitor Hassan și prințesa Garvath.

Convorbirile avute între cei doi șefi de state în tot timpul vizitei, purtate sub semnul prieteniei și colaborării frățești, au constituit un prilej de a se ridica pe o treaptă superioară cursul ascendent al relațiilor trainice româno-iordaniene, ale căror baze au fost consolidate la București, în timpul vizitei regelui Hussein în România, în ianuarie 1974.

Bilanțul dialogului la cel mai înalt nivel subliniază intensul caracter de lucru al vizitei, al convorbirilor oficiale, care — așa cum reiese și din Comunicatul comun — au permis o informare reciprocă asupra preocupărilor principale ale celor două state, în procesul de dezvoltare istorică și socială, ca și examinarea modului cum au evoluat relațiile bilaterale.

În acest context, o valoare capitală o prezintă Declarația solemnă comună, care consemnează angajamentul asumat de cele două țări de a așeza la baza conlucrării lor, cât și în raporturile cu celelalte state, principiile universale ale dreptului internațional.

Prin întregul său conținut, acest document depășește ca semnificație cadrul bilateral, înscriindu-se ca o contribuție de seamă la opera de înfăptuire a unei noi ordini politice și economice internaționale.

Dorința reciprocă de a conferi noi valențe raporturilor româno-iordaniene s-a materializat în semnarea Acordului general de cooperare, în hotărârile privind viitoarea activitate a Comisiei mixte guvernamentale de cooperare economică și tehnico-științifică.

Analizând situația din Orientul apropiat, cei doi șefi de state și-au manifestat îngrijorarea față de situația din regiune, și-au exprimat acordul asupra faptului că realizarea unei păci juste și durabile în această zonă a lumii solicită retragerea imediată a trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate în 1967, restabilirea tuturor drepturilor legitime ale poporului palestinian, precum și garantarea integrității teritoriale, independenței și suveranității tuturor statelor din zonă, aplicându-se cu strictețe rezoluțiile Adunării Generale a O.N.U. și ale Consiliului de Securitate în acest domeniu.

Așa cum spunea D-l Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. România, «vizita, convorbirile, acordurile și documentele care au fost semnate cu acest prilej vor deschide o pagină nouă în relațiile dintre cele două țări, vor da un impuls și mai puternic extinderii, colaborării în toate domeniile de activitate».

În dimineața zilei de 17 aprilie, s-a încheiat vizita oficială de prietenie pe care solii poporului român au efectuat-o în Iordania, vizită ce va rămâne un act istoric pentru cele două țări, în vederea solidarității, păcii și cooperării internaționale.

Ultimul popas al soliei românești de pace și prietenie a fost în Tunisia, unde oaspeții români au fost invitați de președintele Republicii Tunisiene, Habib Bourguiba și soția sa, doamna Wassila Bourguiba.

Zilele de 17, 18 și 19 aprilie, zilele vizitei oficiale de prietenie româno-tunisiene, s-au transformat în adevărate sărbători. Toate obiectivele vizitate de înalții oaspeți români — de la importantele centre muncitorești Bizerta și Menzel Bourguiba, până la falnica cetate africană Cartagina — au constituit pentru populația țării tot atâtea mo-

mente de manifestare a prieteniei și prețuirii pe care tunisienii o nutresc față de președintele țării noastre, D-l Nicolae Ceaușescu.

Și aici, ca și în celelalte țări vizitate, convorbirile oficiale, purtate într-o atmosferă de cordialitate, stimă și deplină încredere reciprocă, cît și documentele semnate cu acest prilej, au confirmat dorința sinceră de a extinde pe planuri și mai ample ca pînă acum relațiile prietenești de colaborare, în folosul celor două țări și popoare.

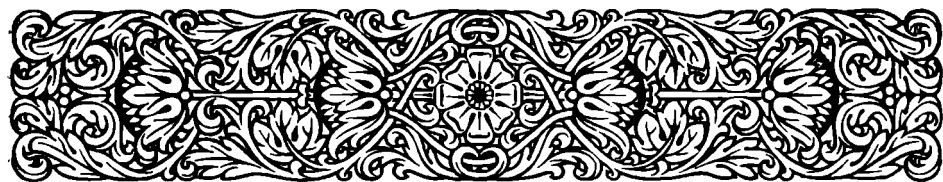
Așa cum reiese din Declarația solemnă comună, cei doi șefi de stat au fost de acord cu principiile pe care cele două țări le au în vedere în relațiile reciproce, ca : independență, suveranitate națională, deplină egalitate în drepturi etc. S-a căzut de acord și asupra strînselor relații pe plan economic care s-au concretizat și aici prin semnarea Acordului general de colaborare economică, a Programului privind realizarea unor obiective economice în cooperare între întreprinderi românești și tunisiene și a Memorandumului privind dezvoltarea schimburilor comerciale între cele două țări.

Desigur că, în cadrul convorbirilor oficiale, s-a procedat și la un larg schimb de vederi asupra situației internaționale actuale, relevîndu-se cu satisfacție voința celor două țări de a contribui la găsirea de soluții problemelor ce vizează pacea și securitatea în lume.

Înalta solie de prietenie și colaborare a României pe meleagurile tunisiene a fost încununată de un bilanț rodnic, continuînd mai amplu dialogul româno-tunisian inaugurat în 1968 prin vizita președintelui Habib Bourguiba la București.

Rezultatele deosebit de rodnice ale mărețului itinerar de pace și prietenie efectuat de delegația română, în frunte cu D-l Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. România, în cele cinci țări amintite, se înscriu cu litere de aur în istoria relațiilor României cu celelalte state, constituind o contribuție semnificativă la cauza prieteniei și colaborării cu toate țările lumii pentru pacea, bunăstarea și fericirea oamenilor de pretutindeni.

REDACTIA

ȘTIRI ECUMENICE

— Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Olteniei, Prea Sfințitul Lucian Făgărașanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa centrală și occidentală (Paris) și Pr. Lucian Gafton, parohul Bisericii noastre din Londra, au reprezentat — la invitație — Biserica Ortodoxă Română la instalarea noului Primat al Bisericii Anglicane, Arhiepiscopul Donald Coggan. Și pentru prima dată, de la reformația anglicană, Papa a fost reprezentat oficial de membri ai ierarhiei catolice la întronizarea unui primat anglican. — Progres ecumenist.

Parohia ortodoxă română din Winnipeg Manitabo, Canada, a organizat o frumoasă serbare la Nașterea Domnului. În program : colindători cu steaua, cu plugușorul, cu sorcova, cu semănatul, coruri : Bună dimineața la Moș Ajun, Trei Crai de la rășărit etc. Inițiatorii serbării tradiționale : preotul Vasile Ignătescu și doctorandul în teologie Aurel Bucălae. Toată lauda.

Mai notăm cu apreciere că stareții Minăstirilor moldovene Secu și Sihăstria : Protos. Gherontie Ștefan și Victorin Oanele au donat parohiei menționate din Canada, catapeteasma noii biserici achiziționate de credincioși. Faptă creștinească.

Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Demetrios, a distins cu «Crucea de aur a Sfințului Munte Atos» pe prof. Marcel Reding, titularul singurei catedre de teologie romano-catolică a Universității libere din Berlin. Distincția s-a acordat pentru «deosebite merite ale prof. Reding pentru teologia Ortodoxă».

«Academia teologică creștină» din Varșovia a distins cu titlul de «doctor honoris causa» pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicodim (Patriarhia Bisericii Ortodoxe Ruse), Helmut Hild, Președintele Bisericii Evanghelice din Hessen-Nassau, Ion Michalco, Episcop slovac și Episcopul evanghelic (Turingia) Moritz Mitzenheim. Titlurile au fost acordate la jubileul de 20 de ani ai Academiei menționate.

Arhimandritul Chiril, reprezentantul Patriarhiei din Moscova în Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Geneva) a fost numit rector al Academiei duhovnicești din Leningrad, la Geneva trecînd Episcopul-Vicar pentru Canada și S.U.A., Macarie.

Prof. Dr. Helmut Gollwitzer — Berlin, a fost distins cu medalie de către «Liga internațională pentru drepturile omului» pentru «neobosita sa intervenție pentru înfăptuirea drepturilor omului». Prof. Gollwitzer a fost oaspetele Bisericii Ortodoxe Române, pe ale cărei realizări le apreciază cu bucurie.

E regretabil faptul — a afirmat Papa Paul VI într-o cuvîntare — că, dintre pașii mulți întreprinși spre unitatea creștinătății, — nici unul n-a dus la țintă. Desigur, a adăugat Papa, că și catolicii își au partea lor de vină la scindarea creștinătății, care pare de neînlăturat. «Ecumene» este o întreprindere foarte dificilă, fiindcă este supusă legilor istoriei, care adesea pretind un interval de timp ce depășește viața unui om.

«Alianța mondială a Societăților biblice» finanțează o traducere interconfesională a Noului Testament în limba italiană modernă, de care se ocupă doi specialiști evanghelici și doi specialiști romano-catolici.

«Frăția ecumenică» de la Taizé (Franța) a înființat o filială în Bangladesh.

«Drumul spre «ecumene» nu trebuie părăsit, ci trebuie continuat. Situația actuală a «ecumenei» nu trebuie să determine așteptări exagerate, dar nici să producă nerăbdare și resemnare», a spus Episcopul de Aachen, Dr. Gerd Dicke.

La Mainz s-a pus gratuit la dispoziție o «casă de rugăciune» pentru «Asociația religioasă a turcilor» care sînt acolo, ca muncitori, în număr de 8000. — Ajutor frățesc. (OK. I. 4/75).

Academia romano-catolică din Bavaria, Academia evanghelică din Tutzing și Comunitatea iudaică din München au organizat la München un «simpozion despre Ierusalim» — orașul sfînt al iudeilor, creștinilor și moslemilor (locul trei după Mecca, Medina, căci, după o legendă, Mohamed a «plecat la cer» din Ierusalim).

În orașul Ternuco (Chile) a decedat Felix Morey, în vîrstă de 104 ani, cel mai în vîrstă preot din lume. A trăit sub opt papi. Ultima liturghie a oficiat-o în noiembrie 1974.

Pe lingă «Consiliul Ecumenic al Bisericilor» se organizează o «asociație ecumenică pentru alimentație».

În arhiva Vicariatului sîrb din Timișoara s-a descoperit textul original al unui manuscris al lui Martin Luther, din anul 1532 de la Wiltenberg.

Rudolf Schubach, pastor evanghelic luteran (St. Ulrici — Braunschweig) a trecut la Biserica Romano-Catolică, primind hirotonia în preot. Pr. Schubach este căsătorit și are copii, Papa l-a dispensat însă de celibat și astfel este preot romano-catolic căsătorit.

Dezgropări făcute de Institutul Arheologic al Universității din Ierusalim pe drumul Iaffa—Valea de la Hinom au dat la iveală mai multe morminte din veacurile VIII și IX e.v. În morminte s-au aflat diferite obiecte, între care și un sigil ebraic, datînd din timpul regilor din Iuda.

«Premiul așezămîntului Templeton pentru progres în religie» a fost acordat Priorului Comunității ecumenice de la Taizé (Franța), Roger Schulz. Premiul constă într-o medalie de argint și suma de 34000 phunzi și a fost înmînat la palatul Windsor de prințul Philip al Angliei.

Cardinalul Paul Pierre Meouchi, patriarhul maronit al Antiohiei și întregului Orient, a decedat în vîrstă de 80 de ani.

Renumita bibliotecă din Tarijo (Bolivia) are 10588 de vechi cărți prețioase, dintre care 198 din sec. XVI, 900 din sec. XVII și 3081 din sec. XVIII.

«Colegiul cardinalilor romano-catolici» numără în prezent — 73 europeni, 20 americani latini, 14 nordamericani, 9 africani, 9 asiatici și 4 ozeonici (Aus. 10—16/75).

Primul mirean, titular al unei catedre teologice romano-catolice, este la Tîbingen prof. Dr. Ludger Hanhoff. Ține cursuri despre «probleme filozofice în teologia romano-catolică».

«Conferința episcopilor (romano-catolici) germani» a recomandat ca în duminici și zile de sărbătoare să nu se țină «servicii divine ecumenice», fiindcă în aceste zile lucrul principal este săvîrșirea Sfintei Euharistii.

Bisericile romano-catolică și evanghelică din Frankfurt au publicat împreună un «Anuar ecumenic», în care se face istoricul Bisericilor din Frankfurt.

O nescrisă tradiție, ce dăinuie de veacuri, nu admite ca o femeie să fie ambasadoare la Vatican. Dorinței R. F. Germania de acest fel i s-a răspuns în 1970: «Este tradiția ca reprezentanții diplomați la Vatican să fie de genul masculin». Refuzate au fost și S.U.A.

Iată însă că acum «tradiția» menționată s-a schimbat. Domnișoara Bernadette Olovo, «ambasadoarea Ugandei la Bonn», va reprezenta țara sa și la Vatican. Adevărat, ambasadoarea aceasta este de confesiune romano-catolică.

«Biblioteca Laurenziană» din Florența, datînd de la începutul veac. XV, dispune de un foarte bogat număr de manuscrise vechi, în limba latină și greacă. Anul acesta ea a organizat expoziție. Între exponate se află și protocolul final de la sinodul din Florența (1439) cu semnăturile și sigilele Papei Eugeniu IV și Împăratului Ioan Paleologul. Se află și caseta de argint în care se păstrau documentele sinodului menționat — un dar al cardinalului Cesarini, căzut în Bulgaria în războiul cu turcii (1444).

Se mai află expuse, pe lângă alte manuscrise biblice vechi (între care și arabe), și vestitul «evangeliiar al lui Rabulas», din anul 586. Apoi Biblia din Minăstirea engleză Iarrov, scrisă pe la anul 700 la Roma pentru Petersburg și împodobită cu miniaturi, precum și multe cărți liturgice vechi. Se află și cele 2000 de papirusuri aduse în veacul trecut din Egipt, precum și prima tipăritură în limba chineză a «Vieții lui Iisus» din anul 1637 (Korr. 5, 6/75).

La Stuttgart a apărut «Biblia lui Luther» cu text revizuit și cu explicații, la care au lucrat 61 teologi, începînd din anul 1968.

«Societatea Iohn-Wycliff», ajutată financiar și de alte societăți, pregătește publicarea Bibliei, tradusă în limba Gallină, vorbită în sudul Etiopiei, dar care nu dispune încă de un sistem de scriere. Acesta trebuie creat. Două persoane au fost trimise la o școală misionară din Addis Abeba, pentru a învăța limba Gallina și a-i crea un sistem de scriere.

La Kottayam (India de sud) s-a ținut, în Seminarul teologic, prima conferință creștină asiatică pentru pace cu tema: «Luptă comună pentru pace și dreptate, — rolul și responsabilitatea creștinilor în Asia». S-a subliniat că «mesajul creștin trebuie să fie ancorat în situația umană concretă, așa cum este ea în Asia».

Negno — Zacharias Nakambelo din Namibia, este primul pastor african, care activează într-o comunitate bisericească de albi în Europa, în Desmold (R. F. Germania).

La Varșovia s-a sfințit un nou «centru ecumenic» (Epd. 2, 3/75).

Cu ocazia vizitei făcute la Patriarhia ecumenică din Constantinopol de către o delegație a *Diecezei Ortodoxe Române*, condusă de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, și din care au făcut parte I.P.S. Mitropolit Teoclit al Olteniei, P. S. Episcop-Vicar Patriarhal Antonie și P. C. Pr. Vasile Costin, Vicar administrativ al Episcopiei de Oradea. — I.P.S. Mitropolit Iustin și I.P.S. Mitropolit Meliton al Chalcedonului, președintele comisunii sinodale de la Constantinopol pentru problemele interortodoxe, s-au exprimat atunci într-o declarație comună pentru păstrarea unei «deschideri ecumenice» a Ortodoxiei, îndeosebi pentru dialogul teologic cu Biserica Romano-Catolică. Ca prim pas concret în direcția aceasta s-a format o «comisiune tehnică» pentru examinarea problemelor ce au nevoie de consultare comună ortodoxă-catolică. (OKI 8/75).

Comitetul pregătitor al celui de al II-lea Congres al teologilor ortodocși s-a întrunit în ședință la Atena în martie a.c. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Pr. Conf. Dumitru Popescu, Prorectorul Institutului Teologic din București, și Pr. Dumitru Soare, Consilier Patriarhal. S-a fixat data Congresului: iulie 1976 la

Mfnăstirea Pendeli — Atena. Fiecare facultate teologică ortodoxă va trimite 1—4 reprezentanți. Vor mai fi invitate personalități ale lumii teologice ortodoxe și cite doi observatori catolici și protestanți, asemenea și teologi ai Bisericilor Vechi Orientale.

Tema Congresului : «Teologia Bisericii și actualizarea ei».

Referate : I — *Teologia, expresie a vieții și conștiinței ecleziale :* 1) Gîndirea, 2) Liturghie și spiritualitate, 3) Spirit comunitar și conciliaritate, 4) Aspect istoric și eshatologic. II — *Teologia, expresie a prezenței Bisericii în lume :* 1) Mărturisirea dinamicii mntuirii, 2) Misiune și pastorală, 3) Dinamica lumii în Biserică. III — *Teologia în reînnoirea vieții Bisericii :* 1) Examen critic al aplicărilor teologice, 2) Catolicitate și etnicitate, 3) Dimensiunea ecumenică a Ortodoxiei. — O subcomisiune va distribui fiecărei facultăți teologice grupul de subiecte spre elaborare.

La invitația Patriarhiei Armene, secretariatul internațional al «Conferinței Creștine pentru Pace» (CCP) și-a ținut o sesiune de lucru în R.S.S. Armenia, la Ecimiadzin, unde se află reședința Patriarhului Catolicos al tuturor armenilor. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat preotul Ilie Georgescu, membru în secretariat. La ședința primă, Episcopul Narek Shakarian de Shirak (Armenia) a citit referatul: «*Biserica Apostolică armeană și misiunea ei pentru pace în lume*». Referentul a făcut un scurt istoric al Bisericii Armene, începînd cu anul 301, cînd, în urma acțiunii de evanghelizare desfășurate de Grigorie Luminătorul (240—325) și de regele Tiriadetes III (295—333), creștinismul devine religie de stat în Armenia. Apoi s-a arătat cooperarea Bisericii Armene cu diferite organizații active pentru pace. S-a menționat că actualul Patriarh-Catolicos, Vasken I, este al 130-lea urmaș al Sfîntului Gîgorie Luminătorul.

Secretarul general al C.C.P., Károly Toth, a prezentat apoi o dare de seamă asupra activității C.C.P. în ultimul timp, subliniînd că se urmărește întărirea cooperării cu diferite organisme romano-catolice, îndeosebi cu «Conferința europeană catolică de la Berlin» și cu «Pax Christi Internationalis».

La invitația «Conferinței Creștine pentru Pace» s-a organizat în Berlinul apusean o «consultație ecumenică» cu tema: «*Ce înseamnă cuvîntul «creștin» în lucrarea pentru pace ?*». Au participat 80 de delegați din Europa, America, Asia și Africa. La temă au vorbit Prof. Dr. Chandran, membru al comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și președinte al C.C.P. din Asia și Dr. I. de Graaf, profesor pentru etică socială la Universitatea Utrecht (Olanda). În patru grupe de lucru s-a discutat despre necesitatea și posibilitatea fundamentării teologice a acțiunii creștine pentru pace. Rezultatul discuțiilor a fost concretizat în următoarele patru puncte: 1) Acțiunea creștină pentru pace își are motivația în evanghelia lui Iisus Hristos; 2) Acțiunea pentru dreptate socială, împăcare și pace este o datorie necondiționată a creștinului în responsabilitatea sa pentru societate; 3) Acțiunea pentru pace este o formă concretă a mărturisirii lui Iisus Hristos astăzi; 4) Pentru pace în lume creștinii trebuie să colaboreze cu toți oamenii de bine.

«A trăi în unitate» este lozincă «zilei mondiale de rugăciune» a femeilor, care se ține în 170 de țări. Textele rugăciunilor au fost elaborate de grupe de femei aparținînd diferitelor Biserici creștine din Egipt.

În Cehoslovacia s-a inițiat o acțiune, cu sprijinul financiar al statului, pentru salvarea monumentelor istorice bisericesti. E vorba în primul rînd de biserici în stil roman, gotic și baroc. (K. 59/75).

Pastorul Dr. Václav Kejr (Praga) a fost ales președinte al Consiliului ecumenic al Bisericilor din Cehoslovacia.

«Ierusalim : simbol și realitate» este tema unei «săptămîni de frățietate», organizată la München pe plan ecumenist.

«Criza din Biserică e de natură hristologică, deci poate fi remediată numai prin gîndire hristologică», s-a spus la congresul dogmaștilor catolici ținut în ianuarie la Luzern. Cu această afirmație s-a subliniat actualitatea temei : «Probleme fundamentale ale hristologiei», fixată, cu doi ani în urmă, pentru congresul de la Luzern.

S-au prezentat aici mai multe aspecte, centrate pe textele biblice : Marcu IV, 41 : «Cine este oare acesta, că și vîntul și marea ascultă de El ? » ; Marcu VII, 27 : «Cine îmi zic oamenii că sînt ? » (Matei XII, 6 ș.a.). Deci e vorba de lămurit : ce puteau cunoaște ucenicii și mulțimea la Iisus și despre Iisus. Părerile contemporanilor despre Iisus, știm, erau diferite, iar ceea ce se știa despre El avea caracter de «hristologie profetică», căci «Unii spun că ești Ioan Botezătorul, alții că ești Ilie, iar alții că ești unul dintre profeți» (Marcu VIII, 28). Și fiindcă în centrul Noului Testament stă «sosirea lui Dumnezeu într-un om», și fiindcă Vechiul Testament trebuie înțeles ca făgăduință, atunci e firesc ca Vechiul Testament să cuprindă «trăsături», indicînd «venirea lui Dumnezeu în chip de om». Sînt adică antropomorfismele vechitestamentare, — indicații despre un Dumnezeu care nu-i străin omului, indicații ce devin mai clare la profeți. Astfel «hristologia profeților» duce la «hristologia Fiului lui Dumnezeu».

«Cine știe ce este Iisus» trebuie cit mai amplu și temeinic analizat și arătat, este concluzia congresului amintit de la Luzern.

Prima minune — pefacerea apei în vin — a săvîrșit-o Mîntuitorul la Cana Galileei (Ioan II, 1—11), — localitate în apropierea Nazaretului. Dar iată că pe temeiul unor recente dezgropări arheologice și cărți vechi cred unii că nu-i vorba de Cana din Galileea, ci de «Cana al Ialil» — care — în limba arabă înseamnă : «Cana lui Dumnezeu» — localitate în sudul Libanului. Și din cuvîntul «al Ialil» falsificat s-a ajuns la cuvîntul «Galileea». Există și azi în sudul Libanului o așezare cu numele «Cana al Ialil». Dezgropări arheologice făcute în localitatea aceasta au dat la iveală șase vase de apă, făcute din piatră (Ioan II, 6) — deci, trag unii concluzia, aici s-a săvîrșit minunea de la Cana. S-au mai găsit în apropierea localității menționate din Liban 12 statui din piatră, în jurul unei figuri mai înalte, — deci Mîntuitorul și cei 12 apostoli ? !... În sprijinul teoriei menționate se aduce și afirmația lui Said Akl, după care scriitorul bisericesc Ieronim ar fi notat că localitatea în discuție, Cana, s-ar afla la o depărtare de opt mîle de Tir. Iar Tirul acesta se afla unde este azi satul libanez «Cana al Ialil» — punctul cel mai nordic pe care l-ar fi atins Mîntuitorul. — Teorie și subiect de discuții.

«Congregația pentru credință» de la Vatican a închis dosarul «Küng», cercetat aproape un deceniu și mult discutat, pro și contra, în presa teologică romano-catolică. Dar ce cuprinde acest dosar ?

Dr. Hans Küng, profesor de teologie dogmatică la Tübingen, face în lucrări de ale sale, deosebi în «Die Kirche» și «Unfehlbar», «Eine Anfrage», publicate în mai multe limbi, — unele afirmații teologice, apreciate a fi în contradicție cu învățătura Bisericii Romano-Catolice : E vorba de a) infailibilitatea papală, despre care, după aprecierea «Congregației», Prof. Küng ar avea cel puțin îndoiele — întrucît formulează public întrebarea : dacă definirea infailibilității papale de către Conciliul Vatican I este în acord cu Biblia și cu Tradiția ? b) Prof. Küng n-ar utiliza noțiunea «magisteriului Bisericii» în conceptul său autentic și ar face teologie în afara tradiției doctrinei catolice, ignorînd adică faptul că Biserica dispune de plenitudinea puterii decretării dogmatice și că deci o dogmă decretată de ea cuprinde adevărul definitiv,

c) Küng susține că, în caz de nevoie, Euharistia poate fi săvârșită valabil și de persoane botezate, care nu dispun însă de hirotonie în preot. Apoi, în general, prin felul expunerii, prin metoda întrebuițată la tratarea problemelor teologice, prof. Küng ar voi să înlocuiască «primatul credinței» cu primatul «științei».

Deci proces la Vatican.

Și prof. Küng a fost invitat la Roma pentru «un colocviu» în legătură cu afirmațiile sale teologice. N-a dat însă urmărire acestei invitații, susținând că nu-i vorba de «un colocviu», ci de o «cercetare inchizițională», căreia el nu se supune. La «un colocviu» ar participa, dar să i se pună la dispoziție dosarul respectiv, pentru a cunoaște acuzațiile ce i se aduc și totodată să i se permită să-și ia și un apărător — ceea ce «Congregația» n-a făcut.

Din cele publicate în reviste teologice se mai desprinde că «Congregația» n-ar examina afirmațiile obiectate în contextul deplin al sensului lor, ci analizează numai propoziții singulare rupte din contextul lor, — și de aci aprecieri greșite. Apoi ea nu-și argumentează afirmațiile proprii și nici nu analizează cele contrare, combătându-le cu argumente. În plus, nu ține seama de faptul că însuși Conciliul Vatican II a invitat teologii să cerceteze și să expună «adevărul credinței» cu ajutorul unor «metode noi», pentru a-l prezenta cât mai clar.

Prof. Küng, la rândul său, susține că, la dînsul nu-i vorba de îndoieli cu privire la obligativitatea dogmelor și la autoritatea doctrinară a Bisericii, ci de «problema teologică» dacă «afirmații doctrinare» sînt în acord cu Biblia și cu Tradiția. În ce-l privește pe dînsul, nu-i nicidecum exclusă posibilitatea că în decursul timpului ar putea să ajungă la o cunoaștere mai bună și mai clară a adevărilor revelate și astfel, printr-un studiu adîncit, să-și pună concepțiile sale în acord cu învățătura Bisericii.

Ținînd seama de afirmațiile acestea, «Congregația pentru credință» a închis dosarul «Küng», punîndu-i acestuia însă în vedere să nu mai susțină afirmații de felul celor ce i-au fost atribuite și să nu uite că autoritatea bisericească l-a autorizat să predea teologie în spiritul învățăturii oficiale a Bisericii și nu pentru a face afirmații contrare învățăturii bisericești sau de natură a arunca îndoieli asupra ei.

Deci nu s-au luat măsuri disciplinare împotriva Prof. Küng și nici nu i s-a cerut să-și retracteze afirmațiile obiectate, ci numai să nu le mai repete. — Cardinalul Döphner a mai adăugat că nicicînd n-a fost vorba de condamnarea întregii teologii a Prof. Küng, ci numai de «rectificarea cîtorva probleme, dar probleme foarte importante. Critica făcîndu-l nu lezează însă cu nimic integritatea Prof. Küng ca preot și creștin».

În sensul «Congregației» s-a exprimat și «Conferința Episcopilor Germani», adresîndu-i Prof. Küng stăruitorul apel «ca să-și examineze gîndirea sa teologică în lumina învățăturii Bisericii».

Din răspunsul Prof. Küng la cele de mai sus notăm afirmația că, în problemele discutate, pe dînsul nu-l interesează de care parte este adevărul, ci ce este adevărul. Acesta, indiferent de care parte ar fi, se va impune pînă la sfîrșit. Mai subliniază Prof. Küng că în declarația «Congregației» nu se contestă nimic din afirmațiile sale teologice și că, prin urmare, declarația menționată este o mărturisire publică despre faptul că acțiunea împotriva sa s-a dovedit a fi nerealizabilă, ceea ce a determinat sistarea ei. Și mai declară Prof. Küng că în viitor «își va privi metoda și cuprinsul teologiei sale cu responsabilitate teologică, învățînd ceea ce în lumina Noului Testament și a Tradiției creștine se prezintă ca învățătura Bisericii».

Dosarul Küng s-a închis oficial.

Dar ideile lansate de Prof. Küng și pe care nu le-a retractat oficial, vor rămâne oare fără rezonanță în gândirea teologică apuseană ?

Greu de admis, mai ales că semne nu lipsesc. (Diac. Prof. O. BUCEVSKI).

*

* *

«One World» (O lume) este titlul noii reviste ilustrate editată de Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Geneva (Elveția). Tipărită la Lausanne, noua publicație lunară, care apare în engleză, completează și înlocuiește un număr de publicații pre-existente.

În afara editorialului, revista cuprinde scurte referiri la actualitatea ecumenică, anchete și articole de fond, un studiu biblic și rubrici diferite.

În ianuarie 1975 a avut loc la Havana (Cuba) a XXVI-a Adunare generală a Consiliului Bisericilor evanghelice din Cuba, la care au participat 142 persoane, reprezentând cele nouă Biserici membre, ca și delegați ai altor Biserici cubaneze. S-au discutat temele: eliberării, Evangheliei în contextul luptei pentru dreptate socială, acțiunii violente și nonviolente, ca și temele celei de a V-a Adunări generale a Conciliului Ecumenic al Bisericilor, care va avea loc la Nairobi (Kenya) între 23 noiembrie și 10 decembrie 1975.

Precizăm că Bisericile evanghelice din Cuba cu cei 160 000 credincioși constituie 2% din populația apreciată la 8 milioane de locuitori.

Biserica metodistă și Biserica presbiteriană-reformată sînt singurele Biserici protestante din Cuba, care sînt membre asociate ale Conciliului Ecumenic al Bisericilor.

La Nazaret, conform statisticilor ultimului recensămint, există 18 000 musulmani, la o populație de 36 000 locuitori. În comunitatea creștină, cei mai numeroși sînt ortodocșii (7 300), apoi romano-catolicii (5 000), greco-catolicii și alții (4 600).

Anterior creștinii formau aproape 60% din populația Nazaretului.

Biserica reformată din Ungaria a fost însărcinată de Bisericile membre ale Consiliului biblic maghiar, cu editarea unei noi traduceri a Sfintei Scripturi în limba maghiară. Textul noii traduceri, pus la punct de către specialiștii diferitelor confesiuni creștine, este gata de tipărit. Apariția noii traduceri a Sfintei Scripturi în limba maghiară este prevăzută pentru sfîrșitul anului 1975.

În acest an va avea loc la San Francisco cel de al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice. Specialiștii în bizantinologie vor prezenta comunicări încadrate în tema: «Secolul al XV-lea și sfîrșitul Bizanțului» delimitată astfel: a. Progresul tehnologic și aplicarea sa în cucerirea otomană; b. Mișcări ale populațiilor și mișcări individuale în interiorul Imperiului Otoman și repercusiunile lor în viața socială și intelectuală a epocii; c. Sfîrșitul Bizanțului în literatura mondială a epocii; d. Sfîrșitul Bizanțului și transmiterea și primirea tradițiilor intelectuale și artistice antice și bizantine în Europa.

În cea de a doua jumătate a lunii septembrie 1976 va avea loc în Cipru cel de al XV-lea Congres de Studii Bizantine. Congresul va avea ca temă «Bizanțul de la 1071 la 1261», tratată în următoarele secții: a. Istorie (politică, diplomatică, economică, socială etc.); b. Filologie și literatură; c. Arheologie și artă; d. Drept și instituții; f. Codicologie și paleografie; g. Papirologie; h. Epigrafie; i. Geografie istorică; j. Numismatică și sigilografie; k. Muzicologie; l. Istoria științelor; m. Subiecte diferite.

La 22 decembrie 1974 Papa Paul al VI-lea a creat o Comisie a Bisericii Romano-Catolice pentru relațiile cu Ebraismul, sub conducerea Secretariatului pentru necreștini. Între acțiunile care ilustrează recenta dezvoltare a raporturilor dintre Catholicism și Ebraism se pot cita: participarea catolică la grupuri locale de prietenie ebraico-creștină, acțiuni comune și colaborări în comitete interconfesionale etc.

Comitetul internațional de legătură între Biserica Romano-Catolică și Ebraism a ținut trei sesiuni: la Paris, între 14—16 decembrie 1971; la Marsilia, între 18—20 decembrie 1972 și la Anvers, între 4—6 decembrie 1973.

Comisia Bisericii Romano-Catolice pentru relații cu Ebraismul este la dispoziția tuturor organismelor interesate pentru a le informa, și a fi informată la rîndu-i, asupra aspectelor celor mai caracteristice ale relațiilor dintre Catholicism și Ebraism.

Între 9—11 decembrie 1974 a avut loc la Geneva un Colocviu asupra dialogurilor bilaterale la care au participat 36 teologi și conducători bisericești aparținînd la nouă Familii confesionale mondiale angajate în dialogurile bilaterale. Din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor a participat Pr. Prof. Dr. Ion Bria, secretar pentru cercetări și relații cu Ortodoxii în Comisia «Misiune și Evanghelizare».

Papa Paul al VI-lea a creat, la 22 decembrie 1974, o Comisie a Bisericii Romano-Catolice pentru relații cu Islamul, pe linia declarației conciliare «Nostra Aetate» din 28 octombrie 1965. După Vatican II, mai ales după crearea Secretariatului pentru necreștini, a apărut un nou climat în raporturile dintre catolici și musulmani. După cum se știe, în 1964 s-a creat la Roma Institutul Pontifical pentru Studii Arabe, încredințat Misionarilor Africii (Părinți Albi). În 1970, Consiliul suprem pentru Afaceri Islamice, cu sediul la Cairo, a trimis o delegație să facă o vizită la Roma. Contactele s-au multiplicat în 1974. Astfel, în aprilie 1974, președintele Secretariatului pentru necreștini a avut o întrevedere cu Regele Feisal al Arabiei Saudite. În iunie 1974, Secretariatul a organizat o reuniune creștino-islamică la Bamako (Mali), iar în septembrie același an, o delegație a Secretariatului a întors vizita la Cairo Conciliului suprem pentru Afaceri Islamice și a avut contacte cu reprezentanți ai cunoscutei universități Al-Azhar. În sfîrșit, în luna octombrie 1974, Secretariatul pentru necreștini a primit la Roma vizita marilor Ulema din Arabia Saudită.

A avut loc recent la Varșovia prima reuniune a Comitetului Mixt al Consiliului Ecumenic polonez și a Comisiei Episcopatului catolic pentru probleme ecumenice. Comitetul a fixat un vast program de lucru în comun, din care remarcăm: cercetarea posibilităților de a traduce în poloneză textul Bibliei ecumenice engleze; organizarea comună a Săptămîinii de rugăciune pentru unitate (18—25 ianuarie 1975), continuarea dialogului asupra botezului, aprofundarea problemelor liturgice comune.

S-a hotărît ca acest Comitet mixt să se adune de trei ori pe an (în lunile mai, octombrie și decembrie). Delegația catolică a fost condusă de Mons. Gulbinowicz, iar cea a Consiliului ecumenic polonez, de pastorul metodist W. Benedyktonowick, vicepreședintele aceluși Consiliu.

După ultimele statistici, din punct de vedere religios, populația globului, de 3 589 925 000 locuitori, este divizată astfel: catolici 653 532 000; protestanți 280 193 000; ortodocși 152 000 000; musulmani 485 000 000; hinduși 434 000 000; confucianiști 380 000 000; budiști 180 000 000; șintoști 73 000 000; taoiști 56 000 000; evrei 56 000 000; alte religii și necredincioși 960 000 000.

Noul Arhiepiscop anglican de York este Dr. Stuart Blanch, născut la Liverpool și cunoscut pentru deosebitul interes arătat evanghelizării. El este succesorul lui Do-

nald Coggan, care la 15 noiembrie 1974 a devenit Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Bisericii Anglicane.

Între 1—3 noiembrie a avut loc la Dijon cel de al doilea Congres general al tineretului ortodox din Europa Occidentală. Printre oratori au fost I.P.S. Mitropolit Georges Khodr al Muntelui Liban (Patriarhia Antiohiei), I.P.S. Mitropolit Antonie Bloom (Londra), Prof. Olivier Clément, Arhimandritul Vasile, superiorul minăstirii Stavronikita de la Muntele Athos. O sinteză asupra congresului a fost prezentată de Pr. Chiril Argenti, de la Marsilia, ca delegat al Patriarhiei Ecumenice.

Au avut loc slujbe ecumenice. Ultima a fost prezidată de I. P. S. Meletios de la Paris, exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Centrală, iar predica a fost rostită de Pr. Prof. B. Bobrinski de la Institutul Saint Serge din Paris.

Viitorul Congres va avea loc între 11—13 noiembrie 1977.

Sub titlul «Das Bild vom Menschen in Orthodoxie und Protestantismus» (Omul după doctrina Bisericilor Ortodoxă și Luterană), revista «Ökumenische Rundschau» a publicat un supliment la nr. 26/1974. Documentul conține textele comunicărilor și discuțiilor principale ale celei de a III-a Consultații teologice între delegații Patriarhiei Ecumenice și ai Bisericii Evanghelice din Republica Federală Germania. Este vorba de publicația Departamentului pentru afaceri externe al Bisericii Evanghelice din R. F. Germania, prefațată de Dr. Adolf Wischmann, fost președinte al Departamentului.

Comunicările prezentate în acest volum sînt următoarele: Prof. L. Perlit (Heidelberg): Omul după revelația Vechiului Testament; Prof. V. Anagnoscopulos (Halki): Antropologia Părinților Bisericii; Prof. Fr. Hayer: Antropologia ortodoxă văzută de luterani; I. P. S. Mitropolit Damaschin de Tranoupolis (Patriarhia Ecumenică): Concepția ortodoxă despre om în teologia ortodoxă contemporană; I. P. S. Mitropolit Emilianos de Calabria (Patriarhia Ecumenică): Căutarea sensului existenței noastre; Dr. Th. Schöber: Existența creștină între ofrandă și tristețe.

Universitatea din Princeton (S.U.A.) a acordat titlul de doctor în teologie honoris causa Preotului Georges Florowski. Anul trecut același teolog ortodox primise titlul de doctor honoris causa al Universității din Yale. Universitatea din Princeton i-a acordat titlul recunoscîndu-i meritele operei sale în domeniul teologiei, literaturii ruse și istoriei.

Pr. G. Florowski, care recent a împlinit 81 ani, predă la Universitatea din Princeton de zece ani. Înainte de aceasta, predase la Universitatea din Harvard.

Al XXI-lea Seminar al Institutului ecumenic de la Bossey (Elveția) se va ține între 21 aprilie și 4 mai 1975. El va fi dedicat teologiei ortodoxe și slujbelor Săptămîinii Sfinte. Organizarea, ca și pentru cele precedente, s-a făcut în colaborare cu Institutul teologic ortodox Saint Serge din Paris și cu alte centre de formație ortodoxă.

Seminarul va cuprinde o săptămîină de studii și o săptămîină liturgică. În timpul primei săptămîni, teologi ortodocși cu renume vor familiariza pe participanți cu teologia și liturgia ortodoxă. În cursul celei de a doua săptămîni, participanții vor merge la Geneva pentru a asista la diferite slujbe religioase din timpul Săptămîinii Sfinte în bisericile ortodoxe din Geneva.

Datorită echipamentului tehnic de sonorizare oferit de «Das diakonische Werk» a Bisericii evanghelice din R. F. Germania, catedrala ortodoxă din Sofia «Alexandru Nevski» are o altă sonorizare. Instalarea s-a făcut de către specialiști ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Problema păcii mondiale și raporturile dintre Est și Vest au constituit punctele principale ale discuțiilor de trei zile la Viena dintre I. P. S. Mitropolit Nicodim al Leningradului, exarhul Bisericii Ortodoxe Ruse pentru Europa Occidentală și Em. Sa Cardinalul Alfrink, Arhiepiscop romano-catolic de Utrecht. Într-o declarație comună s-au pronunțat pentru o acțiune mai activă a Bisericilor lor în problemele păcii și dreptății sociale în lume.

I. P. S. Mitropolit Barnabas de Kitros, președintele Comisiei sinodale permanente pentru relații externe a Bisericii Ortodoxe a Greciei, a terminat de curând o nouă carte intitulată: *Instituțiile administrative fundamentale ale Bisericii autocefale din Cipru*, apărută la «Apostoliki Diakonia» în 138 p. Face parte, dintr-un mare volum, în curs de redactare, asupra instituțiilor administrative fundamentale ale tuturor Bisericilor ortodoxe autocefale.

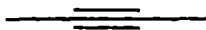
Printre alte opere ale Mitropolitului Barnabas de Kitros remarcăm: *Dreptul constituțional al Bisericii din Grecia de la stabilirea regatului helenic, 1967*; *Instituțiile administrative fundamentale ale patriarhiilor ortodoxe, cu prezentări istorice, 1972*; *Sistemul legislativ al Bisericii Ortodoxe Române, 1973*; *Noi instituții administrative fundamentale ale Patriarhiei Antiohiei, 1973 etc.*

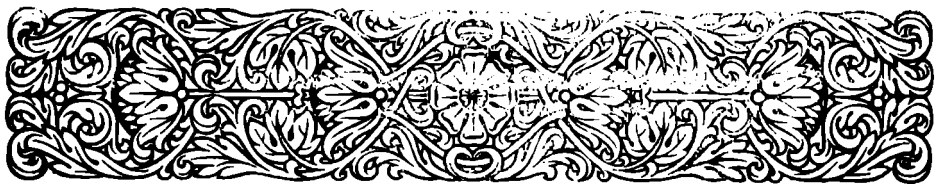
«Stachys», revista trimestrială a Mitropoliei din Austria a Patriarhiei ecumenice și-a reluat apariția, începând cu nr. 28—29. Ultimul număr apăruse în 1971. Noul număr prezintă documente interesante privind raporturile interortodoxe și dialogul între Patriarhia Ecumenică și Bisericile din Răsărit și Apus. Mai cuprinde predici și cuvântări ale episcopilor care depind de Constantinopol și un necrolog al patriarhului Atenagoras.

30 milioane franci francezi vor fi alocați în anul 1975 pentru difuzarea Bibliei în lume, inclusiv opera de traducere în diferite limbi. Se știe că în 1973, cele 57 Societăți biblice din peste 120 țări au publicat Sfânta Scriptură, parțial sau în întregime, în 1526 limbi, adică într-un total de 249 milioane exemplare.

Între 2—7 decembrie 1974 a avut loc la Strasbourg cel de al IV-lea Colocviu interconfesional dedicat, de astă dată, indisolubilității căsătoriei. Au prezentat comunicări Prof. H. Dombois, luteran din Heidelberg și Prof. C. Vogel, catolic din Strasbourg, în care au examinat demersurile făcute de-a lungul tradiției creștine privind căsătoriile ratate, cu specificarea punctului de vedere ortodox, al teologiei medievale și al evoluției actuale în această situație.

CEZAR VASILIU

ARTICOLE ȘI STUDII

ASPECTE CANONICE ÎN DISCUȚIA A DOI MARI IERARHI ORTODOCȘI ROMÂNI

1. — Cu prilejul împlinirii a o sută de ani de activitate a Tipografiei Arhidiecezane, înființată de Mitropolitul Andrei Șaguna la 8 septembrie 1850, profesorul Ion Beju, Directorul Bibliotecii Mitropoliei Ardealului și a Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, a publicat, în câteva numere din «Telegraful Român» — începând cu nr. 29—31 (15 septembrie 1950) — un scurt istoric al activității acestei tipografii, menționând publicațiile apărute, pe ani.

La anul 1854 menționează și lucrarea: «Elementele dreptului canonic, al Bisericii dreptcredincioase răsăritene, spre întrebuițare preoției, a clerului tânăr, și a creștinilor», întocmită de Andrei Șaguna. În «Înainte Cuvîntarea» de la această ediție, Șaguna arată motivele care l-au îndemnat să întocmească acest manual și de ce colecții canonice s-a servit pentru textul canoanelor și tălcuirea lor. El accentuează — chiar la începutul «Înainte Cuvîntării» — că la aceasta l-a îndemnat datorită ce-i revine ca episcop de a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu și așezămintele Sfinților Părinți¹, rivna sa pentru Casa Domnului, lipsa, la românii din Transilvania a unor asemenea cărți, din care preoția și credincioșii din eparhie să cunoască ce este și cum este organizată Biserica noastră și, de asemenea, pentru ca cei care se pregăteau pentru preoție — cărora le prevăzuse ca materie de studiu și dreptul canonic — să aibă la îndemînă, pentru studiu, manual necesar.

La întocmirea lucrării, Șaguna spune că s-a servit de însemnările pe care și le făcuse timp de 20 de ani, de cînd se afla în slujba Bisericii — îndeosebi în timpul cît a fost profesor de teologie și bibliotecar al Bibliotecii mitropolitane din Karloviț — din cele mai bune colecții canonice: «Pravila Mare» de la Tîrgoviște, «Kormciaia» slavă, «Sinodiconul» lui Beveregiu, «Pidalionul» și manuscrisul despre sinoade al arhimandritului Ioan Raici. Folosind asemenea izvoare, din care — cum spunea Șaguna — se poate desprinde icoana cea adevărată a Bisericii, el nădăjduia ca această lucrare să fie întrebuițată «pretutindeni unde este Biserica noastră». Încurajat de

1. «Între multele îndatoriri, care le-am primit asupra-mi ca episcop, este și aceea, ca cuvîntul lui Dumnezeu și Așezămintele Sfinților Părinți să le propovăduiesc spre a se păzi legea lui Dumnezeu și învățăturile bisericești în sfințenie, în curățenie și în întregime, ca așa făcînd să înaintez duhul cel adevărat al Bisericii noastre drept măritoare spre mîntuirea cea veșnică a tuturor, care în cele sufletești s-au încredințat ochiului mele arhierestii» (v. «Elementele dreptului canonic» . . . , p. III).

acest sentiment, care l-a stăpinit la întocmirea lucrării, ca și de dragostea cu care înțelegea să păstreze legături cu toți ierarhii români, el a trimis lucrarea și acestor ierarhi. De la toți — spune Șaguna în «Înainte Cuvîntare» la ediția a doua, tipărită în aprilie 1855 — «am căpătat descoperiri mîngăioase, că s-au mulțămît cu cuprinsul întregului; numai un frate s-au aflat², care a făcut două observații asupra paragrafelor 66 și 90, scriindu-mi precum urmează:

«Primind noi cu dragoste scrisoarea Prea Sfinției Voastre, și luînd-o în băgare de seamă, prin citire a toată cuprinderea sa, nu lipsim spre răspuns a vă înștiința: că Cartea intitulată «Elementele dreptului canonic» nu o pot primi pentru cuvîntul cuprins la Tăerea 8, despre Presbiterii, par. 66, unde se zice că: «a doua nuntă le este iertată, pierzînd atunci numai activitatea de preot, iară taina și cinstea cea preoțească îi rămîne», fiindcă un astfel de obicei n-au fost în țara noastră, nici putem să îngăduim să se introducă.

Osebit vă mai aducem iarăși la cunoștință pentru cele cuprinse în par. 90, că și de se arată că sint oprite călugărițele a intra în Altar, nici a aprinde luminările, sau a da preotului slujitor cădelnița; dar prin canonul al 15-lea al Sfîntului Nichifor Mărturisorului și Patriarhului Constantinopolei li se dă voie a intra în Altar și a face slujbă de paracliser, precum se vede acest canon foaia 476, din bisericescul Pidalion».

Această lipsă de apreciere a lucrării sale, privită în întregul ei, nu după micile lipsuri, l-a mîhnit adinc pe Șaguna. Cu această stare sufletească, de amărăciune, a răspuns el episcopului Calinic al Rîmnicului³, care-i refuzase primirea și răspîndirea lucrării în eparhie.

2. După cum rezultă din «Înainte Cuvîntare» la ediția a II-a a lucrării «Elementele dreptului canonic», răspunsul la care se referea Șaguna — fără a spune numele episcopului — purta data de 16 septembrie 1854 și aparținea episcopului Calinic al Rîmnicului. Identificarea autorului acestui răspuns a făcut-o Prof. Ion Beju, directorul bibliotecii Mitropoliei Ardealului, care este și bibliotecă a Institutului teologic ortodox din Sibiu. Prof. Ion Beju, la expunerea activității Tipografiei Arhidiecezane pe anul 1855, menționează și lucrarea «Elementele dreptului canonic» tipărită în ediția a II-a, fără nici o modificare a conținutului, ci numai cu o «Înainte Cuvîntare» la această ediție și o notiță lămuritoare la § 90 (p. 117). El arată că, cercoînd arhiva Mitropoliei, a găsit corespondența ce s-a purtat, cu privire la această lucrare, între Episcopul Calinic al Rîmnicului și Șaguna. Anume: în august 1854, Șaguna a trimis episcopului Calinic, prin colonelul Ioan Solomon, diferite cărți, Telegrama Român și Elementele dreptului canonic. La 16 septembrie 1854, episcopul Calinic confirmă primirea cărților trimise cu rezerva făcută pentru § 66 și 90 din «Elementele dreptului canonic». La aceste obiecții Șaguna a răspuns Episcopului Calinic la 1 noiembrie 1854 (așa cum rezultă din arhiva Mitropoliei, tem. nr. 424/1854). Conținutul acestui răspuns a fost publicat în întregime de Șaguna în «Înainte Cuvîntare» la ediția a II-a a Elementelor de drept canonic, împreună cu partea din scrisoarea episcopului Calinic, referitoare la cele două paragrafe menționate.

Prof. Ioan Beju arată totodată că din arhiva mitropolitană nu se poate vedea ce atitudine va fi luat episcopul Calinic față de răspunsul lui Șaguna și față de tipărirea, fără nici o modificare a lucrării «Elementele dreptului canonic», dezvăluind și corespondența provocată de această lucrare. El constată însă că legătura între cei doi ierarhi a continuat, întrucît la 18 septembrie 1855 — deci la 5 luni după publicarea ediției a II-a a Elementelor de drept canonic — Șaguna a trimis episcopului Calinic, prin preotul Haralambie, lucrările: Chiriaco-dromionul, Catehismul bogat și Calendarul pe anul 1856, scriindu-i: «m-ar bucura dacă aceste cărți ar găsi plăcerea voastră» (v. Arhiva Mitropoliei, tem. nr. 394/1855; pentru întreaga expunere a prof. Ion Beju, v. «Telegrama Român» nr. 33—34/1950).

3. Pentru ca cititorul să poată aprecia această stare sufletească a lui Șaguna, redăm mai jos textul întreg al răspunsului său, așa cum l-a publicat în «Înainte Cuvîntare», la ediția a II-a, ținînd seama și de faptul că această ediție nu se găsește în bibliotecă:

«Pe cînd așteptam o veste îmbucurătoare de la frăția Ta pentru cartea mea intitulată «Elementele dreptului canonic»; pe atunci am primit mult prețuita scrisoare a frăției Tale

2. — Din cuprinsul răspunsului, rezultă că Şaguna socotea complet neintemeiată obiecţia primă a episcopului Calinic, în baza căreia acesta îi şi refuzase lucrarea, adică obiecţia referitoare la paragraful 66, unde se afirma că preotului «i este iertată a doua nuntă, însă atunci pierde activitatea unui preot şi numai taina şi cinstea preoţească îi rămîne». Încetător, pe de o parte, în autoritatea izvoarelor canonice permise şi cinstitute de Biserica întreagă, pe care le folosise, iar pe de altă parte în

din 16-lea sept. a.c. din care cu durere am înţeles că frăţia Ta nu numai nu ai aflat plăcere în cartea mea, ci încă aceea o opreşti în eparhia-ţi, aducînd de pricină paragrafele 66 şi 90 din zisa carte.

Prea Sfinţite : din titula şi din precuvîntarea cărţii mele se vede că eu nu am compus cartea mea despre şi după obiceiurile care ici colea pe la bisericile noastre localnice se află, ci despre şi după canoanele cele aşezate de la Sfinţii Părinţi, care Biserica întreagă de a toată lumea le primeşte şi le cinsteşte.

Pe temelul acestor îi mărturisec că Frăţia Ta vatâmi aşezămintele canonice ale Sfinţilor Părinţi, cînd opreşti cartea mea pentru aceea că am zis în par. 66 așa ceva, ce nu s-au obișnuit în Țara Românească. Cînd ar fi drept ce zici Frăţia Ta, atunci ar trebui să se oprească și Pidallionul în Țara Românească, pentru că cuprinde canonul al 3-lea al Soborului ecumenic VI, care dă voie preoţilor văduvi de a pași la a doua nuntă. Și fiindcă Pidallionul nu se oprește la Frăţia Ta, așa dară Te rog ca să nu oprești și să nu osindești nici cartea mea, care este bazată pe Pidallion.

Ce se atinge de osîrdirea a doua a par. 90 din cartea mea, aci Prea Sfinţia Ta ai drept în parte, totodată mi se pare că am drept și eu în parte, și că nu meritez așa o osîndire aspră, căci treaba, de care Te-ai scandalizat, nu e potrivită cu măsura care o ai luat asupra cărţii mele. Deci adevăr este că în Pidallion canonul 15 al Sf. Nichifor zice că «se cuvine călugăriţilor a intra în sfîntul Altariu, a aprinde luminări și candele și a-l mătura. Însă adevăr este și aceea că în celelalte cărţi canonicești sau nu se află nimic despre slujba care s-ar cuveni călugăriţilor în biserică, precum este Pravila cea Mare, sau dacă se află ceva, apoi acolo, precum este «Kormciaia» cartea sloveană a canoanelor, se zice : «că nu e ertat călugăriţilor a intra în Altaruri, nici a aprinde luminări, nici a da preotului slujtorii cădelnița» (vezi în Kormciaia, canonul 11 al Sfîntului Nichifor, foaia 597, cap. 58).

După ce așa dară am văzut ce zice Pidallionul și Kormciaia, nu știam ce să fac și de ce să mă țin. Atunci am luat la judecare învățăturile Sfîntului Pavel despre purtarea muierilor în biserică, precum și canonul 69 al Sfinţilor Părinţi din Trulan și am aflat de bine a rămînea lîngă Kormciaia cu atîta mai bine, căci în tîlcul canonului 15 al Sf. Nichifor din Pidallion cetim următoarele : «Poate canonul acesta iartă a intra călugăriţilor în Sfîntul Altariu, însă nu de obște, la toate bisericile, unde se află bărbați, că aceasta nu se cuvine, ci în altarele de la Monastirile lor». Din tîlcul acesta lămurit se vede că însăși Patriarhia din Constantinopol, a cărei sint toate tîlmăcirile din Pidallion, arată cu vorba aceasta «poate» o îndoială pentru îmbunătățirea canonului acestuia după înţelesul cel strîns al cuvîntelor, din care este alcătuit și de aceea l-am țarmurit îngăduind a intra călugăriţilor numai în altarul bisericii monastirelor lor, iară nu îndeobște în altarul fiecărei biserici, adăugînd că aceasta nu se cuvine. Eu și mai multe așa și să deduc din tîlcul acesta, dară le trec cu vederea, și numai atîta zic : că fără îndoială și însuși Sf. Nichifor în înţelesul acesta al tîlcului din Pidallion au alcătuit canonul său și nu se poate nici presupune altmîntrelea despre el, carele prea bine au știut, că tagma călugăriţilor nu cuprinde în sine nici o Hirotesie, cu mult mai puţin vreo Hirotonie, în urma căreia s-ar cuveni călugăriţilor vreo slujbă paraclisiarhală. În înţelesul acesta obțesc am zis și eu în par. 90 că călugăriţilor nu este iertat a intra în Altariu, a aprinde lumina acolo sau a da cădelniță preotului slujtoriu.

Toată greșala mea este în împrejurarea că nu am lămurit treaba prin însămnare potrivită tîlcului din Pidallion, care o voi face la a doua ediție.

Din aceasta te poți convinge Frăţia Ta, că cartea mea pe nedrept și în luțeala firii omenești o ai osîndit. Cînd ai ști rivna mea cea neobosită pentru ortodoxia noastră, altmîntrelea ai judeca despre mine.

În sfințit cu frățească dragoste, sint al Prea Sfinției Tale credincios frate în Hristos».

După reproducerea textului scrisorii cu care Şaguna a răspuns episcopului Calinic, el a adăugat următoarele, în «Înainte Cuvîntare» : «Cetitorul cel ce este deprins în cunoștințele așezămîntelor Bisericii noastre, va ști a precunoaște, pe a cui parte stă dreptatea. De aceea închei și această Înainte Cuvîntare la ediția a doua cu aceea, că îmi pare rău că am fost silit a o face, pînă ce nu am prelucrat tot opul meu din nou și pînă ce nu l-am îmbogățit

fidelitatea notelor pe care le avea, extrase din aceste izvoare, și de care se servise la întocmirea lucrării, Șaguna s-a simțit în drept să întoarcă acuzația ce i s-a adus, socotind că, prin oprirea răspindirii cărții sale, pentru afirmația că preotului îi este îngăduită recăsătorirea, se vatamă înseși «Așezămintele canonice ale Sfinților Părinți». Deci, când a răspuns astfel episcopului Calinic, Șaguna era convins că este îngăduită de canoane a doua nuntă preotului, înțelegându-se în această convingere pe canonul 3 al sinodului VI ecumenic, cuprins și în Pidalion. De aceea, în răspunsul său, Șaguna adaugă: «Când ar fi drept ce zici frăția ta, atunci ar trebui să se oprească și Pidalionul în Țara Românească, pentru că cuprinde canonul al 3-lea al soborului ecumenic VI, care dă voie preoților văduvi de a pași la a doua nuntă. Și fiindcă Pidalionul pentru aceasta nu se oprește la Frăția ta, așa dară Te rog, ca să nu oprești și să nu osindești nici cartea mea, care este bazată pe Pidalion».

Cu privire la cea de a doua obiecțiune, Șaguna dă dreptate episcopului Calinic, în parte, recunoscând că într-adevăr canonul 15 al lui Nichifor Mărturisitorul prevede că: «Se cuvine călugărițele a intra în sfântul altar, ca să aprindă lumânări și candelile și să-l măture», dar întocmitorii Pidalionului limitează înțelesul acestui canon, printr-o notă subliniară, în care se spune: «Poate canonul acesta iartă a intra călugărițele în sfântul altar, însă nu de obște la toate bisericile, unde se află bărbați, că aceasta nu se cuvine; ci în altarele din minăstirile lor»⁴.

Șaguna arată că ținând seama de această interpretare restrictivă dată canonului 15 al lui Nichifor Mărturisitorul, de către întocmitorii Pidalionului; de oprirea cu caracter general, prevăzută pentru laici, prin canonul 69 al sinodului VI ecumenic, ca și de redactarea categoric negativă a canonului 15 al lui Nichifor Mărturisitorul din «Kormciaia» slavă⁵, el a socotit mai potrivit să rămână pe lângă textul din Kormciaia. El recunoaște, totodată, că a greșit când n-a dat această lămurire la ediția I-a, dar o va da la ediția a II-a, ceea ce a și făcut, printr-o notă subliniară, la paragraful 90⁶.

3. — Pentru cine a cunoscut viața și activitatea episcopului Calinic al Rîmnicului și îndeosebi hotărârea și severitatea cu care el se conforma canoanelor și rînduieilor Bisericii pretinzând același lucru și celor pe care îi avea sub îndrumare și ascultare, așa cum rezultă din toate măsurile pe care el le-a luat ca stareț sau ierarh — poate fi socotit ca în afară de orice îndoială faptul că răspunsul episcopului Șaguna nu-l va fi lăsat indiferent. Dar, poate fi socotit tot așa de cert și faptul că de data aceasta episcopul Calinic — cu toată încrederea în justețea punctului său de vedere — nu se va mai fi grăbit cu un răspuns scris, care să-i mărească amarăciunea lui Șaguna, ci, dînd precădere sentimentului de neîndoielnică prețuire cu care-i aprecia bogata activitate și rîvna lui neobosită pentru ortodoxie, va fi lăsat pentru alt prilej — și folosind altă cale — ca Șaguna să se lămurească asupra aspectului canonic al chestiunii puse în discuție. Această lămurire va fi avut loc, desigur, imediat după apariția ediției a II-a, în aprilie 1855, a lucrării «Elementele dreptului canonic», în care Șaguna a publicat răspunsul dat episcopului Calinic, ca «Înainte Cuvîntare» la această ediție.

cu niște adaosuri folositoare. Însă mulțimea lucrărilor ierarhice și școlare, precum și a cărților felurite, care supt privegherea și cenzura mea se tipăresc neîntrerupt în Tipografia noastră, apoi și compunerea cuvîntărilor bisericești la sărbătorile domnești de peste an, nu mi-au lertat a împlini acum această năzuială a mea, ci trag nădejde, că cu alt prilej și în privința aceasta mă va ajuta Dumnezeu, căci aproape este El tuturor, celor ce-l chiamă pre El. Sibiu la zioa Sîntului Gheorghe, 1855» (v. «Elementele dreptului canonic, ed. II-a p. XI—XVI).

4. v. Pidalionul, mănăstirea Neamțu, 1844, f. 406 r.

5. În Kormciaia slavă canonul 15 al lui Nichifor Mărturisitorul este redat ca al 11-lea canon, cu următorul text: «Nu e ertat călugărițelor a intra în altar, nici a aprinde lumînări, nici a da preotului cădelniță». 6. v. «Elementele dreptului canonic», ed. II-a, p. 117.

La această concluzie — în lipsa unor documente — ne îndreptățește însăși atitudinea ulterioară a lui Șaguna, față de această a doua ediție a lucrării, ca și punctul său de vedere, afirmat ulterior, în mod teoretic și practic, în legătură cu cele două paragrafe la care s-a referit rezerva episcopului Calinic.

a) Într-adevăr, ediția a II-a a «Elementelor dreptului canonic» — în afară de câteva exemplare, cărora li se va fi dat drumul în primele zile după tipărire — nu s-a mai pus în circulație. Șaguna însuși nu s-a mai referit niciodată la această ediție. N-o amintește — așa cum arăta prof. Ion Beju — nici în «Memorii» și nici în «Compendiu de dreptul canonic», apărut în 1868, și unde, în Cuvîntul adresat la început «Cătră clerul și poporul credincios al metropoliei Românilor de religie gr. răsăriteană din Ungaria și Ardeal», publică o listă a tuturor cărților tipărite sub păstoria lui, pînă la acea dată (1868). N-o amintesc nici: Popea, Lupaș și Tulbure, în bogatele și documentatele monografii pe care le-au publicat asupra persoanei și operei grandioase a marelui mitropolit Andrei Șaguna.

Dacă Șaguna ar fi îngăduit ca această a II-a ediție a «Elementelor dreptului canonic» să fie pusă în circulație, ea s-ar fi epuizat — între anii 1855, cînd a fost tipărită, și 1868, cînd a apărut «Compendiu de drept canonic» — chiar dacă ar fi fost folosită numai ca manual de către «ascultătorii teologiei», care se pregăteau pentru preoție și la care se și gîndise Șaguna, în mod deosebit, atunci cînd a întocmit și publicat această carte, în prima ediție, după cum arată în «Înainte Cuvîntare». Exemplarele ediției a doua au rămas însă blocate în depozitul Tipografiei, unde cred că se găsesc și astăzi, neîmpăturite⁷.

b) În încheierea «Înainte Cuvîntării», la ediția a II-a, după ce se adresase cititorului «deprins în cunoștințele așezămintelor Bisericii noastre», care «va ști a precunoaște pe a cărui parte stă dreptatea, Șaguna își exprima părerea de rău că, din cauza multelor îndatoriri ierarhice și școlare, a fost silit să publice lucrarea din nou, înainte de a fi prelucrat și de a-i fi îmbogățit conținutul «cu niște adausuri folositoare», dar totodată își exprima și nădejdea că Dumnezeu îl va ajuta să împlinească și lucrul acesta, cu alt prilej.

Cu hotărîrea și rîvna care l-au caracterizat, Șaguna a muncit, fără odihnă, mai mulți ani, pentru împlinirea acestei nădejdi, așa încît în anul 1868, cînd a terminat «Compendiu de drept canonic», el putea spune, pe bună dreptate: «Întoarce-te suflete al meu în odihna ta⁸, că Domnul bine a făcut ție» (Ps. CXIV, v. 7).

7. Existența acestor exemplare am constat-o personal, în anul 1963, împreună cu gestionarul de atunci al depozitului Tipografiei — Preotul Vasile Cheșcu. Curiozitatea de a cerceta depozitul mi-a trezit-o o discuție cu Prof. Ion Beju, care socotea — așa cum se exprimase și în «Telegraful român», nr. 32—33/1850 — că Șaguna a tipărit «Elementele dreptului canonic», în ediția a II-a, numai la un an după prima ediție, nu atât fiindcă se epuizase prima ediție, cît, mai ales ca să facă cunoscut — alături de conținutul scrisorii episcopului Calinic — răspunsul pe care i l-a dat, prin scrisoarea din 1 noiembrie 1854. Cu toate acestea, pe Ion Beju îl intriga faptul — căruia nu-i găsea o explicație satisfăcătoare — că din această a doua ediție se cunosc atât de puține exemplare puse în circulație. Nici chiar Biblioteca metropolitană nu avea un asemenea exemplar, la acea dată. Din 1963 are două exemplare, pe care — cu îngăduința gestionarului — le-am luat din depozitul Tipografiei și le-am încredințat prof. Ion Beju, pentru bibliotecă.

8. Așa își începe Șaguna «cuvîntul» adresat «către clerul și poporul credincios al metropoliei Românilor de religia gr. răsăriteană din Ungaria și Ardeal», scris la 1 ianuarie 1868, la ediția I-a a «Compendiu-lui de dreptul canonic», pe care spune că l-a compus «după originalitatea și genuitatea primitivă a instituțiilor Bisericii noastre, precum acele le-a învățat și așezat însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, apostolii lui și părinții bisericesti cei de la începutul creștinismului».

În intervalul acesta de 13 ani — de la tipărirea «Elementelor dreptului canonic» în ediția a II-a, până la apariția «Compendiului de drept canonic», în ediția I-a — Șaguna s-a documentat temeinic asupra doctrinei canonice ortodoxe, cu privire la toate instituțiile și oficiile prin care Biserica își îndeplinește misiunea ce i s-a încredințat de întemeietor.

4. — Comparînd ceea ce Șaguna învață în «Compendiu», cu privire la chestiunile corespunzătoare paragrafelor 66 și 90 din «Elementele dreptului canonic» — socotite de către episcopul Calinic necorespunzătoare doctrinei canonice ortodoxe și practicii Bisericii Ortodoxe — se poate vedea în ce măsură s-a păstrat el la punctele de vedere susținute în răspunsul dat episcopului Calinic și publicat în «Cuvînt înainte» la ediția a II-a a «Elementelor dreptului canonic», în 1855.

a) Astfel, la par. 99 din Compendiu, intitulat: «Despre căsătoriile preoților», Șaguna spune: «Instituțiunile Bisericii noastre iartă preoților căsătoria, ceea ce ei trebuie să o facă fiind celitori sau cîntăreți, însă nu și după ce au primit treapta ipodiaconală, diaconală și presbiterială, ... așa cum legiuiește sinodul VI ecumenic: că de va voi vreunul din aceia, care vin către cliros, să se căsătorească pe lege, aceasta să o facă mai înainte de hirotonia lor în ipodiacon, diacon și presbiter, căci însurîndu-se ca presbiteri sau diaconi cad din treapta lor⁹. De aci urmează, că *diaconilor și presbiterilor văduvi nu li se iartă a doua căsătorie după praxa veche a Bisericii*, bazată pe cuvintele Apostolului Pavel, care scrie: «Presbiterul să fie bărbat al unei muieri»; unii vreau să tîlmăcescă aceste cuvinte apostolești, ca și cum acelea s-ar referi la poligamie, însă greșesc, căci praxa neîntreruptă bisericească dovedește contrarul»¹⁰.

De asemenea, la par. 183 — care are titlul: «Preotul trebuie să fie însurat și ce fețe femeiești poate ținea în casa sa? cum se poate însura a doua oară și a se despărți de muier» — se spune: «Preotul înainte de a se sfinți de diacon și de presbiter, dator este a se căsători cu o vergură de religia ortodoxă; a doua nuntă nu i se iartă»¹¹.

Această afirmație categorică s-ar părea însă atenuată de ceea ce se adaugă imediat: «dacă însă s-ar căsători a doua oară, atunci pierde dreptul de a funcționa ca paroh, și-i rămîne numai cinstea și șederea între preoți, dacă va purta veștmînte preoțești»¹²; ca și de adausul de la par. 177 — intitulat «Despre căsătoria parohilor» — unde, după ce se arată că «clericul înainte de hirotonia sa de ipodiacon are să se căsătorească cu o vergură, și că cel ce este bigam, sau căsătorit cu o văduvă sau cu două surori, acela nu se poate înainta la treapta diaconală sau presbiterială (can. 17, 18, 19, 26 apost.)», se spune: «însă în privința preotului văduv, care s-ar căsători a doua oară, s-a adus acea măsură¹³ că se lipsește de funcțiunile preoțești și îi rămîne numai dreptul de a purta îmbrăcămintea preoțească și de a șede la întîlniri în rin-

Cu patru ani de zile mai înainte, în 1864, Șaguna își văzuse împlinită încă o făgăduință — pentru care, de asemenea, se străduise fără odihnă — : făgăduința pe care o făcuse înaintea delegației care i-a ieșit în întîmpinare, cînd a venit la Sibiu, ca Vicar, spunînd: «Pășesc pe pămîntul cel clasic al străvechei Mitropolii române ortodoxe și vă făgăduiesc sărbătorește că voi lucra neobosit pentru înființarea ei. Așa să-mi ajute Dumnezeu».

Dar anul 1868, în care Șaguna se bucura pentru terminarea «Compendiului de dreptul canonic», îl mai rezerva o mare bucurie, aceea de a fi văzut înzestrată Biserica ortodoxă a Românilor din Transilvania cu Statutul organic sau Statutul de organizare, ale cărui principii fundamentale — pentru importanța și canonicitatea lor — stau și astăzi la baza organizației Bisericii Ortodoxe Române. 9. *Canonul 8, sinodul VI ecumenic.*

10. «Compendiu...», p. 66—67. 11. *Op. cit.*, p. 146. 12. *Ibidem.*

13. Vezi textul la care se referă notele 30 și 31.

dul preoților și a se cumineca înăuntrul altarului. — Can. 1 al Necesariei¹⁴. Atenuarea aceasta nu-și găsește explicare la Șaguna decît dacă se ia în considerare, așa cum vom vedea, încrederea pe care o acorda el hotărîrilor și practicilor altor Biserici Ortodoxe, în legătură cu această chestiune. De altfel ar fi de neadmis să se aplice un tratament mai îngăduitor față de preoții și diaconii care s-ar căsători după hirotonie, decît față de ipodiaconi, pentru care Șaguna prevede că — potrivit doctrinei canonice — dacă s-ar însura a doua oară ca ipodiacon, atunci ca bigami se opresc de la slujiri și trec în numărul creștinilor mireni¹⁵, putînd sluji ca citeți și cîntărești.

b) Cu toată această atenuare, pentru Șaguna, normativ a rămas, permanent, principiul: «că diaconilor și preoților văduvi nu li se iartă a doua căsătorie». Corespunzător acestui principiu canonic s-a manifestat Șaguna în toată activitatea lui de episcop și mitropolit, impunînd în Biserica ortodoxă din Transilvania o disciplină exemplară, care i-a atras, și sub acest aspect, preuirea și cinstirea de către întîistătătorii și episcopii celorlalte Biserici românești. «Asprimea disciplinei lui Șaguna — spume Ioan Lupaș¹⁶ — o simțiră îndeajuns și preoții ortodocși, care, obișnuiți cu disciplina laxă din timpurile lui Moga, nu prea lîneau seama de ordinele lui Șaguna. Pedepsele dictate pentru trai neregulat, pentru neîmplinirea cu evlavie a slujbei preoțești sau pentru nesubordonare sînt destul de numeroase, mai ales după anul 1850». Între aceste pedepse se află și cele luate împotriva preoților văduvi, care se recăsătoreau. Astfel se amintește cazul preotului Teodor Orlea din Cibiu (protopopiatul Geoagiu de Jos) care — fiind citat de 3 ori la scaunul episcopesc, spre a se justifica, din ce motive a pășit, după 20 de ani de preoție, la căsătoria a 2-a, i s-a hotărît sancțiunea de a-și rade barba și i s-a tuns părul în fața consistoriului» (ceea ce însemna caterisirea lui), publicîndu-se totodată pedeapsa aceasta, ca să fie tuturor spre luare aminte¹⁷.

Din cele menționate mai sus, rezultă limpede că Șaguna, alît în cuprinsul «Compendiu-lui de drept canonic», cit și în practică, a privit și a tratat altfel, decît în «Elementele dreptului canonic» chestiunea căsătoriei a doua a diaconilor și preoților, schimbînd formula din afirmativă: «li se iartă a doua nuntă» — ceea ce însemna posibilitatea aprobării unei asemenea nunți —, în negativă sau interdictivă: «diaconilor și preoților nu li se iartă a doua căsătorie» — ceea ce exclude posibilitatea acordării unei asemenea aprobări de către autoritatea bisericească.

Atitudine asemănătoare a adoptat Șaguna și cu privire la cealaltă chestiune, a intrării călugărițelor în Sfîntul Altar. În Compendiu, el a renunțat la textul interdictiv al canonului 15 al lui Nichifor Mărturisitorul, așa cum este în «Kormaciiaia» slavă, adoptînd textul îngăduitor, așa cum se găsește în Pidalion¹⁸.

14. V. *Compendiu*, p. 139. Pentru întărirea acestei afirmații, Șaguna nu mai face trimitere la canonul 3 al sinodului VI ecumenic și la tălcuirea lui din Pidalion, ci la canonul 11 al sinodului local din Neoezareea. Dar nici textul, nici tălcuirea acestui canon nu stau în sprijinul afirmației că preotul văduv poate încheia a doua căsătorie. Acest canon este tot așa de categoric — ca și canonul 26 apostolic și canonul 6 al sinodului VI ecumenic — cu privire la oprirea preoților și diaconilor de a se recăsători. 15. *Compendiu* . . . , p. 152.

16. Ioan Lupaș, Mitropolitul Andrei baron de Șaguna. Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui. Sibiu, Editura Consistoriului mitropolitan, 1909, p. 138—139.

17. *Idem*, *op. cit.*, p. 140. În notă este menționată circulara Consistoriului, nr. 4/1954.

18. *Compendiu* . . . , p. 162, pct. 18 și nota 44. De altfel, răspunsul dat de Șaguna episcopului Calinic și notița lămuritoare pusă de el la § 90, în ediția a II-a a «Elementelor dreptului canonic» sînt în spiritul în care se aplică dispoziția canonului 15 al lui Nichifor Mărturisitorul, cu privire la călugărițe, și în spiritul răspunsului 1 al Patriarhului Nicolae al Constantinopolului, cu privire la călugări. În adevăr, pentru cinstea cuvenită cinuului monahal, nu se oprește intrarea călugărițelor și călugărilor în sfîntul altar al mănăstirii respective, dar

Din această atitudine rezultă că Șaguna s-a edificat asupra conținutului cano- nului 3 al sinodului VI ecumenic — pe care se întemeia în răspunsul dat episcopului Calinic — la puțin timp după publicarea răspunsului său în «Înainte Cuvîntarea» la ediția a II-a a «Elementelor de drept canonic», convingîndu-se că acest canon este în armonie cu toate celelalte canoane care opresc recăsătorirea diaconilor și preoților văduvi sau căsătorii după hirotonie a celor hirotoniți necăsătoriți (can. 26 ap.; 1 Neocizarea; 6, 26, VI ec. ș.a.). Așa se explică faptul că această ediție n-a mai fost răs- pîndită și a rămas blocată în depozitul Tipografiei, ca și rectificarea pe care Șaguna și-a impus-o în «Compendiu de drept canonic», cu privire la cele două chestiuni asu- pra cărora îi atrăsese atenția episcopul Calinic, că n-ar corespunde doctrinei canonice și practicii ortodoxe. Ca urmare a acestei edificări și rectificări, Șaguna a renunțat încă din anul 1855 — de cînd a oprit răspîndirea ediției a II-a a «Elementelor de drept canonic» — la gîndul că vreun cititor al lucrării și răspunsului său îi va mai da lui dreptate¹⁹, în discuția pe care o provocase scrisoarea episcopului Calinic al Rîmnicului.

5. — Scoțînd în evidență dezlegarea cu care s-a încheiat această mică discuție canonică, între cei doi mari ierarhi ai Bisericii noastre, socotim util să arătăm cum

numai cînd trebuie să aprîndă luminări sau candelile și pentru a-l mătura. Dispoziția are caracter general, de principiu; aplicarea ei este însă limitată. Căci, în practică, pentru respec- tarea sfințeniei altarului și pentru cultivarea acestui respect, Comitetul duhovnicesc al mănăstirii învrednicește de această cinste numai pe aceia dintre monahii sau monahii care s-au impus aprecierii obștii prin viața lor curată și prin pilduitoare evlavie. La mănăstirile de călugărițe, acestei aprecieri a Comitetului duhovnicesc i se adaugă aprecierea duhovnicului, înaintea căruia se mărturisesc toate călugărițele cărora le vine rîndul să îndeplinească sarcini, ca cele menționate în canon, în cursul unei săptămîni, în biserică și în sfîntul altar. (v. și N. Milaş, *Canoanele...*, vol. I, partea a II-a, Arad, 1931, p. 443 — comentariu la canonul 69 trulan —; Sint. At. vol. II, p. 347, vol. IV, p. 417; *Indreptarea Legii, 1652*, Edit. Acad. R.S.R., București, 1962 p. 554, unde se menționează răspunsul Patriarhului Nicolae al Constantinopolului, la întrebarea dacă se cade călugărului să intre în Sfîntul Altar, spunîndu-se: «la jertăvnic a intra pentru aprînderea luminărilor și a candelilelor (care nu va avea nici o vină de greșală) gin- desc că nu se va cădea a-l opri, pentru cinstea chipului călugăresc»). O excepție, clară, de la oprirea mirenilor — bărbați și femei — de a intra în Sfîntul Altar, conține Indreptarea Legii și cu privire la călugărițe în glava 165, alin. ultim, unde se spune: «Și la jertăvnic cameni mireni să nu intre, nice mueri mirene; *tară călugărițele intră de curățază*». Acest text îi era, deci, necunoscut lui Șaguna cînd a răspuns episcopului Calinic, fiindcă altfel el n-ar fi putut afirma că — în afară de Pidalon care, prin canonul 15 al lui Nichifor Mărturisitorul, îngăduie călugărițelor să intre în Sfîntul Altar a aprinde luminări și candelile și a-l mătura — «în celelalte cărți canonicești, sau nu se află nimic despre slujba care s-ar cuveni călugărițelor în biserică, *precum este Pravila cea Mare*, sau dacă se află ceva, apoi acolo precum este «Kormciaia» cartea sloveană a canoanelor, se zice: «că nu e ertat călugărițelor a intra în altar, nici a aprinde luminări, nici a da preotului slujitor cădelnița».

19. Prof. Ion Beju, care a sesizat această discuție și a identificat — cercetînd arhiva Mitropoliei — pe episcopul la care se referea Șaguna, n-a făcut nici o apreciere asupra fon- dului canonic al chestiunilor puse în discuție.

O asemenea apreciere a făcut însă d-l Florea N. Ioan, în anul 1957. Publicînd, în revista «Mitropolia Ardealului» (nr. 5—8/1957, p. 478—489) un articol intitulat: «Primul manual de drept canonic» (Elementele dreptului canonic, de Andrei Șaguna), d-sa — referîndu-se la corespondența care a avut loc între episcopul Șaguna și episcopul Calinic al Rîmnicului, cu privire la paragrafele 66 și 90 din acest manual, așa cum era redată de Prof. Ion Beju în «Telegraful Român» nr. 32—33/1950 — după ce amintește nădejdea exprimată de Șaguna în încheierea «Înainte Cuvîntării» la ediția a II-a, că «cetitorii cel ce este deprins în cunoș- tințele a șezămintelor noastre, va ști a precunoaște pe a cui parte stă dreptatea», s-a pronunțat scurt, fără vreo motivare, spunînd: «*Dînd dreptate lui Șaguna, să încercăm să deducem cine a fost episcop din Țara Românească cu care Șaguna întreține legături de co- rrespondență*».

s-a putut ajunge, totuși, ca «Șaguna — a cărui pregătire s-a dovedit atât de temeinică — să susțină, în lucrarea «Elementele dreptului canonic», că Părinții sinodului VI ecumenic au îngăduit, prin canonul 3, recăsătorirea diaconilor și preoților văduvi, iar apoi, în «Compendiu», că preoții și diaconii care s-ar recăsători încetează de a mai săvârși vreo lucrare sfințitoare, dar își păstrează demnitatea și se pot împărtași în altar cu preoții, dacă poartă îmbrăcămintea preoțească.

a) Șaguna spune că și-a întocmit lucrarea «Elementele de drept canonic» în baza notelor pe care le-a extras din diferite lucrări și din colecțiile canonice: Pravila cea Mare, Kormciaia slavă și Pidalion. La convingerea că Părinții sinodului VI ecumenic au îngăduit — prin canonul 3 — căsătoria a doua a preoților și diaconilor, trebuie să fi ajuns Șaguna în baza notelor extrase din Pidalion. Într-adevăr, traducătorii Pidalionului au redat canonul 3 al sinodului VI ecumenic — atât textul canonului cât și titlucuirea — fără respectarea punctuației din textul grecesc. Astfel, dacă cititorul se oprește acolo unde traducătorii au pus punct, socotind că ideea exprimată pînă la punct exprimă ideea de bază a legiuitorului, este ispitit să greșească, nedesprinzînd, în mod corect, această idee.

Vom exemplifica această afirmație, amintind mai întîi motivele care au determinat pe Părinții sinodului VI ecumenic să ia hotărîre în chestiunea recăsătoririi diaconilor și preoților văduvi, ca și a aceluia care, hirotonindu-se necăsătoriți, se căsătorecsc după hirotonie.

Așa cum rezultă și din însăși motivarea canonului 3 al sinodului VI ecumenic, înainte de ținerea acestui sinod se ajunsese ca un mare număr de diaconi și preoți văduvi să se căsătorească a doua oară, ceea ce scandaliza, în acel timp, pe credincioși. Pentru aceasta, chiar împăratul s-a adresat Părinților sinodului, cerîndu-le să hotărască în această cauză. Delegații Bisericii de Apus au cerut ca toți diaconii și preoții care încheiaseră căsătoria a doua — indiferent de situația în care se găseau la deschiderea sinodului — să fie îndepărtați din cler. Părinții răsăriteni, însă, — din iubirea de oameni și ținînd seama că mulți din cei care trecuseră la încheierea căsătoriei a doua făcuseră aceasta din neștiință — au propus ca să se facă o distincție, și să se aplice măsuri deosebite. Anume: cei care se găseau căsătoriți a doua oară la data întrării sinodului și au continuat să rămînă în căsătorie, să fie îndepărtați din cler, prin caterisire; iar cei care, pînă la întrunirea sinodului, își desfăcuseră din proprie inițiativă această necanonică legătură, ca și cei ale căror soții — din căsătoria a doua — muriseră între timp, să fie tratați cu pogorămînt și, aplicîndu-li-se principiul economiei, să li se îngăduie să rămînă în cler, după ce vor petrece un timp în po-căință, fără să lucreze în acest timp cele ale preoției.

«Aceștia — se spune în canonul 3 al sinodului VI ecumenic — au socotit sinodul a conțeni despre toată ieraticăscă liturghie, adică despre lucrare, dacă supt cuvînt la o hotărîrită vreme fiind certați. Iară de cinstea șederei și stărei să se împărtașească,

Cine era acel episcop arătase Prof. Ion Beju — cum s-a văzut — încă din septembrie 1980. El nu se pronunțase însă asupra aspectului canonic, adică de partea cui — dintre cei doi ierarhi — era dreptatea în această discuție. Asupra acestui aspect s-a pronunțat d-l I. Floca, dînd dreptate lui Șaguna, fără să aducă însă vreun argument în sprijinul acestei afirmații. Socotim că prestigiul de canonicist distins de care se bucură Șaguna a fost considerat de d-l Floca suficient pentru a-i da lui dreptate, în discuția cu episcopul Calinic. Acest prestigiu al lui Șaguna nu este totuși cu nimic micșorat, dacă arătăm că — în cauza discutată — dreptatea era de partea lui Calinic. Pentru omul de știință, rectificarea unei păreri nu constituie o problemă de prestigiu. Așa a procedat și Șaguna. Convingîndu-se de justetea punctului de vedere susținut de episcopul Calinic, Șaguna a luat, prompt, măsuri în consecință, oprînd

îndestulându-se cu înainte șederea și plîngîndu-se Domnului, ca să li se ierte nelegiuirea cea din neștiință»²⁰.

Aceeași măsură a fost prevăzută și pentru cei care fuseseră hirotoniți necăsătorii și se căsătoriseră după hirotonie, dacă, la fel, își desfăcuseră căsătoria înainte de întrunirea sinodului. Aceeași îngăduință au arătat-o Părinții sinodului și față de cei care se căsătoriseră cu femeii văduve. Cu privire la aceștia, în tîlcuirea canonului 3 al sinodului VI ecumenic se spune: «iară cîți presbiteri, sau diaconi și ipodiaconi și-au luat femeii văduve, sau cîți în urmă după ce s-au hirotonisit, s-au căsătorit și aceștia asemenea, după ce vor rămînea nelucrători a orice fel de sfințită lucrare în puțină vreme, iarăși să lucreze cele ale ieriel lor, însă la mai mare treaptă să nu se înalțe, ci la treptele în care s-au aflat fieștecarele dintrînșii, acolo să rămle»²¹.

Reproducîndu-se numai aceste fragmente, fără condiționarea de care este legat acest pogorămînt: «Însă aceasta să se facă după ce se vor despărți de nelegiuitele insoțiri»²², cititorul ușor poate inclina să creadă că Părinții sinodului VI ecumenic au îngăduit căsătoria a doua diaconilor și preoților văduvi și căsătoria, după hirotonie, celor hirotoniți necăsătorii. Asemenea note, cu texte fragmentate, va fi avut la îndemînă și Șaguna ca să poată susține că «li se iartă a doua nuntă preoților», rămî-nînd însă numai cu cinstea preoției sale și cu șederea și împărtășirea între preoți, un anumit timp, fără a săvîrși vreo lucrare sfințitoare — nici chiar binecuvîntare — în acest timp. Căci avînd și citînd în întregime textul canonului 3, nu se poate ajunge, în nici un caz, la concluzia că Părinții sinodului VI ecumenic ar fi înțeles să abroge sau să modifice vechile dispoziții canonice, care opresc promovarea în cler a celor căsătorii de două ori după botez (canonul 17 ap.) sau rămînerea în cler a celor care s-au căsătorit după hirotonie, dacă fuseseră hirotoniți, necăsătorii (canonul 26 ap.). De altfel, în încheierea canonului 3, Părinții sinodului VI ecumenic au ținut să motiveze pentru ce au făcut acest pogorămînt, anume: ținînd seama de faptul că cei care încheiaseră asemenea căsătorie ilegală făcuseră aceasta din neștiință, din ignorarea opririi prevăzute de canoane, ca și de faptul că, îndată ce au luat cunoștință de această interdicție, ei au desfăcut această legătură necanonică. Pentru că numai pentru cei care și-au desfăcut această neîngăduită căsătorie — înainte de a începe timpul de penitență prevăzut — au aplicat Părinții sinodului VI ecumenic pogorămîntul de a-i menține în treptele ierarhice pe care le aveau; pentru cei care continuaseră să rămînă în căsătorie și după întrunirea sinodului, nu s-a făcut nici un pogorămînt, toți aceștia fiind îndepărtați definitiv din cler, prin caterisire.

Asupra acestui înțeles al canonului 3 al sinodului VI ecumenic s-a edificat, fără îndoială, Șaguna, pe de o parte citînd textul întreg al canonului și al tîlcuirii lui — chiar așa cum sînt traduse în Pidalion —, iar pe de altă parte cercetînd și celelalte canoane prin care Părinții Bisericii au hotărît în aceeași chestiune. Înșiși Părinții sinodului VI ecumenic au revenit de mai multe ori asupra acestei chestiuni, pentru a înlătura posibilitatea altei interpretări acelor canoane pe care ei le confirmaseră, prin canonul 2, apreciînd că textul acestor canoane ar putea lăsa în îndoială pe cel care le citea. Astfel, prin canonul 6, Părinții sinodului VI ecumenic au reprodus și au completat canonul 26 apostolic spunînd: «După cum s-a zis în canoanele apostolice că dintre cei ce au intrat în cler necăsătorii, numai citeții și cîntăreții se pot căsători; și noi păzînd aceasta, dispunem ca de acum înainte nici ipodiaconul, nici diaco-

răspîndirea ediției a II-a a lucrării «Elementele dreptului canonic» și rectificîndu-și părerea așa cum rezultă din «Compendium». 20. Pidalion, mănăstirea Neamțu, 1844, p. 151 r.

21. Op. cit., p. 152 r.

22. Op. și loc. cit.

nul, nici presbiterul, după ce s-a hirotonit, nici de cum nu are voie să intre în legătură de căsătorie. Iar care va îndrăzni să facă aceasta, să se caterisească. Dar dacă ar voi vreunul dintre cei ce intră în cler, să se împreune cu o femeie prin căsătorie legală, să facă aceasta înainte de hirotonirea ipodiaconului, sau a diaconului, sau a presbiterului»²³.

Canonul 26 apostolic are o redactare concisă: «Dintre cei care au intrat în cler neînsurați, vrînd să se însoare, îngăduim numai citeșilor și psalților»²⁴. Acest canon nu prevede sancționarea ce se va aplica celor care — în afară de citeși și psalți — se vor căsători după hirotonie. Acest lucru au ținut să-l precizeze Părinții sinodului VI ecumenic, hotărînd că cel «care va îndrăzni să facă aceasta — adică se va căsători după hirotonie — să se caterisească». În același timp, ca să nu se creadă că prin aceasta s-ar legifera celibatul clericilor — împotriva căruia Părinții sinodului s-au pronunțat categoric și prin canonul 13, ei au adăugat: «dar dacă vreunul dintre cei ce intră în cler ar voi să se împreune cu o femeie prin căsătorie legală, să facă aceasta înainte de hirotonirea ipodiaconului, sau a diaconului, sau a presbiterului». Prin această ultimă dispoziție, Părinții sinodului VI ecumenic au urmărit să scoată din uz, adică să abroge canonul 10 al sinodului local din Ancira, potrivit căruia diaconii se puteau căsători după hirotonie, dacă la hirotonie au declarat episcopului că nu înțeleg să rămînă necăsătoriți²⁵. Căci obiceiul prevăzut de canonul 10 al sinodului din Ancira, nu se aplicase numai în cuprinsul eparhiilor reprezentate la acest sinod, ci se întinse și în alte părți ale Bisericii, ameninșînd — prin întinderea lui — răsturnarea vechilor rînduieii, cuprinse în canonul 26 apostolic și în Așezămintele apostolice (VII, 17).

În sensul celor hotărîte de Părinții sinodului VI ecumenic, prin canonul 6, își începe Zonara comentariul la canonul 26 apostolic, spunînd: «Presbiterii și diaconii și ipodiaconii sînt întrebați înainte de hirotonie dacă preferă să se înfrîneze; și dacă declară aceasta, sînt hirotoniți; iar dacă nu, li se îngăduie să se căsătorească înainte de hirotonie și după căsătorie sînt hirotoniți»²⁶.

Procedura adoptată de Părinții Sinodului VI ecumenic față de canonul 26 apostolic — completîndu-l și prevăzîndu-l cu sancțiune — ca să fie mai clar, au folosit-o ei și față de canonul 27 al Sfîntului Vasile cel Mare. În acest canon, Sfîntul Vasile prevede o anumită îngăduință sau pogorămînt față de «presbiterul care din neștiință s-a alunecat la nuntă nelegiuită», anume «acesta să aibă parte de împreună ședere cu presbiterii, dar de celelalte lucrări să se rețină ... ci, mulțumindu-se cu înfițetea șederii să se tinguiască către alții și Domnului, ca să i se ierte lui păcatul cel dintru neștiință»²⁷. În textul canonului nu se arată ce se va întîmpla cu nunta celor care vor beneficia de această favoare. Acest lucru l-au completat Părinții sinodului VI ecumenic, în canonul 26, adăugînd la textul canonului 27 al Sfîntului Vasile următoarele: «Și este învederat că acest fel de nuntă nelegiuită se va desface și bărbatul nicidecum nu se va împreuna cu cea pentru care s-a lipsit de lucrarea sfințită»²⁸; adică această căsătorie trebuie desfăcută dacă presbiterul voia să beneficieze de avantajul sau pogorămîntul oferit de canon. În lumina acestor hotărîri clare ale Părinților sinodului VI ecumenic și-a rectificat Șaguna afirmația din «Elementele dreptului canonic» că «diaconilor și preoților văduvi li se iartă căsătoria a doua», înlocuind-o, în «Compendiu», cu formula interdictivă: «a doua nuntă nu li se iartă preoților

23. Vezi N. Mîlaș, *Canoanele* ... , vol. I, p. II, p. 321 v și Sint. At. II, p. 318.

24. N. Mîlaș, *op. cit.*, vol. I, p. I, p. 224.

25. Idem, *op. cit.*, vol. II, p. I, p. 12.

26. Sint. At. II, p. 33.

27. N. Mîlaș, *op. cit.*, vol. II, p. II, p. 87.

28. Idem, *op. cit.*, vol. I, p. II, p. 390.

văduvi». Dacă totuși Șaguna a trecut și în «Compendiu» adaosul că preoții văduvi care s-ar recăsători rămân cu cinstea, cu șederea și cu împărțășirea între preoți, el s-a bizuit pe «măsura care s-a adus» și se practica în unele Biserici.

b) În adevăr, spre deosebire de practica celorlalte Biserici ortodoxe, în care s-a impus doctrina canonică a Bisericii Ortodoxe — că un preot și în genere o persoană sfințită nu poate să renunțe la starea preoțească din motive personale și nici autoritatea bisericească superioară căreia i-ar cere să-i aprobe demisia din această stare, pentru astfel de motive, nu este îndreptățită să aprobe o astfel de cerere²⁹ — în Biserica Ortodoxă Rusă, începând din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, s-a introdus practica aprobării demisiei din preoție, diaconilor și preoților văduvi, ca să poată încheia a doua căsătorie. Practica «aceasta s-a introdus în această Biserică rusească prin hotărârea sinodului de la Moscova, din anul 1667; prin decretul din 30 aprilie 1724»³⁰, ca și prin art. 86 din regulamentul Consistoriilor spirituale din 1883, prin care s-a stabilit cum se poate ajunge la «scoaterea din starea oficiului sacramental și din făgăduința monahală la cererea proprie»³¹. În sprijinul unor asemenea aprobări, în hotărârile sinodului Bisericii ortodoxe ruse se menționa canonul 6 al sinodului VI ecumenic, — canon pe care l-a menționat și Șaguna în sprijinul adaosului din «Compendiu» că preoții și diaconii văduvi care s-ar recăsători încetează de la orice lucrare sfințitoare, dar își păstrează demnitatea și șederea între preoți. Însă, așa cum arată canonicul Milaș, chiar «din expunerile multor canoniști ruși, ca și din multe încheieri ale sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse, cu privire la asemenea cereri ale preoților văduvi, rezultă că, în general, această practică era socotită necanonică. Fiindcă «nici în cuvîntul lui Dumnezeu, nici în canoanele Sfinților Părinți, nu se găsește permisiunea pentru preoții văduvi ca să se lapede de slujba lor în vederea căsătoriei a doua»; iar «procedura de a cita canonul 6 al sinodului trulan spre justificarea permisiunii ca un preot văduv să poată demisiona din slujba sa și apoi să se căsătorească», sau cap. VII al primei epistole a Sfîntului Apostol Pavel către Corinteni, este socotită o procedură greșită, întrucît canonul menționat, ca și canoanele paralele, dispun clar caterisirea ipodiaconului, diaconului și presviterului care s-ar căsători după hirotonie, iar în epistola Sfîntului Apostol Pavel către Corinteni «nu este vorba despre căsătoria a doua a slujitorilor sacramentali, ci se vorbește numai în genere că se permite căsătoria a doua»³².

Cunoscînd, pe de o parte, prestigiul de care se bucura Biserica Ortodoxă Rusă în cadrul Ortodoxiei în general și în cadrul Bisericilor ortodoxe slave în special, iar pe de altă parte faptul că Șaguna — înainte de a veni la conducerea Bisericii Ortodoxe din Transilvania, servise douăzeci de ani în cadrul Bisericii ortodoxe sîrbești este explicabilă încrederea pe care el a acordat-o măsurii luate de sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse de a aproba preoților văduvi să demisioneze din oficiul preoțesc, ca să se poată căsători a doua oară, invocînd această măsură ca temei al afirmației lui că preoții și diaconii văduvi care se recăsătoresc încetează să mai săvîrșească vre-o lucrare sfințitoare, dar își păstrează demnitatea, șederea și împărțășirea între preoți, dacă poartă îmbrăcăminte preoțească³³.

*

* * *

29. Iorgu D. Ivan, *Demisia din preoție, București, 1937*, p. 45.

30. N. Milaș, *op. cit.*, vol. I, p. 11, p. 324.

31. *Ibidem*, p. 380.

32. *Ibidem*, p. 326—327; 384—385, *passim*.

33. Vezi notele 13 și 14.

Expunând, într-o lumină cât mai corespunzătoare adevărului, discuția cu aspect canonic, ce a avut loc între cei doi mari ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, episcopul — mai târziu mitropolitul — Andrei Șaguna al Ardealului și episcopul Calinic al Rîmnîcului, determinată de rivalitatea lor deosebită pentru păstrarea nealterată a dreptei învățături și pentru aplicarea rînduielelor canonice ortodoxe, în cuprinsul eparhiilor pe care le păstoreau, în spiritul pe care l-au avut în vedere Sfinții Părinți ai sinoadelor ecumenice, atunci cînd au stabilit aceste rînduiele³⁴, am socotit aceasta ca un act de pioasă cinstire a memoriei acestor mari ierarhi ortodocși români, care — pentru vrednicile lor — stau înaintea Dreptului Judecător alături, cu fața aureolată de sfințenie, unul — Sfîntul Calinic — și prin hotărîrea formală a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, celălalt — Mitropolitul Andrei Șaguna — în baza cinstirii întregii obști ortodoxe române, pentru meritele pe care și le-a cîștigat, cu jertfa sănătății lui, pentru luminarea poporului român din Transilvania și pentru apărarea drepturilor acestor fii ai neamului nostru, în vremuri de grele încercări pentru ei.

Prof. Dr. IORGU D. IVAN

DE CE ATÎT DE MARE DISTANȚA DE TIMP ÎNTR-UN AN ÎNTERE PAȘTILE CATOLICILOR ȘI CELE ALE ORTODOCȘILOR ÎN ANUL 1975

Anul acesta (1975) avem cea mai mare distanță de timp posibilă între data Paștilor la catolici (30 martie) și cea a Paștilor la ortodocși (4 mai), adică 5 săptămîni. De altfel, nu este pentru prima dată cînd se întîlnește această situație; aceeași diferență de timp am avut-o și în anii 1964 și 1967 și o vom avea și în anii 1978 și 1983, dacă pînă atunci va persista actuala situație calendaristică a Ortodoxiei.

Explicația este simplă: nu nevoia de a evita coincidența Paștilor creștine cu cele ale evreilor a determinat această amînire a Paștilor la ortodocși, cum cred unii, ci existența celor două variante ale calendarului — cea îndreptată (*stilul nou*) și cea neîndreptată (*stilul vechi*) — care sînt folosite în prezent în lumea ortodoxă. Fiind deci în fond vorba de o problemă calendaristică, e necesar să facem întii o scurtă istorie a calendarului nostru și a evoluției lui pînă în vremea de azi, pentru a înțelege mai bine problema datei Paștilor și a da un răspuns limpede la întrebarea din titlul acestor rînduri.

E știut că în toată creștinătatea se întrebuițează de fapt un singur calendar: cel alcătuit, la anul 46 înainte de Nașterea Domnului, de către astronomul egiptean Sosigene, la comanda împăratului roman de atunci Iuliu Cezar, din care pricină calendarul acesta mai este cunoscut și sub denumirea de calendar iulian. Acel strălucit astronom cunoștea bine durata exactă a anului solar (astronomic sau tropic), pe care el l-a luat ca unitate naturală de măsură a timpului în calendarul său: 365 zile și 5h, 48' și 45 (46)". Neputînd însă introduce în calendarul său fracțiunea de zi care

34. Păstrînd principiul, așa cum a fost stabilit de Sfinții Părinți, prin canoane cu obligativitate generală, autoritatea bisericească — pentru iubirea de oameni, pentru prețuirea pocăinței și a virtuții și îndeosebi pentru binele Bisericii — poate să facă anumite pogorăminte, în cazuri și împrejurări speciale, așa cum au procedat și Părinții sinodului VI ecumenic.

depășește cele 365 zile, a socotit ca unitate de măsură a timpului anul calendaristic comun de 365 zile, iar fracțiunea de zi a rotunjit-o la 6 ore; aceste 6 ore, adunate în patru ani consecutivi, fac exact o zi, care se adaugă la calendarul iulian la fiecare al patrulea an, dând astfel anii numiți *bisecți* (de 366 zile), meniți să asigure echivalența anului civil sau calendaristic cu cel real (astronomic sau solar) și deci să preîntâmpine dezacordul calendarului iulian cu realitățile astronomice.

Precum se vede, Sosigene neglijase, cu știință, doar mica diferență de 11' și aproximativ 15 (14)"', dintre durata exactă a anului solar și cea a anului calendaristic mediu, așa cum îl rotunjise el; această diferență, sesizabilă numai pe intervale mai mari de timp, constituie de fapt nodul gordian al problemei calendarului nostru, de care este intim legată și cea a datei Paștilor. Anul mediu al calendarului iulian este adică mai mare decât cel ceresc cu 11' și 15 (14)"', ceea ce face ca la fiecare grup de 128 ani acest calendar să rămână în urma mișcării exacte a corpurilor cerești cu o zi. Din pricina aceasta, la anul 325 al erei noastre, data primului sinod ecumenic, la care s-a discutat și s-a rezolvat, între altele, și problema uniformizării datei Paștilor în toată creștinătatea, când se scuseseră aproximativ trei cicluri de câte 128 ani de la punerea în aplicare a calendarului iulian, el se afla deja în întârziere cu trei zile, încît echinocțiul de primăvară — termen astronomic indispensabil pentru fixarea datei Paștilor — fixat inițial de Sosigene în calendarul său la 24 martie, cădea, în epoca sinodului de la Niceea, cu trei zile mai de vreme, adică la 21 martie al calendarului iulian. Constatând aceasta, Părinții de la sinod au hotărît ca pe viitor data echinocțiului de primăvară să fie socotită ziua de 21 martie, cum era pe timpul lor, fără însă ca ei să ia vreo măsură pentru evitarea pe viitor a rămânerii în urmă a calendarului.

Cît privește serbarea Paștilor, prăznuite pînă atunci la date și în moduri diferite, Părinții sinodului, pentru a uniformiza data serbării în toată creștinătatea, au consfințit canonul pascal alexandrin, prin următoarea regulă: Paștile se vor serba de către creștinii de pretutindeni în prima duminică de după luna plină de primăvară (adică prima lună plină de după echinocțiu), iar în anii cînd această duminică ar coincide cu Paștile evreilor (14 Nisan), Paștile creștinilor să fie amînate pe duminica următoare. Potrivit acestei reguli și datorită mobilității datei lunii pline pascale, care cade cînd mai aproape, cînd mai departe de echinocțiu, data Paștilor poate să varieze de la an la an pe un mare interval de timp: 35 zile, cuprinse între 22 martie (data cea mai timpurie) și 25 aprilie (data cea mai tîrzie).

Dacă această regulă pentru serbarea Paștilor a rezolvat problema datei acestei mari sărbători, în schimb problema calendarului rămăsese nerezolvată, ea afectînd și aplicabilitatea corectă a regulii pentru serbarea Paștilor. Din pricina acelei mici diferențe de timp (11' și 14 sau 15)"', cu care anul mediu calendaristic depășea pe cel astronomic, calendarul iulian a tot continuat să rămînă în urmă la fiecare 128 ani cu câte o zi; pînă prin a doua jumătate a secolului al XVI-lea, întârzierea aceasta totalizase deja 10 zile (128×10), încît echinocțiul de primăvară fixat de Părinții sinodului niceian la 21 martie, ajunsese să cadă în secolul al XVI-lea cu 10 zile mai de vreme (11—12 martie); luînd ca punct de plecare pentru stabilirea datei anuale a Paștilor data de 21 martie a calendarului întârziat — care nu mai corespundea de fapt cu data reală a echinocțiului de primăvară — creștinii greșeau deci și în ceea ce privește data Paștilor, intim legată de cea fixată a echinocțiului (21 martie) și de cea veritabilă a primei luni pline de după echinocțiu.

E știut că s-a făcut atunci, la 1582, din hotărîrea sinodului tridentin, în timpul papei *Grigore al XIII-lea* și cu concursul astronomului italian *Luigi Lilio (Lilius)*, prima îndreptare reală a calendarului, înlăturîndu-se întîrzierea de 10 zile (5 oct. 1582 a devenit 15 oct.) și luîndu-se și măsuri pentru evitarea întîrzierii calendarului pe viitor, prin suprimarea zilei a 366-a din anumiți ani bisecți seculari, care se transformă în ani comuni (de 365 zile).

Îndreptarea aceasta, cunoscută de aci înainte și sub denumirea de *stil* (calendaristic) nou sau «calendar gregorian» (denumire incorectă, căci — precum se vede în timpul papii Grigore nu s-a întocmit un calendar nou, ci numai a fost îndreptat cel deja existent), s-a aplicat, treptat, în tot Apusul, dar nu a fost acceptată în Răsărit. Ortodocșii au rămas, deci, să se folosească și pe mai departe de calendarul neîndreptat, numit de aci înainte și *stil* vechi, serbind deci Paștile la date diferite față de apuseni. Cu trecerea timpului, diferența de 10 zile, care exista între cele două calendare spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, a continuat să crească, ajungînd, pînă la începutul secolului nostru, la 13 zile, cît este și astăzi. Din pricina multelor neajunsuri pe care le provoca întrebuițarea calendarului neîndreptat, nu atît în viața religioasă, cît în cea socială, Bisericile ortodoxe au hotărît și ele să-și îndrepteze calendarul, mai ales că, între timp, statele respective adoptaseră stilul nou («calendarul gregorian») în viața publică.

Adoptată principal la *Conferința interortodoxă de la Constantinopol 1923*, îndreptarea a înlăturat întîrzierea de 13 zile și a formulat o metodă nouă de preîntîmpinare a întîrzierii pe viitor, asigurîndu-se coincidența anului civil (calendaristic) cu anul solar pe o perioadă de aproape 11 ori mai mare (cca. 43.000 de ani) decît cea asigurată prin reforma gregoriană a calendarului (numai de cca. 4.000 de ani). Îndreptarea aceasta nu a fost însă *impusă* Bisericilor ortodoxe, ci, pe baza principiului autocefaliei, a rămas ca fiecare Biserică autocefală s-o introducă la momentul pe care-l va socoti oportun. Biserica Ortodoxă Română a fost printre cele dintîi care au aplicat îndreptarea (la 1/14 oct. 1924); pînă acum au adoptat îndreptarea calendarului majoritatea Bisericilor autocefale, rămînînd cu calendarul neîndreptat (stilul vechi) numai Biserica Rusă (Patriarhia Moscovei), cea Sîrbă (Patriarhia Belgradului) și Patriarhia Ierusalimului, la care se adaugă cele mai multe dintre minăstirile Sffntului Munte (deși acestea nu alcătuiesc o Biserică autocefală și nici autonomă). Din cauza acestora, Bisericile ortodoxe care și-au îndreptat calendarul au consimțit, prin acord comun, ca să păstreze serbarea Paștilor și a sărbătorilor care depind de el (Florile, Înălțarea și Rusaliile) după stilul vechi, pentru ca măcar în sărbătorirea celui mai mare praznic al creștinătății să fie unitate în întreaga creștinătate.

Așa se face că, din punctul de vedere al calendarului religios, aceste Biserici au o situație intermediară între Bisericile catolice și protestante, care folosesc exclusiv stilul nou aplicat integral la tot anul bisericesc, și acelea dintre Bisericile ortodoxe care folosesc integral stilul vechi (Biserica rusă, cea sîrbă și Patriarhia Ierusalimului): ele prăznuiesc sărbătorile cu date fixe (Crăciunul, Boboteaza, Sf. Nicolae, etc.) odată cu catolicii, pe cînd sărbătorile cu date variabile (Paștile și celelalte), le prăznuiesc după Pascalia stilului vechi, adică odată cu Biserica Rusă, cea Sîrbă și Patriarhia Ierusalimului, care folosesc încă calendarul neîndreptat. Și, cum între cele două calendare este diferență de 13 zile, Bisericile cu calendarul îndreptat serbează de fapt Paștile, potrivit Pascaliei stilului vechi, între 4 aprilie stil nou (data cea mai

timpurie a Paștilor) și 8 mai stil nou (data cea mai târzie), care corespund datelor de 22 martie și 25 aprilie din calendarul neîndreptat. De exemplu, anul acesta noi serbăm Paștile în aceeași zi cu creștinii ortodocși din Rusia, Serbia și Patriarhia Ierusalimului, dar această zi este în calendarul lor 21 aprilie, iar la noi 4 mai (21 aprilie + 13). Catolicii însă, aplicând regula sinodului I ecumenic potrivit datelor calendarului îndreptat, serbează Paștile la 30 martie, adică în prima duminică de după luna plină pascală, care a avut loc joi, 27 martie, pe când în Pascalia stilului vechi luna plină pascală de anul acesta, greșit calculată, este socotită abia la 17 aprilie stil vechi sau 30 aprilie stil nou, — Paștile fiind serbat deci în proxima duminică de după această dată, adică 21 aprilie stil vechi sau 4 mai stil nou.

Așa se explică, deci, marea distanță de timp care depărtează atât de mult Paștile ortodocșilor de cele ale catolicilor în anul acesta; ea este cu atât mai izbitoare, cu cât în anul trecut (1974) atât catolicii, cât și ortodocșii, au sărbătorit Paștile în aceeași zi (14 aprilie stil nou sau 1 aprilie stil vechi). Dar coincidența aceasta a Paștilor catolice cu cele ortodoxe, în actuala situație calendaristică a Ortodoxiei, este absolut întâmplătoare, deși ea intervine din când în când (ca de exemplu în anii 1963, 1966, 1977, 1980, 1984, ș.a.m.d.), constituind deci o excepție datorită hazardului, iar nu o regulă.

Noi nădăjdum însă că situația calendaristică a Bisericilor ortodoxe care folosesc acum un fel de calendar mixt (Pascalia de stil vechi în cadrul calendarului de stil nou), — Biserici dintre care face parte și Biserica noastră, este cu totul provizorie; ea va lua sfârșit atunci când și cele trei Biserici autocefale patriarhale care mențin încă, pentru diverse motive, calendarul neîndreptat, vor adopta calendarul îndreptat (stilul nou), căci nimeni nu se mai îndoiște astăzi de justetea și necesitatea îndreptării calendarului. Atunci, nici una dintre Bisericile ortodoxe nu va mai avea interesul să păstreze serbarea Paștilor pe stil vechi, deoarece e îndeobște știut că tabelele pascale ale stilului vechi, alcătuite pe baza așa numitelor «cicluri» de ani (ciclul *solar* și ciclul *lunar*), sînt greșite nu numai în ceea ce privește data echinocțiului (pe care ele o socotesc la 3 aprilie stil nou), ci și în ceea ce privește datele lunii pascale din fiecare an, care nu mai corespund de mult cu cele reale, indicate de observatoarele astronomice din toate țările. Când vom ajunge deci la adoptarea calendarului îndreptat în întreaga creștinătate ortodoxă, atunci și Paștile vor fi sărbătorite în toate Bisericile ortodoxe, conform regulii de la Niceea, în prima duminică de după adevărata lună pascală de după adevăratul echinocțiu, adică între 22 martie și 25 aprilie stil nou. Abia atunci se va realiza de la sine unitatea generală în toată creștinătatea în ceea ce privește data sărbătoririi Paștilor: toți creștinii-ortodocși, catolici, protestanți și anglicani — vom sărbători Paștile în una și aceeași duminică, îndeplinind astfel atât regula fixată de Părinții de la sinodul I ecumenic, cât și dorința Mîntuitorului ca «toți să fie una», măcar în ceea ce privește data prăznuirii anuale a Învierii Sale din morți, care este cea mai mare sărbătoare a creștinătății și la care creștinii de diferite nuanțe confesionale ar trebui să fie uniți, iar nu dezbrinați, ca acum.

Iată pentru ce repetăm și cu acest prilej: în zadar se încearcă azi o uniformizare a datei Paștilor atîta vreme cît nu se va rezolva mai întîi problema unificării calendarului bisericesc în creștinătatea ortodoxă. Numai atunci cînd vom folosi în toată lumea creștină un singur calendar — care nu poate fi decît cel îndreptat (stilul nou) — vom putea sărbători și Paștile, ca și toate celelalte sărbători care sînt co-

mune tuturor confesiunilor creștine, la aceleași date. Și, de asemenea, numai atunci se vor putea rezolva, eventual, și diferitele proiecte de «stabilizare» a datei Paștilor, care se discută azi atât de mult, adică adoptarea unei date comune a Paștilor, care să varieze în cadrul unui interval mai mic de timp (între 9 și 15 aprilie) și care ar putea fi duminica a doua sau a treia din aprilie, avînd în vedere că duminica Învierii Domnului, în anul 33 al erei noastre, cînd s-a întîmplat acest eveniment, a coincis cu data de 9 aprilie a calendarului roman de atunci (calendarul nostru de azi).

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

P. S. Date mai amănunțite asupra problemei unificării calendarului și a datei Paștilor se pot găsi în studiul nostru «*Problema unificării calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe*» din «*Ortodoxia*», an. 1955, nr. 2, p. 181—216.

MĂRTURII NEOTESTAMENTARE DESPRE ÎNȚIETATEA APOSTOLICĂ ȘI DESPRE SINODALITATE SOBORNICITATEA BISERICII

Întreaga creștinătate mărturisește credința despre Biserică în articolul IX al Simbolului niceo-constantinopolitan, în care se spune: «Într-una, sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică». Potrivit acestui articol, patru sînt însușirile Bisericii și anume: una, sfîntă, sobornicească și apostolească. A treia însușire a Bisericii este aceea de a fi «sobornicească — καθολική».

Dar, înainte de a se defini această însușire a Bisericii, să facem o scurtă analiză etimologică a cuvîntului. Termenul «sobornicesc» este echivalentul termenului «catolic», cei doi termeni fiind sinonimi. Traducerea slavonă a Simbolului Credenței redă cuvîntul «καθολική» prin cel de «sobornia», iar de la Homiakov (sec. XIX) încoace în teologia ortodoxă rusă apare cuvîntul «sobornost», redînd ideea de catolicitate¹. Prin rădăcina slavă «sobor» se înțelege «adunare», iar forma verbală a cuvîntului (*sobirati*) are înțelesul de «a aduna, a uni». A crede în Biserică sobornicească este a crede într-o Biserică ce adună și unește. Termenul de «sobornost» s-ar mai putea traduce prin simfonicitate, unanimitate, ca și prin cel de sinodalitate (Biserica este sinodală în viața ei de unitate în Sfîntul Duh, în organizarea ei ierarhică, în menținerea unității ei prin sinoade, soboare)². Termenul de sobornicitate definește și starea celor ce sînt ținute împreună, redînd sensul cuvîntului «catolic». Adjectivul «καθολική» derivă din substantivul καθ'όλου — după (conform) tot, după întreg. În scrierile patristice, termenul de «καθολική» nu a fost folosit pentru a desemna extensiunea spațială a Bisericii, ci el viza mai mult integritatea doctrinei, a tradiției, în opoziție cu scrierile eretice³. Astfel, «catolicitate» are mai mult înțelesul de ortodox, de ceea ce este adevărat, decît de cel de «universal». În acest sens, termenul pare

1. A. Khomiakoff, *L'Église latine et le Protestantisme au point de vue de l'Église d'Orient*, Lausanne — Vevey, 1872, p. 397.

2. S. Bulgakoff, *Ortodoxia*, trad. de N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 76, 86; N. Iljin, *Was ist «sobornost»?*, în «Orient und Occident», nr. 13, Leipzig, 1933.

3. G. Florevsky, *Le corps de Christ*, în «La Sainte Église Universelle», *Conformation oecuménique*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, Paris, 1948, p. 24.

să fie folosit pentru prima dată de Sfântul Ignatie al Antiohiei⁴. Cuvîntul catolic reapare la Clement Alexandrinul cu sensul de Biserică adevărată în opoziție cu grupările eretice⁵. Biserica «catolică» este cea care are adevărul și trăiește viața cea adevărată.

În Apus, la Fericitul Augustin, acest termen are înțelesul de «universalitate», fiind adoptat în vocabularul teologic apusean⁶.

Catolicitatea nu este un termen prin care se designează întinderea Bisericii creștine, ci o calitate intrinsecă, ce era de la început și va fi totdeauna proprie Bisericii, independent de condițiile istorice în care spațiul și numărul credincioșilor ei ar putea fi mai mult sau mai puțin limitate. De multe ori s-a înțeles prin catolicitate întinderea Bisericii în lume. Dacă am primi această definiție, ar trebui să recunoaștem că Biserica creștină din ziua Pogorîrii Sfîntului Duh a fost departe de a fi catolică (sobornicească); că Biserica nu devine catolică decît în epoca modernă și că ea nu este încă în mod definitiv catolică. Biserica nu este mai puțin sobornicească în ziua Pogorîrii Sfîntului Duh decît astăzi. Ea a fost întotdeauna sobornicească și va rămîne pînă la sfîrșitul veacurilor. Adevărata catolicitate (sobornicitate) a Bisericii nu poate fi măsurată prin semne exterioare, căci ea este o însușire lăuntrică a Bisericii, menținută de Duhul Sfînt, care sălășluiește în ea: «Ceea ce constituie Biserica — zicea A. Homiakov — nu este nici cifra numerică a credincioșilor, nici adunarea lor vizibilă, ci legătura însăși care îi unește»⁷.

Ortodoxia folosește expresia de sobornicitate în înțelesul de «unire intimă a membrilor Bisericii într-un întreg», ceea ce are ca urmare că în întreg se reflectă viața tuturor și fiecare reflectă viața întregului. Sobornicitatea este legătura fiecărui cu întregul⁸.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, pornind de la textul: «Dacă toate ar fi un mădular, unde ar fi trupul?» (I Cor. XII, 14), zice: «Dacă nu ar fi între voi multă deosebire, n-ați fi un trup, iar nefiind un trup, n-ați fi una; iar nefiind una n-ați fi de aceeași ființă. Deci, dacă ați fi toți de aceeași cinste, n-ați fi un trup; iar nefiind un trup, n-ați fi una; iar nefiind una, cum ați fi de aceeași ființă? Acum însă, tocmai pentru că nu aveți toți un singur dar, sînteți un trup, sînteți toți una»⁹. Aici, Sfîntul Ioan Gură de Aur surprinde caracterul paradoxal al întregului organic, care se arată în diversitatea sa lăuntrică și în unitatea sa. Aceasta este taina întregului: comunul care leagă mădulele între ele și pe care îl servește fiecare¹⁰. Toate mădulele sînt egale în cinste, intrucît, fie că ele au o importanță mai mare sau mai mică în organism, toate contribuie la menținerea întregului¹¹. Mădulele sînt atît de strîns legate între ele prin întregul organic, încît prin distrugerea unuia se distrug și celelalte.

4. *Epistola ad Emyrnaeos*, VIII, P. G., V, 713 B.

5. *Stromate*, VII, P. G., IX, 547, 551.

6. J. Congar, *L'Église une, sainte, catholique et apostolique*, în «Mysterium salutis, Dogmatique de l'histoire du salut», tom. IV, 15, Les Éditions du Cerf, Paris, 1970, p. 150–160, 171.

7. A. Khomiakoff, *op. cit.*, p. 266–267.

8. St. Zankow, *Die Katholizität der Kirche*, în «Omăgiu Înalt Prea Sfinției Sale Dr. N. Bălan, mitropolitul Ardealului», La douăzeci de ani de arhiepiscopie, Sibiu, 1940, p. 787.

9. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Epistola I către Corinteni, Omilia XXX*, P. G. t. LXI, 253.

10. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sfîntul Duh și sobornicitatea Bisericii*, în «Ortodoxia», nr. 1, 1967, p. 40.

11. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Epistola I către Corinteni, Omilia XXXI*, P. G., t. LXI, 260.

Reținem din aceste texte ale Sfântului Ioan Gură de Aur legătura fiecărui mădular cu întregul și lucrarea întregului prin fiecare mădular. Acest întreg, în cazul nostru, este Biserica.

Sobornicitatea poate fi definită, în sens larg, ca modul înțelegerii și trăirii adevărului dumnezeiesc în Biserică. Adevărul nu se descoperă insului, ci Bisericii în plinătatea ei. Aceasta s-a dovedit în zlua Cincizecimii, când Sfântul Duh a coborât peste toți Sfinții Apostoli (Fapte cap. II, 3) și unul vorbea în numele tuturor (Fapte II, 37), toți având toate în comun (Fapte II, 44—46).

În formularea acestei învățături dogmatice normativul este unitatea de credință în iubire. Cei ce se rup de această armonie se rup de comunitatea iubirii și fac dovada că nu sînt credincioși Duhului sobornicității (I Cor. II, 1—9).

Mîntuitorul a stăruit mult asupra nevoii absolute de a menține unirea strînsă într-o armonie suprafirească, atunci cînd a spus: «Cel ce nu este cu Mine este împotriva Mea» (Matei XII, 30; Luca XI, 23); sau în cuvintele: «Cel ce nu este împotriva voastră este cu voi» (Luca IX, 50).

Trebuie să precizăm că separarea sobornicității de celelalte atribute ale Bisericii ar schimba în întregime noțiunea de Biserică. Astfel, negînd «unitatea» Bisericii am tăgădui mîntuirea creștinilor într-un singur Trup tainic și existența unui singur adevăr. O Biserică lipsită de însușirea «sfințeniei» înseamnă că este lipsită de prezența Sfântului Duh în ea. Iar absența apostolicității echivalează cu excluderea Bisericii din lume și prefacerea ei într-o noțiune abstractă de Biserică cerească, fără o legătură cu realitățile pămîntești.

De asemenea, a confunda sobornicitatea cu celelalte atribute ale Bisericii înseamnă a duce la dispariția sobornicității în unitatea ei (în pătrunderea adevărului și în supunerea lor la o unică autoritate — cum fac adesea teologii romano-catolici), sau în sfințenia ei (prefăcîndu-se Biserica într-o sectă mistică de sfinți), sau în apostolicitate (care ar înlocui evidența lăuntrică a adevărului cu autoritatea unui principiu din afara ei)¹².

ÎNȚIETATEA APOSTOLICĂ

Întemeind Biserica Sa în scopul mîntuirii, Mîntuitorul a înzestrat-o cu mijloacele necesare pentru atingerea acestui scop, stabilind și organele prin care să se exercite puterea în Biserică, Sfinții Apostoli și urmașii lor. Biserica Ortodoxă, păstrătoarea învățurii autentice, integră și neștirbită a Domnului nostru Iisus Hristos, a afirmat și a învățat totdeauna în eclezologia sa, că Biserica este întemeiată pe temelii tuturor Apostolilor, și nu pe temelii și autoritatea unui singur Apostol, Petru, a cărui pretinsă înțietate între ceilalți Apostoli ar fi moștenit-o episcopul Romei, ca vicar al lui Iisus Hristos pe pămînt.

Din Sfînta Evanghelie aflăm că «Mîntuitorul și-a ales doisprezece ucenici» (Matei X, 2—4; Marcu III, 16—18; Luca VI, 12—14), pe care i-a pregătit vreme relativ îndelungată ca să fie vestitori ai Evangheliei, în scopul organizării și al răspîndirii împărăției lui Dumnezeu în lume.

Puterea spirituală de a învăța, sfinți și conduce Biserica universală a fost încredințată de Domnul Iisus Hristos în mod egal tuturor Apostolilor, nu numai lui

12. V. I. Lossky, *Despre cea de a treia însușire a Bisericii*, în revista «Vestitorul Exarhatului Patriarhal al Europei de Vest», seria nouă, nr. 2—3, Paris, 1950, p. 58—67 (în l. franceză), citat după recenziile din «Revista Patriarhiei din Moscova», nr. 2, febr. 1954, p. 79.

Petru (Matei XXVIII, 19). Tuturor Apostolilor le-a dat putere egală asupra duhurilor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință (Matei X, 1).

Mîntuitorul a dat tuturor Apostolilor dreptul și puterea de a lega și dezlega, numite simbolic, «cheile împărăției cerurilor» (Matei XVIII, 18), nu numai lui Petru (Matei XVI, 18).

Iisus Hristos a frînat năzuințele «filarhice», adică de întietate, ale ucenicilor Săi (Matei XVIII, 1; Marcu IX, 33; Luca IX, 46), fără a spune că Petru e primul sau cel mai mare între ei (Matei XX, 20; XXI, 24, 27; Marcu X, 35—44) și i-a învățat că vrednicia se cîștigă prin smerenie nu prin mîndrie. Acesta nu apare ca avînd drept asupra celorlalți. Aceasta nu accentuat-o toți Părinții și dascălii vechi ai Bisericii în interpretarea locurilor de mai sus¹³.

Ca să nu rămînă loc ispitei ca vreunul dintre ucenicii Săi să se considere mai mare decît ceilalți, Mîntuitorul a scos în evidență și cu alte ocazii, egalitatea dintre Sfinții Apostoli.

Astfel, cînd între Apostoli s-a iscat cearta care dintre ei va fi mai mare, Mîntuitorul le-a precizat cum trebuie înțeleasă vrednicia la care au fost chemați (Luca XXII, 24—30; Matei XX, 20—27). Tocmai în acest scop Mîntuitorul a asigurat pe ucenici că va rămîne cu ei și urmașii lor pînă la sfîrșitul veacurilor, arătîndu-le prin aceasta că nu vor avea nevoie de altă căpetenie din moment ce El este prezent permanent în mijlocul lor (Matei XXVIII, 20).

Teologii romano-catolici, bazîndu-se pe textul de la Matei XVI, 18—19: «Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea... și îți voi da cheile împărăției cerurilor și orice vei lega pe pămînt va fi legat și în ceruri, și orice vei dezlega pe pămînt va fi dezlegat și în ceruri», susțin că Sfîntul Apostol Petru ar fi avut anumite drepturi și prerogative în plus față de ceilalți Sfinți Apostoli, și că ar fi fost primul episcop sedentar al Romei. Trebuie să reținem încă că această mărturisire, cronologic, este posterioară aceleia din Matei XVIII, 20, unde se spune «că unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu, în mijlocul lor». De asemenea, este posterioară și textului în care Mîntuitorul a împărțit tuturor Sfinților Apostoli puterea de a lega și dezlega păcatele în cer și pe pămînt (Matei XVIII, 18).

Cert este că nici un Sfînt Apostol nu s-a bucurat de vreo autoritate sau drept mai mare față de ceilalți. Nici pe vremea Mîntuitorului și nici ulterior, nici un Sfînt Apostol nu și-a atribuit lui personal un drept special în Biserică¹⁴.

Pretinsul «primat» al Sfîntului Apostol Petru este o încărcare, o născocire tardivă. Prima comunitate creștină n-a cunoscut nimic în această privință și nici măcar n-a putut presupune că așa ceva ar fi putut să se petreacă în sinul ei. Nici chiar Sfîntul Apostol Petru nu și-a atribuit o putere mai mare decît ceilalți Sfinți Apostoli. El însuși se consideră pe picior de egalitate cu ceilalți păstori sufletești ai Bisericii (I Petru V, 1). Apoi, după învierea Domnului, Sfîntul Apostol Petru a dovedit nu o dată că dobîndise ceea ce se cheamă simțul proporțiilor. Veleități primațiale acest ucenic al Domnului nu a nutrit nici înainte și nici după aceea.

13. În ceea ce privește interpretarea textului de la Matei XVI, 18, în literatura greacă și latină, de văzut Jean de Launey și H. A. Meréten, la Diac. Dr. H. Cojocaru, *Este primatul lui Petru un privilegiu de drept divin după Noul Testament?*, (Seria Teologică, nr. 18), Sibiu, 1940, p. 201, notele 296—297; din 85 de locuri numai în 7, «piatra» este raportată la persoana lui Petru, și autorii lor nu au toți numai părerea aceasta.

14. Vezi pe larg. Pr. Prof. I. Mîhălescu, *Dogma sotiriologică*, București, 1928, p. 61—63.

Dacă Mîntuitorul ar fi dat șefia Sfîntului Apostol Petru, ceilalți Apostoli nu l-ar mai fi întrebat cine este mai mare (Matei XVIII, 1—4). Fără îndoială că dacă Sfîntul Petru ar fi fost mai mare între ei, Mîntuitorul ar fi spus limpede acest lucru. Dar răspunsul Mîntuitorului a fost altul: niciunul nu este mai mare, căci înțietatea nu se dă în dar, ci se cîștigă.

Din Sfînta Scriptură constatăm că între Sfîntul Apostol Petru și ceilalți Apostoli n-au existat raporturi ierarhice de șef și supuși, nici chiar mai tîrziu. Ba dimpotrivă, uneori Sfîntul Petru a fost chiar aspru dojenit — în public — de Sfîntul Pavel (Gal. II, 11—14). Dacă Sfîntul Petru ar fi avut vreun primat, atunci Sfîntul Pavel n-ar fi îndrăznit să-l înfrunte mai ales în public.

Din toate aceste exemple, ca și din altele, rezultă clar că Sfîntul Petru n-a avut o putere spirituală de autoritate mai mare decît ceilalți Sfinți Apostoli. Este adevărat că Sfîntul Petru vorbea de multe ori primul sau în numele celorlalți Apostoli, dar aceasta se datora faptului că era mai nerăbdător și mai repezit la răspunsul, precum și faptului că era cel mai vîrstnic dintre ucenicii Domnului. Deci cîntea pe care o avea nu se raporta la vreo putere spirituală a lui, ci se avea în vedere vîrsta lui, fiind socotit în felul acesta *primus inter pares* și nu «primul între Apostoli».

Pornind de la pretinsul «primat» al Sfîntului Petru și de la faptul că el ar fi fost primul episcop sedentar al Romei¹⁵, teologii romano-catolici pretind că episcopul Romei are o înțietate ierarhică față de ceilalți episcopi în Biserica creștină. Dar acest lucru nu corespunde adevărului real și istoric.

Este adevărat că în canoane se vorbește uneori de înțietatea unor episcopi. Dar din textul acestor canoane nu rezultă însă că este vorba de o înțietate de jurisdicție numai pe seama scaunului Romei, cum susține Biserica apuseană, ci este vorba de o înțietate de onoare de o precădere de cinste, de care obștea episcopilor a și legat anumite prerogative, socotite necesare pentru bunul mers al treburilor sau al intereselor Bisericii¹⁶.

În concluzie, se poate afirma că dacă uneori vreun Apostol are vreo înțietate față de vreo Biserică, aceasta se raportează la calitatea de părinte duhovnicesc al celui pe care i-a creștinat și al celor pe care i-a hirotonit și nicidecum la vreo autoritate prerogativă față de ceilalți Apostoli.

FORMA DE CONDUCERE BISERICESCĂ PE VREMEA SFINȚILOR APOSTOLI

Atunci cînd Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a arătat Sfinților Apostoli cît de mare este puterea cu care i-a investit, încît cele legate de ei pe pămînt vor fi legate și în cer, i-a lămurit că, deși puterea cu care au fost investiți poate fi folosită de fiecare în parte, deopotrivă, doi sau trei împreună vor hotărî mai bine (Matei XVIII, 20), iar toți la un loc vor reprezenta puterea deplină, — hotărîrea lor luată în colegiu fiind socotită hotărîrea Bisericii. Principiul exercitării puterii bisericești pe bază de instanță a fost stabilit de Mîntuitorul ca cel mai bun procedeu și pentru judecarea celor ce greșesc (Matei XVIII, 15—16: «De-ți va greși ție fratele tău, mergi, muștră-l pe el între tine și el singur, și de te va asculta, ai cîștigat pe fratele tău.

15. Pr. V. Gheorghiu, *Introducerea în Noul Testament*, Cernăuți, 1929; p. 661 ș.u., a demonstrat, interpretînd textul de la I Petru V, 13, că Sfîntul Apostol Petru n-a putut să fie episcop sedentar la Roma.

16. Canonul 34 apostolic precum și canonul 9 al sinodului local din Antiohia. Vezi N. Milaș, *Canoanele*, traducere, Arad, 1934, vol. II, p. 69—70.

Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvîntul»); el corespunde și slăbiciunii firii omenești și conștiinței nedesăvîrșirii personale.

Arătînd apoi Sfinților Apostoli rostul misiunii Sale mîntuitoare, a precizat că «Fiul Omului n-a venit să i se slujească, ci să slujească» (Matei XX, 28; Marcu X, 45), adică să săvîrșească o lucrare de slujire a omenirii, iar nu de stăpînire. În același sens, adresîndu-se Sfinților Apostoli, îi povățuiește, zicîndu-le: «Știți că ocîrmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpînesc. Nu tot așa va fi între voi, dar care între voi vrea să fie mare să fie slujitorul vostru» (Matei XX, 25—26; Marcu X, 41—45). În fine, pentru a demonstra forma de conducere sinodală, trebuie să menționăm precizarea pe care o face Mîntuitorul, spunînd Sfinților Săi Apostoli și ucenici, ca printr-o formulă de testament, că «...prin aceea vor cunoaște oamenii că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi» (Ioan XIII, 34—35).

Analizînd aceste texte, vom observa că Mîntuitorul a îndemnat pe creștini și le-a poruncit să trăiască o viață în comun, căci numai cînd vor fi în comun se vor bucura de prezența și asistența activă a Sfințului Duh. Numai printr-o hotărîre comună în privința treburilor care sînt de făcut vor putea stabili norme și reguli obligatorii pentru toți. În esență, aceasta înseamnă sinodalitatea: «mergerea în comun pe aceeași cale, luare de hotărîri în comun și conducerea întregii vieți după chibzuința comună a celor legați prin credință și constituție organizatorică în obști bisericesti, mai mici sau mai mari, pînă la nivelul Bisericii Ecumenice»¹⁷.

În continuare vom arăta modul în care au aplicat Sfinții Apostoli aceste principii și îndrumări, primite de la Mîntuitorul, pentru organizarea și conducerea Bisericii.

Astfel, fiecare Apostol, în virtutea puterii pe care a primit-o de la Mîntuitorul — în mod egal cu toți ceilalți Apostoli —, a întemeiat biserici cu autoritate proprie și deplină, a luat orice măsuri pe care le socotea potrivite pentru organizarea și buna funcționare a comunității, iar la nevoie aplica mustrări și pedepse împotriva celor care se abăteau de la disciplină și tulburau ordinea în comunitate. Fiecare Apostol lucra deci, în principiu, independent. Dar îndată ce interveneau anumite chestiuni a căror importanță interesa și celelalte comunități, adică întreaga Biserică, pentru păstrarea unității, Sfinții Apostoli se adunau în colegiu și după ce chibzuiau împreună, sub lumina Sfințului Duh, luau o hotărîre care devenea normă obligatorie pentru toți, indiferent de părerea personală pe care ar fi avut-o mai înainte. Acest principiu — sinodal — a fost folosit de Sfinții Apostoli în ocazii și pentru chestiuni diferite, toate depășind însă în importanță competența unui singur Apostol.

Faptele Apostolilor, «cea dintîi istorie a Bisericii creștine»¹⁸, relatează trei mari evenimente de seamă din viața tinerei Biserici creștine, care — prin desfășurarea lor — ne servesc ca mărturie de optimă valoare documentară referitor la forma de conducere bisericească exercitată atunci cînd Sfinții Apostoli se aflau încă în viață și vegheau ca moștenirea lui Hristos în lume să rămînă neafectată de adăugiri sau corecturi omenești: alegerea lui Matia în locul lui Iuda Iscarioteanul, alegerea și hirotonirea celor 7 diaconi și sinodul apostolic din Ierusalim.

17. Pr. Prof. L. Stan, *Despre sinodalitate*, în «Studii Teologice», 1969, nr. 3—4, p. 156—157.

18. Cum este numită, pe bună dreptate, (laolaltă cu Evanghelia Sfințului Luca, pe care o continuă în timp), în manualul «*Studiul Noului Testament*», București, 1954, p. 64.

1. Alegerea lui Matia (Fapte I, 15 — 26)

Într-una din zilele dintre înălțarea la cer a Mântuitorului și pogorirea Sfântului Duh, Sfinții Apostoli împreună cu aproape 120 de persoane erau adunați, ca de obicei, la rugăciunea de obște, în foisor, ca acolo să aștepte făgăduința Tatălui, pînă cînd se vor îmbrăca cu putere de sus. În mijlocul acestei adunări a luat cuvîntul Sfîntul Petru și a arătat că numărul celor doisprezece Apostoli a fost descompletat prin moartea lui Iuda Iscarioteanul, și a propus ca numărul Apostolilor Domnului să fie întregit prin alegerea unuia dintre bărbații care a urmat pe Domnul nostru Iisus Hristos (v. 21) tot timpul cît a petrecut pe pămînt.

Propunerea Sfîntului Petru a fost acceptată de către adunare, întrucît corespundea năzuințelor ei și a recomandat doi bărbați deopotrivă de vrednici: pe Iosif Barsaba (fiul lui Sava), zis și Justus, și pe Matia¹⁹. Care dintre cei doi era mai vrednic, aceasta numai Domnul — cel ce cunoaște adîncurile inimii — (v. 24) — o putea ști și o putea dezvălui. De altfel, numai Domnului i se cuvenea să-și aleagă Apostoli, nu oamenilor sau prin mijlocirea acestora (Gal. I, 1). De aceea, punîndu-i pe cei doi în fața celor adunați, s-au rugat Domnului să arate pe care dintre cei doi îl va alege să ia locul apostoliei din care a căzut Iuda (v. 24). Au tras apoi la sorți și a ieșit sorțul pe Matia, cu care s-a închis rana deschisă în obștea membrilor soborului apostolic.

Tragerea la sorți era practică încă din Vechiul Testament (Levit. XVI, 8: Num. XXVI, 52; Prov. XVI, 33, ș.a.). Prin analogie cu situațiile respective din Vechiul Testament, Sfinții Apostoli, conștienți de misiunea lor înaltă, nu doreau să-și impună vreo hotărîre proprie a lor.

Procedeu urmat pentru alegerea unui nou Apostol este specific *sinodal*²⁰, iar rolul Sfîntului Petru în această adunare nu a fost unul deosebit. El a făcut doar propunerea, iar dreptul de a face propuneri îl avea oricare membru al acelei adunări bisericești. În cazul în care Sfîntul Petru ar fi avut anumite prerogative în plus față de ceilalți Apostoli, ar fi desemnat el pe noul Apostol, ceea ce ar fi însemnat că își atribuie un rol și o putere pe care nu le avea decît Iisus Hristos. Dar faptul că Sfîntul Petru n-a procedat astfel, dovedește că orice altă interpretare care cuprinde mai mult decît atît nu este rodul unei cercetări teologice și istorice cinștite și veridice.

2. Alegerea și hirotonirea celor 7 diaconi (Fapte VI, 1 — 6)

Obștea Bisericii-mame din Ierusalim era formată atît din evrei băștinași, cît și din evreii eleniști. La un moment dat, la cîțiva ani după Înălțarea Domnului, creștinii proveniți dintre iudeii eleniști au ridicat obiecțiuni cu privire la modul în care se făcea împărțirea zilnică a prinoaselor din casa de obște a Bisericii, văduvele și orfanii lor fiind trecuți cu vederea (v. 1).

Ca urmare a acestui fapt, Sfinții Apostoli au cercetat cu atenție plîngerea, găsind-o întemeiată. Administratorii casei de obște, aleși dintre evreii localnici, favorizau pe ai lor. Pentru a se pune capăt acestei nedreptăți din sînul Bisericii din Ierusalim (Fapte II, 42; IV, 32), Sfinții Apostoli au întrunit pe credincioși într-o adunare obștească și le-au propus să aleagă «sapte bărbați cu nume bun, plini de Duh Sfînt,

19. Clement Alexandrinul socotește că amîndoi ar fi făcut parte din ceata celor 70 (72) de ucenici ai Mîntuitorului (Luca X, 1) — *Omilia la Matei*, P. G., t. IX, 743.

20. A. Șaguna, *Compendiu de drept canonic*, ediția III, Sibiu, 1913, p. 233.

și de înțelepciune, pe care noi să-i rindim la această slujbă» (v. 3). Alegerea celor șapte diaconi a dat Sfinților Apostoli posibilitatea să se ocupe nestingherit de propovăduirea cuvântului Evangheliei, scopul esențial al apostolatului.

La această adunare credincioșii aveau posibilitatea de a-și rezolva ei înșiși problema, în timp ce Sfinții Apostoli și-au rezervat dreptul de a confirma pe noii aleși prin hirotonie.

Lucrarea de sfințire a celor șapte diaconi a fost săvârșită de către Sfinții Apostoli (v. 6). În această împrejurare numele Sfântului Petru nu este scos în relief, dovedind în felul acesta că rolul său a fost egal cu al celorlalți Sfinți Apostoli.

Înainte de a arăta concluzia care se desprinde din sfințirea celor șapte diaconi, socotim că este necesar să subliniem că alegerea diaconilor a fost făcută și pentru faptul că Sfinții Apostoli să nu se transforme în slujitori sedentari ai unei biserici locale. «Fixarea în post» era nepotrivită cu ființa și menirea apostolatului²¹. Apostolul e un «trimis» al Mîntuitorului ca să predice Evanghelia «tuturor neamurilor», căci «nu este drept ca noi, părăsind cuvîntul lui Dumnezeu, să slujim la mese» (Fapte VI, 2), este justificarea prin care Apostolii au arătat necesitatea alegerii și hirotonirii diaconilor. Această precizare surpă orice teorie despre așa-zisul «episcopat sedentar» al Sfântului Petru la Roma.

În concluzie, putem spune că procedura folosită în împrejurarea de față a fost una *sinodală*, consfințită de Taina Hirotoniei, săvârșită și aceasta în sobor. Dacă Sfîntul Petru ar fi avut un «primat» oarecare, alegerea și hirotonirea celor 7 diaconi se putea soluționa pe cale prezidială, prin numire directă, și nu pe cale sinodală, cum s-a procedat.

3. Sinodul apostolic de la Ierusalim (Fapte XV, 1 — 29; Gal. II, 1 — 10)

Examinarea convertirii sutașului Corneliu (Fapte XI, 1—18) de către «Apostolii și frații care erau prin Iudeea» (Fapte XI, 1), a dus la concluzia că Dumnezeu a deschis porțile Bisericii și păgînilor. Pe de altă parte, faptul că Sfîntul Petru a fost tras la răspundere de cei din Ierusalim și i s-a cerut să justifice primirea în creștinism a sutașului roman, constituie, de asemenea, un argument antiprimațial.

Faptul că Sfîntul Duh s-a revărsat peste păgînii convertiți (Fapte X, 44—48; XI, 15—17) din casa lui Corneliu dovedește că pentru primirea acestora în creștinism este suficient botezul. Însă, la scurt timp după întoarcerea Sfîntului Pavel și Barnaba din prima călătorie misionară (Fapte XIV, 28), au coborît la Antiohia Siriei unii din Iudeea, care contestau valabilitatea convertirii la credința în Iisus Hristos a păgînilor politeiști pe motiv că nu sînt circumciși, conform Legii lui Moise. Era pretenția unor farisei convertiți la Hristos (Fapte XV, 5), care au pricinuit o tulburare mare în sinul creștinilor proveniți dintre elini, dînd naștere la discuții aprige. Toate eforturile Sfinților Pavel și Barnaba de a-i convinge pe acești iudaizanți să renunțe la această pretenție au fost zadarnice. De aceea a fost necesar să se întrunească sinodul *apostolic de la Ierusalim*²² din anul 49—50²³.

21. Rengofort, ἀπόστολος, în Kittel, *Wörterbuch des Neues Testaments*, vol. I, p. 429; Le Camus, *Apôtres*, în «Dict. de la Bible», t. I, c. 782.

22. Nu vom face aici o expunere amănunțită a sinodului apostolic sub toate aspectele, ci vom sublinia doar faptul că nu un Apostol este autoritatea supremă în Biserică, ci Sinodul.

23. În privința datei la care s-a ținut acest sinod, s-au emis diferite păreri. Majoritatea istoricilor îl plasează între anii 49—53. — Vezi pe larg bogata literatură asupra acestui sinod

La lucrările sinodului au participat, pe lângă Sfinții Apostoli, prezbiterii Bisericii Ierusalimitene, delegații Bisericii din Antiohia Siriei și alți membri ai comunității. Luând cuvântul Sfântul Petru²⁴, mai în vîrstă decît ceilalți Apostoli, s-a situat de partea delegației trimisă de Biserica Antiohiei Siriei, scoînd în relief datoria și libertatea de a se predica Evanghelia și păgînilor, după cum a fost și porunca divină (Fapte XV, 7—9). Sfîntul Apostol Petru argumentează pozitiv această libertate (Fapte XV, 10—11), față de teza iudaică, după care pentru mîntuire este necesară și circumcizerea, — afirmînd că mîntuirea tuturor se face prin harul divin și prin credința în Iisus Hristos.

După afirmarea tezei generale a învățaturii creștine, aprobată de adunare, au luat cuvîntul Sfîntul Apostol Pavel și Barnaba, întărind prin exemple reale și practice această teză. Ei au istorisit în fața adunării semnele și minunile pe care Dumnezeu le-a săvîrșit între păgîni, dovedind astfel că Dumnezeu a aprobat predica și felul lor de a lucra pentru evanghelizarea păgînilor, fără ca aceștia să fie supuși la împlinirea sau respectarea Legii mozaice (Rom. XV, 19).

Rezumînd discuțiile, Sfîntul Iacob, fratele Domnului și episcopul Ierusalimului, constată că Dumnezeu a chemat și pe păgîni la mîntuire, acest lucru fiind în deplin acord cu cuvintele profeților. În a doua parte a cuvîntării sale, el va dovedi că nu este cazul de a impune păgînilor convertiți observarea Legii mozaice, ci cel mult ei să se abțină de la jertfele idolilor, de la desfrîu, de a consuma carnea animalelor sugrumate și singele (Fapte XV, 20). Deci, Legea mozaică nu era obligatorie pentru păgînii care treceau la creștinism.

A fost o hotărîre cit se poate de justă avînd în vedere că a fost luată sub asistența Sfîntului Duh. Pentru a sublinia că cele hotărîte la Ierusalim și menționate în epistola trimisă creștinilor din Antiohia, sînt conforme cu învățătura Mîntuitorului și a Bisericii, și că cei ce le-au formulat și în scris au stat sub înfrîurirea Sfîntului Duh: deci nu este o hotărîre pur omenească; avem cuvintele: «Pentru că, părutu-s-a Duhului Sfînt și nouă» (Fapte XV, 28). Sfîntul Ioan Gură de Aur²⁵, ține să precizeze că Sfinții Apostoli au avut conștiința adoptării acestor prescrieri sub înfrîurirea Sfîntului Duh și le considerau drept hotărîri obligatorii.

Este în afară de orice îndoială că prin sinodul apostolic de la Ierusalim s-a afirmat și s-a impus principiul sinodalității ca singura formă de exercitare a puterii bisericești centrale. La baza acestui principiu stă principiul egalității tuturor Apostolilor, în virtutea puterii egale pe care au primit-o toți direct de la Mîntuitorul Hristos. Principiul egalității tuturor Apostolilor se desprinde atît de limpede din desfășurarea discuțiilor de la Sinod, din procedeul folosit pentru luarea hotărîrii, ca și din măsurile prin care s-a adus la îndeplinire această hotărîre. Din nici un amănunt nu se desprinde superioritatea sau supremația vreunui Apostol. Dimpotrivă, s-a confirmat punctul de vedere că numai sinodul — nu o singură persoană, — are garanția infailibilității în hotărîrile sale și că numai sinodul este competent să verifice dacă o învățatură de credință este dreaptă sau greșită și, în consecință, să îngăduie sau să oprească răspîndirea ei în Biserică.

la H. Leclercq, *Histoire des Conciles*, tom. I, p. 152 ș.u.; Diac. Gh. Soare, *Forme de conducere în Biserica creștină în primele trei veacuri*, București, 1938, p. 141, nota 525; Diac. Dr. N. I. Nicolaescu, *Cronologie paulină*, București, 1942, p. 9—10, și 29.

24. Teologii romano-catolici consideră că s-a ridicat în calitate de președinte al adunării. Cf. Jacquier, *Les Actes des Apôtres*, Paris, 1926, p. 447.

25. *Omnia XXXIII*, P. G., LX, 258.

4. Alte hotărâri luate în mod sinodal

a) În afară de lucrările sinodale principale amintite mai sus, am putea să cităm și unele lucrări de o mai mică importanță. Astfel, avem cazul proorocilor, care, venind de la Antiohia la Ierusalim, au arătat, prin Sfântul Duh, că va fi în toată lumea foamete mare, «iar ucenicii au hotărît ca fiecare dintre ei, după putere», să trimită *ajutoare materiale* fraților care locuiesc în Iudeea, ceea ce au și făcut, trimițând aceștia preoților de acolo «prin mîna lui Barnaba și a lui Saul» (Fapte XI, 27—30).

Contribuția a fost individuală, dar hotărîrea a fost luată în mod comun, sinodal.

b) Deși *recunoașterea misiunii apostolice a Sfîntului Pavel* s-a făcut pe cale sinodală, procedeul este deosebit față de alte lucrări săvîrșite pe aceeași cale. Mai întîi alegerea pentru apostolat a Sfîntului Apostol Pavel n-a fost făcută de nimeni, ci direct de Domnul pe calea Damascului, cînd i-a zis: «Saule, Saule, de ce Mă prigonești?». Iar pe Anania l-a informat zicînd: «...acesta îmi este vas ales ca să poarte numele Meu înaintea neamurilor și a regilor și a fiilor lui Israel» (Fapte IX, 4, 15). El a fost introdus în cercul Apostolilor de către Barnaba, care-l cunoștea cel mai bine, iar Sfinții Apostoli l-au primit ca pe un învățător. Recunoașterea misiunii în mod sinodal a primit-o Sfîntul Pavel pe cînd era în Antiohia cu frații, slujind și lăudînd pe Domnul, după cum ne spune Sfîntul Luca: «Pe cînd slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfînt a zis: Osebiți-mi pe Barnaba și pe Pavel pentru lucrul la care i-am chemat. Atunci, postînd și rugîndu-se, și-au pus mîinile peste ei și i-au lăsat să plece» (Fapte XIII, 1—3). Sfinții Apostoli au recunoscut apostolatul Sfîntului Pavel fără conlucrarea și alegerea credincioșilor, pentru că însăși vocea Domnului a mărturisit despre el că este «vas ales» (Fapte IX, 15)²⁶.

Din cele expuse, reiese, în mod lămurit, că forma de organizare și conducere bisericească din timpul Sfinților Apostoli a fost cea sinodală. Toate problemele care s-au ivit în timpul Sfinților Apostoli, cu privire la evanghelizarea neamurilor, au fost soluționate de colegiul Apostolilor pe cale sinodală. În acest sens, ne sînt suficiente cele trei «întruniri apostolești», ale căror dezbateri au fost consemnate pe larg de către Sfîntul Luca. Ele sînt o prețioasă mărturie a conducerii de tip sinodal.

Conducerea sinodală se aseamănă oarecum, ca mod sau formă de organizare și conducere a vieții bisericești, cu modul democratic de organizare și conducere a vieții publice sau a vieții de-stat.

Forma sinodală sau sobornicească de conducere apare ca mult superioară și folositoare pentru lucrarea ei mîntuitoare. Prin sinodalitate se dă respectul cuvenit însăși Bisericii, avînd în vedere că se respectă rînduielele ei de organizare și conducere, potrivit cărora autoritatea supremă în Biserică este sinodul, nu persoanele ierarhice.

Potrivit principiului sinodal, statornicit de Mîntuitorul și de Sfinții Apostoli, s-a înlăturat posibilitatea ca în Biserică o singură persoană să dețină și să exercite în-treaga putere bisericească.

²⁶ Diac. Prof. Dr. N. I. Nicolaescu, *Curs de Noul Testament (dactilografiat), fasc. VI, p. 685—686.*

Cu toate acestea, în Biserica Romano-Catolică s-a ajuns la această formulă, care nu-și găsește nici o justificare²⁷, nici în învățătura Mintuitorului, nici în învățătura și activitatea Sfinților Apostoli și nici în măsurile și hotărârile pe care le-au luat urmașii în sfera de putere a Apostolilor, episcopii, adunați în sinoade ecumenice.

Numai în totalitatea ei, Biserica este ferită de greșală (Matei XVI). Răspunsul patriarhilor răsăriteni de la 1848 dat la enciclica papei Piu al IX-lea, a formulat acest adevăr astfel: «La noi n-au putut niciodată nici patriarhii, nici sinoadele să introducă lucruri noi, că apărătorul religiei este însuși corpul Bisericii, adică poporul însuși, care vrea ca religia să fie veșnic neschimbată și la fel cu a părinților săi...»²⁸.

Drd. MAZILESCU GRIGORE

PREOCUPĂRI DE RETORICĂ ȘI ELOCVENȚĂ BISERICEAȘĂ ÎN OPERA LUI DIMITRIE CANTEMIR

Tipărirea unor cărți și publicarea, în ultima vreme, a diverselor studii privind preocupările cărturărești ale lui Dimitrie Cantemir, constituie o contribuție directă la cunoașterea strălucitului reprezentant al culturii noastre vechi, «care reunea (în sine) talentele vechilor greci, știința literelor și a armelor»¹. Dimitrie Cantemir a fost «înfiul nostru scriitor care posedă noțiuni clare de retorică»² și «preocupări de tîlcuire a Sfintei Scripturi»³.

Încă din copilărie, Dimitrie Cantemir a primit o aleasă educație de la marele filolog și orator grec din insula Creta, Ieremia Cacavelas⁴. În stilul retoric al vremii, Cacavelas arăta în Predoslovia *Divanului* că el a fost «plugariul carile la holda minții (a lui Dimitrie Cantemir) am ostenit»⁵. Pentru aceasta «despre dascălul meu și predicator al Evangheliei — spunea Cantemir — nu pot uita cîte unele plăcute auzului»⁶, deoarece ieromonahul Ieremia Cacavelas «avea practică bună la voroavă»⁷.

27. Friederich Heller, (*Alt Kirchliche autonomie und päpstlicher zentralismus*, München, 1941. p. XVI + 420), menționează mare parte din izvoarele și lucrările care tratează chestiunea centralizării puterii bisericești în persoana papei, în raport cu principiul autonomiei, aplicat în vechime, în toată Biserica creștină, iar asăzi (numai) în Biserica Ortodoxă.

28. *Enciclica Patriarhilor Ortodocși, de la 1848*, trad. și studiu introductiv de prof. T. M. Popescu, București, 1935. p. 132.

1. Voltaire, *Histoire de Charles XII*, Paris, 1876, p. 223 și 273.

2. Valentină Marin Curticeanu, *Formarea terminologiei literare românești, Epoca genelor*, în «Analele Universității București», Limbă și literatură, XXII (1973), nr. 2, p. 128.

3. Vezi Gabriel Popescu, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIX (1971), nr. 1—2. p. 104.

4. Ieremia Cacavelas și-a desfășurat o fructuoasă activitate didactică la Iași între anii 1667—1690.

5. D. Cantemir, *Opere complete*, vol. I, București, 1974, p. 119; cf. P. P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958, p. 38; Ariadna Camaritano-Cioran, *L'humaniste Jérémias Cacavelas et les relations avec les Principautés Roumaines*, în «Revue des études sud-est européennes», III (1965), nr. 3; C. Măciucă, *Dimitrie Cantemir*, București, 1972, p. 84; D. Demetrescu, *Hatmanul Lupu Bogdan și dascălul Ieremia Cacavelas*, în «Biserica Ortodoxă Română», XXXIII (1969), nr. 2, p. 394—406; Dragoș Moldoveanu, *Considerații privind influența lingvistică și stilistică a lui Ieremia Cacavelas asupra lui D. Cantemir*, în «Limba română», XXII (1973), nr. 6, p. 519—528.

6. D. Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir*, București, 1973, p. 205.

7. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 15.

Orizontul larg de informare și marea îndrăzneală de interpretare, datorită geniului său, Cantemir depășește cadrul de gândire al lui Ieremia Căcavelas care, singur mărturisea despre elevul său: «Puțină sămînță a smeritei mele didascalii primind întru învățături cu miile înmulțită au răsărit roadă»⁸.

Indrumat de dascălul său, Cantemir și-a continuat studiile la Academia Patriarhiei din Constantinopol unde a stat 22 de ani (1688—1710). În acest timp, eruditul moldovean și-a însușit limbile: turcă, persană, arabă, elina, neogreaca, slavona etc. Acest lucru i-a creat posibilitatea enciclopedistului român să cunoască multe din operele clasicele antichității greco-latine (Homer, Cicero, Quintilian etc.), dar și din scrierile orientaliilor arabi, persani și turci.

«Dragoman al celor două culturi»⁹ — orientală și occidentală — Cantemir este socotit un «bărbat erudit în limba latină și cu o educație aleasă» (Rafael, Lesynski, diplomat polonez), «un principe învățat a cărui convorbire este foarte plăcută» (H. Weber, diplomat saxon), «om cu suflet mare, cu virtuți și dragoste pentru știință» (T. S. Bayer). Pentru toate aceste calități «l-au iubit muzele și oamenii învățați l-au prețuit» (Mihail Schendo).

N. Iorga spunea despre Dimitrie Cantemir că era un «spirit critic și științific» în speculațiile sale de gândire filozofică.

Goethe păstra un «respect general și de neatins» pentru Cantemir care își însușise pe deplin arta scrierii și gândirii grecești. Cantemir «era afabil, civilizată, cu o convorbire blândă, plăcută și curgătoare; politicoș, liniștit, vorbea foarte bine latinește, ceea ce era un avantaj pentru aceia care vorbeau limba și care simțeau plăcerea întreținându-se cu prințul» (Moreau de Brassey)¹⁰. La Constantinopol, la curtea lui Petru cel Mare și în cadrul Academiei din Berlin, Cantemir s-a întreținut cu diferiți oameni de înaltă cultură din Occident și Orient. A cunoscut pe patriarhii Calinic al Constantinopolului, Dositei și Hrisant Notara, cum și pe Meletie, arhiepiscop de Atena, «învățat în dogmele helmotiene sau și mai profund în principiile lui Thales...», de la care am luat lecții timp de opt luni», mărturisește Cantemir. Astfel, «ceea ce a adunat Cantemir în mintea și inima sa în anii petrecuți în acele locuri pline de semnificație, s-a refulat pe urmă cu îmbelșugare în opera sa scrisă atât de întinsă și variată». În asemenea împrejurări, după cum reiese și din stilul operelor sale, Cantemir a primit o «educație sistematică atât de temeinică, încât a încercat o redactare integrală a unei opere românești potrivit regulilor retoricii clasice»¹¹. De fapt, aceasta este contribuția pe care, în chip determinant, Cantemir o plătește unei solide formații retorice de tradiție greco-latină tirzie. «Deprinderea ritoricească» despre care amintește în opera sa nu este altceva decît căutarea continuă de a îmbogăți și înfrumuseța stilul său literar, ajungînd să facă din opera lui un «studiu maxim de estetizare a retoricii»¹². Nu găsim în opera sa o preocupare specială de retorică, dar, datorită contactului direct pe care l-a avut cu operele marilor retori și predicatori creștini, înlesnit de cunoașterea limbilor clasice, Dimitrie Cantemir, inspirîndu-se din acestea, a presărat în scrierile sale nenumărate frumuseți de stil retorice și de elocvență creștină.

8. D. Cantemir, *Opere...*, vol. I, p. 119; cf. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 84.

9. *Ibidem*, p. 17; cf. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 41—43.

10. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 15 și 174; cf. Al. Piru, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1970, p. 133.

11. D. Cantemir, *Opere...*, vol. I, p. 82.

Tainele elocvenței religioase, Cantemir le-a cunoscut de la profesorul său — retorul Ieremia Cacavelas — față de care a păstrat o deosebită recunoștință și respect. Acesta arată în prefața lucrării «cea meșteșugit întocmită după canoanele scrișului ritoricesc» (*Divanul*), că autorul (Cantemir) «se dovedise un elev strălucit» care avea un stil «atît de dulce la gustare mi-au părut (lui Ieremia Cacavelas), încît a striga n-am putut: O, întru tot împărăteasă ritorică! Cu cite daruri, cu cite slave în puțină vreme pre iubitorii tăi îmbogățești»¹³. Pentru talentul pe care-l dovedește Cantemir în explicațiile ideilor sale pe înțelesul tuturor, retorul Cacavelas a afirmat: «Demnă de laudă am cunoscut cartea aceasta (*Divanul*), căci are atît un rost minunat, cît și înțelesuri înalte, învățătura cu totul ortodoxă care este principiul cucerniciei noastre; o împărțire foarte judicioasă a părților după subiecte, o *exprimare limpede, foarte plăcută și retorică, pe măsura limbii locale a moldovenilor*, foarte bogată în argumente, împodobită îndeajuns cu povestiri și zicale de-ale înțelepților»¹⁴. Dan Simonescu arată că *Divanul* «este rodul unei instruirii și educații tradiționale, începută în Moldova, sub îngrijirea dascălului Cacavelas — un teolog învățat al vremii»¹⁵.

Cunoscînd de la dascălul său ce însemnătate avea retorica în cultura timpului, autorul *Istoriei Ierogilice* a scris în această lucrare: «... toată cinstea înțelepciunii mai mult într-însa (în retorică) să prijenește de vreme ce aplos (simplu) a grăi de la maice (mame) și de la mamce (doici) ne deprindem frumos și mult a vorovi...»¹⁶. În acest context, Petru Vaida arată că autorul se referă la o critică făcută la adresa rolului exagerat ce se acorda retoricii în învățămîntul epocii. Referiri asupra retoricii și a retoriilor clasici se mai întîlnesc și în alte pagini ale *Istoriei Ierogilice* — considerată de criticii literari ca fiind un «monument al ritorismului în care eroii folosesc retorica nu numai ca mijloc de a-și înfrumuseța frazele, ci și ca o armă de luptă»¹⁷.

Gîndirea sintetică și analitică a lui Dimitrie Cantemir se vedește prin modalitățile sale de exprimare caracteristice: amploarea, tensiunea, armonia, muzicalitatea stilului.

Examenul stilistic al operelor cantemiriene trebuie înțeles numai pus în acord cu principiile retoricii vremii pe care învățatul moldovean și-o însușise cu ambiția de a-și supune scrisul unor canoane ale retoricii clasice. Pe acestea cunoscîndu-le, Cantemir le transpune în limba română, adaptîndu-le la posibilitățile de exprimare și le modifică în funcție de noile condiții în care și-a redactat opera¹⁸. Aspectul «brudiu» (nematurizat) al limbii necesita în acea vreme anumite «subțieri ritoricești» pe care Cantemir a încercat să le facă, «folosind stilul limbii cărturarilor vremii pe care se căznea să o închidă în tiparele unei exprimări sofisticate după modelele retoricii greco-latine, pentru a da o cît mai deplină expresie comunicării»¹⁹. Se observă deci «contribuția sa conștientă și stăruitoare pentru alcătuirea unei opere de artă»²⁰. Tocmai prin aceste preocupări, Cantemir poate fi socotit un retor în sensul adevărat

12. *Ibidem*, vol. IV, p. 360. 13. *Ibidem*, vol. I, p. 119.

14. Idem, *Divanul*, ediție îngrijită și studiu introductiv de V. Cîndea, București, 1969, p. 8.
15. *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea*, în «Analele Universității București», limbă și literatură, XXIV (1973), nr. 2, p. 15. 16. D. Cantemir, *Opere...*, vol. IV, p. 102.

17. *Ibidem*, p. 317; cf. P. Vaida, *Umansmul lui Dimitrie Cantemir*, București, 1972, p. 103—104; Manuela Tănăsescu, *Despre Istoria Ierogilică*, București, 1970, p. 97; Vezi și recenziile acestei lucrări în revista «Săptămîină», nr. 4/1971 de I. Negoieșcu.

18. *Ibidem*, vol. I, p. 63.

19. *Ibidem*, p. 17.

20. M. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 103.

al cuvîntului, dar în acela al timpului său, la modul oriental, despre care Blaise Pascal (1623—1662) spunea plastic: «Le vraie éloquence se monque de l'éloquence». În operele sale — mai ales *Divanul și Istoria Ieroglifică* —, Cantemir dovedește că este un bun cunoscător al principiilor de bază ale retoricii folosite cu tactul și exuberanța unui clasic francez.

Mari progrese în domeniul elocvenței a făcut Cantemir, mai ales, în intervalul de timp (1698—1714) dintre apariția *Divanului* și redactarea *Istoriei Ieroglifice*, cînd «acel dascăl al Bisericii Orientale cu vaste cunoștințe teologice» — cum l-a caracterizat Cantemir pe Ieremia Cacavelas — l-a emancipat în lecții de retorică, deoarece era «foarte învățat»²¹, «cu limbă lată și la voroavă neîncetată»²², pentru că «firea așe de înțelepțește darurile sale ș-au îndămnat, încît pre unii în cuvînt..., iar alții în ritorică i-au arătat vrednici»²³.

Tot în legătură cu preocupări de retorică din acea vreme, Cantemir arată incultura fiilor celor avuți care «nici nu căuta materia și forma filosofască, nici cunosc deosebirea și alcătuirea loghicească, nici în retorică tropul îndestulării au ascultat, nici în gramatică graiul fără chip și cuvîntul aduce au învățat»²⁴.

IZVOARE DE INSPIRAȚIE

Lucrări ale unor retori și oratori din antichitatea greco-latină

În alcătuirea operei sale, Cantemir a folosit anumite idei și principii din lucrările unor oratori și retori antici. Așa, de pildă, inspirîndu-se din lucrarea *De oratore* a lui *Quintilian* (35—96 e.n.), autorul *Istoriei Ieroglifice* transpune sensul ideii (guid quod medicina mortuorum sera est — medicamentul e inutil celor morți — cartea II 23), marelui orator în răspunsul Inorogului (Dimitrie Cantemir) către Hameleon (Scarlat Russet), care spunea: «... fără liac numai moartea la muritori iaste...»²⁵.

În «pamfletul politic și social» — cum numea Al. Piru²⁶ *Hronicul* lui Cantemir — se pot identifica, de asemenea, elemente de retorică, dacă ținem seama de rolul persuasiv al elocvenței antice.

Din examinarea minuțioasă a scrierilor eruditului principe, privită dintr-o perspectivă retorică, se poate constata că în prefața *Hronicului*, autorul vorbește despre: «*Țiferon*, marele acela al romanilor a limbii lătinești părinte, a ritoricai canon, a cuvîntului îndreptariu, a vorovii frumoasă nepotrivită pildă și mai a tuturor științelor domn, în toate *orațiile scrise și zise*, veri lăudătoare ar fi fost, veri hulitoare și într-alte mai fără număr *epistolii și scrisori*, cu toată a minții isteciune, pe carea firea i-o dedeese și meștesugul cu multul înainte i-o ascuțisă, precum puțin să fie ostenit, puțin să fie asudat se vede... mîntea mult își zbătusă și încă sudori de sînge să fie vărsat, singur să vădeaște»²⁷.

Prin formule extrem de variate folosite în *Hronic*, Cantemir reușește să pună în joc multe din modulațiile stilului retoric.

De asemenea, fiind influențat de stilul celebrului discurs al lui *Cicero* (106—43 î.e.n.)²⁸; *Catilina abutere patientie nostra?*, Cantemir scria în *Istoria Ieroglifică*:

21. D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București, 1973, p. 373.

22. Idem, *Opere...*, vol. IV, p. 315.

23. *Ibidem*, p. 91.

24. *Ibidem*, p. 81; Vezi C. Măciucă, *op. cit.*, p. 120.

25. *Ibidem*, p. 171.

26. *Literatura română veche*, București, 1962, p. 356.

27. D. Cantemir, *Hronicul vechimei a româno-moldo-ulașilor*, vol. I, Iași, 1835, p. XXI și

LIV. 28. M. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 96.

«Pînă cînd dară, o, paserilor, în glogozală (rumoarea, învîlmășeala) în zadar vă în-găimați și statul vredniciei voastre în samă nu băgați»²⁹. «Acum cu a tuturor tăcerea mai a corbului (C. Brîncoveanu) silloghizm și a cucuzonului (Mihai Cantacuzino Spă-tarul) sentinție să mărturisii, căci tăcerea multă la răspundere de treabă, în locul mărturisirii să ține»³⁰.

Inspirat dintr-o altă lucrare (*De amicitia*, XV, 54) a lui Cicero, Cantemir, vorbind despre plecarea sa la Constantinopol, arată: «Așe într-aceia dzi pînă în sară călătorind, unde întunericul îl apucă, acolo popasul și masu îl făcu, căci norocu și pre-purcariu și pre olariu tot cu orbime caută»³¹. De asemenea, vorbind despre Moim-țița Liviei (denumirea lui Antim Ivireanul în *Istoria Ieroglifică*), autorul se inspiră din *De oratore* a lui Cicero, arătînd: «Acestea audzind de la Liliac (un pretins fiu de domn pe nume Marco pseudobeizadé), Moimțița (chipul voroavei muntenești) dzisă: «Liliacul săracul vint samănă și abur va secera»³². Această formulă de origine latină «ut sementes feceris, ita mentes», este utilizată de poporul român sub forma «ce a semănat să secere»³³ așa cum o întîlnim și în *Cazania* lui Varlaam³⁴, pe care Can-temir, cu siguranță, a cunoscut-o.

Sfînta Scriptură. «Cuvîntul lui Dumnedzău, carile prin bărbați de dumnedză-iescul duh luminați iaste însămat, cu dragoste și cu toată nevoița citește și proci-tește sau răsцитеște»³⁵, «Dzua și noaptea (Sfînta Scriptură) în mîini să-ți fie / Sara, dimineața în minte să-ți fie» — citează Cantemir îndemnul lui Horațiu pentru citirea Sfîntei Scripturi de către credincioșii creștini³⁶. Acestea (învățăturile Revelației di-vine) dară cercînd, citînd și ispitînd — spune Cantemir — nu numai cu citala să ră-mîi, că pînă (nu) le vei duce la praxis, folosînte nu-i»³⁷. Bogăția conținutului Sfîntei Scripturi l-a determinat pe Dimitrie Cantemir să se inspire la alcătuirea operelor sale (ca *Divanului* mai ales), din frumusețile de stil folosite de profeții Vechiului Testament în cuvîntările lor și de Mintuitorul și Sfînții Apostoli în parabolele și cuvîntările pe care le găsim în Noul Testament.

a) Din *cuvîntările profeților Vechiului Testament*, Cantemir citează numeroase versete. De la *Isaia*³⁸, de pildă, folosește versetul 3 din capitolul I, unde, profe-tul, rezumînd cele mai importante idei din cîteva cuvîntări ale sale; versetul 20 din capitolul V cu parabola viei; versetele 2 și 7 capitolul IX și versetul 4 din capito-lul XI — ambele capitole cuprind cuvîntările profetului rostite în timpul războiului siro-efraemit (cap. VII—XII); versetele 4 și 6 din capitolul XIII, versetele 13 și 20 din capitolul XIV și versetul 4 din capitolul XXVI — toate făcînd parte din cuprinsul celor șeco profeții de amenințare adresate de Isaia împotriva diferitelor popoare și regate din timpul domniei lui Hishina (cap. XIII—XXIII); versetele 8 și 14 din ca-pitolul XXIX, apoi 21 și 26 din capitolul XXX și versetul 1 din capitolul XXIII, care se încadrează în cuvîntările profetului (cap. XXVIII—XXXV).

29. D. Cantemir, *Opere...*, vol. IV, p. 86.

30. *Ibidem*, p. 89; A se vedea expresia «cum tacent clamant» la Cicero, în *Catilinam* VIII, 21.

31. *Ibidem*, p. 221; Vezi formula «Fortuna cerca fecer» la Cicero, *De amicitia* XV, 54.

32. *Ibidem*, p. 142; Vezi expresia «ut sementem feceris, ita metes», la Cicero, *De oratore* II, 65 și 361.

33. *Învățăturile lui Neagoe Basarab, către fiul său Teodosie*, București, 1971, p. 191; Vezi și Varlaam, *Cazania* (1643), Iași, p. 115.

34. Varlaam, *Cazania*, p. 115.

35. D. Cantemir, *Opere...*, vol. I, p. 355.

36. *Ibidem*, Horatiu, *Ars poetica*, p. 268.

37. *Ibidem*, p. 117.

38. *Ibidem*, p. 251, 261, 275.

Din cuvântările profetului *Ieremia*³⁹, rostite în timpul unei secete (cap. XIV—XVII), Cantemir folosește versetele 7, 9 și 10 din capitolul XVII.

De la profetul *Amos*⁴⁰, de asemenea, întâlnim la Cantemir versetele 15 din capitolul V (în acest capitol — vers. 1—15 — Amos deplînge, printr-o cuvîntare, ruina deplină a poporului din regatul de nord al lui Israel) și 23 din același capitol unde se cuprinde și cuvîntarea adresată de profet (versetele 18—27) aceluia care așteptau fericirea de la ziua Domnului.

b) Din *Noul Testament*, Cantemir se folosește de numeroase versete din cuprinsul unor cuvîntări, parabole și predici ale Mîntuitorului și ale Sfinților Apostoli. De pildă, din *Predica de pe Munte*⁴¹ (Matei V—VII) a Mîntuitorului, găsim în *Divanul* lui Cantemir următoarele versete: 10, 16, 18, 20 și 29 din capitolul V; 1, 24, 26 și 31—33 din capitolul VI; 7, 13—14, 17 din capitolul VII; din *parabola semăntorului*⁴² (Matei XIII, 17—42) versetele 41, 42 și 46; *parabola celor zece fecioare*⁴³ (Matei XXV, 1—13) versetele 1—3; *parabola talanților*⁴⁴ (Matei XXV, 14—30) versetele 21, 22 și 28; *parabola despre Judecata viitoare*⁴⁵ (Matei XXV, 31—46) versetele 31, 34 și 36.

Iată deci expresii ca: «Iaconește a ritorisi mă învață»⁴⁶ «din cele theologhicești cunoștințe»⁴⁷ sînt grăitoare mărturii că Sfînta Scriptură i-a servit izvor de inspirație la unele din scrierile sale în care găsim preocupări de elocvență bisericească.

Sfînta Tradiție. În unele lucrări ale lui Dimitrie Cantemir întâlnim adesea învătăuri folositoare din operele Sfinților Părinți. De pildă, inspirat din lucrarea *Sfîntului Vasile cel Mare*: «Cuvînt către tineri», Cantemir scria în *Divanul*: «Cuvine-să și cade-să dară creștinului ca albina să fie, care mierea de multe feluri de flori culege și fietunde a strînge gătind șie cele folositoare»⁴⁸.

Scrierile și cuvîntările *Sfîntului Ioan Gură de Aur* au fost pentru Dimitrie Cantemir un bogat izvor de inspirație în preocupările sale de retorică și elocvență. Acest lucru îl arată tatăl său, Constantin Cantemir, care mărturisea despre sine: «Iată sînt de 12 ani vădov, duc în această țară o viață de sihastru și . . . , mai ales, în aceste nopți lungi de iarnă . . . , după cină nu pot avea altă plăcere decît să stau de vorbă . . . , și cu el (Dimitrie), care se învoiește să-mi povestească pînă la douăsprezece ceasuri citeodată istoria celor vechi, sau altă dată îmi lălmăcește cărțile sfinte din slavonește în limba țării sau îmi citește predicile cele pline de dulceață ale preatericului Ioan Hrisostom»⁴⁹. Dintre lucrările scrise de Sfîntul Părinte, Cantemir s-a folosit de *Mărgăritare* — o ediție scrisă în limba greacă vulgară și apărută la Veneția în 1675⁵⁰ și de altă traducere românească apărută la București în 1691⁵¹, care circulau în acea vreme. În *Divanul* găsim, de pildă, citate din această traducere a fraților Șerban și Radu Greceanu: «Unde este mărimea lui cea mare și deșartă ce o avea și mulțimea de oameni ce avea după el și gonea pe oameni să treacă prin tirg

39. *Ibidem*, p. 179, 215 și 361.

40. *Ibidem*, p. 379.

41. *Ibidem*, p. 293.

42. *Ibidem*, p. 327.

43. *Ibidem*, p. 331.

44. *Ibidem*, p. 251.

45. *Ibidem*, p. 265 și 335.

46. *Ibidem*, vol. IV, p. 117.

47. *Ibidem*, p. 244.

48. *Ibidem*, vol. I, p. 357; Sfîntul Vasile cel Mare, Πρός τοὺς νεός, în P. G., XXI, 563—590.

49. *Idem*, *Viața lui Constantin Cantemir* . . . , p. XXVII, 173, și 175; cf. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 50.

50. E. Legrand, *Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs au XVII-e siècle*, t. II, Paris, 1894—1895, p. 323—326.

51. I. Bianu, N. Hodoș, D. Simonescu, *Bibliografia românească veche (1508—1718)*, tom. I, București, p. 315—321.

calul boierului și singur boierul? Unde sînt ospețele și zicăturile? Unde este risul cel mult? Unde este grăsimia trupului și viața cea odihnită ce s-au făcut în timpul acela care a fost sătul de atîta cinste și bunătați?»⁵². La fel cu acest procedeu de elocvență — interogația retorică — autorul folosește, din aceeași lucrare, altul combinat cu gradația retorică: «Eu nu numai pre bogății carii spre rău le trebuie bogăție hulesc, ci și pre cel răpitor. Ești bogat? Nu te opresc a fi, iară de iei de la altul fără dreptate, te hulesc»⁵³. De asemenea, spune Cantemir: «Nesțiința și necunoștința lucrurilor..., a multe răutăți pricină iaste ea ducînd la dobîndirea răutății și păcatului», inspirîndu-se din prefața la *Mărgăritare* unde este aceeași idee: «decît toate căderile (lipsurile) ființei omenești mai rea este neaverea, știința și cunoștința adevărului, că de la aceea pogoară și spinzură toate, greșala și vina tuturor lucrurilor»⁵⁴.

Alexandria și *Thesaurusbiblicus*⁵⁵ sînt, de asemenea, lucrări teologice de valoare din care s-a inspirat Cantemir.

În lucrarea sa *Divanul*, Cantemir caută să lămurească oarecum ideea «despre vîrsta lumii», inspirîndu-se din colecția de cuvîntări *Despre statui*⁵⁶ a Sfîntului Ioan Gură de Aur. Ideea este formulată de Sfîntul Părinte în *sermo* «Ad populum antiochenum», reluată în traducerea fraților Greceanu⁵⁷ și de aici și de Cantemir⁵⁸.

În opera lui Cantemir întîlnim, de asemenea, citate fragmente din unele predici și cuvîntări ale Sfîntului Grigorie de Nazianz. Iată cum citează el ca argument pentru dobîndirea vieții veșnice inspirîndu-se din «*Sermo XX*» al Sfîntului Părinte: «Precum teologul Nazianzanul grăiește, adevărat iaste (că) scumpul său lacomul ascunde avuțiile ca un rob, iar darnicu le cheltuiește ca un domn»⁵⁹.

Pentru susținerea acestei idei, autorul *Divanului* se folosește și de un citat din «*Sermo XXIX*» al *Periclitului* Augustin, unde se spune: «Avuția naște mîndria cea spurcată (și) anevoie iaste ca nemîndru să fie cel bogat»⁶⁰. În același scop folosește un alt citat din «*Sermo CXLIX*, 13», aparținînd aceluiași părinte bisericesc, care afirmă: «Dumnezeu precum te-au făcut pre tine (Adam) fără tine, așa te va (și) mîntui fără tine»⁶¹. Deci pentru căderea vechiului Adam a venit noul Adam (Hristos) să aducă pe om la starea cea dintîi. «Aceasta să știi — continua Cantemir, inspirîndu-se din «*De diuerris questionibus*» a *Periclitului* Augustin — căci (necazurile) cu cît le vei suferi mai mult cu inimă curată, nemica strîcîndu-ți (cu atît), mai fericit vei fi, deoarece pre aur tocui, pre fier meschîl (oțelul taro), iuțîac, iară pre dreptul năcazurile și dodialele (mîhnirile sufletești, supărările) întăresc»⁶². Iată deci urmele lecturilor retorice și de elocvență creștină ale Părinților bisericești (Sfîntul Grigorie

52. D. Cantemir, *Opere*..., vol. I, p. 33 și 55; Sfîntul Ioan Hrisostom, *Cuvîntul al XXI-lea*: Pentru moarte și pentru sfîrșitul lumii, în *Mărgăritare*, trad. Șt. și R. Greceanu, p. 810—812.

53. *Ibidem*, p. 211; apud Sf. Ioan Hrisostom, *Bogăția dreptă și nedreaptă*, în *op. cit.*, p. 194.

54. Apud D. Cantemir, *Opere*..., vol. I, p. 88 și 313; cf. I. Bîanu, N. Hodoș, D. Simonescu, *op. cit.*, p. 313.

55. *Ibidem*, p. 33 și 38; *Thesaurus biblicus* este un dicționar de citate în care sînt grupate texte biblice în mod alfabetic pe teme morale și teologice.

56. Vezi *Patrologiae graecae cursus completus*, col. XLIX.

57. Sf. Ioan Gură de Aur, *Mărgăritare*, p. 204.

58. D. Cantemir, *Opere*..., vol. I, p. 123.

59. *Ibidem*, p. 223.

60. *Ibidem*, p. 221.

61. *Ibidem*, p. 205, 257.

62. *Ibidem*, p. 230, 255.

de Nazianz⁶³, Sfintul Efreem Sirul⁶⁴, Bernard de Clairveaux⁶⁵, care s-au ocupat de disputa dintre trup și suflet, de predicarea cuvîntului Evangheliei lui Hristos în lume etc. Toate acestea sînt ostenelele celui «domn creștin . . . , iscusit în arta scrisului (și) erudit de la Biblie și Sfinții Părinți pînă la clasicii sau înțelepții orientali»⁶⁶.

*
* * *

Cum era și de așteptat, Cantemir nu a trecut cu vederea nici operele predicatorilor români — mitropolitul *Antim Ivireanul*⁶⁷, mitropolitul *Varlaam*⁶⁸ și grecul *Ilie Miniati*⁶⁹, ale cărui predici au fost cunoscute de clericii din țara noastră.

Ca și Antim Ivireanul, Cantemir a compus numeroase epigrame și scrisori de conținut retoric.

De pildă, în anul 1713, Antim Ivireanul edita la Tîrgoviște *Pilde filozotești*, traduse de Ioan Avramie, predicatorul curții domnești de la București, după o versiune italiană a lucrării *Maximes des orientaux*. Lucrarea lui Antim era «folositoare tuturor pentru multele și deosebitele sfaturi»⁷⁰ ce le cuprindea.

Apoi, în 1715, Antim a alcătuit o *Antologie în sentenții*. Din cuprinsul acestor cărți Cantemir s-a inspirat, trecînd printr-o viziune proprie anumite pasaje potrivite cu temele tratate. Așa a procedat cînd a vorbit despre «sfaturile date domnului pentru a fi modest, blînd și drept cu supușii buni, să iubească pe supuși spre a-l iubi și ei din toată inima : să alunge departe de domnie pe cei ce comit scandaluri, să aibă ca fii ai cetății pe cei pașnici ; să apere și să respecte legile ; să fugă de îngînfare și de mîrire deșartă ; să aprecieze știința prin învățatură etc.»⁷¹.

Asemenea maxime, «sentenții», cum le numea Cantemir, a presărat în tot cursul lucrării sale, *Divanul*. El însuși declară că și-a «împodobit» lucrarea cu 700 de sentenții, pe care le-a strîns «prin osteniță cîtăva vreme», plasîndu-le în cursul povestirii «la loc de cuviință»⁷². Cu ajutorul lor, Cantemir a reușit să condamne multe din viciile fundamentale ale clasei conducătoare din acea vreme : *lăcomia, zavistia, minciuna, selea de mîrire* etc. — păcate pe care le-a biciuit cu asprime și talent și în-

63. Vezi despre *Comparația vieților sau dialogul lumii cu sufletul*, în «Carmina iambica», IX, P. G., XXXVII.

64. S. Ephraemi Syri. *Opera syricce et latine*, ed. Assemani, vol. III, Veneția, 1737—1743, p. 316 și 356.

65. Vezi *Contrasto che feche l'anima col corpo, il quale contrasto ebbe in visione Santo Bernardo*, Veneția, 1844.

66. Vezi Studiu introductiv de V. Cîndea la *Divanul*, ediția 1974, p. 25.

67. A. Ivireanul, *Didahille*.

68. Varlaam. *Cartea românească de învățatură (Cazanla)*, Iași, 1643.

69. *Didahille sau cuvinte de învățatură*, București, 1897 ; *Didahii și Panegirice*, Veneția, 1800 ; *Cazanii de prăznuire*, București, 1742. Între 1682 și 1689, Ilie Minia: a funcționat ca profesor de limba greacă și filozofie la Constantinopol și apoi încă patru ani (1689—1693) la Zacyn-ton. În acest timp și-a compus predicile și panegiricele sale. După întoarcerea sa de la Viena ca trimis al domnitorului Moldovei, Constantin Duca al III-lea la împăratul Leopold, Ilie Miniati a fost numit prin act sinodal de către Patriarhul Gabriel de Constantinopol, învățător și mare predicator la Catedrala Patriarhiei unde a funcționat timp de șapte ani (1700—1707). În acest timp, Dimitrie Cantemir l-a cunoscut atît personal pe episcopul de mai tirziu (1711—1714) Miniati de Cernica și Calabria (peninsula Moreea, vechiul Peloponez), cit și opera sa — *Predicile și panegiricele* — tipărită apoi în 1742 și la București de mitropolitul Neofit Criteanul.

70. I. Bianu, N. Hodoș, D. Simonescu, *op. cit.*, p. 487.

71. D. Cantemir, *Opere . . .*, vol. IV, p. 19.

72. *Ibidem*, p. 51 și 53.

vățatul mitropolit Antim Ivireanul⁷³. În opoziție cu aceste defecte grave, pe care Dimitrie Cantemir le-a atribuit adversarilor săi politici, stau calitățile, «vrednicțiile» demne de laudă: *iubirea de dreptate și credința în biruința ei, bunătatea și omenia, modestia, dorința de liniște, de pace, lupta pentru folosul public* — toate au fost sugerate din *Didahiile* lui Antim Ivireanul. Despre marele predicator, spunea Cantemir, caracterizându-l: «Moimța dă dovadă de un deosebit rafinament, sub masca generozității ține un discurs înjositor pentru Liliac (Marco-Pseudobeazăde) al cărui avocat s-a făcut»⁷⁴. «Unii diceau că Moimța . . . , — continua Cantemir — mai mult în filozofia obiceinică decât în cea fizică s-au zăbovit și mai mult în pravilele obiceiurilor decât în ființa lucrurilor poate giudeca»⁷⁵.

O expresie devenită populară, inspirată din Evanghelia Sffintului Matei (VII, 6) și utilizată de Antim Ivireanul, o întâlnim și la Cantemir în *Istoria Ieroglifică* atunci când vorbește despre Mihai Cantacuzino Spătarul: «Cucuzonul acesta toate în loc de basnă (poveste) și în buiguiri (vorbe fără rost) de bătrînețe le lua, că *basna la proști locul istoriei, mărgăritarul la porci . . . tot o socoteală au*»⁷⁶. Deci versetul «nu dați mărgăritarele înaintea porcilor» (Matei VII, 6) este ideea de inspirație.

Pentru a reda rezultatul înfrunțărilor sale cu C. Brîncoveanu, Cantemir a folosit pasajul cu *Plîngerea Sfintei Fecioare Maria la Crucea lui Hristos*, despre care vorbește atât de frumos mitropolitul Varlaam în *Cazania sa*⁷⁷. Iată cum a redat Cantemir acest pasaj: «Ce mîngîire i-au rămas? (Corbului — C. Brîncoveanu) Nici una! Ce sprijineală i-au rămas? Nici una! Ce priătin i se arată? Nici unul! Munți crăpași, copaci vă despicați, pietri vă fărmași; asupra lucrului ce s-au făcut plîngă piatra cu izvoară, munții puhoai pogoară. Lăcașele Inorogului (D. Cantemir), pășunile, grădinile, cernească-să, pălească-să, veștedzasc-să, nu înflorească, nu înverdzească, nici să odrăsească, și pe domnul lor cu jele, pre stăpinul lor cu negrele, suspinînd, tinguind, nencetat să pomenească»⁷⁸. Prima parte din «această plîngere» — redată printr-o înterogație retorică în combinație cu o gradație și lamentație retorică — este imitată după așa-numitele «trenoii» din literatura greacă, aparținînd secolelor al XV-lea și al XVI-lea⁷⁹.

Iată deci că, inspirîndu-se din operele oratorilor antichității, a Sfinților Părinți — mari predicatori — și ale predicatorilor români, Dimitrie Cantemir mărturisește despre această preocupare ce «laconește (în puțin timp) a ritorisi mă învață», deoarece «în minte i-au fost deprinderea ritoricească»⁸⁰, iar «din împodobite voroavele ritorilor și din dulce cuvîntare a tuturor gloatelor, buna pomenire a numelui, nici s-au părăsit, nici în veci să va părăsi»⁸¹.

INFLUENȚE RETORICE ȘI DE ELOCVENȚĂ

Cu un fond apercptiv atât de bogat — format în urma contactului său cu opere ale marilor retori ai antichității, cunoscînd parabolele și cuvîntările Mîntuitorului și ale Sfinților Apostoli din Sfînta Scriptură, omiliile și cuvîntările din lucrările Sfinților Părinți — mari predicatori, cum și cele ale predicatorilor români din vremea sa, Di-

73. *Ibidem*, p. 22.74. M. Tănăsescu, *op. cit.*, p. 60—62.75. D. Cantemir, *Opere . . .*, vol. IV, p. 90.76. *Ibidem*, p. 110.77. Varlaam, *Cazania sau Carte românească de învățătură*, Iași, 1643, p. 86—87.78. D. Cantemir, *Opere . . .*, vol. IV, p. 226.79. *Istoria Ieroglifică*, ed. P. P. Panaitescu și I. Verdeș, vol. II, București, 1965, p. 137.80. D. Cantemir, *Opere . . .*, vol. IV, p. 117.81. *Ibidem*, p. 104.

mitrie Cantemir folosește în toate operele sale diferite nuanțe și forme retorice și de elocvență.

Divanul, fiind «o carte profană de educație este îmbunătățită cu trimeri la texte filozofice, bogată în dovedirile vechii și noași Scripturi care, cu greu își puteau găsi echivalente în literatura românească»⁸². Un florilegiu de etică creștină care — mai ales în prima parte — conține dispute medievale dialogate între suflet și trup, între om și lume, între natură și conștiință — probleme tratate de predicatorii creștini (Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Efreim Sirul etc.) și de poeți religioși, de la Bernard de Clairveaux pînă la Jacopone de Todidor, dispute pornite, dealtfel, din Egipt, și întîlnite și la Seneca, Cicero, Plutarchus, Epitect, Talles din Milet⁸³. Tema disputei dialogate dintre suflet și trup — cu triumful final al sufletului — era, dealtminteri, o problemă familiarizată în întregul Orient. La origine ideea a fost inspirată dintr-un pasaj din epistolele pauline⁸⁴ (Galateni V, 17) unde se arată opoziția radicală dintre aspirațiile înalte ale sufletului și pornirile josnice ale trupului⁸⁵, cum afirmă Virgil Căndea în prefața *Divanului*, ediția 1974.

În partea a doua a cărții se continuă «o pledoarie cu termeni scripturistici»⁸⁶, făcută într-un dialog de o vădită stringență a retoricilor clasici și procedee retorice din *De amicitia* ciceroniană. «Un pasaj prin excelență oratoric»⁸⁷, cum numea Perpessicius *Divanul*, această lucrare este «compusă din modelul dialogurilor platonice»⁸⁸, și «vădește talentul literar și oratoric al autorului», deoarece, după cum arăta Ieremia Cacavelas, *Divanul* «este a voroavei infrumusețare, pre cît a moldovenescului niam limbă să cuprindă poate (și) cu ritoricesc meșteșug împodobită»⁸⁹. Autorul folosește o «exprimare limpede, foarte plăcută și retorică»⁹⁰ într-un stil popular caracteristic dialogului.

Sitlul obișnuit în literatura românească din acea vreme se observă la Cantemir înviorînd textul prin exerciții retorice mai accentuate în pasajele scrise sub influența literaturii religioase. «Urmele lecturilor sale din operele Sfîntului Ioan Gură de Aur și cele ale mitropolitului Varlaam, din hagiografie, din texte biblice sau liturgice se întîlnesc în toată cartea»⁹¹. Lucrare cu profil filozofic, *Divanul* poate fi socotit alături de *Didahiile* lui Antim Ivireanul, de *Răspunsul împotriva Catehismului Calvinesc* al lui Varlaam, *Viața lumii* a lui Miron Costin etc.⁹². Într-o însemnare făcută de Popa Nicolae, la 1834, pe foaia 114 v. a unui exemplar — manuscris al *Divanului* din 1698, în acest sens se arată: «Citit-am, văzut-am, priceput-am, înțeles-am, minunatu-m-am de această carte cu atîtea dovediri și mărturii ce adeverează din Sfînta Scriptură, Marele Duh a avut acel ce a tălmăcit-o»⁹⁴.

Istoria Ieroglifică. Partea întâia și a doua a acestei lucrări cuprind mai cu seamă discursuri, paradigme de oratorie, impuse de însăși situația imaginată de autor. Adunarea boierilor de la Arnăuț-Chioi, în 1703, care urma să decidă asupra succesorului tronului Moldovei ca urmare a mazăririi lui Constantin Duca. Intervențiile personajelor se încadrează în categoriile *elocvenței deliberative* și *panegirice*. Din alegerea

82. *Ibidem*, p. 333 ; cf. D. Bădărău, *Filozofia lui Dimitrie Cantemir*, București, 1964, p. 113.

83. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 187. 84. D. Cantemir, *Opere* . . . , vol. I, p. 28.

85. *Ibidem*, p. XXV. 86. I. D. Lăudat, *Dimitrie Cantemir*, Iași, 1973, p. 60.

87. D. Cantemir, *Opere* . . . , vol. I, p. 61. 88. Al. Piru, *op. cit.*, p. 340.

89. G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1969, p. 254.

90. D. Cantemir, *Opere* . . . , vol. I, p. 333.

91. A. Corbu, *Primul portret*, în «Magazin istoric», VII (1973), nr. 8 (77), p. 30.

92. D. Cantemir, *Opere* . . . , vol. I, p. 60. 93. I. D. Lăudat, *op. cit.*, p. 62.

94. D. Cantemir, *Opere* . . . , vol. I, p. 76.

domnitorului, analizată în perspectiva retoricii, se observă distincția între discursul autorului, persuasiv și tendențios, prin însăși finalitatea sa, și discursurile personajelor structurale după modele clasice; *cuvîntarea și meditația Liliacului* — ilustrate prin opologul despre corăbier și dulf (delfin); *discursul insidios și meșteșugit al Vulpii*; *cuvîntarea prudentă a Brehancei către tot teatrul*, în care, în progresul de tensiune al povestirii, prefigurează deznodămîntul vînării Inorogului, cînd, acesta, din vînat, este pe cale să ajungă vînător. Aceste discursuri arată că autorul a căutat să se «nevoiască spre deprinderea ritoricească pentru a da o formă cît mai plăcută operei»⁹⁵.

În cuprinsul acestei lucrări, consacrată expunerilor în adunări și dezbaterilor unor realității ale vremii, discursurile abundă, se desfășoară, se amplifică prin diferite procedee retorice. Fiecare personaj, cît de umil pare a fi prezentat, se manifestă totuși pregnant în discursuri. Acestea sînt folosite ca mijloace de exprimare pentru fiecare personaj, în funcție de scopul urmărit și temperamentul fiecăruia. Mișcarea personajelor și efectele scoase din specificitatea lor fizică și psihologică, varietatea mare a procedeelelor retorice, cum și jocul sensurilor și contrasensurilor: *mirările, întrebările, complicatul mers al frazei* etc., vădesc procedeele *alegoriei și fabulei*, aplicate la un moment istoric precis. Oglindind o lungă perioadă (1685—1705) din istoria evenimentelor politice și sociale din Moldova și Țara Românească, cu o nuanță retorică, autorul a folosit în discursuri personaje care au luat parte activă la acțiunile politice ale vremii. Bine alese tipologic și inzestrate cu atributul istoricității, personajele se comportă în fața noastră ca niște modele reale de viață. Cu un deosebit simț al realității, autorul s-a adresat omului contemporan cu sine, ținînd seama de mentalitatea vremii, pe fondul căreia urma să se opereze schimbările din plin ev mediu.

Deci analiza *Istoriei Ieroglifice* poate fi privită prin sistemul retoricii clasice ca instrument de persuasiune, dar și ca «ars» sau «sciantia bene dicendi», deci ca tehnică de minuire a expresiei verbale subordonată însă aceluiași scop — convingerea.

Vita Constantini Cantemiri cognomenis senis Moldaviae principis, de asemenea, printre altele, conține «diferite cuvîntări reproduse mai scurt sau mai detaliat: *Cuvîntul lui Constantin Cantemir către căpitanul Burlă*, care își însușise cei opt cai încărcăți cu aurul lui Grigorie Ghica Vodă; *Cuvîntul marelui vizir*, prin care-i aduce la cunoștință isprava lui Constantin Cantemir în legătură cu epărarea casei sultanului (haremul) de armata polonă; *Dialogul dintre Gheorghe Duca și Dimitrie Cantemir în legătură cu viitorul ginere al lui Duca*; *Diferite declarații ale voievodului Dumitrașcu Cantacuzino* și răspunsurile primite; *Cuvîntarea tîlharului Burlă către domn* și replică primită; *Dialogurile dintre vodă și facțiunea Costineștilor*; *Discursul lui Constantin Cantemir* rostit înainte de moartea sa, pe cînd era bolnav de paralizie în iatacul său etc. Acest din urmă motiv ne determină să deducem că discursul — un adevărat model de elocință și testament politic — a fost compus de fiul său, Dimitrie, cu scopul de a prezenta o imagine clară asupra vieții părintelui său și de a justifica alegerea ca urmaș la scaunul de domn. Dealtminteri, și celelalte discursuri și cuvîntări reproduse în lucrările sale nu sînt texte originale, înregistrate în momentul cînd au fost rostite, ci sînt niște alcătuirii posterioare făcute după spusele părintelui său ori ale altor martori contemporani, cum și din propriile sale amintiri»⁹⁶.

95. *Idem*, vol. IV, p. 11.

96. *Idem*. *Viața lui Constantin Cantemir*, București, 1973, p. XVI—XVII, 17, 31, 41, 59, 63, 87, 99, 215—235.

lucru se poate spune și despre panegiricul rostit de fiul său Constantin Șerban, la 1714, (pe atunci în vîrstă de 7 ani) în cinstea țarului Petru cel Mare. Prin felul cum era întocmit în limba greacă de autor și prin ideile pe care le conținea, textul panegiricului nu aparține micului orator, ci tatălui său care știa să îmbrace metaforic aprecierile superlative făcute la adresa personalității țarului⁹⁷. Redactat în stil emfatic și presărat cu alegoria biblică, textul panegiricului a văzut lumina tiparului după puțin timp de la susținere, în traducere rusă și latină⁹⁸.

Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor. Autorul a început predoslovia cărții cu un elogiu asupra elocvenței lui Cicero, arătînd prin aceasta poziția sa față de principiile retorice ale vremii. «De lucru acesta dară vrînd să se apuce (Cantemir), toate coardele minții își întinde, nici unii isteneliile cruță, nici a sudorilor puhoase simte; și, ca cum asupra ritoricai s-ar urgisi și ca cum de povijia aflării ar probozit-o (a propune)... toat avuțiile cuvintului, ca alt cheltuitor îi risipă, îi azvirlește; și nici să odihnească pînă cînd fundamentul află, pune și întărește»⁹⁹.

FORME ALE RETORICII ȘI ELOCVENȚEI LA DIMITRIE CANTEMIR

Darul vorbirii sale elocvente s-a vădit în Dieta poloneză și în Divanul Țării la judecăți sau la alte *deliberări* unde Cantemir s-a impus ca orator proeminent dominînd adunările cu amplexarea forței sale *demonstrative*. Iată două genuri de elocvență — *deliberativ* și *demonstrativ* — pe care le-a folosit marele retor al literaturii noastre vechi prin stilul ornat și implicat de retorica timpului.

1. *Genus deliberativus* (elocvența deliberativă) reprezintă cuvîntarea politică priprui-zisă, ținută în adunarea poporului sau în senat avînd ca scop justificarea unei opțiuni; de a sfătui sau a căuta să convingă pe cineva. Subiectul pentru acest gen este tot ceea ce cuprinde binele și utilul pentru viață. Asemenea idei sînt presărate în operele lui Cantemir.

2. *Genus demonstrativus* (elocvența panegirică sau fastuoasă — numită mai tîrziu și epidictică) are drept scop de a lăuda sau a blama pe cineva prin descriere. Speciile acestui gen sînt elogiile, satirele, panegiricele, discursurile, dialogurile etc. pe care le întîlnim foarte des în lucrările lui Cantemir.

a) *Discursul*. Paradigmele discursului popular pe care le întîlnim, mai ales, în *Istoria Ieroglifică*, vădesc acea «retorică implicită» a limbajului popular din «ars bene dicendi», adică de acea tehnică a persuasiunii și a stilului ornat ca și retorica cultă. În cadrul discursului se observă unele particularități specifice lui Cantemir care, confruntate cu sistemul retoricii clasice, duc la descoperirea unor note originale în scrișul cărturarului moldovean.

b) *Dialogul*, acea «voroavă care este întocmită cu întrebare și răspundere»¹⁰⁰ — cum îl numește Cantemir — îl întîlnim în tot cuprinsul *Divanului* unde predomină disputa dintre trup și suflet cum am arătat mai înainte.

c) *Panegiricul* (cuvînt de laudă) prin care grecii și romanii preamăreau meritele, viața și virtuțile omenești, îl folosește, atît D. Cantemir pentru Petru cel Mare, cît și fratele său Antioh, care a rostit o asemenea specie de cuvîntare la ziua onomastică

97. C. Măciucă, *op. cit.*, p. 213; *Panegyricum Juvenis principis Russae et Moldaviae sept. aetatis Imperator Petri, anno 1714*. Ediția rusă a apărut la Moscova în 1783 (Vezi T. S. Bayer, *Istoria o žizni i delah moldavskogo gospodared Konstantina Kantemirla*).

98. D. Cantemir, *Viața...*, p. XXI și LIII. 99. Idem, *Hronicul...*, ed. Odobescu p. 11.

100. Idem, *Opere...*, vol. I, p. 114.

a tatălui lor — Sfântul Dimitrie, izvorătorul de mir —, în biserica Sfântului Dimitrie (Mănăstirea Zaiconospaski) din Moscova¹⁰¹, în fața unui distins auditoriu.

TREPELE SAU MOMENTELE FORMALE LOGICO-PSIHOLOGICE. În alcătuirea speciilor genurilor retorice le întâlnim respectate întocmai de Cantemir, potrivit principiilor elocvenței clasice.

a) *Formule de adresare* ca acestea: «O, fraților și prietenilor!», «O, iubiților mei ascultători!», «O, iubiților mei frați!», «O, prietenilor!», «Cetitorului și de esență iubitorului, bucurie...», sînt numai cîteva paradigme pe care le dăm aici pentru a arăta că autorul discursurilor și cuvîntărilor din *Istoria Ieroglică* și al dialogurilor din *Divan* a cunoscut și a respectat în alcătuirea lor principiile clasice ale retoricii și elocvenței.

b) *Exordiu* tipic îl întâlnim, de pildă, în primele două părți ale *Istoriei ieroglice*. Uneori abrupt, alteori mai fastuos și insinuant, exordiu este conceput pentru a motiva alcătuirea cuvîntării. Iată, de pildă, cum își începe, prin tropi, exordiuul discursului Papagaiei: «Pre cit de slabă putința mea au fost le-am arătat. Flicava (bl-blita) mea voroavă. După a mea proastă socoteală. Puține sînt, o, prietenii mei recente științei mele»¹⁰². Sau conștiința poziției umile care îi impune Jigănuței un exordiu al cărui scop — ca și discursul Corbului — este redat printr-o formulă ca *captatio benevolentiae* și realizat prin tiposul afectării modestiei: «...eu cea mai mică și cea mai de nemică între toate jigăniile...»¹⁰³.

c) *Captatio benevolentiae* o întâlnim, de pildă, în discursul Papagaiei început de autor sub forma unei predici morale menită să câștige încrederea și simpatia ascultătorilor, prin formule ca acestea: «O, cinstiților dintr-îmbe părțile adunați frați, adunarea aceasta dzic, slăvită și minunată..., adunare a atîtor cinstite chipuri la un loc...»¹⁰⁴. Asemenea expresii dovedesc iscușința autorului de a flata auditoriul, de a le îndupleca voia și mișca inima pentru a-i determina să fie cu luare aminte la cele ce vor urma să se spună.

d) *Expositio sau narratio facti* apare în descrierile realităților vremii făcute de autorul discursurilor. Iată cum expune Cantemir hotărîrile Corbului: «Deci, eu aceasta am socotit din începutul și cu acestea voi ținea, sau pînă a trăi sau pînă lucrul început voi sfîrși..., de vreme ce în capul împoncișătorului (dușmanului) voi noastre socotele așa de drepte și sfaturi așa de ascuțite se află ceva mai mult nici a dzice nici a face»¹⁰⁵. Sau cum redă Cantemir răspunsul Inorogului către Șoim: «De vreme ce aș cu soto pentru rădăcina lucrului acestuia a le înștiința poftesti, din început a țil-povesti nu mă voi lenevi»¹⁰⁶. În stil narativ vorbește și Vidra către Corb și Vultur, folosind gradaja retorică: «...răutățile lor una după alta ca valurile vor să urmeze, că marea nu de altă ce de vînt fața își schimbă, vîntul vivor, vivorul holbură, holbura furtună, furtuna valuri, valurile primejdie vaselor și pieirea celor din vase duce»¹⁰⁷.

e) *Explicatio* sau argumentația o face Cantemir motivînd faptele susținute: «Așa precum bine știți moartea unora este viața altora, noi cu singele lor ne vom îngrășa, ne vom întări și puterile ni se vor înnoi»¹⁰⁸. Întreaga argumentație se sprijină în discursurile sale pe creșteri de tensiuni verbale prin care trezește interesul și întă-

101. *Idem*, vol. IV, p. 119. Vezi procesele verbale din Arhiva Academiei teologice din Moscova (Istoria A. I. M., vol. I, p. 349; Opera inedite, *Introducere*, p. XIII).

102. *Ibidem*, p. 74.

103. *Ibidem*.

104. *Ibidem*, p. 111.

105. *Ibidem*.

106. *Ibidem*, p. 185.

107. *Ibidem*, p. 188.

108. *Ibidem*.

rește convingerea ascultătorilor. Întrevederea dintre Inorog și Șoim (Toma Cantacuzino), de pildă, relatată în partea a șasea a lucrării, are exact funcția de argumentare din schema tipică a unui discurs.

f) *Reputatio* sau respingerea argumentelor adversarului o întâlnim în partea a zecea a *Istoriei Ieroglifice*, unde Șoimul caută să convingă pe Corb că împăcarea cu Inorogul este posibilă. Respingerea argumentelor contrare, ca și argumentația, autorul o face pornind de la o logică naturală a bunului simț care admite premisa judecății subiective a oricărui individ.

g) *Recapitulatio* sau precizarea pe scurt a ideilor susținute în expunerea temelor, autorul o face de cele mai multe ori revenind la ideea cheie: «Iară acum la cuvîntul nostru, de unde am ieșit, să ne întoarcem»¹⁰⁹. «Deci pre cît mai în scurt voi putea și în puține cuvinte, toată lungimea și lățimea povestirii a cuprinde mă voi nevoi»¹¹⁰. Sau: «Precum mai sus ți-am dzis»¹¹¹, repetă argumentul său Inorogul către Șoim.

h) *Epilogul* sau încheierea cuvîntărilor a redat-o clar Cantemir în partea a douăsprezecea a lucrării, unde cîștigul de cauză al Inorogului este justificat de însăși logica desfășurării faptelor, cuprinzînd indemnul către rațiunea și dreapta judecată a auditorului: «... pre acela în ciurul alegerii cu dreapta buneii socotele să-l zbateți ..., iară voia fie a celor mai mari»¹¹².

Iată deci că în alcătuirea cuvîntărilor și discursurilor sale, Cantemir a folosit treptele sau momentele formale logico-psihologice asemănătoare cu acelea ale unei omilii sau predici, precum s-a arătat prin exemple despre fiecare parte.

FORMULELE RETORICE. Procedee clasice de elocvență nu lipsesc din opera lui Dimitrie Cantemir, deoarece cu ajutorul lor a reușit să dea colorit stilului literar și un deosebit gust cititorului sau ascultătorilor cuvîntărilor sale.

a) *Imprecația retorică*. Conflictul intern pentru putere de care este sfîșiată istoria Țărilor Române în veacul al XVII-lea și începutul celui următor, i-au dat posibilitate lui Cantemir să formuleze și să folosească în opera sa asemenea procedee retorice. «Auziți, voi, jigăni, nu atita pre dinafară, pre cît pre dinlăuntru văpșite, agiunge-vă cît până acum într-altea monarhiile ați amestecat și toată și mai nestînsă lasca vrăjbiî între dinsele ați aruncat; puneți-vă hotar și țenchiu (capăt) răutăților voastre...»¹¹³.

b) *Lamentația retorică* dă operei sale o legătură de incantație textului. Prinderea Inorogului este redată printr-o plîngere retorică în care, de fapt, cel care vorbește este însuși Dimitrie Cantemir. În prima parte a prezentării plîngerii, autorul se remarcă prin folosirea *interogației retorice* urmată de răspunsuri negative ce capătă, în context, semnificația *exclamației retorice* (patetice) îndurerate: «... de traiul, de viața, de ființa lui ce nădăjduia ce au mai rămas? Nici una! Ce prieteni i se arată? Nici unul! O, cinste ocărită și ocară necinstită, o, Șoaimă de complot rău făcătoriu și de sînge vărsătoriu, ce poate fi carea (ceea ce) ai ispitit? Toată lumea astădzi înalnte pre tine de viclenitoriu, iară pre mine de prieteni vînzătoriu ai vădit? Unde-ți sînt giurămintele? Ce ți-ai făcut legămînturile? O, Zef, o, Zef, imăciunea (necinstea) carea astădzi pre obrazele noastre au cădzut cine în veci o va spăla va mai putea? Ce ploaia nuărului, ce roa sâninului, ce marea ocehanului spre curățirea acestora va agiunge!... O, duh, spurcat de turbare și vivor necurat de amestecare,

109. *Ibidem*, p. 191.110. *Ibidem*, p. 185.111. *Ibidem*, p. 184.112. *Ibidem*, p. 76.113. *Ibidem*, p. 238.

Hameleoane!... au nu tu vicleanule lanțul dracului și undița demonului făcându-te, din malul răutăților pîndind de atîta vreme a-l vina te nevoiești?»¹¹⁴.

c) *Interogația retorică*. Cantemir folosește un stil argumentativ demonstrativ, realizat la nivelul sintactic prin construcții concluzive și interogații retorice. Acestea mențin argumentația temei, deoarece, după formularea întrebării urmează un moment de tensiune pînă la încheierea răspunsului (discursul Papagăiei). Cantemir a observat importanța acestui procedeu retoric și de aceea folosește expresii care cer un anume ton în rostire pentru a distinge vorbirea de pînă la un moment dat și de după aceea, printr-o pauză (tăcere) care urmează, de obicei, imediat după formularea interogației pentru a face să dispară monotonia în vorbire. Captarea atenției ascultătorilor prin schimbarea intonației, Cantemir a făcut-o atunci cînd observă că atenția ascultătorilor slăbea și se pierdea la un moment dat.

Dialogul dintre înțelept și lume, Cantemir l-a încheiat printr-o interogație retorică, astfel: «Văzuși dară acmu, o, prietenule? De-nceput lumea cum, ce și în ce fel este? Văzuși bunurile, desfătările lumii, la ce sfîrșit iese? Văzuși ce pofteste și la ce îndeamnă lumea, adică trupul pe om, adică pe suflet să facă? Văzuși ce măguliri, cîte lanțuri și cîte cuise spre a ticălosului omenescului suflet în toate părțile și în toate cărările aruncă? Pentru aceasta de tot bun și de tot plin de bunătați silește. Că așa nefiind știința calea cerurilor și precum se dzice, pînă nu veți întoarce și să vă faceți ca pruncii nu veți intra întru împărăția cerurilor»¹¹⁵. Cînd sînt situații compromițătoare pentru cel acuzat, Cantemir pune pe seama personajelor formula ciceroniană «au, tu nu oare?».

d) *Exclamația retorică*: «O, dreptate sfîntă! O, noroc orb și surd, o, tiran nemilostiv și păgîn, o, giudeț strîmb și fățarnic, pravilă strîmbă și fără canoane! O, furtună în apă lină, o, fărîmarea în liman, o, *faptă nelăcută și poveste nepovestită* și audzită...»¹¹⁶. Iată un procedeu manierist (animatio) care îl foloseau retorii antici pentru a se recurge la acumularea mai multor forme flexionare ale aceluiași cuvînt și a derivatelor sale.

e) *Gradația retorică*: «Eu m-am vechit, m-am vestejit și ca florile de brumă m-am ofilit, soarele m-au lovit, căldura m-au pălit, vînturile m-au înegrit, drumurile m-au ostenit, zilele m-au vechit, aii m-au îmbătrînit, nopțile m-au schimonosit, și decît toate mai cumplit norocul m-au urgisit și din dragostile tale m-au izgonit; iară acesta nou, vios, vlăgos, ghizdav și frumos, ca soarele de luminos, ca luna de arătós și ca omătul de albicios este; ochii soimului, pieptul leului, fața trandafirului, fruntea iasimirului, gura bujorului, dinții lăcrămioarelor, grumazii păunului, sprinceunile corbului, părul soborului, mîinile ca aripele, degetele ca rozele, mijlocul paradosului, statul chiparosului, glasul bubocului și virtutea calmului are»¹¹⁷. Iată deci că autorul combină gradația cu o *comparație* vădită în ultima parte a procedurii retorice: «...mîinile ca aripele, degetele ca rozele...».

f) *Antiteza*, ca și comparația, a fost folosită de Cantemir în *Hronic*, de pildă: «Decia vor mărturisii, precum poporul romano-moldo-vlahilor, nu din glagozala a nașterii fără strînsură să fie scornit, ce din cetățeni romani / din ostași veterani / și din mari familii să fie ales»¹¹⁸. Considerată de retorici un mijloc excelent de reliefare a opoziției, antiteza ieșită de sub pana lui Cantemir își dovedește pe deplin calitatea:

114. *Ibidem*, p. 227.115. *Idem*, *Opere*... vol. I, p. 238.116. *Idem*, vol. IV, p. 228.117. *Ibidem*, p. 201.118. *Idem*, *Hronicul*... , p. 25.

de a realiza expresia aristotelică a textului menit să convingă, să placă și să emoționeze așa cum susținea Gorgias.

Dimitrie Cantemir este un strălucit reprezentant al retoricii preconizate de Dionisie de Halicarnas (retorul care, prin lucrarea sa *Despre potrivirea cuvintelor* dă o nouă direcție retoricii), deoarece observăm din partea sa o deosebită atenție acordată cuvintelor în construirea frazei.

g) *Anafora*, fiind un procedeu de construire a frazei prin reluarea aceleiași succesiuni de cuvinte într-o singură propoziție, sau în propoziții diferite, Cantemir a folosit-o adesea în contextul lucrărilor sale ca variantă a repetiției retorice, ca de exemplu: «Până a omori pe Decheval, până a sfârșma pe dachi și până a supune Dachia...»¹¹⁹.

h) *Chiasmul*, ca și anafora, este un principiu al ordinii cuvintelor în fraza latină. Iată cum l-a folosit Cantemir: «Iară cind se *împlă* a cădea într-insele nescariva păsăruice, și la fire mai virtuose jigănuite iale (pânzele paianjenului) îndată să *rump* și nevoințele lui în deșert se *fac*»¹²⁰.

i) *Hiperbatul*. Cantemir folosește un procedeu de stil unic pe care-l putem identifica într-o *figură retorică*, aparținând așa-zisului *orantus facilis*. Este vorba de ceea ce latinii numeau *verbi transgressio*, iar grecii îl defineau *hiperbat*. Prin această figură retorică se procedează la separarea a două cuvinte strict conexe din punct de vedere sintactic prin intercalarea unei părți de propoziție — formată dintr-un cuvânt sau mai multe cuvinte care aparțin în mod nemijlocit aceluși loc¹²¹.

Prin urmare, Cantemir a trecut de la procedee retorice la folosirea unor importante figuri de stil pentru înfrumusețarea textului și a exprimării în vorbirea logică.

FIGURI DE STIL. Le întâlnim nenumărate în opera lui Cantemir ca urmare a vastelor sale cunoștințe enciclopedice. Din literatura veche greacă și cea latină, din cea patristică sau din cea românească din acea vreme, Cantemir a cules numeroase frumuseși stilistice cu ajutorul cărora a împodobit conținutul operelor sale.

a) *Metafora* apare la Cantemir, adesea cu un iz didactic al învățăturii bisericești. «Iată masa dreptății, plinea vieții, vinul nemorții și poama de viață dătătoare..., se arată»¹²². Căci «făclia cea de aur în sfeșnicul de diamant și lumina cea de obște în casele și mesele tuturor se pune»¹²³. Prin acest procedeu stilistic, autorul a formulat rezultatul exprimat al unei comparații subînțelese cu scopul de a sensibiliza ideea, de a da putere expresiei și desimulare atitudinilor, sentimentelor așa cum obișnuiau în antichitate Quintilian, Cicero, Aristotel.

b) *Alegoria*. Cantemir a descris în stil alegoric răscoala munților și a dealurilor împotriva pădurilor și stincilor. Această acțiune este explicată la Cheia *Istoriei Ieroglicice* cu sensul de «răscoala ienicerilor contra sultanului», prin lozincă: «Unde ne sînt rădăcinile acolo virfurile, și unde ne sînt virfurile acolo rădăcinile să le mutăm»¹²⁴. Iată o rezonanță socială revendicativă ce face să pălească motivul providențialist implicat de Cantemir în atare situații. Asemenea alegorii mai pot fi amintite: dorita revoltă a tăunilor, albinelor și muștelor împotriva jigăniilor după numirea Struțocămilei ca episcop al Țării Leului...

c) *Fabula*. În cuvîntarea Vulpii¹²⁵ (Țifescu) sînt intercalate fabulele: *Duldul și lupii și Lupul și armăsarul*, care nu sînt altceva, decît niște istorioare alegorice

119. *Ibidem*. 120. *Ibidem*, p. 24. 121. *Idem*, *Opere*... vol. IV, p. 18.

122. *Ibidem*, vol. I, p. 117.

123. *Ibidem*, vol. IV, p. 264.

124. *Ibidem*, p. 152.

125. *Ibidem*, p. 95.

prin care se satirizează deprinderi, năravuri, greșeli și mentalități rele cu scopul de a le îndrepta.

d) *Hiperbola*. Hiperbolizarea spațiului pe care-l străbate vestea prinderii Inorogului este provocată de dimensiunile pe care evenimentele le avea în ochii autorului ca subiect al dramei, pentru a îndeplini dorința de a impresiona prin punerea în acord a dimensiunilor spațiului cu intensitatea dramei.

«Vestea prin urechile tuturor se împrăștie, toți munții și codrii de fapta ce se făcuse să răsună și toate văile și holmurile (deal) de huetul glasului să cutremură, atîta cît glasurile răzbunării, precum ca o muzică să fie tocmită să părea, carile o armonie tînguioasă la toată urechea aduce»¹²⁶.

e) *Elegia* este redată de Cantemir prin lamentația retorică atunci cînd intenționa să exprime sentimente de tristețe, melancolie, durere, regret. «Toate puterile — arăta Cantemir — i s-au curmat, toți priatinii l-au lăsat, în lanțuțe l-au legat; toată greutatea neprietenului în opreala Inorogului i-au stălut, iar de acum în ceru să zboară n-ar scăpa, o mie de capete de aur avea, iarba n-o mai mînca. Unul Lupu, ci și acela, depărtat, n-are cum îi folosi! Nu-l poate agiutori? De nu alta, în carile să-l tînguiască! În carile să-l jeliuască!»¹²⁷.

Iată deci cîteva dintre figurile de stil pe care le-a folosit Cantemir pentru a pune în lumină preocupările sale de retorică din acea vreme.

*

* *

Personalitatea lui Dimitrie Cantemir nu poate fi definită în afara preocupărilor sale de retorică, de bun dobindit prin formație și adaptat ca fenomen profund al temperamentului său, a dorinței de comunicare și a plăcerii de a se exprima și vorbi frumos. În «a voroaiei sale nepilduită pildă», epitetetele se îmbină afectuos, iar identificarea genului oratoric se face cu persoana retorului Demostene (384—322 î.e.n.). Căci de la «limba elinească îndemnîndu-să cu deprinderea îndelungată și a limbii sale suptiere și a cuvintelor însemnare s-au agonisit, într-acest chip spre alalte învățături grele trebuitoare cuvinte dîndu-te a le moldoveni sau a le români sileaste, în moldovenie elinizeaste și în elinie moldovenisește»¹²⁸.

Aducînd un plus de claritate și frumusețe stilistică, prin «cele împodobiri ritoricești», Cantemir a temperat vorbirea excesivă, arătînd că: «Cine nu știe vorovi și tace, frumos vorovește»¹²⁹, deoarece «cuvîntul drept din gura proastă ieșind, pe cuvîntul cu meșteșug din gura ritorului scos astupă»¹³⁰.

Arta elocinței sale se impune atenției cititorului dacă încadrează opera sa — *Istoria Ieroglifică*, de pildă — într-o construcție ce respectă principiile clasice ale retoricii. Toate personajele sale excelează în această artă, deoarece folosesc o subtilă persuasiune în planul retoric stereotip al cuvîntărilor. Anumite uzanțe retorice se încadrează foarte bine în structura discursului retoric și retorica stilistică.

Ceea ce este surprinzător într-o examinare atentă a operei lui Cantemir, prin perspectiva retoricii și elocvenței creștine, este că se pot desluși apropieri mai evidente față de retorica clasică antică decît de cea tirzie.

126. *Ibidem*, p. 225.

127. C. Măclucă, *op. cit.*, p. 112.

128. *Ibidem*, p. 130; D. Cantemir, *Opere*..., vol. IV, p. 11.

129. D. Cantemir, *Opere*..., vol. IV, p. 103.

130. *Ibidem*, p. 139.

AUTORITATEA BISERICESCĂ PRIVITĂ INTERCONFESIONAL *

Ecleziologia oferă astăzi, cel mai pregnant, esența doctrinară a fiecărei confesiuni. În învățătura despre Biserică «se conturează toate deosebirile dogmatice dintre Biserici și din aceasta se desfășoară, și totodată se dezvoltă, ca dintr-un principiu unitar, sistemele dogmatice ale Bisericilor Ortodoxă, Romano-Catolică și ale Protestantismului»¹.

În concepția ortodoxă, Biserica este un organ teandric, întemeiat de Dumnezeu, pentru cei ce vor crede, în vederea mântuirii lor. Este un act al Revelației care continuă prin ea și în ea epoca Apostolilor. În ea se săvârșește neîncetat opera de sfințire a credincioșilor prin Duhul Sfânt.

Biserica Ortodoxă accentuează, în învățătura despre Biserică, atât aspectul văzut cât și cel nevăzut al ei, între aceste aspecte fiind o strânsă legătură, o trecere de la Biserica de pe pământ, vizibilă, la cea triumfătoare, invizibilă, prin rugăciuni. Din această legătură credințioșii se fac plini de viață duhovnicească.

Spre deosebire de Biserica Ortodoxă, Biserica Romano-Catolică pune un accent mai mare pe partea văzută, pe caracterul juridic «în vederea luptei pentru răspândirea credinței în lume»².

Teologii romano-catolici socotesc că Domnul Hristos a întemeiat Biserica în formă de societate. Desigur, ei nu neglijează aspectul invizibil al Bisericii, totuși insistă în chip deosebit asupra organizării juridic-instituționale a ierarhiei, când este vorba de unirea credincioșilor cu Hristos³.

Protestantismul are în vedere, când vorbește de Biserică, numai aspectul nevăzut, socotind-o că este o comunitate de sfinți cunoscuți numai de Dumnezeu⁴. În Protestantism nu găsim o definiție exactă a Bisericii. Aproape fiecare teolog își formulează părerea sa în această problemă.

Biserica fiind trupul lui Hristos, are capacitatea de a cunoaște adevărul revelat și de a-l păstra, deci are o autoritate pe care nu o are nici o formație religioasă⁵. Datorită faptului că Duhul Sfânt sălășluiește în ea, este singura în stare de a cunoaște pe Domnul Hristos. Este organul prin care se face cunoscută înțelepciunea lui Dumnezeu. Biserica însă are conștiința că o călăuzește Duhul Sfânt și că această cunoaștere a ei este cunoașterea primită de la Hristos. Autoritatea ei în materie de credință, în acest caz, nu este ultimul izvor, ea nu se bazează pe faptul că adevărul de credință este scos din sine, ci că provine de la Dumnezeu. Biserica are conștiința trează a smereniei și răspunderii față de Stăpînul ei, autoritatea fiindu-i limitată: o limitare trăită interior, aflindu-și totuși o exteriorizare în faptul că Biserica este obligată să țină seama de Revelația dumnezeiască⁶. Limitarea interioară constă în faptul

* Lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, întocmită sub îndrumarea Pr. Prof. Petru Rezuș, care a dat și avizul pentru publicare.

1. Hr. Andrușoș, *Simbolică*, trad. Prof. Iustin Moiescu, Craiova, 1955, p. 61.

2. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institututele teologice, București, 1956, vol. II, p. 797.

3. Dumitru Radu, *Învățătura ortodoxă și catolică despre Biserică*, în «Ortodoxia», VI (1954), nr. 4, p. 556.

4. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Not orientări ecleziologice în Protestantism*, în «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 2, p. 285.

5. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Autoritatea Bisericii*, în «Studii teologice» XXI (1969), nr. 3-4, p. 189.

6. *Ibidem*, p. 190.

că Biserica își dă seama că Revelația nu se revarsă în ea mereu. Revelația a fost dată, și e cuprinsă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Dacă ar continua să se reverse Revelația, atunci limitarea autorității nu s-ar mai trăi de Biserică și nu s-ar mai verifica exterior⁷. Tocmai limitarea aceasta exterioară a Bisericii înseamnă că e legată de Revelația o dată dată. Limitarea autorității Bisericii în păzirea și exprimarea conținutului Revelației nu înseamnă o limitare în Dumnezeu, ci înseamnă învecinarea vie a «absolutului divin, pătrunderea lui în ea»⁸. Limitarea exterioară devine elastică, mereu mai nouă și actuală. Atât limitarea interioară, cât și cea exterioară au rostul de a păstra adevărul care este infinitatea vieții divine pus la dispoziția noastră. În felul acesta Biserica nu se limitează, ci rămâne în ambianța infinitului divin, păstrându-și autoritatea ei. Adică poate repudia orice organism, fie el chiar sinod. Ea decide dacă în sinod lucrează Duhul Sfânt pentru că Biserica este infailibilă datorită sfințeniei ei.

Biserica este formată însă din oameni credincioși și își îndeplinește misiunea ei printre aceștia, apărând ca o societate dumnezeiască dar și omenească, organizată după niște legi cu o ierarhie proprie. Ca atare, autoritatea are două aspecte: unul duhovnicesc și altul ierarhic, ambele având obirșie cerească, fiind amindouă duhovnicești în sens strict⁹. Autoritatea duhovnicească ține de infailibilitatea Bisericii, iar cea ierarhică de ierarhie, completându-se una pe cealaltă. Atita timp cât între ele există o legătură strânsă nu se manifestă una în defavoarea celeilalte, pentru că autoritatea ierarhică se bazează pe cea duhovnicească. Având același izvor au o unitate organică intrinsecă, ele sînt distincte dar această distincție este pur teoretică, «nu trebuie separat ceea ce Dumnezeu a unit în chip firesc ca efect și cauză»¹⁰. Ele au aceeași valoare pentru Biserică, aceasta neputîndu-se dispensa de nici una din ele.

Ierarhia, cînd păstrează unitatea Duhului Sfînt, este forma de manifestare a infailibilității Bisericii. Această unitate se manifestă prin intrunirea episcopilor în sinod. Pentru a participa la sinoade, episcopii n-au nevoie de vreun mandat special, ci dreptul acesta li-l oferă calitatea lor de exponenți și păzitori permanenți ai credinței, calitate ce provine din hirotonie.

Acest principiu este accentuat numai de Biserica Ortodoxă, pentru că ea a imbinat cele două autorități, datorită învățaturii sale despre Biserică. Adică în unirea cu Biserica biruitoare din ceruri, Biserica luptătoare formează împărăția nesfîrșită a Duhului, o frățietate duhovnicească¹¹.

În Biserica Romano-Catolică s-a accentuat mai mult partea exterioară a autorității, datorită faptului că Biserica e înțeleasă mai ales ca societate omenească, în care predomină puterea juridică a papei. Istoria Bisericii Romano-Catolice ne oferă suficiente dovezi despre pretențiile papalității de a-și impune autoritatea asupra întregii creștinătăți¹².

Inceputul l-a făcut papa Grigore I, pe care evenimentele politice l-au adus în fruntea apărătorilor Romei, împotriva lombarzilor. Ajuns conducătorul Romei, a devenit și al teritoriului pe care l-a organizat ca stat bisericesc. Evenimentele istorice au fost prielnice și papalitatea a reușit să se impună atit din punct de vedere lumesc

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*, p. 191.

9. Prof. N. Chițescu, *Autoritate ierarhică, autoritate duhovnicească*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XXXIII (1957), nr. 3—4, p. 276.

10. *Ibidem*, p. 288.

11. *Ibidem*, p. 274.

12. Referitor la atitudinea Ortodoxiei față de această problemă a se vedea articolul *Netemeinica primatului papal oglîndită în operele unor mari ierarhi*, în «Ortodoxa» XVII (1965), nr. 3, p. 167—249.

cît și spiritual. Astfel teritoriul în fruntea căruia se găsea papa a fost recunoscut ca stat papal, iar în secolul al XIII-lea puterea papală a reușit să se impună aproape întregii Europe. Treptat, puterea lumescă a papilor a început să scadă, dar orice pierdere în acest domeniu s-a căutat să fie compensată în domeniul spiritual, ajungîndu-se să se depășească, după părerea noastră, sensul autentic al acestei autorități. Pentru a ajunge aici s-au ținut o serie întreagă de sinoade cu scopul de a-l recunoaște pe papă ca fiind «singurul urmaș» al Apostolului Petru, corifeul Apostolilor, reprezentantul lui Hristos pe pămînt.

Ca să-i dea o notă și mai evidentă, Conciliul I Vatican (1870), a supraestimat autoritatea papală, subapreciind autoritatea episcopală. Papa nu mai este egalul episcopilor. «Biserica apare ca un cerc în centrul căruia se găsește puterea primațială papală, iar toți ceilalți deținători ai puterii bisericești, dispun de derivate care emană din centru»¹³. Conciliul I Vatican l-a declarat pe papă cînd vorbește «ex cathedra» ca fiind infailibil în definirea învățăturii de credință și morală. În acest fel definițiile pontifului sînt neschimbate de la sine (ex sese) și nu prin consensul Bisericii. Această învățătură a creat o serie întreagă de nemulțumiri. De fapt înainte de 1870 nu exista în Biserica Romano-Catolică o conștiință clară despre infailibilitatea papală. Un număr de 136 de episcopi s-au împotrivit hotărîrii de a-l numi pe papă infailibil¹⁴, socotînd-o nefondată. Reacția a continuat și după Conciliul I, cînd o parte din episcopi s-au separat de Roma, formînd Biserica Veche-Catolică.

Odată cu anunțarea celui de al II-lea Conciliu de la Vatican, mulți așteptau o reșezare a puterii papale, în granițele canonice, în sensul că și episcopii să fie coperțași la conducerea Bisericii, însă această speranță nu s-a adevărit. Problema episcopatului în raport cu pontiful roman a fost viu dezbătută. Unii episcopi susțineau puterea papală, argumentînd că numai papa primește o putere specială de la Hristos, iar episcopii primesc această putere numai prin intermediul papei¹⁵. Alți episcopi au căutat să argumenteze ca nefondată puterea papală, socotînd că episcopii sînt nemijlocit succesorii apostolilor, iar episcopatul este o taină prin care se primește direct de la Hristos sacerdoțiul, fără intermediul papei.

Conciliul II Vatican atribuie și el papei puterea deplină în Biserica Romano-Catolică: «Pontiful roman se bucură de prerogativa infailibilității, în virtutea oficiului său, cînd, în calitate de păstor și învățător suprem al tuturor credincioșilor, proclamă ca definitivă o doctrină asupra credinței și practicării ei»¹⁶.

Înființarea sinodului episcopilor a fost socotită ca o reluare a vechilor practici sinodale. Totuși s-a văzut că acest sinod nu are decît un rol consultativ în probleme de organizare deoarece colegiul episcopal își exercită puterea numai în uniune cu papa¹⁷. De fapt, colegiul episcopal nu este altceva decît un suport de reafirmare a autorității depline a papei în conducerea Bisericii Romano-Catolice.

13. Pr. V. Bunea, *Cîteva probleme actuale privind structura organizatorică a Bisericii Romano-Catolice*, în «Ortodoxia», XXII (1970), nr. 1, p. 160—161.

14. În problema infailibilității vezi Pr. Prof. D. Stăniloae, *Doctrina catolică a infailibilității la I-tul și al II-lea Conciliu de la Vatican*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 4, p. 459—492.

15. Vezi, A 84-a adunare generală în «L'Osservatore Romano», 21—22 sept., 1964, p. 1.

16. A 88-a adunare generală a Conciliului al II-lea de la Vatican, în «L'Osservatore Romano», 26, sept. 1964, p. 2.

17. *Concile Oecuménique Vatican II. Documents conciliaires*, 2. Paris, 1965, p. 36.

Conciliul II a consolidat și mai mult poziția papei în Biserică, separând episcopatul de credincioși, suprapunându-l acestora ca fiind identic cu Hristos¹⁸. Suprapunând pe episcopi credincioșilor, papa poate să-i domine mai ușor, devenind o putere supremă, universală și plenară pe care o poate exercita întotdeauna în mod liber¹⁹, așa cum a stabilit Conciliul II.

În cadrul doctrinar al Conciliului II se pot distinge două ecleziologii: una de factură monarhică referitoare la papalitate și alta de factură colegială, referitoare la episcopat, ultima fiind total subordonată celei dintâi²⁰. Colegialitatea este rezervată pentru cei mulți, unitatea se referă numai la papă, iar comuniunea la episcopi²¹.

Reacția împotriva autorității depline a papei s-a putut observa nu numai în timpul Conciliului II, ci și după Conciliu. Episcopii cereau ca și colegiul episcopal să fie coresponsabil cu papa la conducerea Bisericii. Doreau ca Bisericii locale să i se acorde un drept care de fapt îl avea cîndva — independența²².

Faptul că episcopii își cereau tot mai mult dreptul lor la conducerea treburilor Bisericii Romano-Catolice, a dus la întrunirea primului Sinod al episcopilor în septembrie 1967, la Roma. Scopul acestui Sinod a fost de a stăvili tendințele de înnoire din Biserica Romano-Catolică.

Papa Paul al VI-lea a atras de la început atenția asupra faptului că tot autoritatea papală este cea care conduce Biserica Romano-Catolică. Aceasta împotriva unor eventuale încercări ale Sinodului de a se socoti ca fiind cel care trebuie să conducă — să aibă autoritatea în Biserică. Prin reafirmarea puterii papale, Sinodul s-a transformat într-un organism consultativ de care papa poate să țină cont sau nu, un instrument auxiliar.

Hotărârile Sinodului de a menține autoritatea papală au nemulțumit o serie de episcopi. Sinodul a arătat că Bisericile locale doresc să ia hotărâri în mod autonom ținînd seama de situația dată, de condițiile specifice. Papalitatea să nu se mai manifeste în mod arbitrar, să țină seamă de voința Bisericii, manifestată prin Sinodul care o reprezintă²³.

Voci de nemulțumire la adresa absolutismului papal s-au auzit și la sinodul extraordinar al episcopilor, întrunit în octombrie 1969. S-au făcut chiar unele progrese. În unele forme juridice s-au strecurat anumite recunoașteri, cum ar fi o oarecare autoritate efectivă a acestor conferințe²⁴, și ideea de comuniune în Biserică, pusă în evidență de cardinalul Seper. El a susținut că numai în comuniune este realizată unitatea intimă a Bisericii²⁵. Admițîndu-se Biserica-comuniune, rezultă că unor anumite situații, papa nu le poate face față singur. În această situație puterea ar trece de partea episcopatului²⁶. Totuși autoritatea papală s-a menținut în continuare.

Pornind de la un interviu al cardinalului L. Suenens, în problema înnoirilor în Biserica Romano-Catolică, teologul elvețian Hans Küng a insistat, în articolul *Por-*

18. Pr. Asist. D. Popescu, *Ecleziologia romano-catolică după documentele celui de al II-lea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în teologia contemporană*, teză de doctorat în teologie, în «Ortodoxia», XXIV (1972), nr. 3, p. 389.

19. *Lumen Gentium*, La Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 389.

20. Pr. Asist. D. Popescu, *op. cit.*, p. 389. 21. *Ibidem*.

22. Despre Biserica locală în Biserica Romano-Catolică, vezi Laurențiu Bărbulescu, *Problema unității în diversitate*, în «Glasul Bisericii», XXXII (1973), nr. 11—12, p. 1234—1246.

23. Pr. D. Stăniloae, *Prima sesiune a Sinodului «episcopilor» catolici și frământarea în Biserica Romano-Catolică*, în «Ortodoxia», XX (1968), nr. 1, p. 164.

24. Idem, *Sinodul extraordinar al episcopilor catolici*, în «Ortodoxia» XXII (1970), nr. 1, p. 48. 25. *Ibidem*. 26. *Ibidem*, p. 47.

*tretul papei*²⁷ asupra felului cum trebuie să fie un papă model. «Un papă model ar trebui să fie pătruns de o concepție autentic evanghelică a Bisericii, și nu de o perspectivă juridică ... și birocratică a Bisericii. Scopul activității unui astfel de papă nu ar fi să concentreze puterea într-un singur punct, ci scopul lui ar fi să slujească fără pretenții acea bogată diversitate de Biserici locale în sânul Bisericii unice»²⁸. Primatul slujirii este mai important decât «primatul de onoare» pentru că acest «primat de onoare» nu poate veni în ajutorul nimănui în activitatea Bisericii datorită pasivității sale²⁹. Iar primatul slujirii are un fundament în Noul Testament, fiind de o mare utilitate pentru întreaga creștinătate, pentru că în înțeles biblic «slujirea lui Petru» nu poate fi decât un «primat pastoral», adică o slujire pastorală pentru Biserica universală³⁰. Iar în vestitul său articol *Unfehlbar? Eine Anfrage?* (Infaibilul?, O interpellare?)³¹, Hans Küng subliniază că noțiunea de infailibilitate prezintă ambiguități și trebuie înlocuită cu noțiunea de «permanență a Bisericii în adevăr». După el nu există infailibilitatea apriori a definițiilor dogmatice a magisteriului Bisericii. Pentru că istoria a dovedit că magisteriul bisericesc a greșit în unele formulări de credință, așa cum s-a întâmplat la primul Conciliu de la Vatican, când papa a fost declarat infailibil³².

După cum se știe, ca răspuns la aceste lucrări ale lui Hans Küng, și ale altor teologi, Congregația romano-catolică pentru doctrina credinței a dat publicității declarația «Mysterium Ecclesiae», care, prin definițiile ei, a spulberat definitiv nădejdea aceluia care au socotit că al II-lea Conciliu de la Vatican, a încercat să echilibreze primatul papal și colegialitatea episcopală³³.

Rămîne de văzut cum va putea papalitatea să se mențină în continuare în mod arbitrar, neținînd cont de colegiul episcopilor.

În Protestantism autoritatea este una din cele mai delicate probleme. Problema libertății conștiinței religioase a fost punctul de plecare al lui Luther, pentru că Protestantismul «este principiul libertății și al individualității»³⁴, dar acest principiu este străbătut de un adînc fior religios, care la rîndul lui face să apară în evidență și problema autorității³⁵. Autoritatea fiind o noțiune legată de fenomenul religios, face ca religiozitatea să apară legată de ea. Libertatea de interpretare religioasă este baza Protestantismului, care socotește autoritatea pur subiectivă și liberă de orice influență din afară. «Principiul lăuntric subiectiv, este convingerea din partea Duhului Sfînt care ridică cunoașterea în înălțimea unei speranțe de credință dumnezeiască ... rațională și totală supranaturală»³⁶. În acest mod libertatea religioasă se sprijină pe autoritatea divină, pentru că religia apare separată de înglobarea în structura sa ontologică.

27. Articolul teologului Hans Küng, *Portretul unui papă*, a apărut în trad. franceză de H. Rochais în «Le Monde», nr. 7644, 12 august 1969, nr. 1.

28. Pr. Popescu Aristide, *Colegialitatea episcopală și primatul papal*, în «Glasul Bisericii», XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1207—1208. 29. *Ibidem*, p. 1209. 30. *Ibidem*.

31. *Unfehlbar! Eine Anfrage!*, Zürich, 1970, Pr. Conf. I. Bria, *Declarația «Mysterium Ecclesiae» cu privire la învățătura catolică despre Biserica*, în «Ortodoxia», XXV (1973), nr. 4, p. 602—612. 32. «La Documentation Catholique», 15 iulie, 1973, p. 640—670.

33. Dr. Antonie Plămădeală, *Hans Küng și declarația «Mysterium Ecclesiae»*, în «Ortodoxia», XXVI (1974), nr. 1, p. 16—25; Pr. Conf. I. Bria, *op. cit.*, p. 611.

34. Augustin A. Bidian, *Revelația divină după concepția protestantă*, în «Mitropolia Ardealului», XV (1970), nr. 1—3, p. 97. 35. *Ibidem*, p. 98.

36. N. Chițescu, *Ortodoxie și Protestantism*, în «Ortodoxia», II, 1950, nr. 3, p. 303.

Inițial Luther s-a ridicat împotriva autorității Bisericii căutând indirect o autoritate, pe care a găsit-o în Scriptură. Autoritatea Scripturii este condiția credinței și libertății. O credință care nu se sprijină pe Dumnezeu, nu-i credință. «Dumnezeu, și nu societatea religioasă, face să se simtă necesitatea Canonului»³⁷. În faza de formare, autoritatea Bisericii Protestante se reduce tocmai la această autoritate a Scripturii. Treptat însă apare autoritatea Bisericii ca «singurul așezământ capabil să păstreze nealterat cuvîntul lui Dumnezeu»³⁸.

Teologia protestantă mai nouă accentuează tot mai mult problema Bisericii, fără însă să ajungă la o concepție bine definită. Se caută noi orientări cu privire la Biserica, iar învățăturile vechi sînt criticate.

Emil Brunner vrea să arate că învățătura despre Biserică a fost alterată cu diferite noțiuni: Biserica «cetate», «comunitatea sfinților» etc. După el Biserica este «o comunitate de oameni păcătoși, nu de îngeri»³⁹. Biserica este deci o prezență terestră, iar despărțirea în Biserică văzută și nevăzută este o terminologie teologică cu multe încurcături și rătăciri⁴⁰. După el, «adevărată Biserică este numai acolo, și ea este pretutindeni acolo, unde Iisus Hristos este prezent prin cuvîntul și Duhul Său»⁴¹.

Karl Barth cînd vorbește de Biserică accentuează aspectul nevăzut al ei, «Biserica invizibilă! Biserica liberă! Biserica Duhului! ... Astfel de Biserică dorim»⁴². Și totuși vorbește și de Biserica vizibilă, care are un caracter mai restrîns, condiționată de un privilegiu. Legată de aspectul vizibil al Bisericii este ierarhia. Însă nu există ierarhie constituită, există numai Biserică învățată. Nerecunoscînd ierarhia, nu se poate vorbi de o autoritate. Biserica adevărată este văzută numai de către creștinii prin credință, «fără această intervenție și mărturie, aceasta nu este Biserica adevărată»⁴³.

Teologul John A. T. Robinson, cînd vorbește de Biserică, socotește că ea trebuie să-și îndrepte toate puterile și folosind toate mijloacele, pentru a ameliora situația absenților, a infometajilor. «Hristos este încă mort și predica învierii este o minciună, dacă cei mai mici dintre frații săi, încă înainte de a se naște sînt condamnați la foame»⁴⁴.

Pentru Bonhoeffer Biserica trebuie să fie Biserica pentru alții și nu numai pentru sine⁴⁵. Este mai mult decît o comunitate, avînd rolul de a mijloci împăcarea cu Dumnezeu, «de a anunța adevărul lui Hristos și în consecință de a-l învăța»⁴⁶.

Unul din teologii protestanți care se ocupă cu autoritatea în noțiunea de Biserică este Eduard Thurneysen. El nu depășește concepția specifică protestantă, după care ființa Bisericii se reduce la comunitatea credincioșilor unde se predică cuvîntul lui Dumnezeu. El pleacă de la faptul că noțiunea de Biserică implică afirmarea credinței într-o ființă supremă de care depind credincioșii, avînd drept scop revendicarea autorității. Astfel Biserica, prin chiar numele ce și-l dă de Biserică, își declară pretenția

37. *Ibidem*, p. 394.

38. A. Bidian, *op. cit.*, p. 99.

39. Emil Brunner, *Un die Erneuerung der Kirche*, Bern-Leipzig, 1934, p. 6, La Pr. Prof. I. Todoran, *Not orientări...*, p. 293.

40. *Ibidem*, p. 294.

41. *Ibidem*.

42. Karl Barth, *L'Eglise*, Geneva, 1964, p. 18-19.

43. *Ibidem*, p. 59.

44. L. Simion, *Flash sur John A. T. Robinson, Une Eglise pour les absents*, în «Reforme», n. 1191, Paris, 1966, 23 IV, p. 11, după Pr. Prof. P. Rezuș, *Teologi, probleme și curente noi în protestantism*, în «Studii teologice», XIX (1967), nr. 5-6, p. 272.

45. D. Bonhoeffer, *Widerstand und Ergebung*, München, 1968, după A. Bidian, *op. cit.*, p. 101.

46. Emil Brunner, *Dogmatique*, vol. I, *La doctrine chrétienne de Dieu*, Geneva, 1964, p. 87.

de autoritate⁴⁷. Căci revendicarea autorității este o notă preponderentă a vorbirii lui Dumnezeu. Unde se vorbește drept despre Dumnezeu, credinciosul este atins, mișcat interior. Cuvîntul lui Dumnezeu «cucerește credința și ascultarea noastră, nu întrucît ne înduplecă, ne cîștigă sau apelează la gîndirea noastră, ci pentru că în el își face apariția însuși Dumnezeu și se impune aici, pentru că acesta este regescul lui cuvînt de poruncă, cuvînt căruiua dintru început îi este proprie autoritatea»⁴⁸.

Autoritatea cuvîntului Bisericii se face vestitoarea cuvîntului lui Dumnezeu. De aceea, pretenția de autoritate proprie a Bisericii este denaturarea Bisericii, fiind cel mai mare pericol de alterare a ființei Bisericii, pentru că «aici se ascunde răzvrătirea împotriva dreptului de stăpînire a lui Dumnezeu»⁴⁹. Deși afirmă vizibilitatea Bisericii, totuși teologul amintit rămîne la forma veche a protestantismului, a invizibilității Bisericii. Ca și Reforma, în afirmațiile sale el are în vedere să critice forma instituțională romano-catolică, fără însă să rezolve prea mult sensul autorității.

Autoritatea în Protestantism se rezumă la a defini Biserica. Ea apare numai ca o formă divină, neglijîndu-se cu totul aspectul omenesc al autorității. Și aceasta pentru că nu se dă importanță tainei hirotoniei. Preoția, după concepția protestantă, aparține fiecărui credincios. De aici lipsa de manifestare a unei autorități ierarhice. Mulți teologi protestanți recunosc de fapt că problema Bisericii este încă nerezolvată⁵⁰. Reținem totuși faptul că se încearcă să se aducă o nouă orientare ecleziologiei căutînd să nu se mai accentueze numai individualismul așa de specific protestant.

Autoritatea bisericească, după învățătura Bisericii Ortodoxe, își are izvorul în persoana Mîntuitorului, care se exercită în mod văzut prin ierarhie. Ierarhia Bisericii Ortodoxe presupune trei principii: al comuniunii, al originii transcendentă și al complementarității — între conducerea sinodală ierarhică și comunitatea credincioșilor.

Principiul comuniunii își are originea în Dumnezeu, de unde se răsfrînge asupra credincioșilor⁵¹. Sinodalitatea ierarhiei reprezintă comuniunea persoanelor înzestrate cu o slujire specifică în Biserică. Ierarhia bisericească deși este alcătuită din oameni sfințiți, ea provine de sus, avînd originea în Domnul Hristos. «Hristos s-a dat pe Sine pentru Biserica Sa, pentru ca s-o sfințească pe ea» (Efes. V, 25). «Cel ce sfințește și cel sfințit din Unul sînt» (Evrei II, 11).

Persoanele ierarhiei, care au primit această misiune printr-o taină specială, cînd se află în această slujire sînt și ele într-o comuniune, pentru că nu poate săvîrși o lucrare sfințitoare în Biserică o persoană care nu se află în comuniune cu celelalte persoane încredințate de Dumnezeu cu aceeași slujire⁵². Legea comuniunii se arată la hirotonia episcopului, la care participă doi sau mai mulți episcopi, care reprezintă sinodalitatea Bisericii locale sau autocefale. Biserica Ortodoxă a păstrat principiul sinodalității⁵³. Altfel Biserica locală, cît și cea universală, au forma supremă de conducere un sinod, dar păstrează comuniunea cu celelalte Biserici locale, cu Sinodul

47. Eduard Thurneysen, *Das Wort Gottes und die Kirche*, München, 1927, p. 87, La Pr. Prof. I. Todoran, *op. cit.*, p. 295. 48. Pr. Prof. I. Todoran, *op. cit.*, p. 295.

49. *Ibidem*, p. 296.

50. E. Brunner, *Das Gebet und die Ordnungen*, Tübingen, 1933, p. 568, La Pr. Prof. I. Todoran, *op. cit.*, p. 305.

51. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Temelurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei*, în «*Studii teologice*», XXII (1970), nr. 3-4, p. 165.

52. Pr. Prof. D. Belu, *Autoritatea în Biserică*, în «*Ortodoxia*» XIII (1961), nr. 4, p. 658.

53. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Temelurile teologice...*, p. 160.

54. *Apostolat social*, V, p. 207-208.

Ecumenic al Bisericii Universale. Chiar președintele sinodalității episcopale nu iese din comuniune. Biserica s-a asigurat de la început împotriva pericolului ca un astfel de președinte să se ridice deasupra comuniunii episcopale universale⁵⁵.

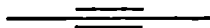
Ierarhia trebuie să fie un mediu transparent prin care membrii Bisericii experiază puterea dumnezeiască, fără să fie susceptibilă de îngîmfare. Preotul și episcopul, cînd predică, nu se adresează numai credincioșilor, ci și lor. «Spune-voi numele tău fraților mei, în mijlocul adunării Te voi lăuda» (Psalmul XXI, 24).

Numai așa transcendentul se unește cu credincioșii prin ierarhie, cînd se păstrează comunitatea atât între membrii ierarhiei cît și între ierarhie și credincioși.

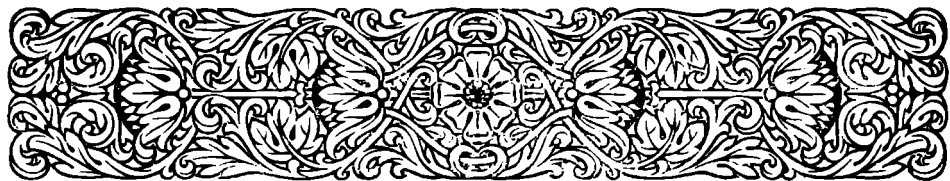
În cele relatate se poate observa că fiecare confesiune creștină are o părere proprie despre autoritatea bisericească. Aceasta datorită învățaturii specifice despre Biserică. Atît Biserica Romano-Catolică cît și cea Protestantă scapă din vedere un lucru esențial autorității, acela că nu dau importanță prea mare sobornicității Bisericii una din însușirile sale. Se pare că astăzi Biserica Romano-Catolică, datorită atitudinilor manifestate în sinul ei, tinde să dea o mai mare importanță sobornicității ca formă de conducere. Iar teologia protestantă se preocupă, în felurite forme, să dea o învățatură despre Biserică, însă, deocamdată este greu de presupus că se va adopta o atitudine unanimă asupra sobornicității.

Revalorificarea sobornicității va duce la o conducere colectivă, avînd în vedere slujirea și sfințirea vieții credincioșilor. Sobornicitatea poate să tempereze, prin smerenie, atît pretențiile de dominare ale unei singure persoane asupra întregii Biserici creștine, cît și tendințele exagerat individualiste ale altora și să conducă întreaga Biserică, ierarhie și credincioși, la ascultarea deplină față de capul și mîntuitorul ei, Domnul Iisus Hristos.

Doctorand LAURENȚIU BĂRBULESCU

55. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Temelurile teologice...*, p. 171.

DOCUMENTARE

*In vremea Arhipăstoririi
Prea Fericitului Părinte Patriarh
Justinian*

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE «GLASUL BISERICII»

(Continuare)

D

DIASPORA

DIASPORA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
(Comunitățile ortodoxe române de peste hotare)

Parohia ortodoxă română din Viena

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna mai 1970*: ... Comunicări în legătură cu inaugurarea unui nou local de cultură a parohiei și coloniei române din Viena (5 martie 1970) ... (G. B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 583).

Adrian N. Popescu, *Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1970*: (Recenzie) (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1063—1067).

Prof. N. Stănculescu, *Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1971*: (Recenzie) (G. B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 616—620).

N. S., *Almanahul Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1972*: (Recenzie) (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 218—223).

DICȚIONARE LITERARE

Constantin Em. Bucescu, *Dicționarul literar Bompiani*: Considerații generale. Cum este alcătuit dicționarul? (Recenzie) (G. B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 903—906).

DOGMA ȘI TEOLOGUMENE

Ierom. Antonie Plămădeală, *Adevăruri de credință, dogme, teologumene și păreri teologice*: (Notă bibliografică, de Diac P. I. David) (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1055—1056).

Henri Rondet, *Histoire du Dogme (Istoria Dogmei)*: (Recenzie, de Drd. C. Buzdugan) (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 209—212).

Pr. Petre F. Alexandru, *Dogmă, cult, viață morală, înfrățire, pace: Despre dogmă ...* (G. B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 522—523).

DREPTUL BISERICESC

Probleme de drept bisericesc

Pr. A. Zarea, *Activitatea Juridică a Sfintului Metodie și importanța ei pentru Istoria vechiului Drept bisericesc* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 603—611).

Drd. Traian D. Valdman, *Probleme de Drept bisericesc în dezbaterile Congresului interortodox de la Constantinopol din anul 1923: ...Chestiuni de Drept bisericesc dezbătute sau puse numai în discuția Congresului și hotărârile luate în legătură cu ele* (G.B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1014—1025).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre temelii canonice ale principiilor teologice: (Recenzie, de Pr. David Popescu)* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 401—402).

DREPTUL JURIDIC

1. Probleme de drept juridic românesc

Dr. Ovid Sachelarie, *Rolul clericilor la facerea diatelor în vechiul nostru drept* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 539—554).

2. Probleme de drept juridic străin

Pr. Prof. Liviu Stan și Pr. Prof. Anatolie Zarea, *Formarea gândirii juridice moderne: Prezentare și traducere din cursul de istorie a filozofiei Dreptului aparținând Prof. M. Villey, de la Facultatea de Drept și Științe Economice din Paris. Cursul începe cu Antichitatea și merge pînă la Hobbes, fondatorul pozitivismului juridic* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 294—302).

DREPTURILE OMULUI

Acțiuni contemporane pentru apărarea drepturilor omului

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii* (noiembrie—decembrie): ...Ziua drepturilor omului... (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1113).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii* (noiembrie—decembrie): ...Ziua drepturilor omului... (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1073).

DUMNEZEU

I. — DUMNEZEU UNUL ÎN FIINȚA

1. Existența și cunoașterea lui Dumnezeu

a) După Sfânta Scriptură

Ioan Panagopoulos, *Dumnezeu și Biserica: Existența și cunoașterea lui Dumnezeu după Evanghelia și Faptele Apostolilor scrise de Sfântul Evanghelist Luca* (Recenzie, de N. Neaga) (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1095—1096).

b) După Părinții Apostolici și Sfinții Părinți

Nicolae Fer, *Cunoașterea lui Dumnezeu la Pseudo-Dionisie Areopagitul: Cîteva considerații introductive. Teologia numelor divine. Cunoașterea apofatică. «Întunericul divin supraluminos»* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 94—112).

2. Atribute sau însușiri ale lui Dumnezeu

Pr. Vasile Coman, *La Duminică Fiului risipitor: Bunătatea lui Dumnezeu* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 20—23).

3. Providența sau pronia divină

Pr. Corneliu Sava, *La Duminică a III-a după Rusalii: Despre providența sau pronia divină* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 451—454).

II. — DUMNEZEU ÎNTREIT ÎN PERSOANE

1. Despre Sfânta Treime, în general

Pr. Gh. Sirbu, *La Sfânta Treime (Lunea Rusaliilor)* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 491—495).

Nikos A. Nissiotis, *Zur Trinitätslehre: Despre unele abateri trinitare* (Recenzie, de Diac. Prof. O. Bucevschi) (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 901—903).

2. Despre Dumnezeu Tatăl

Pr. Gh. Tilea, *Sfântul Grigorie Teologul — Poeme dogmatice: ...Despre Dumnezeu Tatăl...* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 483—484).

3. Despre Dumnezeu-Fiul (Mîntuitorul)

a) Pagini însemnate despre persoana și viața pămîntescă a Domnului nostru Iisus Hristos

Gh. Bogdaproste, *Hristologia după Epistola către Evrei: ...Persoana Mîntuitorului Iisus Hristos...* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1089—1091).

Diac. An. Lefter, *De la Nazaret la Betleem. Gînduri la Nașterea Domnului* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1129—1131).

B. A. Alexandru, *La «Mahadet Haïla», locul scufundării: Unde s-a săvîrșit Botezul Domnului* (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 82—86).

Al. A. Botez, *«Iar noaptea ieșea în muntele Eleonului...»: Fapte și evenimente petrecute de Mîntuitorul Iisus Hristos din sîmbăta învierii lui Lazăr pînă în Joia pătimilor* (G.B., XVII (1958), nr. 4, p. 335—343).

Vasile Krivoșein, Arhiepiscop de Bruxelles și Belgia, *Opere necunoscute ale Preacuviosului Macarie Egipteanul: Cuvînt despre răstignirea Domnului și despre răbdare: (Recenzie, de P. V. I.)* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 614—616).

Prof. O. Bucevschi, *Discuții pascale: Despre Învierea Domnului* (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 256—259).

Vezi și: *Predică și predicator în creștinism* (Pastorale și predici la sărbătorile cu dată fixă din anul calendaristic și la cele dependente de data prăznuirii Sfințelor Paști).

b) Pagini însemnate despre dogma hristologică — cele două liri ale Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos

Diac. Drd. Marin Sava, *Hristologia lui Sever de Antiohia și importanța ei pentru dialogul cu Bisericele Vechi-Orientale: Privire de ansamblu asupra vieții și activității patriarhului Sever de Antiohia. Raportul dintre hristologia Sfîntului Chiril al Alexandriei și cea a lui Sever de Antiohia...* (G.B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 844—848).

Diac. Prof. Nicolae Balca, *Învățătura despre Logosul Întrupat ca paradigmă a vieții creștinului în teologia apostolică și patristică: Concepția despre Logos în gîndirea antică greacă. Logosul Întrupat și existența creștinului în teologia apostolică și patristică: ideea de Logos și ideea de Mesia; Logos și existența creștinului în teologia Sfîntului Apostol Pavel și a Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan; Învățătura despre Logosul Întrupat și viața creștinului în teologia Apologetilor; Învățătura despre Logos și existența creștinului în teologia alexandrină, în teologia Sfinților Atanasie, Maxim Mărturisitorul și Ioan Damaschinul. Concluzii* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 272—290).

Drd. Dumitru Ichim, *Chenoza și slava în iconografia creștină: Despre aspectul cosmic al chenozei și slavei* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 315—323).

Pr. Gh. Tilea, *Sfîntul Grigorie Teologul — Poeme dogmatice: ...Despre Fiul lui Dumnezeu...* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 484—486).

Gh. Bogdaproste, *Hristologia după Epistola către Evrei: Considerații introductive. Slujirea învățătoarească a Domnului Hristos. Slujirea arhierescă. Demnitatea împărătească. Concluzii* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1088—1099).

4. Dumnezeu-Sfântul Duh (Sfințitorul)

Drd. Ștefan Sandu, *Sfântul Duh și Biserica* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 712—719).

Pr. Gh. Tilea, *Sfântul Grigorie Teologul — Poeme dogmatice: ...Despre Sfântul Duh-Dumnezeu* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 486—488).

Vezi și: *Predică și predicator în creștinism* (Pastorale și predici la duminicile și sărbătorile dependente de data prăznuirii Sfințelor Paști: *Duminica Rusaliilor*).

E

ECUMENISM

I. — ECUMENISM INTERCREȘTIN

1. Aspecte și acțiuni ecumenice creștine pe plan universal

(Autorul nesemnat), *Evenimente bisericești de seamă în anul 1962: ...Vizita în țara noastră a unor reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor...* (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 130—131).

Prof. O. Bucevschi, Pr. Prof. Al. I. Ciurea și Anca Manolache, *Știri ecumenice* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 41—47; — nr. 3—4, p. 264—271).

Prof. O. Bucevschi, Pr. Prof. Al. I. Ciurea și Pr. David Popescu, *Știri ecumenice* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 478—488; — nr. 7—8, p. 689—696; — nr. 9—10, p. 904—909).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1970: ...Comunicări în legătură cu participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la unele sesiuni de lucru ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor (3—8 august 1970, în Elveția)...* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1030).

Prof. O. Bucevschi, Diac. An. Lefter și Anca Manolache, *Știri ecumenice* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1116—1123; — XXX (1971), nr. 1—2, p. 38—46; — nr. 3—4, p. 249—255).

Pr. D. P., *Conferința de orientare a clerului din luna martie 1971: ...Comunicări în legătură cu participarea Bisericii Ortodoxe Române, prin delegații, în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor (10—21 ianuarie 1971, la Adis Abeba: lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor)...* (Rev. cit., p. 386).

Prof. O. Bucevschi și Pr. An. Lefter, *Știri ecumenice* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 463—472; — nr. 7—8, p. 662—668).

J. Grootaers, *Crise et avenir de l'œcuménisme: O analiză a stării prezente din Mișcarea ecumenică (se resimt unele perspective de criză ecumenică). Dacă Mișcarea ecumenică actuală mai are un viitor și dacă are în ce constă el* (Recenzie, de P. V. I.) (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 777—779).

Diac. Prof. O. Bucevschi, Pr. An. Lefter și Pr. Traian Valdman, *Știri ecumenice* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 815—825).

Pr. Traian Valdman, *Al XX-lea semestru al Centrului universitar de studii ecumenice de la Bossey — Elveția* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 824—825).

(Autorul nesemnat), *Cea de-a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor (septembrie 1971): ...Comunicări despre lucrările Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (9—12 iulie 1971)...* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 979).

Prof. O. Bucevschi, Pr. I. Săbăduș, Pr. A. Lefter și A. Manolache, *Știri ecumenice* (G. B. XXX (1971), nr. 11—12, p. 1075—1081; — XXXI (1972), nr. 1—2, p. 42—49).

(Autorul nesemnat), *De Paști la Palatul patriarhal: ... Temeiul scripturistic al ecumenismului creștin și interreligios. Înfățișarea, coordonatele, realitatea și necesitatea ecumenismului în viața lumii — a ecumenismului pâncreștin, de slujire a ma-*

rilor idealuri ale omenirii: pacea, într-ajutorarea și înfrățirea tuturor popoarelor (din cuvîntul festiv al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian) (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 236).

Diac. Prof. O. Bucevschi, Gh. Bogdaproste, Pr. An. Lefter, Cezar Vasiliu, și Pr. David Popescu, *Știri ecumenice* (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 290—297; nr. 5—6, p. 517—522; nr. 7—8, p. 740—750; — nr. 9—10, p. 942—946; — nr. 11—12, p. 1153—1159; — XXXII (1973), nr. 1—2, p. 38—44; — nr. 3—4, p. 291—299; — nr. 5—6, p. 489—497).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din luna septembrie 1972: ... Comunicări în legătură cu lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (13—23 august 1972)...* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1048).

2. Aspecte și acțiuni ecumenice intercreștine pe plan local (intern)

(Autorul nesemnat), *De Paști la Palatul patriarhal: ... Însemnări și precizări despre ecumenismul intern — local — al Bisericii Ortodoxe Române sub directa îndrumare și orientare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (din cuvîntul reprezentantului preoțimii Capitalei)...* (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 234).

(Autorul nesemnat), *Conferința interteologică de la Institutul teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 438—441).

Pr. Petre F. Alexandru, *Acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române pentru promovarea ecumenismului creștin și a păcii în lume* (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1160—1164).

II. — ECUMENISM INTERRELIGIOS

1. Aspecte și acțiuni ecumenice interreligioase pe plan mondial

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *Știri ecumenice: ... Conferința mondială a religiilor* (G. B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 270—271).

«*Stimme der Orthodoxie*» (nr. 8): Darea de seamă asupra «Conferinței religioase pentru colaborare și pace între națiuni», de la Zagorsk, lângă Moscova... (Recenzie, de Prof. O. Bucevschi) (G. B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 846).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1970: ... Comunicări în legătură cu participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la Conferința Mondială a tuturor religiilor pentru Pace de la Kyoto, Japonia (16—22 octombrie 1970)...* (G. B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1195).

Michael Zeil, *Le voyage du Pelerin: la vie de Thomas Merton*: Prezentarea, în linii mari, a figurii și ideilor despre înțelegere și apropiere a religiilor, ale călugărului american Thomas Merton (Notă bibliografică) (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 418—420).

2. Aspecte și acțiuni ecumenice interreligioase pe plan local (intern)

(Autorul nesemnat), *O aniversare: Sărbătorirea a 15 ani de apariție a «Revistei Cultului Mozaic», la care a luat parte și un delegat al Bisericii Ortodoxe Române*, (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 184—185).

EGALITATE

(După *Învățătura creștină*)

Leonard Swidler, *Jesu Begegnung mit Frauen*: Egalitatea femei cu bărbatul, așa cum reiese din *Învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos* (Recenzie, de Prof. O. Bucevschi) (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1328—1330).

ESHATOLOGIA CREȘTINĂ

1. Despre judecata particulară

Pr. David Popescu, *La Duminică XXII-a după Rusalii: Aspecte după Evanghelia zilei — despre starea sufletelor după moartea trupească* (G. B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 806—810).

2. Despre judecata din urmă (universală)

Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu, *La Duminică lăsatului sec de carne: Despre judecata universală* (obștească) de la sfârșitul veacurilor (G. B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 223—227).

Vezi și: *Predică și predicator în creștinism* (Pastorale și predici la duminicile și sărbătorile, din anul calendaristic, dependente de data prăznuirii Sfințelor Paști — Periodul Triodului: *Duminică a XXXV-a după Rusalii*).

F

FAMILIA

(După învățătura creștină)

Prof. Teodor M. Popescu, *Chipuri de mame creștine în educația religioasă: Fragmente din viața și faptele de educație a unor chipuri de mame creștine din primele secole: cele două Macrine — bunica și sora Sfântului Vasile cel Mare; Emilia — mama acelulași Sfânt Părinte; Nona — mama Sfântului Grigorie Teologul; etc.* (G. B., VII (1948), nr. 11—12, p. 21—32).

Pr. Dumitru Soare, *La Duminică a X-a după Rusalii: Îndatoririle părinților față de copii* (G. B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 661—664).

Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Ortodoxia și lumea contemporană: ... Ortodoxia și familia creștină...* (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 922—923).

Prof. Const. Pavel, *Problemele morale în parabola Fiului risipitor: Viața virtuoaasă și fericită în comuniunea iubirii creștine (în familie, între părinți și copii)...* (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 268—270).

«FERICIRILE...»

Pr. Drd. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sfântului Grigore de Nisa în Comentariul său «La Fericiri»* (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 499—510).

FIGURI DE PERSONAGII ISTORICE UNIVERSALE

Pr. Constantin Galeriu, *Mahatma Gandhi — spiritualitatea creștină și problemele vremii: Considerații introductive despre persoana și opera lui Mohandas Karamchand Gandhi (1869—1948), conducător de seamă al Mișcării indiene de eliberare națională. Schiță bibliografică. Structura și dezvoltarea spirituală a lui Gandhi. Gândirea religioasă și etica lui. Aspecte practice ale eticii lui Gandhi* (G. B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 965—981).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: Aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui Mahatma Gandhi* (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 290).

FIGURI DE PERSONAGII NOU-TESTAMENTARE

Pr. David Popescu, *Varava (meditație)* (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 238—240).

FOLCLOR RELIGIOS

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Folclorul religios și importanța lui pentru înțelegerea evoluției credincioșilor ortodocși* (G. B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1132—1145).

Pr. Prof. Mihail Bulacu, *Centenarul morții lui Picu Procopie Pătruș din Săliște: Figură distinsă de folclorist român* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1032—1035).

FORUL INTERN

(În morala creștină)

Dr. Nicolae Mitru, *Importanța forului intern după morala creștină: Forul intern și conștiință morală. Importanța forului intern pentru creșterea spirituală a credincioșilor. Forul intern, premisa realizării comuniunii cu semenii și a slujirii lor...* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 961—968).

«FRAȚII DOMNULUI»

Pr. David Popescu, *Termenul «Frații Domnului» și sensul lor în Sfintele Evanghelii* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 80—84).

FRUMOS (Frumusețe)

(După învățătura creștină)

Ioan V. Paraschiv, *Teologia frumozului* (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 652—664).

H**HARUL DIVIN**

Ștefan Alexe, *La Duminică a doua din Post (Lucrarea nevăzută a Harului)* (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 253—257).

HIPPI

(Mișcare sau fenomen cu aspecte antisociale și antimorale)

Pr. V. Godeanu, *Mișcarea sau fenomenul hippy și aspectele sale antisociale și antimorale* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 120—125).

I**ICONOGRAFIE****1. Sensul și conținutul dogmatic al icoanei creștine**

Drd. Dumitru Ichim, *Conținutul dogmatic al iconograliei bizantine: Sensul icoanei. Aspecte dogmatice pe care le reprezintă pictura bizantină: crearea lumii văzute și a celei nevăzute; Dumnezeu-Mintuitorul; Dumnezeu-Judecătorul* (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 935—945).

E. Dejaifve, *Les Saintes icônes*: (Recenzie, de Pr. Gheorghe I. Drăgulin) (G. B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1126—1128).

2. Artă iconografică românească, pe sticlă

Cornel Irimie — Marcela Focșa, *Icoane pe sticlă*: (Recenzie, de N. Stănoiu-lescu) (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 191—194).

Ion Apostol Popescu, *Artă icoanelor pe sticlă din Maierii Albei Iulii*: (Notă bibliografică, de Pr. Ilie D. Negoită) (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 424—425).

(Același autor), *Dezvoltarea artei icoanelor pe sticlă din Transilvania — Vatra de Ia Nicula*: (Notă bibliografică, de Pr. Ilie D. Negoită) (Rev. cit., p. 425—427).

IERARHIA BISERICESCĂ**1. Ierarhia bisericească după Sfânta Scriptură**

Hans Urs von Balthasar, Basel, *Preotul în Noul Testament*: (Notă bibliografică, de Prof. O. Bucevschi) (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1056—1057).

2. Ierarhia bisericească după Sfinții Părinți

Adrian N. Popescu, *Hramul Institutului și Seminarului teologic din București: ... Spicuiri din cuvântul festiv, cu tema: Preotul, slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor după Sfinții Trei Ierarhi...* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 147—148).

IMNOGRAFIA CREȘTINĂ

Drd. Dumitru Ichim, *Chenoza și slava în imnografia creștină* (G. B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 315—323).

Pr. Marin Apostol—Cernavodă, *Biruința (Condac de Sfântul Roman Melodul)*: Imnul, textual, și câteva caracterizări despre el (G. B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 366—375).

INSPIRAȚIA DIVINĂ

Pr. Prof. Ion Bria, *Izvoarele credinței ortodoxe: ... Despre inspirație...* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 952—960).

ÎNVĂȚĂMÎNTUL LAIC

I. — Despre învățămînt (educație) în general — Rolul și importanța lui

Pierre Jaccard, *Sociologie de l'éducation*: Un aspect al vieții omenești (sociale) este și educația în sens de efort școlar. O țară slab dezvoltată economic este o țară subdezvoltată și sub raportul învățămîntului (Notă bibliografică, de Pr. Prof. Anatolie Zarea) (G. B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 423—424).

II. — Din trecutul istoric al învățămîntului laic românesc

A. Sacerdoțeanu, *Noi documente de cultură românească veche: ... Un dascăl de învățămînt superior la Rîmnicu-Vîlcii în 1626...* (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 105—106).

Ilie Popescu Teușani, *Legislația școlară feudală în Țările Române*: (Notă bibliografică, de Prof. N. Stănculescu) (G. B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 615—616).

Virgil Molin, *Cărți școlare tipărite în țările românești pentru popoarele învecinate: sîrbi, bulgari și greci*: (Notă bibliografică, de Prof. N. Stănculescu) (Rev. cit., p. 616—619).

Const. C. Giurescu, *Țările Românești sprijinitoare ale învățămîntului din Peninsula Balcanică și Orientul Apropiat*: (Notă bibliografică, de N. Stănculescu) (G. B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 827—828).

Dan Simonescu, *Monografia primei școli publice din orașul Cîmpulung*: (Recenzie, de Prof. N. Stănculescu) (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1062—1063).

Pr. Tudor Sandu, *Primii ani de învățămînt public în județul Buzău* (G. B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1192—1198).

Pr. Constantin Cronț, *Școlile de pe lângă biserici în Galați*: Învățămîntul public în trecutul său istoric (G. B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1203—1207).

Prof. Gh. Pârnuță, *Începuturile culturii și învățămîntului în județul Dimbovița*: (Recenzie, de Prof. N. Stănculescu) (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1320—1326).

ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC

(Religios)

I. — DIN TRECUTUL ISTORIC AL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI TEOLOGIC ROMÂNESC

Arhim. Grigorie Urîțescu, *Ierotei Dascălul (? — † 1870)*: Precizări introductive. Ierotei, dascăl și conducător al Școlii de grămătică. Ierotei, dascăl al Școlii de grămătică și în același timp inspector (director) al Seminarului Central din București. Ierotei, îngrijitor (stareț) al mănăstirii Antim și al mănăstirii Glavacioc în același timp. Ierotei, conducător al Școlii de grămătică de la Glavacioc. Activitatea lui Ierotei la Episcopia Argeșului (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 58—71).

Drd. Sorin I. Petcu, *Contribuția liturgiștilor români ortodocși din secolul al XIX-lea la dezvoltarea literaturii liturgice ortodoxe românești*: Importanța traducerilor românești mai vechi, pentru dezvoltarea literaturii noastre liturgice. Figuri principale în domeniul literaturii liturgice românești, în secolul al XIX-lea: Vasile Mitrofanovici (1831—1888); Teodor Tarnavski (1859—1914); Badea Cireșeanu (1859—1919). Alți liturgiști ortodocși români de seamă din secolul al XIX-lea: episcopul Melchisedec (1822—1892); episcopul Ghenadie Enăceanu — Craioveanul (1837—1898); Ioanichie Evantias, arhiereul Rîmnicului și Argeșului (1802—1873); C. Erbiceanu (1838—1913); Constantin Popovici; Dragomir Demetrescu (1852—1926). Cîteva din caracteristicile literaturii liturgice din secolul al XIX-lea (G. B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 638—648).

Pr. Gabriel Cocora, *Din trecutul pregătirii clerului din cuprinsul Eparhiei Buzăului (1725—1873)*: Considerații introductive. Școli în alte orașe ale eparhiei. Școala

de grămătică. Școala de la schitul Dălăuți. Școala de la schitul Nifon. Școala de la schitul Rătești. Școala de la schitul Cotești. Școala de la mănăstirea Cislău. Școala de la schitul Sfântul Gheorghe (G. B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 329—362).

Pr. Prof. I. Constantinescu, *Pr. Prof. Dr. Constantin Proviaș, directorul Seminarului teologic din Buzău (1884—1922): La împlinirea a 50 de ani de la moartea lui* (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2 p. 96—101.

II. — DESPRE ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC ORTODOX CONTEMPORAN

Nicodim, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului, *Pregătirea noilor slujitori ai lui Hristos pentru zidirea viitorului Bisericilor Ortodoxe locale: Despre necesitatea instruirii și educării noilor slujitori ai lui Hristos, pentru viitorul fiecărei Biserici Ortodoxe locale, în perspectiva dezvoltării lumii contemporane* (Prezentare, de Paraschiv V. Ion) (G. B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 473—481).

III. — DESPRE ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC DIN VREMEA ARHIPĂSTORIEI PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

1. DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÎNT TEOLOGIC DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

a) *Festivități la deschiderea și închiderea cursurilor la instituțiile de învățămînt teologic din această mitropolie*

— *La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București*

Pr. Traian Valdman, *Deschiderea cursurilor Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 983—985).

(Autorul nesemnat), *Serbarea de sfîrșit de an la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 679—681).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *Deschiderea cursurilor la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București: Pentru anul școlar 1972—1973* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1052—1054).

— *La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău*

(Autorul nesemnat), *Încheierea anului școlar la Școala de cîntăreți și Seminarul teologic: Anul școlar 1968—1969, la Buzău* (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 715—716).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea anului școlar la Școala teologică eparhială din Buzău: Anul școlar 1970—1971* (G. B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1051—1052).

(Autorul nesemnat), *Încheierea anului școlar la Seminarul teologic: Anul școlar 1970—1971, la Buzău* (G. B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 606—608).

— *La Institutul teologic de grad universitar din București*

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pe anul școlar 1971—1972, la Institutul teologic universitar din București* (G. B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 980—983).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor (1972—1973). La Institutul teologic de grad universitar din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1054—1055).

b) *Manifestări festiv-comemorative la instituțiile de învățămînt teologic din această mitropolie*

— *La Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București*

Adrian N. Popescu, *Hramul... Seminarului teologic din București* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 145—149).

(Același autor), *Sărbătorirea «zilei hramului» la ... Seminarul teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 155—158).

(Autorul nesemnat), *Prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi la Seminarul teologic* (Rev. cit., p. 160—164).

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea «zilei hramului» la Seminarul teologic din București: Prăznuirea marelui ierarh capadocian — Sfântul Grigorie Teologul (25 ianuarie)* (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 177—179).

(Autorul nesemnat), *Serbarea colindelor la Seminarul teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1174—1175).

(Autorul nesemnat), *Serbarea colindelor de Crăciun și Anul Nou la... Seminarul teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1300—1301).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *Vizita Prea Fericitului Patriarh Nicolae al VI-lea al Alexandriei și Papă a toată Atrica la Seminarul teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 991—992).

— *La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău*

(Autorul nesemnat), *Praznicul hramului Școlii de cântăreți bisericești și al Seminarului teologic din Buzău* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 167—169). 167—169).

(Autorul nesemnat), *Serbarea datinelor de Crăciun la Seminarul teologic: La Seminarul teologic din Buzău* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 164—165).

Pr. Ion C. Zamfir, *Aniversarea a XXV-a de la proclamarea Republicii: La Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic din Buzău* (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1317).

— *La Institutul teologic de grad universitar din București*

Adrian N. Popescu, *Hramul Institutului... teologic din București* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 145—149).

(Același autor), *Sărbătorirea «zilei hramului» la Institutul... teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 155—158).

(Autorul nesemnat), *Prăznuirea «Sfinților Trei Ierarhi» la Institutul teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 180—184).

(Autorul nesemnat), *Serbarea colindelor de Crăciun și Anul Nou la Institutul teologic din București* (G. B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1172—1173).

(Autorul nesemnat), *Serbarea colindelor de Crăciun și Anul Nou la Institutul... teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1298—1300).

c) Pregătirea și formarea ghizilor bisericești

Arhim. Florea Justinian, *Aspecte noi în mînăstirile eparhiei: ... Ghizi de mînăstiri* (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 181).

(Același autor), *Un nou ciclu de cursuri pentru îndrumătorii de muzeu* (G. B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 576—586).

(Autorul nesemnat), *O nouă serie de cursuri pentru îndrumare a ghizilor — 1972* (G. B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 669—674).

8. CADRE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÎNTUL TEOLOGIC ROMÂNESC CONTEMPORAN

Pr. Victor Popescu, *Evocări — Popa Nae, de la biserica Boteanu: Amintiri din viața de preot a profesorului de la Facultatea de Teologie din București* (G. B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 72—79).

Vezi și: *Necrologuri* (La prohodirea unor clerici și laici, cadre didactice ale instituțiilor noastre de învățămînt teologic).

9. ANIVERSĂRI DE PROMOȚII ȘCOLARE ȘI REVEDERI COLEGALE DUPĂ ABSOLVIRE

Pr. Alexandru Delcea, *Reuniunea absolvenților Seminarului «Sfîntul Grigorie Decapolit» din Craiova, seria 1930* (G. B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1196—1198).

Petre Ștefănescu, *O amintire de neuitat: Întîlnirea colegială între absolvenții fostului Seminar teologic «Negru Vodă» din Curtea de Argeș, după 36 de ani de la absolvire* (Rev. cit., p. 1198—1202).

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea colegială la patruzeci de ani de la absolvirea Facultății de teologie din București, a seriei 1928—1932* (G. B., XXXI (1972), nr. nr. 5—6, p. 675—679).

(Autorul nesemnat), *Întâlnire colegială la Institutul teologic universitar din București, 1962—1972* (G. B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 889—892).

Adrian N. Popescu, *După douăzeci de ani. Gânduri și impresii de la revederea colegială: Promoția anului 1952 de la Institutul teologic din București* (G. B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1056—1059).

ÎNVIEREA DIN MORȚI

(După învățătura creștină)

Prof. C. Pavel, *Trupul omenesc destinat învierii* (G. B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 447—450).

Drd. C. Stănuleț, *Teologia învierii la Sfântul Grigorie de Nissa: Învierea lui Hristos în învățătura autorilor bisericești din primele veacuri. Învierea este cauza și efectul divinității după Sfântul Grigorie de Nissa. Posibilitatea învierii celor adormiți în nădejdea mântuirii. Însușirile trupurilor înviate. Învierea ca finalitate și plenitudine a vieții creștine. Metempsomatoza, idee asemănătoare cu învățătura creștină despre înviere în filozofia antică* (G. B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 317—325).

J

JURĂMÎNTUL

Magistr. Stelian Izvoranu, *Statuti și orînduiri pentru duhovnici în praviile manuscrise slavo-romine și românești: ... Norme și dispoziții legale împotriva călcătorului de jurămint*... (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 59—60).

(Va urma)

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

PRIMELE TRADUCERI ROMÂNEȘTI ALE CĂRȚILOR DE RITUAL — SEC. XVI — XVIII (studiu istoric - liturgic și lingvistic)

Biserica a constituit secole de-a rândul, un factor de unitate al poporului român, susținând și apărînd originea lui comună, ca și conștiința de națiune care are drept la viață.

În biserică limba română a răsunat cu mai multă tărie și siguranță; în ea au apărut primele scrieri românești, imprimînd începuturilor acesteia un colorit religios.

Biserica și-a adus o contribuție însemnată la dezvoltarea culturii românești.

Răsfoind cu atenție primele pagini ale istoriei patriei noastre, întîlnim nenumărate mărturii privind etnogeneza poporului român din care reiese adevărul că acesta s-a făcut într-un proces de lungă durată, care a devenit posibil odată cu colonizarea și romanizarea Moesiei și Daciei. La temelia acestei etnogeneze stau cele două elemente componente: populația autohtonă de limbă traco-daco-moesică și elementul romanic, reprezentat prin coloniștii Romei, care s-au așezat în acest spațiu daco-moesic în cursul veacurilor de stăpînire romană.

Nașterea poporului român pe teritoriul patriei sale e condiționată în primul rînd de continuitatea, după abandonarea oficială a Daciei, a unei populații latinofone pe

întreg cuprinsul acestui spațiu ce se întinde din munții Hemului pînă în nordul Carpaților Daciei»¹.

Perioada romanizării geto-dacilor nu trebuie limitată la cei 165 de ani de efectivă ocupație romană, căci limba și cultura latinilor a pătruns în Dacia înainte de ocupație și a continuat și după retragerea stăpînirii, în timpul lui Aurelian, în anul 271.

Peste tinărul popor în formare au năvălit în repetate rînduri valuri de popoare migratoare. Aceste popoare barbare: goți, huni, avari, gepizi, cumani, slavi, nu au reușit să slăbească sau să rupă continuitatea românilor aflați în plin proces de geneză. Dimpotrivă, prin șederea acestora pe meleagurile patriei noastre, au influențat în mai mare sau mai mică măsură, viața politică și culturală a poporului nostru, lăsînd, în special în limbă, cuvinte din diferite domenii ale vieții ca rezultat al conviețuirii lor cu băștinașii.

Un rol de seamă în viața noastră l-au avut slavii, care prin sec. al IV-lea, de teama mongolilor, s-au deplasat către Transilvania și Peninsula Balcanică. Dintre aceștia cei ce s-au extins în nordul Dunării au fost asimilați de populația romanizată, în timp ce slavii din sudul Dunării au avut rolul de asimilatori. Între români și slavi au existat o comunitate de suferință și interese care explică influența reciprocă dintre ele.

Prin urmare, poporul nostru, născut prin contopirea elementului autohton cu cel romanic, s-a dezvoltat «prin asimilarea treptată a elementului slav de la nordul Dunării și a celorlalte elemente neromane de pe teritoriul Dacic»².

«Limba vorbită era latina populară, amestecată cu elementele indigene, care treptat s-a transformat devenind o nouă limbă. Fenomenele lingvistice comune din idiomurile sud-dunărene: aromâna, istro și megleno-româna și din idiomul nord-dunărean: daco-român, dovedesc că la sfîrșitul sec. al VII-lea, limba română exista ca o limbă deplin formată»³.

Putem afirma că formarea poporului și a limbii române s-a desfășurat aproximativ de-a lungul a 1000 de ani, sec. I—X de la nașterea lui Hristos, pe teritoriul Vechii Dacii ca rezultat al romanizării populației băștinașe dacice și al asimilării treptate a slavilor și a altor popoare migratoare.

«Dacă pentru cultura materială a unui popor izolat de civilizația greco-romană se găsesc elemente încă din antichitate, apoi pentru cea spirituală dovezile sînt puține, dispartate și insuficiente. Cele mai multe știri antice despre cultura spirituală a popoarelor barbare se referă la religia lor»⁴. Strămoșii daci adorau pe Zamolxis, i se închinau aducîndu-i jertfe și se rugau pe înălțimi. Credința în unul sau mai mulți zei (adică mono și politeismul) se explică istoric ca o necesitate spirituală a credinciosului de a adora o ființă atotputernică, creatoare, de care atîrna viața și fericirea lui. Oamenii și-au exteriorizat simțirea și gîndurile prin acte de cult corespunzătoare stării lor sufletești. Una din cauzele care au facilitat la romanizarea

1. Istoria României, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1960, p. 806.

2. *Ibidem*, p. 807.

3. O. Densușlanu, *Histoire de la langue romaine*, vol. I, p. 40.

4. H. Dalcoviciu, *Dacii*, Ed. ptr. lit. (B.P.), 1968, p. 185.

popoarelor cucerite, deci și a dacilor, l-a constituit *creștinismul*, pentru că îmbrățișarea acestei religii implica învățarea limbii latine. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii și al doilea Adam, devine pentru creștini modelul ideal al omului nou.

Religia creștină e menită să slujească binelui și fericirii omului pe pămînt.

I. — Limbile folosite în cultul strămoșilor noștri înainte de consacrarea limbii române ca limbă liturgică

Este îndeobște cunoscut că orice comunitate ce înalță rugăciuni lui Dumnezeu și are un cult adecvat de limbă, prin intermediul căreia laudă pe Dumnezeu, îi invocă ajutorul, după cum spune psalmistul: «Auzi, Dumnezeule, cererea mea; ia aminte la rugăciunea mea»⁵. «Ajutorul meu ești, ție-ți voi cînta, că tu Dumnezeule sprijinitorul meu ești, Dumnezeul meu, mila mea»⁶. Așadar, limba este nu numai un mijloc de a ne înțelege, nu-i numai mijlocul prin care un om poate să-și comunice gândurile și sentimentele sale⁷, ci este «forma cea mai înaltă, cea mai deplină, în care se poate exprima sufletul unui popor»⁸.

Poporului nostru credința creștină i s-a propovăduit de-a lungul existenței sale în următoarele limbi pînă la folosirea limbii române, ca limbă de cult: latina populară, româna primitivă sau străromâna, slavona și greaca.

La început, cultul creștin pe teritoriul țării noastre se oficia de către misionari în latina populară. Limba aceasta era înțeleasă de credincioși ea fiind de fapt limba lor vorbită.

În Biserică s-a folosit limba latină simplă a Vulgatei, pînă în sec. al X-lea, cînd latina a fost înlocuită de slavonă. Dacă pînă atunci în Biserică s-a oficiat într-o limbă înțeleasă de credincioși, după înlocuire credincioșii participau ca o simplă masă inertă⁹, căreia i se răpise un dar de preț — ascultarea și înțelegerea sfintelor slujbe bisericești.

S-a petrecut un fenomen plin de consecințe pentru orientarea ulterioară a culturii române: adoptarea unor forme de organizare bisericească de la slavi și odată cu aceasta a vechii slave bisericești ca limbă de cultură, scrisă cu alfabet chirilic¹⁰.

În ceea ce privește vremea în care românii au împrumutat limba slavă, trebuie fixată firește, numai după ce această limbă a luat forme definitive la curtea țarului Simeon, adică după anul 900¹¹, de către frații Constantin (după călugărie Chiril) și Metodiu, creștinătorii moravilor (Moravia fiind patria liturghiei slavone). Sub presiunea trilingviștilor (adeptii exclusiviști ai celor trei limbi în Biserică: ebraica, latina, greaca) discipolii lui Chiril și Metodiu au părăsit Moravia, stabilindu-se în Bulgaria, unde au introdus ritul slav. Opera de creștinare n-a fost deplină decît numai după ce s-a răspîndit cuvîntul Sfintei Scripturi și al cărților de slujbă, tîlmăcite din greacă în slavonă, de ucenicii lui Chiril și Metodiu, în fruntea cărora stau: Naum, Clement din Ohrida și Ioan Exarhul. Cărțile de slujbă în limba slavă mai tîrziu s-au răspîndit la toate popoarele slave ortodoxe, precum și la noi¹². Limba în care au fost traduse aceste cărți este cea vorbită atunci de slavii din jurul Salonicului, pre-

5. Psalmul 60, verset 1. — Biblia — Editura Institutului Biblic de Misiune Ortodoxă. București, 1968. 6. Psalmul 58, verset 21 — Idem.

7. N. Iorga, *Lupta pentru limba română*, București, 1906, p. 10.

8. *Ibidem*, p. 10—11.

9. Ioan Bălan, *Limba cărților liturgice*, p. 72.

10. Gh. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, Editura Științifică, București, 1969, vol. I, p. 28.

11. *Istoria Bisericii Române*, Ed. I. B. M. O., București, 1957, p. 112.

12. *Ibidem*, p. 111.

cum s-a dedus din particularitățile fonetice. Această limbă era comună tuturor slavilor, ne reprezentând decât deosebiri dialectale și a devenit limbă literară prin tălmăcirea cărților sfinte, limbă literară a scrisului, limba Bisericii la toate popoarele slave ortodoxe¹³.

Limba slavă veche sau paleoslava se păstrează numai ca limbă bisericească a ortodoxiei slavone, căci în decursul istoriei din ea s-au format treptat limbile slave moderne ca: rusa, bulgara, ceha, sârba și altele.

Limba slavă nu era doar limba cultului, ea a fost limba care a consemnat primele monumente ale scrisului pe teritoriul patriei noastre, atât cele religioase cât și cele laice. Aceste monumente sînt datorate și oamenilor Bisericii, care în chiliile mănăstirilor și bisericilor românești, au copiat cărțile de slujbă, cronografe, texte populare, texte astrologice, toate manuscrisele slavonești și au creat lucrări religioase originale în limba slavonă¹⁴.

Faptul că limba noastră liturgică a fost la modă nu a însemnat că limba română nu s-ar fi vorbit și încă intens, căci altfel nu s-ar putea explica păstrarea ei de-a lungul veacurilor, deși se găsea între două teritorii uriașe, unde stăpînea idiomul slav¹⁵.

După înființarea statelor feudale Țara Românească și Moldova, în sec. al XIV-lea influența greacă manifestată din cele mai vechi timpuri pe cale comercială, s-a întărit prin exercitarea unei puternice înriuriri religioase și politice. Încă din anul 1359, Nicolae-Alexandru I Basarab, domn al Țării Românești, a intrat în relații cu Patriarhul Constantinopolului, lepădîndu-se de Patriarhia de Ohrida, trecînd sub dependența directă a acestuia, care la rîndul său l-a trimis pe Iachint Christopulos, fost mitropolit al Vicinei, ca prim mitropolit grec al Țării Românești¹⁶.

Prin mijlocirea lui Mîrcea cel Bătrîn, patriarhul Antonie a trimis pentru Moldova doi episcopi și titlul de mitropolit, în felul acesta trecînd și Moldova sub dependența Patriarhiei de Constantinopol. Mai tirziu Ștefan cel Mare domn al Moldovei a făcut și a înzestrat mai multe biserici la Sfîntul Munte, fapt care a contribuit la stringerea legăturilor cu grecii.

Odată cu venirea patriarhului Nifon în Țara Românească, în timpul lui Radu al IV-lea, și ridicarea lui la rang de mitropolit, s-au umplut toate minăstirile de călugări greci, trimiși pentru a administra averile minăstirești închinat și care au adus cu ei cărți grecești și manuscrise. În felul acesta minăstirile au devenit importante vetre din care a radiat cultura sub toate formele ei și locul unde s-au scris cele mai frumoase manuscrise¹⁷.

Călugării greci și-au putut manifesta influența întrucît dețineau conducerea minăstirilor, fiind sprijiniți și favorizați de domnitori. Grija lor era să alunge limba slavă din biserică, s-o înlocuiască cu greaca și să închine minăstirile din țară de celor de la locurile sfinte.

În timpul lui Matei Basarab, limba greacă a înlăturat pe cea slavonă din considerente politice și culturale. Slavonismul a început să dispară, locul lui luîndu-

13. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor, 1900*, vol. I, p. 11.

14. *Istoria Literaturii Române*, I, Editura Academiei R. P. R., 1964, București, p. 240, 250, 261. : Alexandru Piru, *Literatură română veche*, București, 1962, p. 15-19 ; N. N. Smochină și N. Smochină, *Unul dintre cele mai vechi texte slave scrise de un român*, sec. XI-XIII, în «Biserica Ortodoxă Română», 1961, nr. 11-12, p. 1111, 1141.

15. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1957, p. 113.

16. *Acta Patriarhus*, vol. I, p. 533. 17. *Istoria literaturii române . . .*, p. 238.

elenismul, căci slavona nu mai putea face față cerințelor tot mai sporite de cultură, ale vremii.

Toți mitropoliții și episcopii țării care se ocupau de traducerea cărților bisericești în limba română, cunoșteau greaca, fapt care scoate în evidență importanța acordată limbii grecești ca limbă a originalelor după care s-au făcut traducerile din slavonește și se serveau de ea în serviciul divin, începând cu mitropolitul Teodosie în 1659 și sfârșind cu Chesarie al Rîmnicului în 1774¹⁸.

Deci în limba greacă s-a oficiat la noi sfânta slujbă în mod sporadic, mai mult de un veac și jumătate (1659—1774), ea fiind în continuă dispută cu limba română care încerca să se consacre ca limbă de cult. Impunerea ei n-a fost facilitată nici de aducerea tiparului, puțin fiind după inventarea lui, pe meleagurile românești, de către meșterul tipograf Macarie, călugăr din Muntenegru, care tipărise cărți bisericești în limba slavă de redacție sîrbească la Cetinje, fusese adus de Radu cel Mare (1496—1508), iar în Țara Românească a tipărit în limba slavonă, probabil la Mînăstirea Dealul¹⁹, de lângă Tîrgoviște, minăslire ctitorită de voievod, trei din cărțile de ritual: Liturghier (1508), Octoih (1510) și Evangheliar (1512)²⁰. Lui Macarie îi revine numele de părinte al tiparului în țara noastră, iar cărțile lui constituie adevărate monumente de artă tipografică, de practică bisericească și de literatură religioasă, născute din voința românilor de a avea carte, păstrînd ca formă poligrafică caracterul chirilic «Luat de-a dreptul din frumoasele noastre opere miniaturiste» din epoca înălțătoare a lui Ștefan cel Mare²¹.

Macarie este cel care a dat Bisericii românilor cea dintîi carte tipărită pe pămîntul românesc și una dintre cele mai importante cărți de slujbă, care a mai fost întrebuințată în limba slavă la noi încă cel puțin două secole²².

Manuscrisele și tipăriturile slavone de cărți bisericești pentru români și pentru slavii sudici, editate de Macarie (1508—1512), apoi de Dimitrie Liubavici (1545—1547), de ucenicii acestuia și de diaconul Coresi la Tîrgoviște, au circulat în toate țările românești, contribuind la apărarea unității spirituale a ortodoxiei românești²³.

Pînă la impunerea scrisului în limba română, prin cartea bisericească, cărțile în limba slavonă au răspuns necesităților spirituale ale poporului nostru de învățatură ortodoxă, dar această limbă de la început nu era înțeleasă nici de preoți, nici de credincioși și devenea tot mai mult o piedică în calea dezvoltării culturii noastre. Biserica și-a dat seama că, menținînd limba slavonă ca limbă liturgică, nu-și mai atinge menirea: credincioșii, în marea lor majoritate, oameni simpli, fără pregătire, care veneau să asculte sfintele slujbe, nu înțelegeau nimic. În acele timpuri cartea era un instrument bisericesc și era atît de strîns legată de biserică încît cărturarii erau aproape numai slujitorii bisericești. S-a simțit tot mai mult nevoia de a se traduce cărțile de cult ca poporul să înțeleagă sfintele învățături²⁴.

18. P. S. Episcop Ghenadie, *Condica Sfintă*, p. 24, 41, 100 și 127.

19. Afirmarea lui N. Iorga. Sextil Pușcariu și N. Cartoian.

20. *Istoria literaturii române...*, I, Buc., 1964, p. 250.

21. Virgil Molin și Dan Simonescu, *Tipăriturile teromonahului Macarie pentru Țara Românească*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1958, nr. 11—12, p. 100—134.

22. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturghierul slavon al lui Macarie* (1608), studiu liturgic, în «Biserica Ortodoxă Română», 1958, nr. 11—12, p. 1035—1068.

23. *Istoria literaturii române...*, vol. I, p. 250.

24. Ioan Bianu, *Despre introducerea limbii române în biserica românilor*, Discurs rostit la 21 III, 1904, p. 6.

Era strict necesară folosirea unei limbi de largă circulație, pe înțelesul tuturor. Această limbă cum este și firesc, a fost limba românească, pe care academicianul Alexandru Rosetti o definește astfel: «Româna reprezintă faza actuală a latinei vorbite în părțile dunărene, din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre»²⁵.

Este o realitate de necontestat faptul că limba noastră s-a vorbit tot timpul, de la formarea ei și pînă azi, chiar cînd erau declarate ca limbi oficiale alte limbi (slavona, greaca).

Ea era folosită în uz familiar și în transmiterea creațiilor populare. Totuși, atestări despre aceste creații populare românești avem de-abia din sec. al XIV-lea²⁶.

O mărturie a fost furnizată de cronicarul bizantin Dukas, care referindu-se la evenimentele petrecute între 1396—1402, relatează că printre prizonierii de la curtea sultanului Baiazid erau și valahi care-și cîntau cîntecele în limba lor²⁷.

Atestarea limbii române în scris este mult mai veche. Inceputurile îndepărtate și timide totodată ale scrisului românesc sînt cuvintele și expresiile românești din documentele slavone cu caracter laic, apărute pe pămîntul românesc în sec. al XIV-lea și XV-lea.

Românismele în aceste documente erau atît de numeroase încît slaviștii au ajuns la concluzia că specificul lor nu este nici cel medio-bulgar, nici cel rutean, ci cel românesc²⁸.

Astfel, o scrisoare de la 1490, a boierului Dragomir Udriște începe cu cuvîntul românesc «bunilor» în loc de «dobrem» și urmează în slavonește, dovadă că cel care a compus-o avea deprinderea de a scrie românește. Puțin mai tîrziu, în 1495, un document de la Sibiu menționa că s-a plătit suma de un florin unui preot român pentru redactarea unor scrisori românești²⁹.

Un alt text din a doua jumătate a sec. al XV-lea este jurămîntul făcut de Ștefan cel Mare regelui Cazimir al Poloniei, la 15 septembrie 1485, care a fost conceput inițial în românește, apoi «ex. Valachico in latinum versus est». Cîorna în limba română a acestui document nu s-a păstrat³⁰. Deci limba română apare tot mai des folosită în scrisori particulare, în acte oficiale și juridice (donajii, cumpărături, vânzări), în însemnări zilnice, în toate ținuturile românești (Țara Românească, Moldova și Transilvania)³¹.

Toate acestea sînt semne că elementele culturii slavone la noi alunecau tot mai mult spre apusul vieții lor și elementele culturii românești își înălțau razele pline de lumină, cîștigînd tot mai mult teren³².

Cel dintîi text românesc mai lung păstrat conținînd și cîteva cuvinte slavonești, este scrisoarea boierului Neacșu din Cîmpulung, din 1521, adresată judeului Brașovului, Hans Bekner, prin care-l informa pe acesta despre mișcarea trupelor turcești. Scrisoarea

25. Alex. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul XVII*, București, 1968, p. 87.

26. M. Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918*, București, Editura Științifică, 1968, p. 38.

27. *Ibidem*, p. 38—39.

28. Dan Simonescu, *Problema originii limbii literare române și cărțile bisericești*, în «Studii teologice», XIII, (1961), nr. 9—10, p. 561.

29. Alexandru Graur, *Evoluția limbii române, privire sintetică*, București, Editura Științifică, 1963, p. 33.

30. Dan Simonescu, *op. cit.*, p. 461; Alex. Piru, *op. cit.*, p. 49; M. Tomescu, *op. cit.*, p. 38.

31. *Istoria literaturii române . . .*, vol. I, p. 294.

32. *Ibidem*, p. 294—296.

venie, intru blagoslovenie va și secera, zice D-zeescul apostol Pavel. Cum dar să nu să ferească între alții cu mirare și blagocestivii Domni ai Țării Românești, carii după cite mănăstiri au zidit, și cite danii au afierosit, pentru necurmate milostenii la cei lipsiți, atitea și însutite comori au și dobândit în vieța de veaci. Și la acestea ne incredințează adevăratul cuvînt al Mîntuitorului : faceți voaă comoară în ceriori, unde furul nu o fură, nici molia o strică. Că au sămănat blagosloviiții metaluri și au secerat rod nestruciat al vieții cei fără sfîrșit. Risipit-au avuție peritoară și au cîștigat pre Dmnezeu carele iaste vistieria a toată veselia cea vecinică și desfă-larea sufletului cea necurmată. Și cum de cit toți aceia să nu să ferească și să se laude mai mult cel deapurarea pomenit și bine credincios Domn Io Matei Basarab Voevod, carele și cu prenoirea sfințelor lăcașuri și cu zidire de iznoavă, să veade covîrșitorio. Că nu să numără atîția anii Domniei sale, cite sint facerile de bine ale lui, care nestine păzindu-î pomenirea îl vestesc din neamuri în neamuri. Acesta între aite lucruri ce au făcut, vreadnice și de pomenire și de laudă au prenoit și zidirea besearicii sfinitei Episcopii Buzăul, ce fusese făcută de strămoșii lui, ce să învechise, să stricase și să arse de păgîni. La care, îndoiță rivnă a buneii și plă-cuteii lui Dumnezeu cugetării sale au arătat. Căci ca pre o zidire veche a acelora și căzută cum am zis la stricăciune de istov, n-au lăsat-o a acoperi supt cenușa pîrjolirii sale și pre ctitoria strămoșească, ci prin cea mai mare prefacere, au vrut a să păzi și pomenirea lor. Pentru aceaie și purtarea de grijă a lui Dmnezeu păs-treaza numele lui nu numai în cartea vieții, spre carea i-au fost rivna, ci și în veacul cest trecătorio, după atitea și aîtea incungurări de ani; de unde cu luare aminte s'au făcut următori și alți blagocestivi Domni ai țării. Și aceasta iaste pricina care înaintea cuvîntului ce avem a arăta, ne-au îndemnat a pune ca o povața voroavei, pre aducerea aminte a celui de apurarea pomenit ctitor. Cuvîntul nostru iaste, că după ce cu mila lui Dmnezeu, ne-am invrednicit a ne înălța la scaunul acestei site Episcopii, în zilele bine credinciosului Domn al țării Nicolae Mavroghene Voevod de(ose)bit de grealele griji și sarcini ale Eparchiei și ale casii, în vream de cumplită răzmiriță, n'am lipsit a pune în rînduiala și alte lucruri ce caute a să să-vîrși în anii cei de pace și de liniște. Din care cea mai de trebuința sfinitei Episcopii și mai înființată și a doao grije după ceale duhovnicești ne-au fost așăzarea con-dicii pentru cuprinderea tuturor hrisoavelor și a cărților de moșii și de alte danii, prin care s'au ținut și să ține Episcopiea. Deci măcar că la această apucătură și înceapere ni s-au părut multă nelesnire, atit pentru înpotrivirile ceale sălbatice ale vremii războiului ce ardea asupra țării, cit și pentru greutatea lucrului acestuia care ș cerca a avea o săvîrșire nu incurcată, ci deslușită, și vreadnică de numele codică (sic). Însă luînd intrajutorio pre nădeajdea cea cătră Dmnezeu am început. Și fiind amestecate toate cărțile ce s'au zis, și balmăjite, risipite, mai multe netăl-măcite dupa limba slovenească, am plătit la talmăcitori și la scriitori, de le-au talmăcit și prescriindu-le după orînduiașă ce să veade au făcut codica (sic). Dar pen-tru că după voia și adîncile judecăți și mili ale lui Dmnezeu ne-am ridicat de la acea sfită Episcopie pre scaunul sfinitei Mitropolii a Ungrovlahiei, au rămas încă ne-săvîrșita. Ci prin asemenea osîrdie și osteneala a diadohului nostru iobitorului de Dmnezeu Kir Constandie episcopul s-au săvîrșit și s'au împărțit în trei cărți, care protocolindu-se de dumnealui biv vel clioceanu Dumitrache, pentru a să ști că iaste adevărată codică după însăș scrisorile Episcopiei, s'au și adevărit cu iscălitura du-misale în toate fețele foilor».

Pe de altă parte el știa ce însemnează să aibă numai un exemplar din actele prețioase ale instituției, cum vedem din ceea ce i se întîmplase lui însuși, cu actele trimise la Brașov, fapt ce menționăm ceva mai departe.

Această prefață scrisă de Episcopul, viitorul Mitropolit Dositei este lămuritoare asupra gîndului și înfăptuirii acestuia. Din ea vedem că și urmașul său, nepotul de soră, a adăugat ceva la desăvîrșirea acestei opere, în adevăr meritorie, foarte pre-țioasă pentru cunoașterea trecutului acestei sfinte Episcopii și întregului ținut al Buzăului. La 2 iulie 1801 Alexandru Costandin Moruz Vodă întărește aceste con-dici³, după recomandăția marelui vistier «pentru a avea credința desăvîrșită». Din spusele marelui vistier, care fusese sesizat de «anaforaua» Episcopului Costandie

«ca s-o teorisească» aflăm oarecare amănunte asupra redactării acestor trei «codice». Acesta spune, că ele s-au scris «din ceilaltă luminată domnie a Mării tale, cînd se afla Prea sfinția sa părintele Mitropolitul episcop Buzăului s'au scris, dar n'au apucat a să întări și acum cere luminată întărirea Mării tale» ...că aceste condicii sânt scrise și făcute dă dascalu Costandin⁴ slovenesc ce au murit, fiind și multe, din sineturi sârbești, care s'au tălmăcit de numitul dascăl. Așijderea năzuire că toate sineturile s'au probăluit cu condica (sic) dă răposatul cluceru Dumitrache⁵, și la fiescare foaie au adevărit cu iscălitura sa. Și atât numitul răposat clucer cât și dascălul scriitorul fiind știuți obștii dă ipochimene cu bună credință». Vel vistierul cere să se dea întărire domnească «spre a avea credința și temeio după vremi». Am insistat asupra acestui foarte important izvor pentru istoricul Episcopiei de Buzău. Repet, și pentru motivul că nu puține din originalele respective, s-au pierdut sau rătăcit.

Această lucrare a Episcopului Dositei a fost apreciată de contemporanii luminați, în mod deosebit. Astfel Grigorie arhimandritul Rîmniceanul, viitor Episcop al Argeșului (1823—1828), vorbind de meritele lui Dositei, între altele se ocupă și de acest, să-i zicem — corpus — de documente, în Prefața Triodului din anul 1798⁶. Iată ce spune el: întâi, se ocupa de alegerea lui Dositei ca episcop: «Apoi în vreme orînduită și cuviincioasă vredniciei și caracterului Prea Sfinției tale te ai înalțat la treapte Episcopiei Buzăului. Și aciasta, după cum în faptă s'au văzut, au fost o economie a dumnezeastii Providenții, ca sa te afli acolo în fruntea țării, ca un ochiu deșteptu la vreme de strejuire și ca un tată al săracilor și al lipsiților».

În al doilea rînd, și aceasta este deosebit de prețios; el vorbește ca un cărturar despre stringerea și transcrierea hrsoavelor și actelor Episcopiei spunînd: ...Deci arăt că cea mai întâi și prea trebuincioasă săvîrșire carea ai făcut la Episcopia Buzăului iaste că, găsînd scrisorile ceale afierositoare și hrsoavele și toate cărțile de moșii, de dani și de întăriri, nepuse în rînduială, neadunate cum să cădea, ci supt primejdie de a să strica, sau a să răpune, te-ai silit de le-ai strins și ai grijit de s-au făcut acolo ceea mare Codică cu mijlocul caria să pot păstra de aci înainte temeale daniilor și ale pomenirilor, făr teamere și pericolul în care pînă atuncea se afla. Nu te ai strimtorat la această ispravă nici de grealele cheltueli ale acei vremi iuți, nici de pornirile silnicilor razmiriți, cînd fiește carele să grija numai cum își vrea cruța viața.

În sfîrșit Grigore arhimandritul nu uita să amintească și de aceea ce văzuse, sau auzise de la alții, că Episcopul realizase în ordinea materială, la Buzău. Ca urmare el adaugă: «Dar încă lingă aceasta ai adaos iarăș într-acea vreme de războaie și zidirea besearicii ce ai făcut la viile Episcopiei, unde cu adevărat, pentru adunarea la sfințele slujbe a creștinilor înprejureani de acolo, urma a fi trebuință mai mult de besearică de cît de casele ceale de lăcuința, pre care le-ai zidit lingă aceea casă de rugăciune, și de cît alte zidiri și împrejurimi ce ai mai făcut».

Pe baza documentelor originale și a celor pe care le aflăm în copiile autentificate din aceste condicii iată ce știm din activitatea gospodărească, a viitorului Mitropolit al țării din vremea cît a cîrmuit Episcopia Buzăului⁷. Activitatea sa ca mitropolit constituie un capitol important din Istoria bisericii ortodoxe romine, care nu intră în preocupările noastre de aci.

Prima mărturie scrisă ce am aflat din timpul păstoriei lui Dositeu episcopul este o carte de blestem pe care el o da la 8 august 1789 iconomului Damiano de la mănăstirea Vintilă Vodă. Acesta se plînsese că moșia Cîmpulungeanca a mănăs-

4. Este cunoscut ca unul din cei din urmă dascăli de slovenie din București.

5. Este un omonim și contemporan al cronicarului Dumitrache (Filitti I. D., *Cine e cronicarul Dumitrache?* p. 5).

6. Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. II, p. 404—410.

7. Din nefericire păstoria sa de la Buzău coincide cu grelele împrejurări ale războiului ruso-austriac cu Turcia (1787—92). Buzăul așezat în calea răutăților, suferi mult. Într-un raport de la 25 mai 1788 către Nicolae Mavroghene citim: «să se trimeată din ordin cîteva chile de făină aici, la Buzău, căci nici n-au dor ispravnicii aici mai mult de 38, cu tot ce se trudesce la slujba lor, de cît că și aici cei mai mulți s-au împredștiat», Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, vol. XIV, p. III, p. 360.

tirii este impresurată de ispravnicii boierilor Dedulești. Episcopul nostru iscălește formularul cunoscut adăugînd că «din toată agonisita casei (celui care va vicleni) să nu sa aleaga (nimica) ca praful ce-l spulberă vantul de pre fața pămîntului»⁸.

Sultana Popeasca vinde Episcopului Dositeu al Buzăului, la 28 decembrie 1789, părțile sale de moșie de la Dichiseni, județul Ialomița, ce le avea zestre de la părinții săi. Ea le dă, avînd mare trebuință de bani «și alt mijloc ne mai avînd cu ce mă ajuta». Moșia era «deavalmă» cu a sf. Episcopii. Sultana vinde stînjnenul «tl unul și jumătate și parale cincii» și primește acum 400 taleri. Pînă la sf. Gheorghe viitor urma să se facă hotărnicia moșii, în care dînsa avea două părți. «Făcîndu-să hotărnicia, cheltuiala ce va merge la părțile acestea ce au fost ale mele, să fie cheltueala de la mine, iar pentru partea sf. Episcopii să fie de la Prea Sfinția sa. Și atunci să va așaza suma stînjnîlor mai sus și mi să va număra și ceilalți bani toți deplin, pă suma stînjnenilor ce va fi părțile mele». Pe temeiul zapisului dat să facă Prea sf. sa «Zapt de acum și a stăpani această moșie în pace». Vînzatoarea dă Episcopului Dositeu și un hrisov al lui Antonie Vodă cu leat 7180 noiembrie 29 și o carte de hotărnicie, întărită de Ștefan Vod de la leat 1764 aprilie 8. Actul se «adevereste» și de Cozma, fostul titular al Buzăului, pînă eri, iar acum Mitropolit al Tării⁹.

Vlaicul diaconul din satul Călugăreni «din jud. Saac» face danie Episcopiei, la 31 ianuarie 1790, patru pogoane de vie «rodnică» ce le avea în Dealul Bobocii, cumpărate de tatăl său. El mai da și casa, pe care o are la numitul sat, cu tot locul ei «unde să se facă metoh sf. Episcopii... spre adaos» Vlaicul diaconul dorește să meargă apoi, să fie zezător la sf. Episcopie și după sfișitul lui, să i se îngroape oasele acolo¹⁰. Episcopul Dositei da, la 18 august 1790 o carte de blestem, cerută de Tănăsie purtătorul de grijă al schitului Podeni, din sud Saac, metohul sf. Episcopii. Acesta spunea ca din moșia Cârsteasca ce era a schitului s-ar fi impresurînd de către unii și alții. Pentru descoperirea adevărului Episcopul dă această carte de blestem. După iscălitura ierarhului se adaugă: «așiderea sa arătați și pentru moșia Nocețel i Bracacea i Podeni i Matită și Galbaneasca, fieștecare moșie pa unde îi iaste vechile semne și hotară». Se repeta formula cunoscută: «cineva va arăta dreptul să fie ertat și blagoslovit, iar care nu va mărturisii adevărul să știe că iaste în legătura blestemului precum arătăm mai sus»¹¹. Hotarnicii merg și dau decizia la 27 aprilie 1791, în care se amintește de apa Borcii «și merge drept prin balta, pă la capul grădiștii Dichisenilor din jos... pănă în satul Cozlogeni... aproape de altarul besearicii... trece apa Borcii și merge drept prin Balta, prin grădiștea lui Dănică, pănă în malul Dunării... aproape de puțul Gorgonii... despre amiază noapte... pe lângă șanțul cetății; ... drumul hotarului «merge pe la cetățue unde am pus și piatră... spre miază noapte pe mucea șanțului cetățuii». După o delimitare făcută cu multă pricepere, cei trei hotarnici spun: «am dat această carte a noastră de hotărnicie, Prea sfinției sale părintelui Episcop Buzău, Kirio Kir Dositeu, ca să stăpînească acești stînjneni 422 și jumătate ai sf. Episcopii, cum și stînjneni 845 ai dumnei Sultana Popescu cu bună pace și nesupărat»¹². În mai puțin de o lună, după darea hotărniciei, la 20 mai 1791 Sultana Popescu ca vînzătoare, dă hirtie la mina Episcopului «Dositei» cum pentru toată moșia s-a convenit taleri 1373 bani 15, din care 400 îi primise la leat 1789 decembrie 28. Restul de 973 taleri și bani 15 îi primește acum, pentru cei 845 stj pe care-i vinduse din moșia ialomițeană Dichiseni. «Și am iscălit mai jos puindu-mi și pecetea»¹³, spune vînzatoarea.

Episcopul Dositei se adresează la 28 sept. 1791, cu o anafora Domnitorului, care era atunci Mihail Costandin Suțu în care spune cum Episcopia are o moșie numită «Runceanu i Boboci», unde sînt vii ale locuitorilor care plătesc otaștină. Pe această moșie este și un scaun de carne al Episcopiei, scutit cu hrisov gospod «care hrisov astă dată nu-l avem aici, fiind cu altele în Brașov»¹⁴ adăuga Episcopul povestind soarta hrisoavelor noastre istorice păstrate cu frica de D-zeu și devotament de acești modești slujitori ai altarelor rominești. Dar acum, un Petco, «cu volnicia boierilor vinaceri» a făcut «în sila» un scaun al lui, în «spinarea» scaunului Episcopiei. Aci n-a mai fost nici un alt scaun afară de al Episcopiei, «precum de

8. P. 37/53.

9. P. 73/11.

10. P. 53/23.

11. P. 42/20.

12. P. 73/12.

13. P. 73/13.

14. Mss 173 f. 533.

acestea vei lua Maria ta pliroforie și de la Prea sf. părintele Mitropolit». Roagă să fie ridicat scaunul de carne al lui Petco, ceea ce Domnitorul aproba¹⁵.

Mihai Costandin Șuțu Voevod (1791 martie—1793 ian.) în a sa a doua domnie, la 20 ianuarie 1792 într-un lung hrisov teologic, în care spune «să ravărsăm din dariul ce ni sau dat către sfiitele mănăstiri, care sânt cea mai de cinste parte a orașelor și podoaba cea mare a aceștii țări și semnul cel prea arătat al preavoslaviei întru acest Prințipat creștinesc; ci și acel bine să-l împărțim după trebuința fiește-căreia mănăstiri și după măsura stării cea mare și mică, între care mănăstiri mari și mai dintai ale Țării Domniei mele, fiind și sfiita Episcopie a Buzăului». Domnul amintește de binefacerile domnești primite de aceasta, adăugind: «cat și de la Domniea mea din ceaealalta domnie, prin hrisovul Domniei mele cu leat 1784 sept. 25 aceste mili». De altfel, el nu făcea decit să reconfirme privilegiile Episcopiei; să fie Tîrgul Dragaicii, să i se scutească 1 500 oi de oerit, să aibe liude 55 scutelnici, cu pecetliurii domnești să fie și 60 liude streini însă 30 la județul Buzău și 30 la județul Rîmnicului, cu ruptoare de la vistierie, să dea pe an de liude țaleri 8 în două rînduri¹⁶. La 12 iulie 1792 Episcopul «Dosit'ee» da o nouă carte de blestem după cererea egumenului de la mănăstirea Vintilă Vodă, arhimandritul Kir Damiano. Acesta spune Episcopului că această mănăstire are o moșie ce se numește Clociți «dempreună cu a dlui medl Ioniță Cărlova». Cartea spune că în vremea altor egumeni «s'au împărțit venitul drept în doao, dar acum scăzîndu-s venitul mănăstirii, cere să se dea dreptul acesteia. Ca urmare Episcopul scrie către Negoita Mazilul, care era șezător la cea moșie, și popii Mihalcu «despre partea sf. manastiri» să arate adevărul, aflîndu-se sub blestem arhieresc. După încălțitura Episcopului se adaugă: «Și după știința ce vei avea să scrii mai jos întraceastă carte puindu-ți și încălțitura»¹⁷.

Alexandru Costandin Muruz Vvd (1793 ian.—1796 aug. 17) dă Episcopiei Buzău «și cinstitutului iobitorul de Dmzeu Episcop al acestei sfiinte Episcopii Kir Dosit'ee» carte, prin care să poată ținea liude 40, însă 20 lemnari și liude 20 poslușnici «care oameni i-au avut încă de la leat 76» pentru ajutor sfiintei Episcopii. Aceștia sînt afară din liude 55 «ce să coprind în deosebit hrisov al Domniei mele ce s'au dat tot sfiintei Episcopii». Domnul poruncește ispravnicilor județului să nu se facă nici o supărare acestor oameni¹⁸. Cartea poartă data de 16 aprilie 1793. În aceeași zi, Domnitorul Moruz dă altă carte, în care spune, că întrucît Episcopul Dosit'ee a avut între poslușnicii casei sfiintei Episcopii de aici din București patru liude, însă doi zidari și doi lemnari, să fie și de acum apărați de toate dările și orînduiele vistieriei. De asemenea să nu fie supărați nici de vătășii de lemnari sau zidari. Ei vor fi duși la vel vistier, să li se dea pecetliuri pe numele și chipul lor, după cum a văzut Domnia sa cărțile «fratelui» Alexandru V Ipsilanti, Nicolae V Caragea și a lui Mihail Șuțu Vvd... Poruncă se da vel vistierului, ispravnicilor județului și altor zapcii orînduiți «aici pã țarg», vătăfilor de lemnari și de zidari, că văzînd această carte, să se fe-rească de sus numiții oameni¹⁹. La 5 mai 1793 Alexandru Costandin Muruz reînnoiește cartea lui Mihai Vodă Șuțu, cu leat 1792 sept. 26, prin care Episcopia Buzăului ia venitul de pe un scaun de carne «ce să deschide la vremea culesului da vii pã moștea sfiintei Episcopii anume Bobocii, ce-i zic și Rumcenii, «din sud Saac». Iar vină-rierii să nu se amestece întru nimic, termina cartea domnească. Cu acest prilej se menționează, cum acest venit a fost dat Episcopiei de Alexandru Vvd Ipsilanti la 17 sept. 1776, de Nicolae Vodă Caragea, la 3 sept. 1782, de Mihai Vodă Șuțu, la 29 mai 1784, de Nicolae Mavrogheni, la 2 sept. 1786 și de Mihai Vodă Șuțu, la 26 sept. 1792²⁰. Alexandru Costandin Muruz Vvd într-un pompos hrisov, cu care reconfirma daniile făcute de înaintașii săi cei mai apropiați, cit și de cei mai din vechime, la 19 august 1793. Acestea, le cunoaștem; ele sînt: tîrgul de la Buzău zis al Dragaicii, scutirea de oerit a 1 500 de oi, 55 scutelnici cu pecetliuri domnești, 60 de liude streini, în condițiunile ce le știm, vinăriciul din Dealul Bontăștilor i Blidariu i cu văturile ce sânt tot într-un deal «din sud Slam Râmnic» cum și 500 bolovani sare, de la Ocna Telega, la vremea, cînd iau și alte mănăstiri. De remarcat că el nu adăugase nimic, la ceea ce dăduseră înaintașii săi²¹. Un mic conflict izbucnește între Episcopie și

15. P. 35/25.

16. P. IX/2.

17. P. 83/3.

18. Acad. R. S. R., P. CXXIV/170.

19. Mss 171, f. 35 v—36.

20. P. 35/28.

21. P. 9/3. Mîla este reînnoită la 27 sept. 1799.

negustorii care mergeau la Tîrgul Dragaicii. Ianache Văcărescu marele spătar este însărcinat să cerceteze și să dea o soluție ce se va aproba și de Vodă, Alexandru Costandin Muruz, la 22 August 1793. Într-un lung expozu Ianache Văcărescu arată cele întimplate «mergînd la Focșani spre întîmpinarea marelui sol al Împărăției roșești». Ajungînd aci Episcopul își înfățișează luminata poruncă domnească, ca să cerceteze «prigonirea» ce are sf. Episcopie cu toți neguțătorii, ce se aduna la tîrgul «slobod», ce se face aci, la 24 iunie. Văcărescu trebuia să prețuiască prăvăliile, să cerceteze cheltuiala ce a făcut Episcopia «și dup cuviință să împlinesc del neguțatori aceea ce voio gasi cu dreptate ... și dup ce voio întocmi ale anului acestuia cu valea 1793, să dau un nizam și pentru anii viitori, ca s numai rămăe prigonire nici la o parte, nici la alta». Marele spătar continuă, spunînd, cum a cercetat cheltuielile făcute de Episcopie, apoi de «curgerea» prețului acestui fel de chereștea, din care s-au făcut prăvăliile; a mers la fața locului «unde iaste acest tîrg, fiind depărtat de oraș cu o jumătate de ceas», a umbat prin tot tîrgul «ca un privitor», a făcut «peliergicis» de suma prăvăliilor, de starea în care se află «și fără dă a nu zice nimic m'am întors iarăș la casă». După aceasta face cercetare printre boierii, care au fost ispravnicii județului, întrebîndu-i de a mai fost acest tîrg pînă a nu fi hărăzit sf. Episcopii. Aceștia răspund că a mai fost și că se lăcea «aici în orașul Buzăului» și d-lor ispravnici dup vreme lua chirie dăl aceste prăvălii (măcar ca nu le făcea d-lor, ci fieștecare neguțător, sau punea șatra lui, sau își făcea umbrar cu cheltuiala lui). După aceasta Văcărescu se interesează dacă Episcopia are și alte cheltuieli, afară de prăvălii și află că mai are «cu beșleașă și cu neferii de aici și cu neferii ce vin dăl București, dându-le tain, case, pâine, carne și altele pănă se sfărșește tîrgul». Marele spătar strînge apoi neguțătorii, împreună cu Meletie ahimandritul, vechilul sf. Episcopii, și le spune că are luminată poruncă să judece, să hotărască și să împlinescă, dar va lasa acestea să le facă mai la urmă; adăugă că alișverșul de aci nu este pentru ei ci «iaste hotărât dă luminatu Domn folosului sfintei Episcopiei, le-am arătat și datoriea ce avem cu toți creștinii pentru folosul sfințel Bisericii». Văcărescu le arată apoi cheltuiala ce s-a făcut, și ce plăteau mai nainte și că nu li se cuvine să meargă la judecată cu sfinta Episcopie, pentru acest lucru. Ca urmare ei merg la Episcop și se învoiesc ca pentru anul acesta să plătească «dă trei mîini!», după starea locului unde se afla prăvălia. Ivindu-se apoi neînțelegeri, vin împreună cu Episcopul la marele spătar Văcărescu, care-i împacă să plătească «pentru anul de estimp» «măna dintaio po tl trei și jumătate, mîna de a doao po tl doi și jumătate și mîna dă a trei po tl unul și jumătate ... și-au mers să plătească banii la Episcopie». «Iar pentru anul viitor tot la această adunare, am făcut acest fel de hotărare, ca fieștecare neguțător să arate ce fel de prăvălie voește ca să-i facă sfita Episcopie și ce chirie să mulțume(a)ște a da pă acea prăvălie. Sfita Episcopie îi datoară ca să le facă și să le pue număr și să ea zapis del fieștecare, dup tocmeala ce vor face, dup care zapis și tocmeală să aibă a să urma și la anul viitor și daapururea, și să nu mai fie nici o dată prigonire pentru aceasta, nici la o parte, nici la alta. Intracelaș chip am dat nizamul acestei pricinii» încheie marele spătar. Domnul țării Alexandru Costandin Muruz Vvd, citind această anafora, o găsește dreapță și cu cale. «În urma căreia nici neguțătorii, precum nici despre partea sfitei Episcopii nu ne-au dat nici o apelație în soroc de șaizeci dă zile, ci li s-au dat vreamă cea orînduită. Drept aceea întărim Domniea mea ca să-s urmeze întocmai»; astfel se perfecta această «chartă» a Tîrgului Dragaica de la Buzău²².

Episcopia de Buzău avea de multă vreme dreptul de a lua vinăriciul din «poporul» Valea Manta și Valea Poeni. Privilegiul îi fusese reînnoit de Mihai Vodă Șutu, prin cartea de la 25 febr. 1786, în înția sa domnie și prin aceea din 1792 ianuarie 19, în a doua sa stăpînire. Mai în urmă se puseseră și alte vii în «poalele acestor două popoare și tot pe aceste moșii a mănăstirii Poenii și a boierilor Campineni și a boierilor Mănești, care moșii se numesc și Arva». Vinăricerii domnești începuseră să ia vinărici de la aceste vii, cu cuvîntul «că aceste vii sant puse mai în urma milii vinăriciului ce are sf. Episcopie. Episcopul Buzăului se plînsese Domnitorului Mihai Șutu care da Episcopiei dreptul să ia vinăriciul și din aceste vii noi «după cum are și sfita mănăstire Căldurășani la partea popoarelor sale acolo». Ale-

xandru Costandin Muruz întărește acest privilegiu, la 22 august 1793²³. Același domnitor dă dreptul Episcopului de Buzău, la 2 sept. 1793, să țină în orașul București un scaun de carne scutit și apărât de ierbărit, de vamă și de orice «angarei». Domnul spune că a orînduit să aibă acest scaun pentru oamenii sfinții sale «dup cum l-au avut și dă la alți frați Domni de mai înainte». Se menționează cărțile «fratelui» Mihaio Vod Șuțul «dintramandouă daniile, una cu leat 1784 apr. 13 și alta cu leat 1792 maio 9». Poruncă se da vameșilor, ierbarilor, vătășilor de măcelari și altor ce vor fi rînduiți cu slujba pe scaune, să nu supere scaunul Episcopiei²⁴.

Schitul Boboci este amintit la 2 sept. 1793 cînd Alexandru Vodă Muruz poruncește ca acesta să-și păstreze otașlina din vii, să-și aibă scaun de carne și cîrciumi pe moșia lui, cum avusese din vechi. Schitul avusese toate acestea pînă în «vremea Nemților». După aceea se sculase un Banu cu frate-sau Popa Stan Motoc și cu alți moșneni și fac «scaune pe popoarele schitului și tae carne la vremea culesului, din care pricină s'au părăsit scaunul schitului». Mai mult numiții moșneni Calugăreni fac și cîrciumă pe hatarul schitului «din care pricina sta cărciuma schitului închisă și pînă acumă». Ispravnicii județului numesc un boiernaș din partea locului, care cercetează fiind de față atît numiții moșneni cît și protosinghelul sf. Episcopii. În urma cercetării schitul își afla îndreptățire, întărită fiind aceasta și de Domnul Țării²⁵.

Din timpul activității sale metropolitane, de o mare însemnătate, găsim următoarea mărturie rătăcită, necunoscută²⁶, și meritind atenție în sensul că prin aceasta vedem că Dositei mitropolitul s-a preocupat de refacerea și a catedralei metropolitane, pe care avea s-o desăvîrșească urmașul său de mai tîrziu, Grigore al IV-lea Dascălul²⁷.

Dositeu mil boj arhiepiscop i Mitro.

Cuvioase egumene Mislene kir Costandie părintească blagoslovenie triimitem cuv. tale. Fiind că cu ajutorul lui Dmnezeu, socotim, să facem tâmpla bisericii cei mari de aici a sf. Mitropolii și cheresteaua cea trebuincioasă negăsindu-se aici în partea locului, a o cumpăra, încredințați sântem, că asupra muntelui spre cuvioșia ta să găsești ori ce fel de lemn, și mai cu înlesnire a să face; nu lipsim a te înștiința pentru care pohtim pă cuvioșea ta să ne îndatorezi, cu aceasta treabă adic se găsești ori din oameni acei care (ii ai) sau alții streini cu plată, numai să fie meșteri buni să ne facă patru sute scînduri: 200 de anin și 200 de teio, lungi de câte palme domnești zece, grosul, pă muche un lat de mână, latul o palmă domnească. Care scînduri să fie cioplite frumos pă muche, netede, drept bînduite din lemn nou. Și 20 drugi, de tei, însă grosul o palmă domnească fără coajă oblic ciopliți, lungul 10 palme domnești. Pune cuvioșia ta tot fel de epimelie ca să faci aceasta cherestea cum mai făr de zăbavă și căți bani să va cheltui, și-i vom răspunde cuvioșii tale, înștiințându-ne și de urmarea ce vei face; ca la vreme cînd să vor găti, să facem orădueală de cară a le încărea și a le aduce. De aceasta pohtim și fii blagoslovit.

1800 Aug. 2.

Dar nimic nu poate caracteriza mai bine bilanțul activității sale ca scrisoarea prin care Dositei, trecut de la Episcopia Buzău la scaunul metropolitan, își ia rămas bun, își exprimă părerea de rău (că) împrejurarile l-au împiedicat să înfăptuiască toate bunele intenții față de eparhia ce părăsește, și recomandă călduros pe urmașul său (nepotul sau Costandie Filitti). Iată ce spune²⁸:

Tuturor celor ce vă aflați în eparhia Buzăului, ot sud Saac, prea cuvioșilor arhimandriți și egumeni, cucernicilor protopopi și duhovnici, molitvelor voastre preoți și diaconi, d-voastre boerilor a toată dregătoria, și tot pravoslavnic norod, de la miostivul Dumnezeu, tatăl a tot țiitorul, rugăm să vă dăruiască har, milă, pace, sănătate și tot fericitul bine, iar de la smerenia noastră deobște vă trimitem molitvă și părintească blagoslovenie și ertăciune. După aceasta, vă înștiințăm că din vreme ce, din bunăvoința lui Dumnezeu tatăl și cuvântul Domnului nostru Isus Hristos, prin Dubul sfînt cel purcegător de la însuși tatăl, ne-am așezat pre noi mitropolit intru prea sf. scaunul acesta al Ungro Vlahiei, cu blagoslovenia P. S. și a toată lumea

23. Mss 173 f. 319.

24. P. 121/3.

25. P. 35/29.

26. P. 121/3.

27. Arh. Stat. Buc., mss 158 f. 172.

28. Filitti I. C., *Șapte scrisori păstorești de la Mitropolitul Dositei Filitti din anul 1793—1795, București, 1934, p. 6.*

patriarh, kir Neofit, cu îndemnarea și voința prea luminatului și prea înălțatului nostru Domn, Io Alexandru Constantin Muruz Voevod, și cu alegerea a tot sfatul cinstitei boerimi, iată n-a lipsim a vă arăta că n-a puțină întristare și scribă ducem întru înșine, întâi prin această a noastră despărțire de cea ținută de Dumnezeu eparhie a Buzăului și pentru dragostea creștinescului libov a pravoslaviei voastre, ce dintru întâi ați arătat către noi, întocmai cât se cade unor fii către părintele lor, și al doilea, pentru că vremea fiindu-ne scurtă²⁹, n-am săvârșit rîvna și cugetul nostru, ce dintr-un început au fost atît pentru cea sf. casă, ca să o întărim, să o întemeiem, aducînd-o într-o stare bună și lăudată, cum și pentru iubirea voastră, ca să vă ajutăm, să vă mîngîiem cu cele de la noi putincioase. Și dintr-acestea simțim oareșcare îndoeli, adică și în casă multe cusururi vom fi lăsat și pe mulți din eparhioți poate vom fi scribit cu neîndemnarea noastră la ajutorințele cererilor, de la care și prin toate cerem ertăciune, și de la noi încă să fiți ertați și blagosloviți. Dar iarăși la nici o îndoială sîntem că cu toții veți fi pliroforisiți că aceasta nu din vreun rău scopos al nostru (să nu dea Dumnezeu), ci la îndemnarea noastră stîndu-ne vremea împotriva, prin multe întîmplătoare pricini, *pe deoparte cu iușimea războaelor*³⁰ răzmiriții, cea dintru întâi, cînd ne-am făcut episcop, îndată pe loc am și intrat în patimă de nevoi și necazuri; *pe de altă parte*, iar și *greutatea și stenahoria datorriilor ce ni s-au pricinuit din domnia Domnului Mavrogheni*³¹, care la toți este știută și cunoscută, precum și alte multe. Dar, după toate acestea, să nu ni fie spre laudă (căci adevărul vom vorbi), și *binale lucruri din nou și meremetisirii am început și am făcut, înlăuntru și pe afară, care în fața se văd și din datorii, pre cît vremea ne-a ajutat, am plătit*, iar nu ne-am socotit pre înșine cu deosebit interes în casa aceasta, ci precît ni-au fost cu puțință, cu deplină silință, cu deplină dragoste, am iconomisit, am adaos casa, înlăuntru și pe afară, întru a ei bună sporire, iar nu cu vreun chip întru a noastră părtinire. Însă, chiar și acestea de le-am făcut, dar, după cugetul dragostei noastre, ce dintr-un început am avut cu casa și cu eparhioții, vremea fiindu-ne scurtă și pururea turburată, nu ni-au ajutat ca să săvârșim, ci, din îndemnarea dumnezeiască, socotind ca să împlinim lipsa statorniceii noastre, atît la cele din lăuntru, cît și la cele din afară, am căutat ca să lăsăm în locul nostru un bărbat vrednic și cinstit și prin alegerea și vrerea Mării Sale luminatului nostru Domn și cu sfatul a toată cinstita boerime, găsind *pre cuviosul protosinghel kir Costandie, care cercat nouă în multe fiind, și din mica sa vîrstă tot pe lîngă noi aflîndu-se*³², iată că s-au și îndestoinicit cu darul Duhului sfînt deplin arhiereu, și s-au orînduit a fi în urma noastră păstor și ocîrmuitor acestei de Dumnezeu ținutei eparhii a Buzăului. De care nu lipsim a înștiința pe toți, parte bisericească și politicească, și a-l arăta către dragostea iubirii voastre, ca să-l socotiți, *să-l aveți ca înșine pe noi*, și să i se plece tot sufletul la poruncile cele plăcute lui Dumnezeu, care vă va porunci în sf. casa aceasta, și nimeni să nu i se împotrivesc, *căci cinstea și evlavia car li veți da lui, vine la smerenia noastră*, și încredințați sîntem că pururea veți fi mulțumiți de petrecerea viețuirii sale, după bun și înțeleptul haractirul chipului său, avîndu-l totdeauna umbrît și acoperit de ajutorul smereniei noastre, atît pe el însuși, cît și casa aceea și pe tot eparhiotul acelei eparhii. Și precum noi cusururile rămașilor ce n-am apucat a le săvîrși în casa aceasta, prin nou episcop este să le împlinim, asemenea și iubirea voastră, cusurul dragostei ce n-ați împlinit către noi, pohtim dați-l iubîtului nostru, și al vostru nou păstor, ca să cunoaștem bun libovul vostru. Și cu toții să fiți blagosloviți.

Episcopul Costandie Filitti (1793 oct. 29—1819 iulie 27).

Urmașul lui Dositei Filitti, la scaunul de la Buzău, a fost nepotul său de soră Costandie. Acesta s-a născut la Zita pe la 1752 și învăța la școala de la minăstirea sf. Ilie de aci, unde se și călugărea cu numele de Costandie. De acolo porni la București, unde unchiul său Dositei, era încă din 1764, egumen la minăstirea sf. Ioan cel Mare. Sub cîrmuirea Mitropolitului Filaret al II-lea, îl găsim protosinghel la catedrală, de unde va fi ales episcop de Buzău³³ la 29 octombrie 1793, cînd stăpînitor al țării era Alexandru Vodă Moruzi (1793 ian.—1796 aug. 17). El participa, ca și

29. De la oct. 1787 la oct. 1793.

30. 1787—1791.

31. Cf. Hurmuzaki, XIX, 513.

32. Era nepot mitropolitului Dositei.

33. *Condica sfîntă*, p. 282 bis.

unchiul său Dositei, la evenimentele politice, intens, ceea ce va avea repercusiune asupra înălțării sale ca Episcop. În timpul ocupațiunii rusești (1806—12) el colaborează adesea la lucrările Divanului cirmuitor reorganizat de Bagration la 27 ianuarie 1810, și care funcționează până la 28 mai 1812, cînd fu numit în scaunul Țării Ioan Vodă Caragea. Cu acesta Costandie a trăit în relații bune, Domnul apreciînd calitățile Episcopului. El este colaborator la Codul Caragea și este unul din semnatarii anaforalei din 9 iunie 1818 prin care se cere aprobarea domnească a legiurii celei noi. Costandie este numit apoi de către Domn, ca prim efor al școlilor avînd ca ajutoare pe cunoscutul legist Nestor și pe ginerele Domnului Constantin Vlahuți, un *licențiat în drept*.

Costandie Filitti contribuie la înființarea spitalului «Iubirea de oameni» (Filantropia) din București și fu membru al celei dintîi eforii a acestui spital. Cu aceeași compătimire pentru cei suferinzi, Episcopul înființă la Buzău, pe socoteala sa, cu prilejul ocupațiunii rusești din primii ani ai sec. XIX un spital cu șase paturi, asigurîndu-i un venit de 7000 lei vechi și aducînd un medic italian. Tot la Buzău înființă Costandie o școală, cu banii săi, întreținînd totodată un număr de școlari silitori și săraci. Aceasta a funcționat pînă la 1807, cînd Buzăul este ars de turci.

Ca activitate a sa tipografică, avem de semnalat puțin lucru, poate, cum zice I. C. Filitti, și din motivul de a nu face concurență unchiului său Dositei Mitropolitul. De la dînsul a rămas totuși o Psaltire din anul 1817. Ea are următorul titlu: *Psaltirea prorocului David acum intracestași chip tipărită întru înflia domnie a prea luminatului Domn Ioann Gheorghe Caragea Voevod cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala prea a sfinții sale, iubitorului de Dumnezeu Kyr Costandie episcopul Buzăului. La ani de la Hs 1817. Sau tipărit de Dimitrie Mihailo și de Gheorghie Pop i Nicolas tipografii, fiii si»³⁴.*

Costandie este unul din ctitorii schitului Găvanele din județul Buzău, dăruit de cutremurul de la 1802 și reînființat între anii 1803 și 1810 «cărui a dăruit și moșia din jurul schitului pentru hrana părinților». Costandie episcopul rezidi schitul Poiana Mărului, început la 13 mai 1810 și terminat la 8 septembrie 1812, sus în munți, la hotarul dintre județul Buzău și fostul județ Rîmniceu-Sărat. În satul Găvanești ridică o bisericuță, pe care o va reface, viitorul episcop Chesarie. El nu uita mînăstirea Sf. Ion cel Mare din București, fiind mullă vreme episcop aci, împreună cu marele boier Grigorie Brincoveanu. În ceea ce privește biserica sf. Dumitru metohul Episcopiei, Costandie o rezidi din temelie și o înfrumusețe «precum se vede, încat s'a făcut al doilea ctitor» spune Naum Rîmniceanu. Dar spre nenorocul său, scaunul țării este ocupat din nou de Alexandru Șuțu (1818 noiembrie 4—† 1821 ianuarie 19), cu care nu se împăcase Episcopul în 1802. Conflictul se ivi curînd între dînsii, din cauza unor impozite și Domnul își puse în gînd să se scape de Episcopul incomod. Costandie fu însărcinat să meargă, să întîmpine pe Domnitorul Moldovei, Scarlat Calimah, care trecea spre Constantinopol, în iunie 1819. În lipsa sa, Domnul puse pe arhieriei timpului să facă o petiție contra lui Costandie, acuzîndu-l de fapte imaginare. Pe baza acestora Divanul făcu raport, conform căruia se trimise la Buzău să se ceară Episcopului să facă paretesis. Episcopul demisionă pe ziua de 27 iulie³⁵, iar a doua zi dîin voința Domnului se alese urmașul sau în persoana lui Gheasim Rășescu, Bălăcian după mamă. Dar Domnitorul merse mai departe: printr-un pitac din aceeași zi însărcina pe Scarlat Chițoranul «să meargă unde se va fi aflînd numitul Costandie și ridicîndul de acolo, să-l aducă la mănăstirea Tismana, unde să fie ținut supt pază, fiindcă și-a uitat, netăgăduitele sale datorii către pravilele și dumnezeiești și politicești ... abătîndu-se la lucruri necuviincioase»³⁶.

Al treilea ordin pornea de la Sulu Vodă prin care se poruncește logofătului Iordache Filipescu să meargă la metohul de la sf. Dumitru și «fără veste sosind să facă catagrafie de toate ce va găsi». Domnul își dăduse cum se vede grîu liber dorinței de a se scăpa cu orice preț de episcopul de Buzău. Acesta, grîc ambițios — însușiri de rasă — va fi păcătuît cu ceva fără îndoială; și vina lui o găsim în prea marele amestec în treburile politice-civile, dar și răzbunarea Domnitorului, din același neam ca și episcopul, a trecut marginile. Că acuzațiile formulate de arhieriei

34. Filitti I. C., *O Psaltire de la 1817*, București, 1934.

35. *Condica sfință*, p. 431—437.

36. Urechia V. A., *Ist. Rom.*, XII, p. 35.

timpului, care se supuneau orbește dorinței domnești nu sînt adevărate, o constatăm din aprecierile pe care le face consulul prusac Ioan Marco. Acesta înfățișează pe Episcopul Costandie ca pe «cel mai luminat și instruit din tot clerul, om de caracter care nu ceda ușor Domnului». Același ne prezenta pe Suțu, ca lacom de bani, și stăpînit de păcatele acestui vițiu³⁷. Costandie nu a putut să fie dus la Tismana, cum poruncise Domnitorul, deoarece fiind informat din timp de hotărîrea acestuia, el părăsi Buzăul și ajunse la Mehadia. Aci zidi o bisericuță, pe locul unde se află azi parcul, și de aci plecă în Rusia. Pe cînd Costandie episcopul era la Mehadia se făcît percheziția la casa episcopului de la sf. Dumitru din București, unde se află marele cordon Sf. Ana și alte dovezi de favoare imperială, ceea ce făcu pe consulul rusesc Pini, să intervină în favoarea izgonitului din scaun. Ca rezultat, acesta primi învoirea de a se întoarce la București, la sfîrșitul lui august 1819. Mai mult, sentința contra sa fu anulată, și curînd Costandie sosi la București, unde Domnitorul îl cinsti cu o blană de onoare. Scaunul însă nu-l mai redobîndi. Cu prilejul izbucnirii revoluției lui Tudor Vladimirescu, din 1821, Costandie se retrage la Brașov și trăiește lîngă bătrînul său unchi Mitropolitul Dositei Filitti, la biserica din cetate sf. Treime — biserică întemeiată și înzestrată de ultimul descendent în linie bărbătească din Brîncoveni, boierul Grigorie-Brîncoveanu — dar căzută în mîinile negustorilor greci. După ce mitropolitul Dositei, închide ochii, în octombrie 1826, Costandie se întoarce în București pentru executarea testamentului mîrinimosului său unchi³⁸. El se așază la Biserica sf. Dumitru unde moare curînd, la 8 septembrie 1827. Protosinghelul *cronicar* Naum Rîmniceanu după ce zăbovise în Ardeal 7 ani, cu dascălia, vine în țară unde, spune el «n-am găsit viu pe Prea Sfinția sa starețul meu (Mitropolitul Filaret). Pe urmă dar am slujit și Prea Sfinției sale părintelui proin Buzău, Costandie, proin ale căru peneri de mîini m-au învrednicit și darului preoției și Protosinghel». Tot de la Naum Rîmniceanu avem o însemnare prețioasă, pe două manuscrise referitor la sfîrșitul Episcopului Costandie. Iată ce zice el:

«La anul 1827 septembrie 8, în ora 3 de dimineață a adormit în Domnul al doilea bătrîn al meu, Prea Sfinția sa Kir Costandie, fost Buzuș și s-a înmormîntat în Biserica sîntului Dumitru, de acîcea din București, care s-a ridicat de Prea sfinția sa și s-a infrumusețat cum se vede, în cît s-a făcut al doilea ctitor, pe cînd era episcop de Buzuș și este metoh al acei sînte Episcopii. Deci spre ținere de minte, am însemnat aicea... Am scris la 1827, Septembrie 14»³⁹.

«Ștefan Kommita din Phthia, care a fost dascăl la Academia din București, dedica volumul XI din cartea sa «Hellenikon Mathematou» etc. (Viena 1813) Episcopului Costandie. Acesta este înfățișat ca om cu învățătură deosebită și arătîndu-și simpatiile culturale prin fapte, nu prin vorbe. A avut legături și cu Lambru Fotiad⁴⁰.

Unul din descendenții familiei Filitti, binecunoscutul istoriograf I. C. Filitti s-a ocupat într-un studiu al său, despre «Averea Episcopului Costandie Filitti». Aceasta reprezenta 368.460 lei aur, cu putere de achiziție de vreo trei ori mai mare la 1828 decît la 1914, deci 1.105.380 lei aur la 1914⁴¹.

Intrarea în atribuțiunile sale pastorale este însoțită de următoarea carte de recomandaje pornită de la unchiul său, care era Mitropolit al țării și înaintașul său imediat, la scaunul buzoian. Această pastorală este mai solemnă decît scrisoarea ce am dat mai sus.

Dositei cu mila lui Dmzeu arhiepiscop și Mitropolit a toată Ungrovlahia

† Între tainile creștinilor cite cu învățatură s-au dat de la Măntuitorul nostru Is Xs și de la ucenicii carî singuri l-au văzut pre el înțărîrea neamului creștinesc, preoția iaste mai mare și fără de asemănare. Pentru căci prin mijlocul aceștii preoții nu numai că să săvârșasc ceale lalte taini, ci și oamenii viețuiesc pre pămînt îngereste și îndată zboară către cer cu săvârșăniea și cu darul care e dăruit de la Dmzeu acestei preoții. Căci și aici această preoție cu taină într-un chip urmează preoția cea cereasca care să întregeste, în trei rîndueli sau stări, au întralt chip

37. Hurmuzaki, *Documente*, vol. X, 64.

38. Pentru amănunte a se vedea Filitti I. C., *Așezămîntul cultural...*, p. 129—140.

39. Erbiceanu Const., *Cronicarî greci*, p. XLII.

40. Iorga N., *Rev. Ist.* an IV nr. 4—10 (1918) Iași, p. 114.

41. *Revista Arhivelor*, vol. II, nr. 4—5, p. 156—169.

în ce fel vei numi. Pentru aceasta preoția fiind un lucru foarte de trebuință, la această biserică trecătoare a creștinilor, smerenia noastră din dumnezească pronie luînd pistoria cea suflătoare a prea sfinții Mitropolii a Ungrovlahiei și avînd datorie care nu iaste cu puțința a trece să ne uităm cu ochi deștepți pretutindena până unde sa întinde hotarele aceștii Mitropolii ca să nu fie nici o Episcopie care iaste supusă supt această Mitropolie lipsită de acest dar dhovnicesc și (de) Dmzeu dăruit. Am socotit, smerenia noastră să nu lăsăm fără de căutare sfanta Episcopie Buzăului de la care înșine noi cu darul vocii lui Dmzeu ne-am ridicat în scaunul Mitrop. Ungrovlahiei dupa paretesis ce însuși de bun voe au făcut întru Hs fneatele proin Mitrop Kir Filaret. Și pentru aceasta după canonul bisericii cu voia și porunca Prea luminatului și prea înălțatului nostru Domn Io Alexandru Costandin Muruz Vvd și cu sfatul cinstiților dumnealor veliților boeri ai cinstitului divan și cu tot soborul bisericaresc, făcându-se socoteală de a să alege obraz vrednic pentru această Episcopie ca să fie duhovnicese toeag al aceștii dzești Episcopii și să ia duhovniceasca chiverniseala a creștinilor ce se află la această Episcopie, s-au găsit și s-au ales și de căt ceilalți s-au mai cinstit cuviosul între ieromonahi Kir Costandie, carele s-au hirotonisit de noi slujînd împreună cu noi și frații noștri întru Hs Kir Grigorie Sidis și Kir Iosif episc Sevastis. Și s-au făcut adevărat după lege și după canoane episcop Buzăului și s-au adevărat arhieru și stăpănitor. Pentru aceasta trebuieaste acest mai sus numit de Dmzeu iobitorul Episcop Kir Costandie să meargă la Episcopie care i s-au dat lui de la Dmzeu să poarte grija de această Episcopie și de toată enoria care iaste supusă supt dânsa, și să blagoslovească și să sfințească pre toți creștinii carei sânt întrânsa, și să-i înveațe pre dânsii toate învățăturile și dogmele ceale de Dmzeu iobite și mintuitoare nu numai cu învățăturile din gură ci mai mult cu povățuirile vieții lui, făcându-să pildă la toți petreceerii cei creștinești oa să câștege pre toți sau pre cei mai mulți dupre cum zice sfântul Apostol și să-i aducă pre dânsii la Hs dupre cum s-au făgăduit. Și să săvârșască ceale episcopeaști și să șază în scaunul arhieresc ca un adevărat arhieru al aceștii Episcopii. Și să facă grămătic, citeți ipodieaconi, și să hirotonisească dieaconi și să-i înalte în orânduiala preoției, pre monași și pre călugări și să facă părinți duhovnici. Prin poruncile lui să sfințească biserică și toate ceale lalte către trebuieasc ale arhierii să le săvârșască. Și să stăpânească biserică și mănăstirile acestei Episcopii și toate lucrurile Episcopiei și dâniile mișcătoare și nemișcătoare ca un adevărat arhieru al aceștii Episcopii și păstor și stăpănitor, trebuînd și toți preoții și clericii a aceștii Episcopii și cinstiții boeri și tot norodul creștinesc să dea la acest Episcop cinstea care i să cuvine, și evlaviea, să pomenească numele lui la toate sfințele liturghii precum poruncesc sfințele canoane. Și să i să pleace lui cu tot sufletul la poruncile ceale plăcute lui Dzeu care le va porunci lor: și fără de nici un cuvînt să dea ceale obicinuite care să cade să ia de la biserică, de la preoți, de la nunte și de la cele lalte obiceiari ale locului; să-i ajute lui cu cuvântul și cu fapta. Și nici de cum să nu-i stea înpotriva fără de rânduială, căci cinstea și evlavie care i se dă lui vine de la smerenia noastră, și prin smerenia noastră la Dmzeu, căruia Dmzeu chipul îl are arhieru pre pământ. Iar cine să va afla să facă altele afară dintru acestea și va sta înpotriva acestuia la ceva, unul ca acela urgia și mânia lui Dmzeu va lua, și de smerenia noastră grea pedeapsa biserică va avea, ca un semetu și neplecăt și nebăgător de seamă bisericii. Ci pentru acestea toate s-au dat iobitorului de Dmzeu Episcop aceasta carte de întărire vecinică și neclătită. Aceasta scriem.

1793 Noemb.

Smeritul Mitropolit al Ugrovlahiei Dositeos

Pecete pe tuș cu inscripția: «Cu mila lui Dumnezeu Mitropolit al Ugrovlahiei Dositeos 93»⁴².

Alexandru Const. Moruz Vvd dă carte la 14 Ghenare 1794, prin care spune că deoarece a poruncit că «hierul» cel trebuincios ce s-a cheltuit la facerea vaselor de la podul de peste apa Buzăului, de l-a plătit Episcopul Buzăului, dă acest pod cu luntrele lui și podarii cei orânduți să fie pe seama Episcopiei⁴³. Aceasta va avea purtare de grijă pentru pod, să nu se strice. Domnul poruncește ispravnicilor județului să facă «teslim» sfintei Episcopii atît podul cu vasele, cît și pe podarii cei

42. Acad. R. S. R.. C. XXV/16.

43. *Ibidem*.

orînduiți «fiindcă au ramas podul acela pe seama Episcopiei»⁴⁴. Cîrstea țiganul cu soția lui dau la 19 Ghenarie 1795 zapis Episcopiei, în care arată cum fata lor s-a căsătorit cu un țigan al Episcopiei. Ei se învoiesc ca toți copiii ce vor avea de partea bărbătească, să fie ai sfîntei Episcopii iar «partea muerească» să fie ai schitului Hagi Dini (schitul Maicelor de azi) din București⁴⁵.

În numele vel vistierului care nu iscălește, se trimite la 24 martie 1794 boerilor ispravnicii «ot sud Buzău cu fratească dragoste» o scrisoare. În aceasta se arată cum Episcopia, cu hrisovul Domnitorului, are drept a ține 60 oameni străini, liude, pe oare trebuia să-i aducă din străinătate și să plătească de om, cîte 8 taleri pe an, jumătate la sf. Gheorghe și jumătate la sf. Dumitru. Trezeci de liude urma să stea la Buzău, iar alte 30 la Slam Ramnec. Mai departe se comunica ispravnicilor că Episcopul arată că, în prezent, nu are nici un om și că de acum înainte îi va aduce din străinătate. Ispravnicii sînt îndatorați, să-i cerceteze cînd vor fi strînși și apoi să înștiințeze vistieriei⁴⁶.

Maria Mănăileasca își face diata la 13 februarie 1794. Prin aceasta ea arată că soțul ei cel dintîi a fost Vergul slugerul și din averea rămasă de la acesta, și anume: «moșia Valea lui Dragomir din plaiul Parscovului, vilele de la Valea Teancului și prăvăliile din Buzău le lasă soțului său de al doilea Nicolae pe care îl obligă să-i facă toate pomenirile pînă la trei ani; și dea la Sf. Mormint 100 taleri, la mănăstirea Dușca iarăși o sută, Mitropolitului 100 pentru un sărindar. Alte douăzeci sărindare se vor face la diferite alte biserici. Un paragraf ce ne privește direct este următorul în care ea spune: «Moșia Berindeștii tot hotarul ei, o las cu sufletul meu la sfînta Episcopie spre pomenirea mea și Prea Sfîntiei sale părintele episcop să fie dator ca la toate slujbele să mă pomenească, cum și la țărâna⁴⁷ întîmplându-să aici să fie dator a mă pomeni»⁴⁸.

Episcopul Costandie primea la 25 aprilie 1794 o danie din partea Neacșei («fă-măeia răposatului Filip». Aceasta consta din șapte pogoane de vie și șapte prăjini paragină în Dealul Bontăștilor «din jos de mănăstire, însă deosebit de un pogon ce l-au cumpărat popa Oprea, de la popa Ionița fratele popi lui Dumitrache, ce l-au vîndut numitului preot fără de protimisii, care și acest pogon iar să aibă Prea sfîntiea sa voe a-l răscumpăra». Ea le închina sfîntei Episcopii, pentru sufletul răposatului său soț Filip, al copiilor lor și a tot neamului lui «fiindcă și aceste numite pogoane au fost ale răposatului Filip, lăsate de tată-său». Ea le dăruiește și fiindcă Filip și fețiorul lor Nița avuseseră o pricină de blestem «și după moartea lui s'au găsit și legat și nu numai el ci și un copil al nostru»; Neacșa le închină pentru sufletele răposatilor «ca să le pomenească la sfînta Episcopie, ca prin rugăciunile Prea sfîntii sale doar să va milostivi milostivul Dumnezeu și-i va erta»⁴⁹. La 20 august 1795 Episcopul Costandie primește o altă danie. Aceasta, este făcută de Sندا soția răposatului Frățilă din Bontăști și fiul său Dumitru. Din aceasta aflăm oarecare știri de ordin istoric privitor la schitul de la Bontăști și anume: «că văzând noi cu ajutorul lui Dumnezeu iarăși va să să învoiască sfînta biserică din Bontăști... noi încă din răvna dumnezeiasca ni-am îndemnat den bună voaea noastră de am închinat sfîntei biserică ce este metoh sf. Episcopii tot locul nostru. Însă sa-s știe și sămnele acestui loc din Valea Câmpii pînă unde au fost metohul cel vechio». Din aceste mărturii constatăm că la această dată se reinnoia schitul Bontăști și se menționează de metohul *cel vechi*, care poate să fi existat înaintea zidirii aceluia de către Episcopul Mitrofan, de care am amintit mai sus. Locul donat se întindea «și pîn în apa Merăiei». Pe lîngă acesta donatorii mai închinau Episcopiei un alt loc, la Gorgan⁵⁰.

Hotărnicile moșiilor au fost grija perpetuă a tuturor Episcopilor. Costandie nu putea să fie scutit de aceasta. Astfel vedem cum el se adresează la 5 mai 1796 către Domnitorul Alexandru Costandin Muruz (1793 ian.—1796 august 17) «cu smerita anafora», rugîndu-se să se facă porunca către ispravnicii județului, ca să se rînduiască «boerinași practicoși» din partea locului, să hotărniciască moșia Episcopiei, ce se cheamă Verguleasa din județul Buzău. Domnul nu întîrzia de a da cuvenita poruncă⁵¹.

44. Acad. R. S. R., P. CXXVI/67.

45. Acad. R. S. R., P. CXXIV/85.

46. Acad. R. S. R., P. CXXVIII/187.

47. adică la mormint.

48. P. 25/38.

49. P. 59/76.

50. P. 59/77.

51. P. 25/39.

Episcopul Costandie are o grijă deosebită de Biserica sf. Dumitru din București, metohul Episcopiei. Astfel la 14 mai 1796 aflăm cum «jupneasa» Dumitra împreună cu mătuși-sa Iilca se roagă de Episcopul, să le dea un loc să-și facă casă «denaintea sfântului Dimitrie ce este metoh sfinței Episcopii și după moartea noastră o lăsam dănie sfinței Episcopii». Jup(a)neasa Dumitra mai lasă două sărindare tot la sf. Episcopie, și face un stihar «de damhanea albastră cu fir i o pereche rucaviți», pe care le-a trimis la Buzău ca să fie pomenite ele și tot neamul lor. Actul este scris de «Apostol eşlecar cu zisa dumnealor»⁵².

La 9 iunie 1796 trei uncheși mărturisesc cu sufletul lor cum au pomenit cărciuma Manei Brăcăceanu și moara ce au impresurat Măticieni. Și acestea le-a stăpînit Episcopia după moartea Bracocceanului, iar acum nu știu cu ce drept le-a impresurat moșnenii de la Matija⁵³.

O mărturie interesantă găsim, purtînd data de 27 iunie 1796. Este o carte de blestem iscălită de «Dositeu al Ungrov. și Costandie Buzău nepotul său de soră. Menționăm imediat un lucru: de unde în hîrțile Episcopiei cit a fost Dositeu, titular aci la Buzău, aflăm numai iscălitura sa grecească, incurcată, ilizibilă, acum ca mitropolit, alesul ierarh, iscălește rominește și foarte citeț. Acea a lui Costandie care, alătura cu a unchiului său, este de asemenea, într-o clară și frumoasă rominească. Este o dovadă în plus cum acești oameni înțelegeau să se identifice încet, încet, cu poporul în mijlocul căruia trăiau și activau în posturi de mari răspunderi. Cartea de blestem era provocată de judecata ce era între Nicodim iconomul schitului Podeni din sud Saac, metohul sfinței Episcopii cu Stanciul Buciumeanul, Ilie Buciumeanul, Badiceana cu cetășii lor Măticieni tot dintr-acel județ pentru moșia Păcăleasca «ce-i zic și Galbeneasca și Turceasca ce iar fi tot un hotar... care ar fi avîndu-o schitul dată dănie de la un Macarie monahul ce i s-au zis pe mirenie Manea Brăcăceanul cum și de la alții, în care moșie ar fi intrat mai sus numiții cu stăpînirea». Judecata găsise cu cale să se facă cercetări la fața locului de către d-lui șatr Ionița Balaceanu, prin carte de blestem asupra locuitorilor «carii vor fi adiofori și vecini trăitori acolo; cari va fi știind sa arate adevărul, adică pentru partea acelu Bracăcean cum și acelor lalți dănieași cătă iaste... de au stăpînit Episcopia sau schitul... dă unde și până unde și în cîți ani... După această hotărîre domnească, se dă și carte de blestem, în forma cunoscută, iscălită de cei doi ierarhi⁵⁴.

Mulți din clericii monahi, viețuind în preajma Episcopiei, și care aveau ceva de testat, o făceau acesteia bucuroși. Iată încă unul ce-și face «diata» în acest sens: este «Climent ierodiacon sin Nicola dascălul sfinței Episcopii». El o alcătuieste la 2 iulie 1796 «ajungînd la mare slabiciune». Climent lasă biserica din Beceni [Băești] pe care o avea moștenire de la moșul său Lefter proin protopop, metoh sf. Episcopii. «Dar mă rog — adaugă el — Prea Sfinției sale Părintelui Episcop să dorească de sfînta bisericuța ca de un lăcaș dmnezeesc și metoh al sfinței Episcopii și să o caute de ceale trebuincioase cu ce Dhul sfînt îl va lumina, cum și alți arhîerei ce după vremi vor fi, pentru a nu se stinge pomenirea. «Las sfinței Episcopii biserica din Băești cu două sute stănjeni de moșie, cu vad de moară, ce i să zice al lui Stoican, vadul cel vechio ce iaste pe apa Slănteuțului sud Duz, șapte și jumătate pogoane de vie în Deal Mirceștilor lucrătoare dinpreună cu nește pămînt din josul viilor, o casă ce iaste gătită, o cramă de scânduri de cele mari în frînghie, un lin din ceale mari, trei tocitori, doao mari și una mai mică i o coriță de curs vin, patru buți mari, doao hărdae, i alte măruntai, un cazan nou, cu țevile lui iaste pus zălog de frate-mieu Mihalcea la pop Gheorghe ot Cozieni, doao zeci măci de stupi. Și zapsese atăt de moșie căt și de vie după cum scrie în foaea cea veche, le-am dat toate deplin în mana Prea sfinții sale parintelui Episcop». Restul averii îl împarte ierodiaconul Climent la rudele sale apropiate⁵⁵. Martori la această diată ierau: «Eu pop Mihalcea brat protopop răposatului Lefter, adeverez de buna voea mea; Pop Apostol duhov adeverăzu; eu Nichifor arhimandrit adeverez».

La 2 august 1796 episcopul Costandie da carte de blestem pentru aflarea hotarelor moșiilor Rioși care se stăpînea de-a valma cu logofătul Căndescul «fiind suma stanjînilor tot de o potrivă» și i se impresuraseră hotarele și semnele de către moșneni și «vecini răzăși». Pentru aflarea hotarelor, Domnitorul trimite «portărelul»,

ca «prin marafetul dumnealor boerilor ispravnici să facă cercetare și îndreptarea hotarelor», atât la moșia Rioși, cît și la moșia Voinești, a mănăstirii Vintilă Vodă. Ambele se găseau în județul Saac. Cartea de blestem se da pentru toți megiașii care urmau să mărturisească pentru hotarele celor două proprietăți⁵⁶. Moșia Voinești avea «moșie stinjeni 1763»⁵⁷.

În «*iratul (venitul) cutiei școalelor pe leatu 1797 Ghenarie*» găsim că Episcopia Buzeu plătea taleri 1460, suma cea mai mică din cele 3 eparhii (Mitropolia constituind un corp cu Episcopia Argeșului)⁵⁸.

Suma se împărțea astfel :

«1460 Episcopia Buzăului însă

500 banii mănăstirilor

960 banii preoților, liude 480 po tal 2 sferturi sf. Gheorghe.

1400 Din aceste însemnări să reținem numărul preoților : 480⁵⁹. În ceea ce privește cheltuielile cutiei «pe acești leatu 1797» aflăm următoarele, pentru Buzău : «670 lei s-au dat de la Episcopia Buzăului la acești mai jos arătați» tot pe un an deplin, și i-au ținutu Episcopia în seamă la socoteală, însă

250 la dascălul grecescu ce ține școala în Buzău.

180 la 3 dascăli din 4 (sic) județe, po tal 60.

240 bani ce sînt orînduiți de se dau ajutoru pe tot anu la spitalul ce s-au făcut la Gârlași, jud. Buzău.

Din cheltuielile acestea înțelegem că la Buzău era școală grecească, iar limba română se refugiase în județe. Pe de altă parte constatăm că Spitalul Gârlași, intrase deja în grijele Episcopiei, nu numai morale, potrivit fundării lui, ci și materiale, cum se va vedea la locul potrivit.

La 18 februarie 1797 Episcopul Costandie înfățișează Domnitorului Alexandru Ioan Ipsilanti (1796 aug. 17—1797 noiembr. 22) un caz interesant. El spune cum sf. Episcopie are un metoh ce se numește Pinul pe plaiul Parcovului-Buzău «zidit de răposat Matei Basarab Vvd, care metoh avînd o moșioară înprejur, ce sa hotăra cu moșnenii Braești într-o multa suma de ani o au stapinit schitul după sineturile și semnele moșii neîntuit». Dar în înția domnie a lui Alex. Ipsilant — continuă Episcopul — moșnenii se ridică și supt depunere de jurămint supt blestem, li se da jumătate din moșie. În anii trecuți, unii din cei care juraseră sînt cuprinși de mustrare de suflet, fiind ajunși la sfîrșitul vieții «au mărturisit și au spus, ca rău au primit atuncea blestemul de au năpăstuit schitul, îndemnați fiind de un Damiean». Episcopul spune în continuare — că a făcut rugăminte către Domnul Alexandru «Muruz», «care neapucandu-se a să pune în lucrare s'au facut mazilie». Costandie roagă și pe actualul Domn să orînduiească boieri hotarnici, să facă cercetare «de iznoavă» cu carte de blestem ; fiindcă încă trăiesc unii dintr-aceia pînă acum «să mărturisească adevărul după cum vor ști în frica lui Dumnezeu». Domnitorul satisface cererea Episcopului întocmai adăugînd însă : «iar cînd vreo parte nu să va mulțumi să-i sorociți la Divan»⁶⁰.

Alexandru Vodă Ipsilanti scutește la 15 aprilie 1797 3 preoți și un diacon de la episcopie, de dajdiile preoteștii, cît și bucatele lor de birurile domnești⁶¹.

La 9 mai 1797 Episcopul Costandie cumpără de la Toader Chiper, soția și copiii lui o casă în Bonțești de «pe moșia sfintei Episcopii». Prețul ei era de 35 de taleri⁶².

Alexandru Vodă Ipsilanti întărește Episcopiei la 10 mai 1797 venitul tîrgului Drăgaica, vinăritul din Dealurile Bonțești și Blindari din județul Rîmnicul Sărat, sarea de la ocna Telega și scutirea de oerit, privilegiu de oarecare vechime al Instituției buzoiene⁶³. O revenire se face la 30 mai același an, pentru vinăriciu, oerit și scutelnici⁶⁴.

La 6 iunie 1797 Neofit iconomul Episcopiei jeluiește Domnitorului Alexandru Ioan Ipsilanti cum se încălca moșia Episcopiei, ce se numește Neagoșina. El se roagă să se numească boieri hotarnici, care «prin marafet d-lor boerilor ispravnici

56. P. 5/7, 17—18/77 57. P. 5/9 și 17/18 doc. 79.

58. Urechia V. A., *Ist. Rom.*, vol. VII, p. 40. 59. *Ibidem*, p. 42. 60. P. 52/10.

61. Acad. R.S.R. CXXVIII/121 și Urechia V. A., *Ist. Rom.*, vol. I, p. 308.

62. P. 59/78. 63. P. 9/4. 64. Acad. R.S.R., P. CXXV/8.

și după scrisorile și sineturile ce le are Episcopia să-s facă dă iznoavă cercetare». Domnitorul poruncește ispravnicilor județului să facă cercetare și de se invoiesc ambele părți să rinduiască boerinași să meargă la fața locului. «Dar de va fi trebuință de hotărnicie cu portărel să-ș ceară amindouă părțile boieri hotarnici supt iscăliturile lor. Și să înștiințați Domnii mele»⁶⁵.

Alexandru Vodă Ipsilanti reinnoiește la 12 iunie 1797 privilegiul vechi ce avea Episcopia să țină un scaun de carne la Bonțești, în vremea culesului viilor, lucru pe care îl cunoaștem din cele expuse mai înainte⁶⁶. La 3 august 1797 se face cercetare de ispravnici, între care se afla și medelnicerul Ioniță Cârlova asupra neînțelegerilor ce avea Episcopia cu Racovița clucerul pentru morile de pe girla tirgului⁶⁷. Domnitorul rinduieste pe biv vel vornic C. Ghica, ca prin om credincios să aibă grijă de Tirgul Drăgaiceii desărcinînd Episcopia după cererea ei. Împuternicitul domnesc va strînge venitul tirgului. Aceasta se făcea în urma anaforalei Episcopului Costandie, care ceruse desființarea tirgului, fiindcă aci se făceau gilcevi, bătai și chiar omoruri. Mai mult, Episcopul arătase că Episcopia nu-și scoate cheltuiala prăvăliilor, a oamenilor domnești și a beșliilor⁶⁸.

Sanda nevasta Simei morarului de la morile sfintei Episcopii dă zăpis la mina părintelui Neofit iconomul sfintei Episcopii cum ea a avut un loc de casă în vatra tirgului și fiindcă au făcut sfinția sa un han pe locul sfintei Episcopii și fiind acest loc aproape de han îl vinde sf. sale cu taleri 30 la 1 sept. 1797. «Și o roche de citarie au făcut», fetei mele Sanda»⁶⁹.

La 15 octombrie 1797 Costandie episcopul dă o carte de blestem pentru descoberirea hotarelor moșiei Negoșima⁷⁰.

Alexandru Vodă Ipsilanti (1796 aug.—1797 noiembr.) merge în ziua de sf. Dumitru 1797 la biserica cu același nume, care cum știm era metoh Episcopiei Buzăului. A doua zi la 27 oct. Domnitorul arată Mitropolitului că a fost nemulțumit căci «am văzut această biserică fără de nici o podoabă cuviincioasă și fără de nici o curățenie». Domnitorul cere Mitropolitului să îndatoreze Episcopul Buzăului să îngrijească de biserică și să chivernisească casele și împrejurimile «și să avem răspunsul P. S. tale, cum că au urmat porunca Domniei mele».

Episcopia primise, cum știm, cu mulți ani înainte privilegiul de a ține două scaune de carne în orașul Buzău scutite de orice fel de dajdii. Domnitorul Costandin Gheorghe Hangerli (1797 noiembrie 22—1799 februarie) reinnoiește acest privilegiu la 27 august 1798 «precum ne pliroforisim Domniea mea din cărțile fratelui Mihaio Vod Sutul»⁷¹.

Episcopul Costandie se împrumută «la trebuința sfintei Episcopii», la 4 ianuarie 1798 cu 1500 taleri de la slugerul Panait. Dobînda era de 40 talere de pungă, pe an, și suma urma să fie plătiă în soroc de 4 luni. De nu se vor achita banii la soroc să umble cu aceeași dobîndă pînă cînd se vor plăti. Zăpisul este întărit și de Mitropolit; Costandie iscălește romînește, lucru cam rar, iar martor este Iosif episcopul Argeșului⁷².

La 28 august 1798 Domnitorul scutește pe Popa Radu proin protopop, popa Ilie, popa Gheorghe și pe popa Tudorache, «care sînt de cîirosu la sfînta Episcopie Buzău», de toate dajdiile ce les pe preuși. De asemenea li se scutose de dajdio și bucatole lor, stupi, rîmători și vin cum mai fuseseră ei scutiți și de alți Domnitori⁷³.

Costantin Gheorghe Hangerli Voevod întărește la 10 sept. 1798, vechiul privilegiu al Episcopiei de a lua venitul unui scaun de carne, la Boboci (Rumceni) în timpul culesului viilor⁷⁴.

Fiindcă o parte de moșie de la Varteșcoia a sfintei Episcopii fusese călcată de mănăstirea Rimnicului, cîțiva ani, și în urma judecății Episcopia o cștigase, egumenul de la Rimnic se invoiește cu iconomul Episcopiei, să dea despăgubire vin de 80 de lei «cate 50 de lei suta de vedre»⁷⁵. Iconomul se îndatora să ridice vinul pînă la sf. Nicolae⁷⁶. Invoiala se făcea la 25 oct. 1798.

65. P. 57/78.

66. P. 59/79.

67. P. 8/22.

68. Urechia V. A., *Ist. Românilor*, vol. VII, p. 105.

69. P. LXXXI/26.

70. P. 57/80.

71. Urechia V. A., *Ist. Rom.*, vol. VII, p. 13.

72. P. 81/4 (netrebnice, recte 110/4).

73. Acad. R.S.R., P. CXXVI/187.

74. Acad. R.S.R., P. CXXVI/35 și Urechia V. A., *Ist. Rom.*, vol. VII, p. 418.

75. P. 35/30.

76. Acad. R.S.R., P. CXXVII/8.

La 2 mai 1799 Divanul înaintează o anafora către Domnul țării, care era la data aceasta Alexandru Moruzi (1799 febr.—1801 oct.). Prin aceasta se arăta cum Divaniții au s-a făcut cercetare asupra cererii înaintate de Costandie episcopul, fiind de față și vel vistierul Costandin Ghica asupra căruia fusese dat târgul Drăgaicei, fost privilegiu vechi a Episcopiei Buzău. Episcopul spune cum în alți ani, mai înainte, mergea bașbesliagă cu puțini neferi și un zapciu spătăresc iarăși cu puține catane «fiind că mai sânt și acolo boeri ispravnici și capitanii cu oamenii lor» destui pentru paza târgului și putea și Episcopia de purta grija celor trimiși de aici pentru trebuincioasele mîncărilor și rămînea și casa Episcopiei folosită. De la o vreme încoace Episcopia nu avea decît pagubă, fiindcă bașbesleaga trimitea cu multe zile pînă la vremea târgului un odobași cu 30 de neferi care stau pe tain «tăimat» de la Episcopie. Apoi venea și bașbesleaga cu cite 90 de neferi și ședea acolo cite 15 zile, în vreme ce târgul nu ținea decît 4 zile; venea și zapciu spătăresc cu multe catane, la care se aduna și zabeții județelor dinprejur, de la Focșani, Buzău, Prahova, Saac și Ialomița cu neferii lor ce nu erau orînduiți din poruncă domnească «cari toți aceștia pretenderisind ale mîncării și băuturilor și a cailor de la Episcopia». Episcopul arată situația aceasta Domnitorului Alexandru Ipsilanti, care trimite să cerceteze la fața locului pe vel vistierul Costache Ghica. În urma celor constatate venitul târgului a fost «afierosit» la «orfanotrofion». Acum Costandie episcopul roagă să nu fie Episcopia «isterisită de acest privilegheo ce din vechime l-a avut cu hrisoave, de la toți luminații Domni, întărit și de către Înălțimea ta dându-să și nizamul cel cuviincios de numărul paznicilor ce să trimet de aci și de tainatul lor spre a se mai ușura cheltuielile». Întrebat și vel vistierul acesta dă dreptate Episcopului. Divanul găsește că Domnitorul Alexandru Ipsilanti n-a luat privilegiul Episcopiei, ci a făcut numai o încercare, pentru ca «au înoit hrisovu Episcopiei, de preveleghio acelu țârg, chear într-acei domnie de a doua a Măriei sale». El cere să rămînă târgul și de acum înainte Episcopiei, rugînd pe Domn, să dea și nizam, ca să meargă acolo numai un număr de oameni trebuincioși care să plece de la București, la 17 «mult la 18 zile» ale lui iunie, ca la 20 să se afle acolo fiindcă «gătirea târgului se începe cu două zile mai înainte de Dragaica adică la iunie 21 și în zioa Nașterii Sfîntului Ioan ce este la 24 ale lui Ionie sa isprăvește, și atunci la vremea târgului sant și ei trebuincioși, cum și de a șadea vreo doao zile pînă a să răspândi serhatlăi, iar nu mai mult. Divanul roagă ca Domnitorul să decidă cum să li se dea tainul ori în natură sau în bani» arătînd și cîtimea ⁷⁷.

Alexandru Constandin Moruz Vvd da carte la 10 mai 1799 prin care arata cum Episcopul Buzăului a dat jalba «de rugăciune» spunînd cum Episcopia a avut în stăpînire cu hrisoave domnești, târgul Dragaicii, pînă la a doua domnie a lui Alexandru Vodă Ipsilanti. Iar de atunci încoace s-au radicat de la Episcopie». Acum Episcopul roagă spre a i se redea, deși Domnul aflase din condicile Divanului, că, însuși Episcopul ceruse a i se lua. Se restituie Episcopiei, cerîndu-i să poarte grijă de toți și de toate cele necesare, ca să nu se pricinuiască «vre-o bîntuire, zătrînuire și pagubă lăcuiitorilor cum și vanzatorilor la acest țîrg» ⁷⁸.

Jupăneasa Costanda soția juptnului Dobre măcelarul dăruiește bisericii sf. Nicolae cel nou, metoh al Episcopiei, la 14 noiembrie 1799 un loc da casă, în Focșani ⁷⁹.

Mai mulți moșneni «avînd durere din inimă și din cuget curat și suflet nevătămat» mărturisesc că de la moșii lor a rămas un sfînt schit «peste Grebăni» care s-a pustiit în curgerea vremurilor, numai semnele cunoscîndu-se. Acum ei se hotărăsc să-l înouiască și dau zapis la mîna părintelui Nicodim și a fraților părinți călugărași, ca să aibă loc de moșie împrejurul schitului, pentru hrana vieții lor după alegerea părților fiecăruia moșnean. Subscriu la 12 aprilie 1800: Mihalache Proșcanu «titor» Popa Iordache Proșcanu, Anghel Proșcanu «titor», Dinu Proșcanu «ctitor» și alți tot Proșcani ⁸⁰.

Costandie episcopul poate fi socotit pe dreptate ca al doilea ctitor al Bisericii sf. Dumitru din București, ajunsă metoh al Episcopiei Buzăului. Pentru apărarea proprietăților acestei biserici, îl vedem cum la 24 octombrie 1800 arăta prin anafora Domnitorului cum doi preoți de la biserica sf. Dumitru și-au făcut case și strîmtoarează locul bisericii. Veliții boieri cercetează și constată că numiții preoți au închis

77. P. cap. 9/5.

78. Acad. R.S.R., P. CXXVI/48.

79. P. 60/49.

80. P. 83/5.

în curtea lor și morminte, și au făcut case, fără voia Episcopilor de pe vremi⁸¹. Este începutul unui lung proces de care nu ne vom ocupa aci⁸².

Popa Neagul de la Oleșești declară că a stricat o moară a sf. Episcopiei îndemnat de alții. Părintele «conomul» l-a cercetat și l-a găsit vinovat. El dă zăpis, la 12 noiembrie 1800, că nu se va mai scula, nici el, nici neamul lui cu Țilceavă⁸³.

În luna ianuarie 1801 Costandie episcopul face tot pentru trebuințele Episcopiei, un împrumut de 1000 taleri, de la lanacache gramaticul. Baniș se luau «la» împrumutarea vistieriei domnești», cu dobândă de 4 taleri, la pungă pe lună, pe timp de 6 luni. Zăpisul era întărit de Mitropolit, iscălit românește de Costandie iar grecește de martorul, care era, Nectarie al Rîmnicului⁸⁴.

La 1 iulie 1801 Alexandru Moruzi Vvd întărește hotărnicia moșiei Negoșina potrivit zăpisului moșnenilor de acolo, dat în anul 1797, privitor la partea Episcopiei⁸⁵.

Mitropolitul Dositei dă o carte de blestem la 28 iulie 1801 «cu groaznic blestem și groaznică afurisanie» asupra acelor care vor mărturisi despre un loc al Bisericii sf. Dumitru din București, care se călca de unii alții dinprejul cu nume că este al lor⁸⁶.

Episcopul Costandie cere să se aleagă părțile de moșie ale schitului Dobroșăști de la Tărdășăști (Ilfov). Vel vornicul comunică Domnitorului că nu se poate face hotărnicia fără să fie de față și vecinii răzăși cu scrisorile și dovezile lor. Vecini erau biv treti postelnic Grigore Bujoreanu și proegumenul Grigore Viitoroșanu.

Domnul poruncește la 18 sept. 1801 ca orînduitul portărel să facă «zapcilăc cel cuvincios și numiților răzăși ce să află în București, de a merge să-s afle la fața locului»⁸⁷.

La 27 noiembrie 1801 Episcopul Costandie se jeluiește la Divan că hotarul moșiei Vernești este călcat de Cîrlovești⁸⁸. Discuțiile continuă pînă la 24 septembrie 1857⁸⁹.

Episcopia Buzăului avea un metoh la Scăeni ce i se spune Detcoi. La 4 februarie 1802 Andrei și alții dau un zăpis prin care se obliga să dea otaștina din viile ce le au sădite pe pămîntul schitului. «Aceasta o faceau ei, în urma cercetării făcute aci de proin-protopopol «Popa Toma» din porunca Episcopului Costandie⁹⁰.

La 8 mai 1803 locuitorii din Colnice cer să li se facă o biserică. Ispravnicii sînt îndatorăți de Domnitor să facă cercetare la fața locului⁹¹.

Costandin Alexandru Ipsilanti Vvd dă un hrisov⁹² la 6 iunie 1803 prin care arată cum paharniceasa Maria Mănăileasca, ce a murit fără de copii a hotărîl prin diată să se facă un spital «de săraci bolnavi» la Buzău pe moșia ei. Ea a orînduit epitrop pe răposatul Grigorie Hrisoscoleu biv vel paharnic, neoptul său, și «epistat» pe Mitropolitul țării «Dositeu încă fiind episcop Buzăului. Spitalul s-a făcut rămî-nînd numai a se «așeza un doftor i un țereh cu dohtoriile cele trebuincioase în spi-țaria spitalului, și de a intra la căutare bolnavii săraci». Atunci au făcut rugăciune Mitropolitul Dositeu și boierul epitrop către Alexandru Moruz Vvd, ca să ajute din «domneștile mili» la acest lucru «cu oareșcare venit curgător pe anu». Domnitorul ascultă rugămîntea și dă un hrisov la 7 dec. 1799 prin care orînduiește să se dea acestui spital pe tot anul 250 bolovani șare de la ocnă, și taleri 20 «din banii proe-șilor eparhiei Buzăului ce să odună la cutica epitropii, carii să fie ajutor la leala doitorului i terehului». Deosebit spitalul urma să mai aibă și 25 liude scutelnici aduș din străinătate, ca să fie nedajnici și apărați de toate orînduielele țării. Acum Maria clucereasa Hrisoscoloaea soția răposatului boierului epitrop ajunge epitroapa și face cunoscut că spitalul este în orînduială. Ea cere lui Costandin Alex. Ipsilanti Vvd să se reinnoiască milele ceea ce Domnitorul innoiește și întărește «ca să se urmeze ne-strămutat». Același Domnitor întărește drepturile vechi ale Episcopiei privitor la scaunul de carne de la Bonțești. Reîntărirea se făcea la 17 iulie 1803⁹³, fiindcă cul-lesul viilor se apropiase iar la 25 ale aceleiași luni se scutea de dajdie și scaunul de carne din București al sf. Episcopiei⁹⁴.

81. Vezi și I. C. Filitti.

82. Acad. R.S.R., P. CXXVI/165.

83. P. 85/59; 60.

84. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/191.

85. P. 57/87.

86. P. 85/64.

87. P. 84/2 și 3.

88. P. 26/104 și 105.

89. P. 45/3, 4, 5 și 6.

90. *Idem*, doc. 121.

91. P. 37/61.

92. P. 87/2.

93. P. 58/80.

94. P. 121/4.

Constantin Alexandru Ipsilanti Voievod trimite episcopului de Buzău, la 14 sept. 1803 copie de pe tălmăcirea prea înaltului hatiserif împărătesc, cit și copia hrisovului domnesc, prin care se arată că vor fi bine păzite «privileghiul sfințelor mănăstiri, boerilor, jupîneselor văduve» și tuturor privilegiaților spre a-și avea adică totdeauna scuteala vinăriciului și a dijmăritului, care numai întracest anu au a-l plăti». Lucrul, adică excepția, se făcuse «cu socoteala de obște ... pentru sarcina datorii vechi a țării»⁹⁵. La 24 sept. 1804 Episcopia Buzău face schimb de țigani cu schitul Haği Dini din București (azi schitul Maicilor). Episcopia primește 3 țigănci, iar schitul pe țiganul Lefter cu trei copii ce are. Interesant soborul maicilor: «Neofita stareța schitului Haği Dini din București adeverez, Elisafța proin stareța adeverez, Olimpiada monahiea adeverez, Iuliana monahiea iconoma adeverez, Atanasia monahiea Hagioa adeverez». Toate pun degetul. Actul este întărit de mitropolitul Dositei⁹⁶. Iosif egumenul minăstirii Banu, după rugămîntea ce face Episcopului schimbă cu Episcopia o țigancă «ca să nu se întămplă să fugă». Este interesant că țiganca Episcopiei are o fată de 6 ani: «aceea copilă să fie a sf. Episcopiei» spune Iosif egumenul de la Banu, care era un grec! Se despărțeau bietelesuflute, mama de fiica ei. Actul era întărit de autoritatea buzoiană la 4 iunie 1805⁹⁷.

Moșia Negosima a fost obiect de discuție îndelungată. Iată cum la 17 noiembrie 1805, găsim anaforaua Episcopului cu ordin domnesc spre a se hotărînici cu moșnenii locului⁹⁸. La o dată necunoscută din cursul anului 1805 Neofit arhimandritul Episcopiei cere Domniei să se facă alegerea moșii Caldarești⁹⁹.

Vel spătarul scrie la 15 Ghenarie 1806 căpitanului de la Crucea Comisoai sud Slam Ramnec, cum Episcopul de Buzău i-a făcut arătare că la acea căpitanie, care este pe moșia Episcopiei, se obișnuiește a se țină cărciumă cu vînzare de vin. Iar obișnuitul «adet al moșii» nu l-au plătit și s-a păgubit Episcopul. Iar de acum înainte de va vrea să aibă cărciumă, el trebuie să se învoiască cu isprăvnicelul Episcopiei pentru răspunderea obișnuitului «avaet» ... fără de a te arăta cu cît de puțină împotrivre»¹⁰⁰.

O foarte interesantă pricină se judecă la 9 februarie 1806 între Episcopul Costandie, ierarh titular al Buzăului și Maria Lamoteasca care cerea să i se dea moșia Runceni, ea socotindu-se coborîtoare din boierii Tatarani. Despre judecata ce se face Domnul decide: «am hotărît Domniea mea, ca precum au stăpînit-o Episcopia (moșia) în 65 de ani pînă acum, așa să-o stăpînească și de acum înainte cu buna pace, de către Marica și de către tot neamul ei»¹⁰¹.

Episcopul Costandie se împrumută de 2 500 taleri «la trebuința ce au avut sfînta Episcopie de la vorniceasa Lucsandra Cimpineanca, la 15 aprilie 1806. Baniii trebuiau să «umble» cu dobinda lor în soroc de un an; dobinda era pe lună de pungă cîte 3 taleri. Dacă nu se achita suma «să aibă a umbra și în urma» cu aceeași dobindă pînă la plata lor desăvîrșită. Zapisul se întărește și de Mitropolitul țării, care este Dositei și este iscălit și de martor, Nectarie al Rîmniceului și Iosif episcopul Rîmniceului¹⁰².

În decursul anului 1807 Episcopia Buzăului primește o danie din partea postelnicului Const. Similescu, despre care mărturisește «popa Gurie» la 14 mai, cit și mai mulți locuitori din Zorești. Aceeași mărturie face la 26 sept. 1807 și paharnicul Constantin Niculescu¹⁰³. La 26 oct. 1807 Divanul țării se ocupă de conflictul ivit între Costandie episcopul și Ioniță ișlicaru ce luase zestre o casă de la Popa Radu pe locul Bisericii sf. Dumitru¹⁰⁴.

«1808 Iulie 10 ... Seara la 12 ore a intrat în București Exarhul Sinodului din Petersburg, Mitropolitul Gavriil, fost al Chievului și Exarh ... Acesta viind îndată a ridicat dările și toate angariile de pe clerul Valahiei»¹⁰⁵.

Neguțătorii și locuitorii din județul Buzău dau jalbă la Divan prin care arată că anul trecut s-a făcut mila cu ei, de li s-a dat voie să facă țîrg în fiecare dumi-

95. Acad. R.S.R., P. CXXVI/193.

96. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/103

97. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/199.

98. P. 57/88.

99. P. 2/17.

100. P. 1 bis/7.

101. Mss 173, f. 87—91.

102. Acad. R.S.R., P. CXXVI/164.

103. P. 22/48, 49 și 50.

104. P. 85/70.

105. *Cronicul Protosinghelului Naum Rîmniceanu de la 1788—1810*, în Erbiceanu, *Cronicarii greci*, p. 279.

nică la Valea Teancului, la gura Nișcovului. Căci de nu se făcea «puteam să ne risipim toți la alte județe după vreme». Ei arată cum locul acesta este bun și ajunge și câmpul și plaiurile «și cu îndestulare de apă care este mare trebuință și oamenilor și dobitoacelor». Ei arată inconvenientele locului unde se făcea mai înainte târgul, mai ales că aci era mare lipsă de apă. Roagă să se poruncească boierilor ispravnici să îndatoreze pe vameși să se facă prăvăliile din vreme aci la Gura Nișcovului. Divanul aprobă atât pe motivul că aici este apă precum și sat, pentru odihna celor ce merg la târg, «pă moșiea Episcopiei», poruncește ispravnicilor: «să publiciți în tot județul ca să fie știință tuturor facerea acestui târg ... îndatorînd și pe vameși ca din vreme să aibă a face prăvăliile cele trebuincioase. Divanul avînd în fruntea lui pe Dositei mitropolitul și Costandie episcopul jalătura de 8 boieri divăniți, da această poruncă la 16 august 1808¹⁰⁶. La 22 sept. 1808 Episcopul se adresează printr-o anafora către Divan, arătînd cum stolniceasa Druganeasca a făcut un grajd lângă ulucele metohului sf. Dumitru. Divanul interzice facerea acestuia¹⁰⁷. Episcopul Costandie face schimb de țigănci la 9 noiembrie 1808 cu logofeteasa Mariuța¹⁰⁸. Serdarul Diamandi Filitis dă Episcopiei 9 stînjeni de loc în București la 10 martie 1809 pentru care primește în schimb 3 stînjeni și 3 palme, în aceeași localitate¹⁰⁹.

«1809 Februarie 28. Duminecă s-au citit în biserica ordinul Exarhului Gavriil cuprinzător: ca călugării de orice grad să nu se amestece în afacerile politice și lumești, nici arende de moșii să fie, nici în casele laicilor să nu fie primiți sub nici un pretext, ci să se ducă în chinoviile unde-și au metaniile lor și că de acum înainte egumenii mănăstirilor în general să nu se împrumute mai mult fără iscălitura Exarhului¹¹⁰.

La 1 sept. 1809 o judecată se face între schitul de la Valea Crîngului (Mărunțiș ?) și vorniceasa Maria Guliano pentru o circumă. Schitul cîștigă¹¹¹.

În luna decembrie 1809 Gavriil exarhul (Bănulescu-Bodoni) scrie Episcopului Costandie invitîndu-l să meargă să facă catagrafie de bisericile și persoanele bisericesti ce se află în cetatea Brăila și ținutul dinprejur, fostă raia turcească încă de la mijlocul veacului al XVI¹¹². Iar la 4 februarie 1810 Mitropolitul Gavriil — exarhul — se adresează lui Sachelarie Vasile, tagmei preoțești și tuturor creștinilor, locuitori ai olatului Brăila, să asculte de Episcopia Buzăului de care au aparținut înainte¹¹³.

La 10 ianuarie 1811 Costandie episcop spune cum vătaful Nițu Fiñescu cu ceata lui au niște pometuri pe hotarul moșiei sfintei episcopii și le-au dat ca să se facă un schițor spre cinstea Nașterii Maicii Domnului «de a se lăcui numai (de) călugări sihaștri». Episcopul trimite aci pe Iustin ieromonah și ierodiaconul Cleonic și scrie protopopului plășii Parscov să meargă să vadă cum se înfățișează lucrurile: «și fiind toată materia cea trebuincioasă gata, îți dau blagoslovenie ca să faci începere, cetînd molitvele cele oranduite»¹¹⁴.

Constantin clucurul da act la 13 iulie 1811, că renunță la orice reclamațiune către Episcopie pentru moșia Vernești¹¹⁵, iar la 21 iulie o invoială se face cu schitul Țigănești pentru o căsătorie de țigani¹¹⁶. Antonie postelnicul cu soția sa Ancuța fac danie la 8 noiembrie 1811 Episcopiei în moșia Frasinu (Buzău)¹¹⁷. Iordache sin Radu dăruiește la 6 mai 1812 o sută de stînjeni în hotarul Nogoștii și Dobreștii. La 15 ianuarie 1813 Costandie episcopul da carte de blestem către Ioniță Sima pentru descoperirea hotarelor moșiei Barbuncești impersurată de Miluți¹¹⁸ căsătoria se făcea între o fată de țigan de la mănăstirea Vintilă Vodă metoh al Episcopiei și un tînăr țigan de la mănăstirea Țigănești, la 21 iulie 1811. Reținem faptul oarecum nou, că se fixează cui vor aparține fetele și cui băieții ce vor ieși din această căsătorie. În cazul acesta fetele trec la Episcopie și partea bărbătească la maici¹¹⁹. Mitropolitul Ignatie scrie Episcopului Costandie cum a dat o carte de blestem pentru aflarea hotarelor unei parageni cumpărate de Costandin Papazovlu, poate înaintaș al istoricului Bucureștilui. Înștiințarea care era mai mult un act de atenție cu respectarea canoanelor, de neamestec în eparhie străină, paragina fiind în județul Saac adică la Valea Negovanilor în ținutul de supt jurisdicția lui Costandie se făcea la 26 mai

106. P. 89/12. 107. P. 85/71. 108. Mss 174 f. 80 v. 109. P. 85/72.

110. Naum-Rîmniceanu, op. cit., p. 285. 111. P. 40/1. 112. P. 82/1.

113. P. 82/5. 114. Acad. R.S.R., P. CXXVI/86. 115. P. 26/109.

116. Acad. R.S.R., P. CXXVII/84. 117. P. 33/39. 118. P. 4/6. 119. P. 77/5.

1812¹²⁰. Nectarie Mitropolitul, Iosif de Argeș și Costandie cer la 13 ianuarie 1813 Domnitorului țării Ioan Gheorghe Caragea, să fie iertați de dajdii cei doi grămăticii, ajutoare ale preoților «adecă un dascăl și un paraciser» din care cînd moare preotul «se hirotonisesc dintr-acei gramatici în locui, ca unii ce sînt deprinși la învățătura cărții și cu știința de orînduiala slujbelor bisericești»¹²¹. Gheorghe Caragea Voievod reînnoiește la 25 martie 1813 privilegiile Episcopiei Buzăului pe care le cunoaștem, adică referitor la vama tîrgului Dragaica, vinăriciul din Dealurile Botești și Blidari jud. Rimnicul Sărat, Valea Mantii, Valea Poeni, sare de la ocna Telega, scutire de oerit și scutelnici¹²². Se simțea nevoie de reînnoire în chip periodic. La 5 aprilie 1813 clucereasa Elencu face danie Episcopiei jumătate din moșia sa Poenari zisă și Clinciu. Întinderea acesteia era de 350 stînjeni¹²³. Lemnarii și poslușnicii Episcopiei se scutesc după sistemul obișnuit la 6 mai 1813¹²⁴, iar la 5 iunie se face o catagrafie de țiganii Episcopiei șezători la metohul Pîrscov¹²⁵. Spitalul din Buzău pendinte de Episcopie primea la 10 mai 1813 de la același domn Caragea mîle de sare și bani făcute de înaintășii săi în domnie¹²⁶. Chestiunea cișmelelor de la Focșani a fost un obiect important pentru localnici și desigur pentru mulți trecători, mulți ce se scurgeau pe aici, mai ales spre Moldova și alte părți. Domnitorul Caragea le face și o subvenție anuală, la 22 iunie 1813¹²⁷, iar la 14 aprilie 1814. Gheorghe postelnicul, Constantin Ceauș și alții din Focșani¹²⁸ se adresau la boierii mari pentru ajutor și firește Episcopul nu era ocolit. La 30 aprilie 1814 Gheorghe Caragea Voievod reînnoiește privilegiile Episcopiei, lucru ce-l făcuse cu un an înainte, adică la 25 martie 1813, fapt ce am amintit mai sus. În aceeași zi vedem cum domnitorul întărește pentru cișmelele din Focșani vinăricii din «popoarele» Jideni, Gratia, Gîrbovi, Timboești, Bordești, Cindești, Dragosloveni, Urechești, Tîrchești, Blidari, Botești, vama tîrgului de la Vîrteșcoi, scaune de carne și poslușnici¹²⁹. Economul Episcopiei Buzău se plînge domnitorului la 7 mai 1814 cum vitele satului vecin strică moșia Cilibia (Buzău). Se dă poruncă ispravnicilor să cerceteze¹³⁰. Locuitorii Buzăului nu respectau proprietatea orășenească a Episcopiei ceea ce face pe Episcopul Costandie să se plîngă Domnitorului Ioan Gheorghe Caragea (1812—1818). Prin această anafora, dată la 22 iunie 1814, Episcopul arată cum moșia domnească a fost «afierosită» Episcopiei prin hrisov de Ștefan Racoviță voievod cit și de Domnitorul Alexandru Ipsilanti tot prin hrisov la leat 1777 iunie 21. Episcopia nu are nici un folos căci este încălcată și impresurată de țirgoveți și «și Sîrbii streini fără nici un cuvînt de dreptate apoi și pe cele vechi moșii ale sale (pe care sînt cearlîcum, livezi și grădini) nu le poate stăpîni din pricina mulțimii vitelor fără a da drepturile Episcopiei după prevîlniceasca condică». Iconomul Episcopiei a mers în multe rînduri la ispravnicii tîrgului care au poruncit prin «zapcii» tîrgului «ca să-și pue pază vitelor și n-au putut a-i face să înțeleagă adăugînd și cuvînte proaste și necuvioase». Costandie episcopul se roagă fiindcă ieșiseră și țirgoveții cu jalba, să orînduiască aceasta precină la judecata... «să-s dea izbranie pricinii»¹³¹.

Safta căpităneasa, soția răposatului căpitan Pacul, dă Episcopiei — trăgîndu-se din neamul care a dat locul pe care este zidit sf. Neculae metohul din Focșani — 3 stînjeni și jumătate ce avea lîngă biserica, cu casă pe el. Dar pentru slăbiciunea bătrînelor sale Episcopul îi dă 400 taleri «pentru casa ce este pe acest loc». Înțelegerea aceasla se făcea la 20 sept. 1814¹³². La 18 februarie 1815 Episcopia Buzăului primește «volnicie» să alcătuiască un sat la moșia Maxinu, cu oameni străini. Era o veche reluare a vechilor încercări de a stringe aci un sat¹³³. La 30 aprilie 1815 Eforia Școalelor recomandă urmaș lui Lambrou Fotiade, ca profesor pe arhimandritul Neofit Duca, la școala grecească de la Mărgineanu. Costandie este al treilea semnatar al anaforalei îndreptată de Eforie către Domnitorul țării. Popa Radu, fost protopop, dăruiește la 1 sept. 1815 casele sale din Focșani bisericii sf. Nicolae, metohul Episcopiei¹³⁴. Episcopul Costandie cere Domnitorului la 9 noiemb. 1815 să se facă ho-lărnicia moșiei Măgura pentru care era pricină cu schitul Ungureu¹³⁵. În cursul

120. Acad. R.S.R., P. CXVII/200.

121. Urechia V. A., *Ist. Rom.*, vol. Xa, p. 54.

122. P. 9/7. 123. P. 76/3.

124. Acad. R.S.R., P. CXXVII/118.

125. Idem, P. CXXVIII/104.

126. P. 87/3.

127. P. 60/50.

128. 60/52.

129. P. 60/53. 130. P. 62/44.

131. P. 81/27.

132. P. 60/54.

133. P. 21/25.

134. P. 60/55. 135. P. 7/43.

anului 1815 Sava Stanculescu și Manciu dau mărturie despre moșiile Episcopiei și ale schitului Ungureu¹³⁶. La lunga discuție asupra moșiei Măgura se adaugă mărturia de la 22 martie 1816 dată de vătaful Constantin Ființescu și Urmuzache privitor la partea ce avea Episcopia¹³⁷. La 10 mai 1816 Episcopul Costandie da voie lui Radu băcanu să facă «o morișcă» pe moșia Sănari a schitului Podeni, sud Saac metoh Episcopiei «pe apa Lopatna». El nu are voie să o vîndă sau să o moștenească vreunul din clironomnii săi. Drept embatic va da schitului cîte 3 oca și jumătate de fălci de ceară și cîte o oca și jumătate tămîie în două rînduri¹³⁸. Învoiala este mai apoi aprobată și de urmașii în scaun episcopiei Gherasim și Chesarie. În sept. 1816 se face «Insemnare» (cuvînt șters și înlocuit cu) «Perilipsis» de cîți stînjeni are Episcopia întru moșia Ungureului, dată danie de Ștefan șătrar, de Anton căpitan, de Ilinca soția lui Enache căpitan și cumpărate de Misail episcopul. Se strîngea în total 1815 stînjeni¹³⁹. Pentru moșia Măgura lungi pertractări se fac în decursul anilor 1816—1817. La 1 noiembr. 1816 stolnicul Constantin Nicolae Vergu arată stăpînirea Episcopiei asupra moșii Pităreasa¹⁴⁰. Tot în cursul anilor 1816—1817 Episcopul Costandie are pricină cu părtașii în gîrla morilor, de la Bănțești¹⁴¹. Episcopul Costandie da poruncă iconomului Episcopiei la 20 mai 1817 să oprească clăcașii a paște moșia măn. Banu, din sus de țîrg¹⁴². Aceiași cere, prin anafora, Domnitorului țării să se țină în seamă și de școala elinească de la Buzău, ce fusese întemeiată prin hrîsovlul de la ianuarie 1776, dat de Alexandru Vodă Ipsilanti. Eforia școalei în frunte cu Nectarie mitropolitul aprobă la 13 februarie 1817 cererea Episcopului și roagă domnitorul să poruncească Episcopului să găsească dascăl bun, care să fie plătit cu suma de 1200 taleri, nu cu 500, ca pînă acum, pe an. Baniile se vor lua nu de la Casa Școalelor «ci din suma banilor ce răspunde cestimp această eparhie a Buzăului de la preoți și diaconi, pe tot anul, pentru școală, și i se ție în seamă acești taleri 1200, însă cu adevărînță chiar a orînduitului dascăl, cuprinzătoare, că și-l-au primit deplin, care adevărînță să se vază și de către noi»¹⁴³. Această parte a dispoziției cuprindea ceva și curios, tendențios; pentru cine precauțiunile? Dar lucrurile evoluează în sens natural. Nu mai țîrziu decît peste cîteva luni, și anume la 10 dec. 1817 Eforia școalelor se adresează lui Vodă Caragea spunînd să se înființeze în București o școală «de învățămînt românesc în sf. mănăstire sf. Gheorghe». Este școala care va fi călăuzită în direcție națională de ardeleanul Gheorghe Lazăr. Treburile mergeau mai departe, cînd aceiași eforii cereau «să se orînduiască învățătorii români la toate orașele și cele 12 județe». Mitropolitul și Episcopii erau însărcinați să găsească profesori capabili fiecare în eparhia respectivă. «Iar celelalte 5 orașe Focșani, Rîmnicul Sărat, Mizilul, Urlați și Vălenii de Munte să fie sub privegherea P. S. Episcop Buzău»¹⁴⁴. Așadar de la școala grecească Costandie episcopul trecea la școala românească, deși pe cea dintîi nu o uita. Dar apusul acesteia se anunța la răsăritul soarelui românesc. Înțelept cum era Costandie nu va fi privit cu ochi răi această schimbare.

Episcopul Costandie se adresează Domnitorului (Ion Gheorghe Caragea 1812—1818) la 18 decembrie 1817 spunînd că la schitul Podeni din sud Saac ce se află pe moșia Matita, se află un puț de păcură. Acesta a fost deschis de îngrijitorul de aci numai pentru trebuința Episcopiei și a Schitului, și nu pentru a face negoț. Toțuși orînduiții vameși fac supărare cerînd vămii. Episcopul se roagă să se dea poruncă domnească să fie lăsat în pace îngrijitorul schitului. După cercetarea ce se face se dă răspuns favorabil¹⁴⁵. În toamna anului 1817 o mare discuție se ridică în jurul morilor de pe apa Buzăului. Astfel la 5 oct. Atanase serbaccibașa face un lung raport despre situația de aci iar la 31 oct. se vorbește despre mutarea mătci Buzăului și se iau mărturii despre starea morilor, de la Mihălcea morarul, Stoica morarul, Velciu Strbu, Tudor moraru ș.a. În luna decembrie pare că neînțelegerile în care era amestecată și Episcopia se aplanează¹⁴⁶. Episcopul Costandie face parte dintre eforii care propun lui Vodă Caragea la 10 decembrie 1817 înființarea de școli românești «la toate orașele celor 12 județe». În fruntea lor sta școala de învățămînt românesc din sf. mînăstire sf. Gheorghe. În aceeași anafora se hotăra să fie însărcinat Mitropolitul cu așezarea unor profesori capabili în cele 7 orașe, capitale, din cuprinsul

136. P. 65/17.

137. P. 65/18.

141. P. 10/115.

145. P. 39/50.

138. Mss 174, f. 81.

142. P. 81/28.

146. P. 10/120, 121, 122, 123, 139.

139. P. 7/47.

143. P. 10/115.

140. P. 22/53.

144. Idem, *ibidem*, p. 413—414.

eparhiei metropolitane. Același lucru trebuiau să facă și episcopii. «Iar celalalte 5 orașe, Focșani, Rîmnicul Sărat, Mizilul, Urlați și Vălenii de Munte să fie sub privilegierea P. S. Episcop Buzău» tot în condițiunile enunțate de eforie, care fixa și lea fa profesorilor de 250 taleri pe an¹⁴⁷. Este momentul redeșteptării naționale, cînd vine la București Gheorghe Lazăr. La 2 februarie 1818 cererea episcopului era satisfăcută. Măștița proprietatea schitului Podeni este scutită de vamă pentru păcura ce se socote pentru nevoile casei¹⁴⁸. Episcopia avea o vie de 4 pogoane în Dealul Olteni pentru care era judecată cu Mărgărit fost căpitan de darabani. Pricina era judecată de ispravnicul județului Slam Rîmnic¹⁴⁹. La metohul sf. Episcopii din Focșani sf. Nicolae se aflau mai mulți șezători, datori să plătească pentru locul pe care își aveau ei bucate. La 20 ianuarie 1818 Episcopul Costandie porunca iconomului să strîngă suma de 287 taleri cit erau datori aceștia și s-o trimită la sf. Episcopie. Iar cine nu va plăti să-i tragă la ispravnici, sau să-i scoată din locul metohului¹⁵⁰. La 1 mai 1819 se alcătuieste un Catastih de zestrea schitului Mărun din sud Saac metoh al sf. Episcopii Buzău», care s-au dat toate țîșu sub iconomia preotului Popa Ioan ot Urlați, după cum înainte arată.

O avere modestă care consta din «odoare, cărți, viile și livezile opt pogoane. Are și circiumă¹⁵¹. Metohul sf. Dumitru din București era mereu în atenția episcopului Costandie. Astfel la 14 august 1818 porunca domnească ieșea către veliții boieri, să cerceteze pricina acestuia cu Gheorghe Drugănescu căminar^{151 bis}. Rezultatul era că, la 7 Septembrie același an Episcopul de Buzău primea un stînjen de loc în fața uliței cu grădină a metohului buzoian¹⁵². Noul domnitor Alexandru Șutu (1818 noiembrie 4 † 1821 ian. 19) reinnoiește privilegiile știute ale Episcopiei la 12 mai 1819¹⁵³. La 13 mai 1819, în urma anaforalei Episcopului Costandie, Domnul poruncește a se hotărîni moșia Stancești—Scurtești (Buzău)¹⁵⁴. Fostul mare pitar Costache Voinescu vinde Episcopiei Buzău casele sale din mahalaoa sf. Dumitru, la 1 iulie 1819 cu prețul de 12500 taleri¹⁵⁵. Episcopul Costandie se jeluiește Domnului contra căminarului Drugănescu la 9 iulie 1819, pentru case ce face lîngă biserica sf. Dumitru. Marin vornicul urma să cerceteze pricina¹⁵⁶. Costantin Vulpeanu raporta la 19 iulie 1819 ispravnicatului de Buzău ceea ce constatase, în pricina ivită între Episcopul și Gheorghe al treilea logofăt pentru moșia Maxin¹⁵⁷. Iar la 24 iulie 1819 avem unul dacă nu chiar ultimul act eșit de la Costandie, ca episcop buzoian. Este cartea de blestem pe care o dă către vecinii diuprejurul moșiei Albești, a Episcopiei pentru descoperirea hotarelor ei¹⁵⁸. Pentru stînjenu cedat de Drugănescu Episcopiei Buzău și altele se ridicau competițiuni din partea lui Barbu Văcărescu și Gheorghe Filipescu la 29 iulie același an¹⁵⁹. O invoială se făcea în această pricină la 16 sept. 1819, între Gheorghe Drugănescu și Costandie care la această dată este proin episcop, adică ieșise din scaun¹⁶⁰.

Episcopul Gherasim Rătescu (28 iulie 1819—1824) († 1844).

După înlăturarea Episcopului Costandie, scaunul de la Buzău este încredințat unui prea cucernic arhimandrit, care probabil nu s-a gîndit niciodată la această demnitate. Dar el avea pe lîngă virtuțile sale și ceva în plus, și anume aceea că era un cleric român. În timpul din urmă scaunele episcopale fuseseră ocupate de greci, fîră a li se putea contesta însă calitățile lor de buni bisericosi și activiști conducători ai Bisericii. Totuși este vremea cînd simțămîntul național creștea. În țară se formase o partidă boierească cu puternice sentimente patriotice. Dușmănia lui Alexandru Vodă Șutu, contra lui Costandie era binevenită deci. Cine era acest homo novus, pe care-l aducea partidă boierească, desigur și la îndemnul noului Mtiropolit Dionisie Lupu (1 mai 1819, pribeag 1821) ne-o spune cronicarul Zilot Românul, adică un zelos, sentiment care-l împingea pînă la pasiune, cum vedem din însemnările lui. Iată cum ne descrie acesta, ridicarea în scaun a noului Episcop de Buzău, Gherasim

«Și văzum că și aduse pre taină pre un călugăr ce să afla schimnicind la mănăstirea Sinaii din sud Prahova anume Gherasim, român de fel din neamul Răteștilor, iar despre mumă Bălăceancă (carele de mică vîrstă slujind sfintei Mitropolii să și

147. Urechta V. A., *Ist. Rom.*, vol. Xa, p. 413—418. 148. P. 39/51. 149. P. 49/81.

150. P. 83/6. 151. Acad. R.S.R., P. CXXVIII/4. 151 bis. P. 85/78.

152. Idem, doc. 79 și 80. 153. P. 9/9. 154. P. 31/105. 155. P. 85/84.

156. P. 85/81. 157. P. 21/27. 158. P. 19/3. 159. P. 85/82. 160. P. 85/86.

călugări, apoi în zilele Mitropolitului Dositeiu cerind de la Prea Sfinția sa să-l scoată cirac egumen la vreo mănăstioară să infruntă cu cuvintele proaste din care viind la adîncă mihnire fuși de la Mitropolie și se duse din loc în loc, iar în sfîrșit să așază întru schimnicească petrecere la acea mănăstire). Pre-acesta știindu-l Părintele Mitropolitul Dionysie de om cu temere de Dumnezeu, fiul al scaunului Mitropoliei, și român curat, încă și de viță de boer, îl aduse, precum zic a se orîndui Episcop la Episcopia Buzăului, în locul lui Costandie grecul și nepotul Părintelui Dositeiu proîn Mitropolit (ce încă se afla petrecînd în viață la cetatea Brașovului în țara nemțească —) ce era episcop la Buzău de 24 ani, de cînd și Dositeiu s-au fost suit la scaunul Mitropoliei din episcop al Buzăului. Iar pe de altă parte fiindcă Episcopul Costandie să afla la episcopia sa Buzăul, au trimis vodă acolo de i-au luat paretis, tot cu același silnic mijloc ce l-au luat și de la Mitropolitul Nectarie, și așa să făcu numitul Gherasim Românul Episcop al Buzăului în locul lui Costandie grecul, luînd Vodă și de la aceasta prefacere mulțime de bani prin Mitropolitul¹⁶¹.

În manuscrisul nr. 489 al Acad. R.S.R. sînt adunate mai multe scrieri cu conținut ascetic, care provin din mănăstirea Sinaia (Prahova). Aci la pag. 1 găsim indicația : «De obste a sitei măn. Sinaia», iar la pag. 36 alta : «A lui Meletie ieromonah din sf. mănș. Săcul 1794»¹⁶². Însemnarea a doua ne transpune în atmosfera paisiană. Aci, la Sinaia cum ne spune Zilot Românul s-a retras Gherasim viitorul episcop de Buzău, trăind viață de înaltă purificare morală. Meletie care semnează pe acest manuscris încă de două ori, la pag. 222, în prima, adăugînd «1805» iar în a doua «din ținutul Făgărașului» poate să fi fost un ucenic al lui Paisie, de unde după moartea acestuia va fi venit la Sinaia, mai aproape de casă, aducînd cu dînsul, manuscrisul de mai sus, amintitor de viață sfințitoare de la Secu. Manuscrisul acesta a fost în mîinile viitorului Episcop și o cercetare mai atentă poate, va constata și o colaborare a lui, la aceste sfaturi ascetice. Dar la această ipoteză se adaugă o dovadă sigură : este poezia următoare conținînd aceleași îndemnuri la mîntuirea sufletească. Reținem pe lîngă frumusețea gîndirii, rima și cadența versurilor acestui poet improvizat. Iată ce scrie dînsul, la pag. 89 verso :

† *Stihuri de mare umilinție, care ne duc la pocăință*

† Aduți aminte de moarte
Și să dai seama de toate
Cîte-ai făcut în vieață
Că vor sta toate dă față
Atunci cînd te-i judeca
la'nvierea a doaoa
Pre altu nu osîndi
ori dă ce stare va fi
Ca să nu fii osîndit
de cela ce te-au zidit
Ci iarta pe fieșicare

dă greșala cît de mare
Ca să fii și tu iertat
dă Dumnezeu cel prea înalt
Nici o dată c-am tăcut
mie rău nu mi-a părut
Iar pentru căci am vorbit
dă multe ori m-am căit
Fericit cel ce gîndește
la moarte și să căește
dă relele ce au făcut
în vieață ce au trecut.

Gherasim arhimandritu sin Matei Sărban Rătescu. 1815 - Iol. 1.

Din semnătura ce pune aci, vedem încă odată că el era un Rătescu după lată, iar Zilot cronicarul ne atestă, că mama lui era o Bălăceancă și în sfîrșit că la 1 iulie 1815 el era arhimandrit în mănăstirea Sinaia¹⁶³.

Pe acest bărbat de puternică sensibilitate ascetică îl alegea episcop la 28 iulie 1819 mitropolitul Dionisie, Iosif episcopul de Argeș, Galaction, un grec, al Rîmnicului și sfatul boieresc în fruntea căruia sta Grigore Ghica ban, Barbu Văcărescu, Istrate Crețulescu vel dvornic, Gheorghe Filipescu, Ioan Stirbei, Iordache Goleșcu, Manolache Băleanu și alții. În actul de alegere sfatul motivează alegerea lui Gherasim :

161. Tocilescu Gr., *Scrierile inedite ale lui Zilot Românul*, în «Rev. pt. ist. artei și filol.», an III, vol. V, p. 75.

162. În *Catalogul Manuscrisurilor românești* de Bianu și Caracș, tom. II, p. 229, nu se menționează această notă marginală.

163. Cf. Pr. D. Furtună, *Cîteva note despre episcopia Buzăului* în «Rev. ist.», an V (1919), nr. 6-7, p. 126-127.

«ca unul ce iaste bun pamantean și îl știm că iaste cu frica lui Dumnezeu¹⁶⁴. Acesta era un act cu caracter politic, ca a doua zi, 29 iulie sfatul arhieresc, în frunte cu Iosif episcopul Argeșului să facă alegerea bisericească, după obicei în catedrala metropolitană. Dintre cei trei candidați, se alege «Kir Gherasim ce au fost chivernisator și la sf. Mitropolie ot Tirgovîște, carele s-au ales arătat mai ales decît ceilalți»¹⁶⁵.

Alexandru Nicolae Șuțu Voevod se arată deosebit de atent față de schimnicul Gherasim cum se vede din modul solemn, al înscăunării acestuia. Iată ce dispunea el: *Orînduiala obicinuitului alaiu iubitului de Dumnezeu Episcop al Sîntei Episcopii Buzău, la eșirea din Domneasca noastră Curte, pînă la melochul Sîntei Episcopii.*

Polcovnicul de tirg agiesc cu polcovnicul de seimeni spătăresc, gătiți cu capoade roșii și călări, cu toată slujitorimea Aglei, i arnăuții și toți lefegii și seimenii, gătiți cu cepchienenurile lor, pre jos.

Căpitanii za dorobanți cu căpitanii lefegii, cu capoade roșii și călări, cu toți dorobanții pre jos.

Trei logofeți de țeara de jos cu logofătul de taină de țeara de jos, gătiți cu binișe curate și călări.

Trei logofeți de țeara de sus cu logofătul de taină de țeara de sus, asemenea. Rahtivan cu Iuzbașa al Divanului asemenea.

Doi pitari cu trei postelnici asemenea.

Doi alai-ceauși cu raîndueala lor, pre jos.

Careta domnească cu 6 telegari, înlăuntru părintele Episcopul cu doi logofeți de țeara de sus, împrejurul carete 6 ciohodari.

Toți logofeții de țeara de sus, cu toți logofeții de țeara de jos, pre lîngă caretă, pre jos».

Domnitorul adaugă și următoarea poruncă :

«Cinstite și credincios boerul Domniei mele Dumneata vel logofete za obiceiuri, să orînduiești pre Iuz-bașa al Divanului a întocmi alaiu întocmai după cum mai sus se arată, fără de a se face cituși de puțin cusur și mire la ... ceasuri din zi să se afle toți strînși la domneasca noastră curte»¹⁶⁶.

La 5 decembrie 1819 găsim pe noul episcop în adunarea obștească a țării, iscă-lînd după Galacion Rîmnîc¹⁶⁷; de asemenea la 22 aceeași lună¹⁶⁸. Gherasim se afla aci și la 19 ianuarie 1820, cînd Divanul se ocupa cu ieftenirea cîrnii de vacă și de oaie, decizie aprobată de Alexandru Vodă Șuțu¹⁶⁹.

Peste un an și ceva aceleași sentimente naționale, grefate pe probleme social-economice vor provoca mișcarea lui Tudor Vladimirescu, care duce în pribegie pe fruntașii țării între care se găseau Mitropolitul Dionisie Lupu și Gherasim episcop de Buzău. După liniștirea lucrurilor și ridicarea în scaunul domniei a lui Grigore Dimitrie Ghica în 1822, Mitropolitul Dionisie amfna venirea sa la București, trimițînd în schimb pe episcopul Gherasim, pe care-l găsim participînd la ședințele căimăcă-miei de la 19 și 30 iulie, 3, 4, 5, 10, 11, 20, 21, 24, 27, 29 și 30 august, cit și la cele de la 2 și 8 sept. 1822¹⁷⁰. Vechilul Mitropoliei care era arhierul Benedict Troadas, fu înlocuit prin decizia Domnitorului Grigore Dimitrie Ghica la finele lui octombrie 1822 cu Gherasim episcopul Buzăului¹⁷¹. Situațiunea generală a țării era tot tulbure, iar a bisericii prin retragerea mitropolitului Dionisie Lupu la Brașov o făcea și mai dificilă. Domnitorul împreună cu sfatul țării se decid și scot din mănăstirea Căldărușani pe ierodiaconul Grigore, ridicîndu-l pe scaunul Mitropoliei, ceea ce era un caz rar, îndeosebi, pentru Biserica Ortodoxă Română. Alegerea se făcu la 11 ianuarie 1823. Țara avea acum un șef duhovnicesc și Gherasim crezu că este momentul să se retragă, dînsul care pînă atunci girase treburile metropolitane, cum am văzut mai sus. El își găsea celula schimnicească, în aceeași mănăstire Căldărușani, de unde venise viitorul mitropolit. Acesta din urmă văzînd că Gherasim își prelungește șederea la mănăstire, iar Buzăul tinjea după ierarhul său, îi scrie următoarea scrisoare.

«Cu cea în Hristos frățască dragoste, aghie Buzău kir Gherasim !

164. *Condica sfîntă*, p. 438. 165. *Ibidem*, p. 440.

166. Urechia V. A., *Ist. Rom.*, tom. XII, p. 34 167. *Ibidem*, p. 227.

168. *Ibidem*, p. 285. 169. *Ibidem*, p. 331.

170. Urechia V. A., l. c., tom. III, p. 335 la 390.

171. *Idem*, tom. XIII, p. 334.

Măcar deși către mine prin graiu și către Măria sa prin scris ai ales partea cea mai bună a Marii, a ședea adică lângă picioarele lui Iisus, dar însă după datorie nu lipsesc din prea luminată porunca Mării sale a te îndemna ca și socotind că și grija cea către frați nu este mic lucru, la care singur Domnul puindu-se s-au făcut păstor oilor celor cuvântătoare și s-au pus sufletul pentru dînsele, să te întorci iarăși la păstoria tutmii ceii ce și s-au încredințat de Dumnezeu, și mai virtos acum după ce te-ai făcut mai sănătos cu amândouă sănătățile, și mai puternic împotriva lupilor. Și deci alegînd ce este mai bun și mai plăcut Domnului să mă bucur ori cu prea cinstitul răspuns, ori cu prea veselitoarea față a sfinții tale, a căria ani poftim de la Domnul a fi mulți și fericiți.

Al frații tale în Hristos iubit frate
Grigorie al Ungrovlahiei.
(1824)

la care Gherasim se grăbește a-i răspunde cele ce urmează.

«Prea sfinte Stăpîne!

Prea cinstită scrisoarea Prea Sfinției tale cu smerită plecăciune primim, și cele ce mi se poruncește văzuiu, ca să mă întorc iarăși la episcopie și să caut de eparhie. Răspunzu Prea Sfinției tale cu umilință, că eu sînt tot bolnav și nu pociu să viu, una pentru boală, alta pentru sorocul ce l-am avut. De care vei ști Prea Sfinția ta că eu când am eșit din mănăstire ca să fiu episcop, numai cu soroc de doi ani, sau mult trei ani, am eșit, iar nu mai mult; peste care soroc văz că au trecut doi ani și tot mă siliți ca să fiu, care este peste puțința mea, ci mă rog să mă erlați și Dumnezeu să vă erte. Iar sfînta blagoslovenie Prea Sfinției tale să fie cu mine, carele sînt

al Prea Sfinției tale plecată slugă
Gherasim».

Mănăstirea Căldărușani, 1824 Septembrie 9.

Ambele misive sînt perle ale Istoriei bisericii române ¹⁷².

Învățăutul episcop Melchisedec al Romanului ocupîndu-se de această retragere spune că pricina plecării a fost punerea unei dădji nouă pe țară de către Divan, sub domnia lui Grigore Ghica. Gherasim a combătut în Divan acea «dabilă» cu toată puterea și a atras în partea sa și pe mitropolitul Grigorie. Acesta însă, în urmă, văzînd urgența trebuințelor Domniei de acea «dabilă» și înduplecat de Domn și de boieri a cedat. Episcopul Gherasim, aflînd de nestatornicia Mitropolitului, s-a mîhnit atîta, încît fără a spune nimănui și fără a se mai duce la Episcopie, a plecat la mănăstirea Căldărușani și n-a mai ieșit de acolo, pînă la moartea sa ¹⁷³.

Nu găsesc o mai bună caracterizare a acestui episcop buzoian decît în următoarele rînduri, pe care le scrie N. Iorga, privitor la dînsul.

«Și Gherasim Rătescu, de la Buzău, ales în 1819 de dușmanii grecilor, era dintre Paisienii cei mai adevărați, fără să aibă însă nici învățătura lor, nici rivna lor de a răspîndi lumina asupra celorlalți. După cinci ani de păstorie el părăsi scaunul său pentru a se face schivnic la Căldărușani, mănăstire de obștejîtie care văzuse abia pe Grigorie părăsindu-și chilia de sărăcie și muncă: aici a răbdat el asprimile «schimel celei mari», pînă la 1844» ¹⁷⁴.

Gheorghe Drugănescu vecin, cu casa, lângă metohul Episcopiei sf. Dumitru din București scrie la 5 mai 1820 Episcopului Gherasim cu mulțumiri, că i-a dat voie, să deschidă fereastră către curtea bisericii. Dar aceasta nu va constitui o servitute, «vreo dichesmă de robie», ci cînd va dori Episcopia poate s-o astupe. Episcopul Gherasim era prea detașat de lucrurile lumești; preocupările de gospodărie îl lăsau rece. Aceasta explică faptul că acte cu conținut material apar rar în dosarele Episcopiei semnate de dînsul. Pentru chestiunile financiare ale bisericii sf. Nicolae din Focșani, metohul Episcopiei — și erau destule — arhiereul lăsase pe protosinghelul Azarie. Astfel aflăm cum acesta dă o adeverință pentru primirea banilor bezmanului

172. *Bis. ort. rom.*, an XVII, p. 405; cf. Tomescu C. N., *Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei*, 1927, p. 170—177.

173. Melchisedec Episcop, *Biografia prea sfințului Dionisie Romano, episcopul de Buzău*, în *An. Ac. Rom.*, seria II, t. IV (1881—82), p. 19.

174. Iorga N., *Ist. bis. rom.*, vol. II, p. 253.

pentru o dugheană a Episcopiei, din Focșani, la 23 aprilie 1821¹⁷⁵. În aceeași zi da voie Azarie unui popă Vlad să-și clădească o bina pe locul sf. Nicolae, plătind bezmăn¹⁷⁶. Nici arzătoarele discuții făcute pentru metohul sf. Dumitru din București nu-l interesează; proba o avem în faptul că în cursul anului 1821 se ridică iarăși pricina cu căminarul Gheorghe Drugănescu. Jalba către Domn o face Samuil ierodiaconul în care arată că Drugănescu vrea să facă un han în apropierea metocului¹⁷⁷. La 12 martie 1822 Azarie protosinghelul dă voie lui Radu băcanu să-și ridice o casă pe locul Episcopiei Buzău, plătind bezmăn¹⁷⁸, iar la 23 aprilie același an Azarie dă adevărtaț de primirea banilor bezmănului de la Costandin Cursin¹⁷⁹. În aceeași zi se mai închiria în Focșani un loc, lui Constantin bărbierul¹⁸⁰. La 1 iulie 1822 se făcea o vînzare cu embatic în Tîrgul Rîmnicului, lui Nicolae băcanul¹⁸¹. În sfîrșit, la 13 aprilie 1823, deci după patru ani de episcopat aflăm o jalbă a episcopului Gherasim către Domn, care era Grigore al IV Ghica (1822 iunie—1828 aprilie). Prin aceasta Gherasim episcopul cerea pe medelnicerul Ioan Giurescu de hotarnic, pentru alegerea hotarelor moșiei Albești a Episcopiei¹⁸². La aceeași dată Episcopia arendează moșia schitului Tărtășești (Ilfov) postelnicului Nae de acolo. I se fixează condițiunile, prima fiind de a avea grijă de biserică, să fie cu îndestulare cu cele trebuincioase, adică făclii, untdelemn și tămîie, sîntele slujbe să se săvîrșească cu preot la vreme și după rînduială». Se opresc pentru schit livezile, iar pădurea urma să fie păzită de arendaș, de a nu se tăia «sau să se neguțătorească cu dînsa»¹⁸³. Episcopul Gherasim cere la 24 mai 1823 Domnitorului să poruncească, cui se cuvine, să se facă judecata Episcopiei cu un Radul Popa din Buzău și cu mulți alții, între care era și Dumitrache Injugăurs (un Sărăjeanu) pentru moșia Albești. Greutățile se ivesc, din lipsa de «sinceturi», care din cauza «răzvrătirii» fuseseră trimise în «Țara Ungurească». Smeritul episcop nu uită să adauge «că toți din răzvrătire încoace carii cum vor hrăpesc dreptul Episcopiei cu tăere de cărciumi (sic) cu impresurări la lucru stăpînit de cînd s-au zidit sf. Episcopie»...¹⁸⁴. Erau treburi care îl amărau și în fața cărora el nu putea să ia o atitudine. Și de aceea prefera calea mării schimnicii. La 25 oct. 1823 Azarie protosinghelul da voie unui Stan să-și facă o dugheană la Focșani pe locul Episcopiei plătind bezmăn¹⁸⁵. A doua zi un angajament la fel se face cu Pastia sin Neagu Cojocaru¹⁸⁶. Tăierea unei păduri de la Maxinu, ce o dăduse Gherasim episcopul o clarifică Mitropolitul țării, la 12 ianuarie 1824, cînd titularul Buzăului plecase la mănăstire¹⁸⁷. Episcopul de Buzău se jeluiește Domnului la 25 ianuarie 1824 pentru o neînțelegere ce are Episcopia cu Radu Popa din cauza unui codru de loc de peste apa Călmăuului din moșia Maxin și Virtoapele¹⁸⁸. La 29 ianuarie 1824 Episcopia Buzău da cu arendă, cuiva nenumit, moșia Cislău și moșia Bobocii cu viile din sud Saac și cu toată țigănia «ot Cislău și cu toți poslușnicii ale (sic) sfintei Episcopii noastre». Arendarea se făcea pe trei ani, pînă la leat 1827 apr. 23 drept taleri 4 500. Și acest act deosebit de important se făcea fără participarea activă a Episcopului Gherasim, căci iată ce citim la încheierea lui: «În numele fratelui Episcopului Buz, ce să află bolnav, la sfînta mănăstirea Căldărușani, s-au pus pecetea noastră». Este vorba de pecetea Mitropolitului Grigore al IV Dascalul¹⁸⁹. Din acest act mai reiese că Episcopul Gherasim era încă de la începutul anului 1824 retras la locul său de schimnicie unde va închide ochii, după douăzeci de ani de viață sfințită. Grija pentru conservarea pădurilor a fost totdeauna vie la înaintașii noștri. Un conflict se ivește la 6 februarie 1824 din cauză că arendașul moșiei Rușavățul tăiașe niște copaci din pădurea Episcopiei¹⁹⁰. La 25 februarie 1824 se arendează moșia Podeni și Chiliile din sud Saac lui Dumitru Zota, în soroc de trei ani drept 3 000 taleri, în total, deci 1 000 taleri pe an. I se da voie arendașului să ia și venitul «puțurilor de păcură ce sînt pe moșiile acestui metoh dupe privilegiul Episcopiei. Nici acest contract nu este semnat de Episcopul Gherasim, ci întărit cu pecetea Mitropoliei spunîndu-se, ca mai sus că titularul Buzăului este bolnav la Căldărușani¹⁹¹. La 1 martie 1824, tot în numele Episcopului Gherasim se arendează logofătului Sotir și tovarășului lui moșiile

175. P. 60/57.

176. P. 60/56.

177. P. Cop. 121/5.

178. P. 60/58.

179. P. 60/59.

180. P. 60/60.

181. Mss 175, f. 96.

182. P. 19/4.

183. Mss 174, f. 106 v.

184. P. 21/29.

185. P. 60/61.

186. P. 60/62.

187. P. 21/31 și 32.

188. P. 17/37.

189. M. 174, f. 1 și 2.

190. P 104/4.

191. Mss 174, f. 5—6.

Beceni, Hirboca și Modruzești din plaiul Slănicului (Buzău) timp de trei ani drept 4500 taleri. Li se recomandă să aperse hotarele, altfel vor răspunde pe socoteala lor de pagubă, să nu suprească clăcașii, să nu fugă, orice lucru nemîșcător ce vor face, va rămîne pe moșie la plecarea lor, iar din pădurea de la Hirboca să nu taie «nici macar o nuea». Și acest contract este întărit tot de Mitropolit, care invoca aceleași împrejurări, privitor la Gherasim episcopul¹⁹². Hotarele moșiei Maxin au fost frecvent în discuție. Iată încă una: la 18 martie 1824 ispravnicii județului poruncesc să se strîngă vecinii de aici la data cînd se face hotărnicia acestuia de Episcopie¹⁹³. Moșia Cacaletii dă prilej de judecată ea fiind cotropită de un Radu Popa și Stoica Popa. Aceasta se hotărniciește la 22 aprilie 1824 de medelnicierul Ioan¹⁹⁴. Moșia Vințileanca din sud Saac se arendează la 23 aprilie 1824 slugerului Nicolae pe timp de trei ani, drept 3750 taleri, din care se plătesc acum jumătate, iar jumătate la martie 1825. Să stăpînească «dupa obiceiurilor pămîntului și pravilele domnești. Arendașul trebuie să dea zapis la Episcopie că va respecta condițiunile contractului. Actul este întărit tot de mitropolit¹⁹⁵ pentru motivele cunoscute. În aprilie același an se arendează moșiile Pircscovi, Magura, Lunca Frumoasă și Teiș, pe trei ani slugerului Niculăiță, drept 5600 taleri pe an. Moșiile fuseseră cerute de alți mușterii cu 7000 de taleri, dar fiindcă Niculăiță este sluga sf. Episcopiei, fără nici o leafă, este preferat. «Și așa pentru neapăratele trebuințe ale sfintei Episcopiei, adevcă de a-i da în plata datoriilor țării, am răspuns și noi le-am primit acum, înainte, taleri opt mii patru sute, pã un an și jumătate...» I se pun condițiunile știute, aci încredințîndu-se arendașului în plus, ca poslușnicii Episcopiei și cinci familii de țigan să rămîie pe seama lui, moșiile și «piva», casele, grajdu, porumbarele și toate grădinile cîrții și livezilor, pădurile să le îngrijească să nu se taie lemnele «verzi», ci numai uscate, hotarele moșiilor să nu se calce. Contractul este întărit tot de Mitropolitul Grigorie¹⁹⁶. În același an și lună se arendează și moșia Dichiseni din județul Ialomița «lui Kir Teodorache», tot pe trei ani (1824—27) drept 4500 taleri. Actul este întărit de Mitropolit, cã și pînã acum, în numele lui Gherasim episcopul¹⁹⁷. Nicolae băcanul dă mărturie la 1 iulie 1824 cum a luat cu chirie un loc, ce-l are Episcopia în Țîrgul Rimnic¹⁹⁸. Vechile privilegii ale Episcopiei asupra vămii țîrgului Dragaica, vinăriciul din dealurile Bontești și Blidaru (R. Sărat), Valea Mărului, Valea Poeni (Săcueni), sarea de la ocna Telega, scutire de oerit și scutelnici sint reconfirmate de Grigore Ghica Vodă, la 2 sept. 1824¹⁹⁹. În același an 1824 septembrie 11 constatăm cã se arendează și vinăriciul din Valea Manti și Valea Poenii logofătului Iordache Suslanescu drept 200 taleri pe un an. El va proceda «întocmai după copriinderea hrisovului, luînd cite 2 bani de vadră și pãrșarul după obicei, fără a face vreo nãpãstuire locuitorilor la luarea banilor». Și aceasta se face tot de Mitropolit în numele episcopului Gherasim²⁰⁰. La 24 noiembrie 1824 boierii hotarnici delimitează moșia Zăpadia, partea Episcopiei, față de clucerul Manole Trestianu și polcovnicul Enache Antonescu. Moșia fusese «deavalma»²⁰¹. În timpul episcopatului lui Gherasim, la 24 dec. 1824 se judeca episcopia cîștigînd pricina de încãlcare ce o făceau moșnenii țîrcoveni, în moșia Cîrlomănești, «după Nișcov». Interesele materiale ale Episcopiei erau apãrate de iconomul Lavrentie²⁰². Judecata se va relua și nu se va termina decît la 30 iunie 1860.

192. Mss 174, f. 2 v. 193. P. 21/33. 194. P. 21/34 și 45. 195. Mss 174, f. 4.

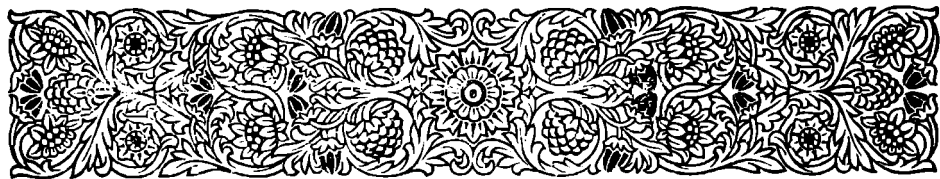
196. 174, f. 3. 197. Mss 174, f. 4. 198. P. 3/2. 199. P. 9/10.

200. Mss 174, f. 5 v.

201. P. 70/10 (copie). Introducem și aceste acte, deși scrisoarea lui Gherasim de la 9 sept.

1824, este socotită ca data plecării sale din scaun.

202. P. 98/13, 15 și 18.

COMEMORĂRI

PR. PROF. VALERIU IORDĂCHESCU (1885 — 1975)

La 11 martie 1975 s-a stins din viață una dintre marile figuri ale clerului nostru ortodox, o personalitate de mare prestigiu, Pr. prof. Valeriu Iordăchescu. El a activat cu competență ca preot și profesor de teologie, timp de aproape cinci decenți, înscriindu-se între valoroșii clerici pe care i-a dat Moldova între cele două războaie mondiale.

Pr. Valeriu Iordăchescu s-a născut la 2 febr. 1885 în satul Sodomeni, Com. Pașcani, jud. Suceava (astăzi Iași), ca al treilea copil al preotului Dimitrie Iordăchescu și al soției sale Maria. Părinți vrednici care-și iubeau enoriașii și-i ajutau, pentru care motive erau și ei prețuiți și stimați. De la aceștia a moștenit părintele Valeriu, inteligența ascuțită, dragostea de carte, de popor și de o preoție demnă.

Școala primară a urmat-o în satul natal și la Pașcani, după care a frecventat Seminarul teologic inferior de trei clase din Roman, școală ce mai păstra influența marelui episcop cărturar Melchisedec Ștefănescu și unde a primit o aleasă instrucție și educație. A avut ca director pe Pr. Const. Natarie, iar printre profesorii demni de remarcat, pe scriitorul Calistrat Hogaș, ca profesor de română.

Seminarul teologic de 4 clase l-a urmat la seminarul Veniamin Costachi din Iași, unde a avut buni dascăli ca : Gh. Murnu, Gh. Gh. Gheorghiu, Preot I. Gotcu și Vasile Oiaga. Elev eminent în ambele seminarii, unde și-a acumulat temeinice cunoștințe religioase și multiple cunoștințe profane, el se remarcă și ca student valoros la Facultatea de teologie din București, pe care o termină cu o excelentă teză de licență din domeniul apologeticii avind ca temă: «Substanța sufletului și teoria actualității sufletului» — București, 1908.

Căsătorindu-se cu fiica preotului Mihai Popescu din Clipsești jud. Putna, în noiembrie 1909 este hirotonit preot pe seama Bisericii Trei Ierarhi din Iași. În 1910 este numit protoiereu al județului Suceava cu sediul la Fălticeni unde funcționează 4 ani, când este rechemat la Iași ca Director al Cancelariei mitropolitane și transferat preot paroh la Biserica Golia din același oraș. În acest răstimp se prezintă la concursul pentru ocuparea catedrelor vacante de materii religioase de la seminariile teologice ortodoxe unde reușește primul și în același an este numit profesor la Seminarul de la Galați.

Între anii 1919—1921 este numit de Mitropolitul Pimen, care era locțiitor al scaunului vacant al Arhiepiscopiei Bucureștiului, ca superior al Bisericii Ortodoxe Române din Paris. Aici în capitala Franței a urmat cursuri de filozofie la Sorbona cu filozofi străluciți ca : Leon Brunchwig ; la Institutul Catolic cu Eduard Le Roy ; cursuri de istoria religiilor la Facultatea de teologie protestantă. Aici și-a desăvârșit pregătirea intelectuală și și-a însușit filozofia tomistă, de la reprezentantul ei cel mai autentic Jaques Maritain, din operele căruia a tradus în românește cartea intitulată : «Reflexiuni asupra inteligenței și vieții sale proprii».

Cu o astfel de pregătire s-a reîntors în țară fiind numit profesor și director la Seminarul teologic «Veniamin Costachi» din Iași din 1921 până în 1925. Retras de la direcție pentru caz de boală, rămâne numai profesor până în 1927, când este numit profesor de teologie morală la Facultatea de teologie din Iași, unde funcționează până în 1947, când se pensionează. A mai activat ca preot deservent la Biserica Belvedere din București din 1951 până după 1960, când se retrage, rămânând totuși veșnic lucid și pasionat de problemele Bisericii, de activitatea și progresele foștilor săi elevi și studenți. S-a stins la vârsta de 90 de ani, calm, cu conștiința împăcată și cu o seninătate autentic creștină.

Activitatea sa prestigioasă și-a desfășurat-o mai ales ca director și profesor de seminar, ca profesor de teologie și ca preot la Bisericile Golia și Bărboi din Iași.

Înzestrat cu o mare putere de muncă, cu mult entuziasm și cu o profundă pregătire teologică și filozofică, bun predicator și talentat conferențiar, el s-a impus chiar de la început, la venirea sa în Iași, atît în cercul profesorilor de la Seminar cît și în lumea intelectuală a capitalei Moldovei. La Seminar, în Jumea elevilor, el se bucura de o simpatie și prețuire deosebită. Lecțiile sale de materii religioase și mai ales cele de morală erau așteptate cu nerăbdare, ascultate cu interes și receptate cu dragoste și entuziasm. Erau socotite momente festive. În adevăr, profesorul depășea didacticismul lecțiilor obișnuite și cu o ușurință uimitoare se ridica în sfera gândirii filozofice, sprijinind principiile de morală nu numai pe revelația creștină, ci și pe o solidă armătură rațională. De aceea, elevii seminarului, încințați, căutau să-și împrărieze normele etice învățate, entuziasmîndu-se de învățăturile care se desprindeau din ele și de frumusețea slujirii proeștei.

Ca Director a introdus în seminar o viață în care domnea ordinea, disciplina, munca serioasă. Prin frecventarea conferințelor publice din aula Universității din Iași, prin conferințele sale și ale profesorilor seminarului, Pr. Valeriu Iordăchescu a ridicat nivelul intelectual al elevilor, a înălțat seminarul Veniamin la vechea sa faimă de primă școală teologică din țară. Prestigiul său intelectual, respectul în fața profesorilor și prețuirea din partea tuturor, au reușit să creeze la elevii seminariști un stil de viață propriu, un mod de comportare demnă, corectă, receptiv la valorile culturale ale vremii, luîndu-l toldeauna pe el de exemplu. Acest stil s-au silit să și-l păstreze și ca studenți și ca preoți și în alte funcții pe care mulți le-au îndeplinit cu cinste.

Ca profesor de teologie morală la Facultatea de teologie din Iași, măiestria sa de dascăl s-a desfășurat pe un plan mai ridicat și cu influențe mai extinse. Cursurile sale se adresau studenților mai ridicați din punct de vedere intelectual decît elevii. Prelegerile sale atingeau înălțimi rare, nebănuite, fiind receptate de asistenți cu o deosebită satisfacție intelectuală și cu mult folos.

La orele de seminar, prin lucrări elaborate de studenții teologi se dezbăteau probleme de filozofie și etică din filozofii moderni și contemporani. Astfel, unele din aceste opere erau: *Morală și religie* de Em. Boutroux, *Dincolo de bine și de rău* de Fr. Nietzsche, *Cele două izvoare ale religiei și moralei* de H. Bergson, *Morală și știința moravurilor* de L. Brühl, *Kant și morală sa*, etc. Cursurile sale de morală asemănătoare ca structură, ca lecții și capitole cu ale colegilor săi de la celelalte Facultăți de teologie, se deosebeau totuși foarte mult de ale acestora, prin modul prezentării problemelor etice, prin adâncă lor fundamentare filozofică. Ele nu erau bazate numai pe Scriptură și Tradiție, ci erau dozate cu o bogată armătură rațională. Marile probleme religioase și etice erau totdeauna justificate, păstrându-le neatins fondul revelațional. Prin acestea ca și prin lucrările de seminar Pr. Valeriu Iordăchescu deschidea orizontul cultural al studenților, îi familiariza cu gândirea filozofică.

Tot în calitate de profesor Pr. Valeriu Iordăchescu a scris și diferite articole în unele reviste bisericești, pentru folosul dascălilor în instrucția și educația elevilor. Astfel a scris în «Biserica Ortodoxă Română» 1922, No. 6 articolul: Posibilitatea formării caracterului, unde autorul pledează pentru puțină modificarea caracterului și chiar a temperamentului prin exercițiul voluntar, prin voința liberă.

Dar Pr. Valeriu Iordăchescu a activat și ca preot la Bisericile Golia și Bârbol din Iași, preot onorific la Catedrala mitropolitană din același oraș și la Biserica Belvedere din București. Ca preot nu excela printr-o voce prea deosebită și nu tinea prea mult fastul exterior. Inșușirea proeminentă a slujirii sale preoțești a fost predica. El a fost unul din marii predicatori ai bisericii noastre. Temele dogmatice sau morale pe care le aborda în cuvântările sale erau tratate la un înalt nivel intelectual. Totuși prin claritatea expunerii, prin limpezimea stilului și exemplificării erau înțelese și de publicul mijlociu, apreciate și gustate. Mai ales predicile rostite la marile sărbători creștine de la Catedrala Mitropolitană din Iași și Biserica Sfântul Spiridon din același oraș, erau ascultate cu mult interes. Ca preot el activa ca membru în adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Iașilor încă din 1925, în Congresul național bisericesc și adunarea națională bisericească până în 1950 și ca președinte al Consistoriului mitropolitan din Iași.

A fost un temperament dinamic, îl preocupau interesele superioare bisericești și a luptat din aceste posturi la înflorirea Bisericii Ortodoxe Române. Dorea o biserică vie și activă. În tot răstimpul vieții sale a stat alături și a colaborat strâns cu Mitropoliții Moldovei: Pimen Georgescu, Nicodim Munteanu, Irineu Mihălcescu și P. F. Părinte Patriarh Justinian.

A fost un intelectual fin, un preot cu o cultură multilaterală, prețuit de cercurile teologice. De o moralitate ireproșabilă, cu o comportare demnă, impunea respect, ridicând prin aceasta prestigiul preoțimii și idealul cărui îi slujea. Prin el clerul ieșean și-a ridicat prestigiul în fața publicului, iar Biserica și-a augmentat numărul creștinilor practicanți.

Pr. Valeriu Iordăchescu a fost președinte al Asociației clerului moldovean, constituția pentru a apăra drepturile clerului. El a reprezentat cu cinste preoțimea la toate congresele Asociației, iar cuvântările sale străluceau prin elocvență și conferințele ce-i erau solicitate la aceste ocazii, impresionau auditoriul prezent.

Căci Pr. Iordăchescu a fost nu numai un mare predicator, ci și un conferențiar neîntrecut. El a rostit numeroase conferințe la diverse serbări sau alte ocazii, cu teme interesante și în strânsă legătură cu credința creștină. Toate aveau subiecte

teologice, chestiuni de credință și de morală și care erau tratate cu înaltă competență și cu o elocvență cuprinzătoare. Temele creștine erau prelucrate cu argumente din lumea gândirii și culturii, scoțind soluții practice și făcând analize psihologice judicioase. Instrucția era unită cu delectarea intelectuală, folosul practic imediat cu sugestia care angajau conștiința creștină și deschideau mari întrebări interioare. Oricum prin stilul și elocvența lor, prin fondul și forma lor îmbinate armonios, ele încântau și entuziasmau.

A fost printre pușinii clerici înzestrat cu har, spre a fi lumină și călăuză nu numai pentru credincioși, ci și pentru tagma preotească, de orice treaptă sau rang.

Părintele Valeriu Iordăchescu s-a evidențiat și ca teolog ortodox. El n-a lăsat tratate masive de teologie, însă prin cursuri, prin conferințe, studiul și eseuri publicate în diferite reviste bisericești ca: «Mitropolia Moldovei» din Iași, «Biserica Ortodoxă Română» și altele, a analizat probleme teologice cuprinzând opinii judicioase, luări de poziții față de marile probleme bisericești și creștine la ordinea zilei.

Astfel în «Problema morală și etica preotului» (Mitropolia Moldovei, mai-Iunie, 1941) se arată că omul acționează ținând seama de valorile culturale, printre care și valoarea etică, binele. Binele nu-i o invenție a individului, ci se impune oricărui om, este o experiență a conștiinței noastre, pe care o experimentăm spontan, fără a cunoaște explicit. Binele este în ultimă instanță scopul omului și concordanța lui cu scopul. Dacă scopul omului este desăvârșirea sa, binele contribuie la desăvârșirea ființei omenești.

Într-un alt articol intitulat: «Reflexiuni actuale în legătură cu Sinodul de la Niceea și cu cel de la Iași 1642» (Biserica Ortodoxă Română etc., 1925), Pr. Valeriu Iordăchescu publică conferința sa ținută la Iași cu ocazia aniversării Sinodului de la Niceea. Este o conferință interesantă, unde autorul tratează raportul dintre credință și rațiune.

În toată viața sa a activat neobosit pentru ca credința creștină să fie adâncită și trăită de creștini.

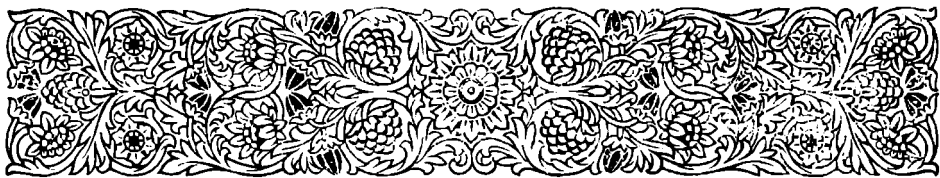
Prin toată activitatea sa teologică, a încercat să situeze religia creștină alături de celelalte valori ale culturii umane, ca împreună cu ele să înalțe, să desăvârșească ființa umană și societatea în care sălășluiește. A demonstrat tot timpul valoarea eticii creștine, principiile de dreptate, de iubire, de respect al libertății și demnității umane. A susținut ca Biserica creștină să nu se străduiască numai întru afirmarea eternului, ci să se integreze în temporal, adaptându-și învățăturile la necesitățile vremii.

A fost un om bun și iubitor de semeni, sincer și apropiat, deși la început părea distant și rece. Și-a iubit elevii și studenții în școală și după absolvire, bucurându-se ca un părinte de succesele lor. A avut o largă compasiune pentru semenul oropsit și a fost un bun patriot. Datorită temeinicilor sale pregătiri intelectuale avea o largă înțelegere pentru omul de orice credință sau concepție. Era adeptul unui ecumenism intercreștin și interreligios.

A fost un adevărat preot, un mare talent pus în slujba idealului creștin căruia i s-a dedicat cu toată ființa și zelul.

Numele lui va sta alături de marile figuri ale clerului român din trecut, ale adevăraților preoți, dascăli și teologi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

PRIMA CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI DIN ANUL 1975 — ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Între 20 martie 1975 și 3 aprilie a avut loc prima conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor.

Conferința s-a desfășurat sub președinția delegaților chiriarhali la sediul protoierilor respective, începînd prin oficierea unui Te-Deum săvîrșit de către un sobor de preoți dintre cei prezenți.

Tema dezbătută de preoțimea din toată țara a fost: «Frontul Unității Socialiste» expresie a unității de viață și acțiune a întregului popor.

Importantă prin valoarea sa actuală și prin contribuția pe care a adus-o clerul și Biserica operei de consolidare a unității de viață și de propășire a întregului nostru popor, tema a căutat să proiecteze în sufletul și în conștiința preoților, îndatoririle majore pe care le au pentru a răspunde cu toate puterile la marile chemări ale Poporului, ale Bisericii și ale statului nostru pentru progresul și mai binele tuturor.

Astfel în ziua de 20 martie Conferința a avut loc la *protoieria Giurgiu*, sub președinția P. C. Pr. Mihai Marinescu, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Sandu Nicolaie.

Au luat parte la discuții și completări preoții: Sachelarie Ioan, Simion Petru, Simion Gheorghe, Constantinescu Ion, Pătrașcu Ion, Lungeanu Gheorghe, Georgescu Ion, Bîrcă Aurel și Daia Teodor. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Antonescu Ion și Constantin Ion.

La Protoieria Titu a prezidat P. C. Pr. Ion Neamu, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Surugiu Ion.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Zamfir Gheorghe, Oprea Lazăr, Pîrcălabu Ion, Radu Dumitru, Popescu Vasile, Pătrașcu C-tin și Grecicosei Simion. Au citit rapoarte de activitate preoții Albu Alexandru și Covali Vladimir.

La protoieria Alexandria

A prezidat P. C. Preot Ion Cristache, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Pietreanu Vasile.

Au participat la completări și discuții preoții: Vișan Ion, Sandu Ion, Banu Ion, Badea Dumitru, Nicolau Ilie, Popescu Spirea, Popovici Eugen, Mitroi Stancu și Olteanu Ilie.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Pieleanu Aurel și Bunescu Octavian.

La protoieria Fetești

A prezidat P. C. Preot Ion Popa, consilier mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Popescu Dumitru-Oltina.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Iordache Nicolaie, Panalt Ion, Dumitru Stan și Roscoveanu Dumitru.

Au citit rapoarte de activitate preoții Iancu Ionescu și Teodor Panculescu.

La 27 martie.

La protoieria Cîmpina

A prezidat preotul Dumitru Soare, consilier patriarhal.

Subiectul a fost tratat de preotul Handrabur Mihail.

Au participat la completări și discuții preoții: Darie Constantin, Aroneanu Gheorghe, Georgescu Gheorghe, Enăchescu Emil, Săvulescu Gheorghe și Pinteă Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții Măinescu D-tru și Supeală Mihail.

La protoieria Videle

A prezidat preotul Nicolaie Diaconu, consilier patriarhal.

Subiectul a fost prezentat de preotul Ciortan Gheorghe.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Tilea Teodor, Postăvaru Dumitru, Stănculescu Alexandru, Mustăreacă Petre și Popescu Constantin-Gratia.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Dobrin Gheorghe și Popescu Elarion.

La 27 martie

La protoieria Căldrași

A prezidat preotul Cristache Ion, consilier mitropolitan.

Subiectul a fost tratat de preotul Negoită Gavril.

Au participat la completări și discuții preoții: Popa Stelian, Stănescu Constantin, Zotea Gheorghe, Ciochinaru Ion și Rădulescu Vasile.

Au citit rapoarte de activitate preoții Alecu Paulin și Manole Marin.

La protoieria Ploiești

A prezidat P. C. preot Mihail Marinescu.

Tema a fost tratată de preotul Vasilescu Gheorghe.

Au luat parte la discuții preoții: Bica Nicolae, Nicolescu Vasile, Sachelarie Teodor, Rădulescu Alexandru și Strejnicu Alexandru.

A citit raportul de activitate preotul Zamfir Ioan.

La protoieria Tîrgoviște

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Subiectul a fost tratat de preotul Cotivici Simion.

Au participat la discuții preoții: Chițescu Gheorghe, Ciocan Gheorghe, Popescu Alexandru, Zamfir Nicolaie, Georgescu Florian, Iacobescu Gheorghe, Marinescu Nicolaie, Panaitescu Constantin, Enăchescu Zoe și Chilan Ion.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Popescu Victor, Sinca Stan și Pavelescu Teodor.

La protoieria Oltenița

A prezidat P. C. Pr. Petre Alexandru, consilier mitropolitan.

Tema a fost susținută de preotul Dinu Marin.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Teodorescu D-tru, S. Decu și Voiculescu Gheorghe.

La 1 aprilie

La protoieria Circa I Ilfov.

A prezidat P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal.

Subiectul a fost tratat de preotul Ionescu Traian. Au luat parte la discuții preoții : Zamfir Alexandru, Popa Nicolaie, Ciuplan Nicolae, Toma Marcu, Niță Mihai, Daneș Nicolaie și Lungu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții Daneș Nicolaie și Anghel T.

La Protoieria Circa III Capitală

A prezidat P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Bălteanu Aurel. Au participat la discuții preoții Ion Apostol, Băbăție Constantin, Moldoveanu Teodor și Andronescu Vintilă.

La Protoieria Slobozia

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Androne Ioan. Au luat parte la discuții și completări preoții : Chirilă Dan, Petre Ioan, Cozma Drăghicescu, Negoită Ioan, Albu Ioan și Tintoiul Stelian.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții : Buicănescu Marin, Anghel Petre, Negoită Ilie și Nițu Ștefan.

La Protoieria Circa II Ilfov

A prezidat P. C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolitan.

Tema a fost tratată de preotul Pătroi Florea. Au participat la completări și discuții preoții Sibianu Enache, Drigoicea Ion, Morozan Serafim, Barbu Gheorghe, Bogdan Alexandru și Tinăsoiu Nicolae.

Au citit rapoarte de activitate preoții Drigoicea Ion și Cățe Gh.

La Protoieria Vălenii de Munte

A prezidat P. C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal.

Tema a fost prezentată de preotul Andrei Gheorghe. Au luat parte la discuții preoții : Rotaru Constantin, Tătaru Ion, Ilie Vasile, Babi Vladimir, Sardi Vasile, Totolici Zamfir, Mateescu Gh., Lungu Petre, Ionescu Stelian, Radan Gh., Nedelcu N. și Tataru Gh.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Burlan Nicolaie și Pîrveu Octavian.

La 3 aprilie

La protoieria Circa III Capitală

A prezidat P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan.

Tema a fost prezentată de preotul Tache Gheorghe.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Voinescu Nicolaie, Grancea Constantin, Tătărăm Mihail, Stănescu Marin, Staicu Constantin, Berbescu Laurențiu și Sava Corneliu.

Au citit rapoarte de activitate preoții Zaharescu Alexandru și Popescu Ioan.

În continuare au fost aduse la cunoștință preoșimii evenimentele externe ale Bisericii noastre, dintre care menționăm :

a) Vizita delegației Bisericii ortodoxe române, formată din I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Olteniei, P. S. Episcop Lucian Făgărășanul, Vicarul Arhiepiscopiei Ortodoxe pentru Europa centrală și occidentală și cu prilejul solemnității întronizării la Londra a noului primat al Bisericii Anglicane, Grația Sa Dr. Donald Coggan, din 26 ianuarie a.c.

b) Vizita la Paris a aceleiași delegații pentru înscăunarea I. P. S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și occidentală precum și pentru instalarea P. S. Episcop Lucian Făgărășanul ca vicar al acestei Arhiepiscopii.

c) Participarea P. C. Pr. Profesor Ene Braniște la aniversarea a 10 ani de la înființarea Fundației Ecumenice Pro Oriente, la 4 febr. a.c.

d) Participarea P. C. Pr. Ilie Georgescu la lucrările Secretariatului Internațional al C. C. P. de la Ecimiazdin, 25—28 februarie a.c.

e) Participarea P. C. Prof. Dumitru Popescu, prorectorul Institutului teologic din București și a P. C. Pr. Dumitru Soare, consilier patriarhal, la colocviul teologilor ortodocși ținut la Creta între 7—14 martie a.c.

f) Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române de către I. P. S. Arhiepiscop Teofil Ionescu, al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală dintre 19 decembrie 1974 și 19 ianuarie 1975, vizită ce a constituit un moment însemnat în cronică legăturilor tradiționale ale Bisericii Ortodoxe Române cu comunitățile ortodoxe române de peste hotare și un prilej de afirmare a unității spirituale dintre credincioșii români.

Astfel Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor a constituit un nou prilej de manifestare spirituală și o subliniere a contribuției pe care o aducem și sîntem datori a o aduce în continuare pentru consolidarea unității, a conștiinței cetățenești și a îndatoririlor precești pe care le avem pentru Biserica și Patria noastră, Republica Socialistă România.

ASISTENT

VIZITĂ CANONICĂ LA PAROHIA MILITARI I — BUCUREȘTI

Duminică, 2 martie 1975, la parohia Militari I, București, s-a oficiat, într-un cadru solemn, liturgia arhierescă de către P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomiteanul, cu ocazia vizitei canonice făcută la această parohie. P. S. Sa a fost însoțit de PP. CC. Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Mihail Marinescu, Consilier Administrativ la Sfinta Arhiepiscopie. Au mai făcut parte din sobor: PP. CC. Constantin Ștefănescu, Protoiereul protoieriei I Capitală, Gheorghe Șeitan, parohul parohiei Militari III, D. Coman, slujitor la parohia Militari II, Florian Sămărescu, parohul parohiei Militari I, Constantin Nițescu și Sergiu Roșca, slujitori la sus-numita parohie, CC. Diaconi: Miron Mihuț și Costel Dumitrescu de la Sfinta Arhiepiscopie a Bucureștilor.

La orele 9,30, P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul, împreună cu înalții oaspeți, au fost întâmpinați de preoții prezenți și de credincioșii de la parohia Militari I, în timp ce se intona imnul arhieresc.

Cântările sfintei liturghii au fost executate omofon de credincioșii prezenți, sub conducerea d-lui cântăreț Vasile Cernăianu.

În cadrul acestei sfinte liturghii solemne s-a făcut la vreme cuvenită, și hirotonirea întru diacon a tânărului licențiat în teologie Rădulescu Ioan, numit preot la parohia Tegheș-Ordoreanu, comuna Domnești, jud. Ilfov.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Sergiu Roșca, slujitor la această parohie, avînd ca temă: «Întoarcerea la Dumnezeu prin pocăință».

La sfîrșitul sfintei liturghii a luat cuvîntul P. C. Pr. Constantin Ștefănescu, Protopopul protoieriei I Capitală, care — într-o frumoasă alocuțiune — a arătat însemnătatea vizitei canonice a P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul, scoțînd în același timp în evidență munca neobosită depusă în ogrorul Domnului de preoții din protoieria I Capitală, din care fac parte și preoții de la parohia Militari I, care desfășoară o frumoasă activitate pastorală, socială și gospodărească. În încheiere mulțumește P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul pentru vizita canonică făcută la această parohie și roagă pe P. S. Sa să fie interpretul sentimentelor preoțimii din protoieria I Capitală, către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, asigurîndu-l că întreaga preoțime din acest protopopiat este în slujba Bisericii, a poporului și a Patriei noastre scumpe.

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. paroh al parohiei Militari I, Florian Sămărescu, care într-o vibrantă cuvîntare relevă evenimentul aniversării a 90 ani de la punerea pietrei fundamentale a acestei biserici, singura în această vecinătate a Bucureștilor, timp de peste 50 de ani, biserica fostei comune Militari, astăzi cartier modern al Capitalei. P. C. Sa exprimă în numele preoților și credincioșilor acestei parohii marea bucurie de a avea în mijlocul lor pentru prima dată un arhieru oficiînd o sfințită liturghie și o hirotonire în diacon.

În aceeași atmosferă sărbătorească, în duminica următoare, întregul popor va sărbători ziua de 9 martie, cu o însuflețită manifestare patriotică, urmînd a fi aleși cei mai iubii fii ai poporului în funcțiile de deputați ai Marii Adunări Naționale și ai Consiliilor Populare Comunale, Orășenești și Județene, exprimînd prin votul lor sincera adeviziune la activitatea complexă a iubitului Președinte al Patriei noastre, D-l Nicolae Ceaușescu.

În încheierea, P. C. Sa asigură pe P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomițeanul și demnitarilor însoțitori că această zi va rămîne înscrisă și de neuitat în sufletele slujitorilor și credincioșilor, precum și în Cartea de Aur a acestei parohii și urează P. S. Sale viață îndelungată, sănătate și deplin spor duhovnicesc în ogrorul Domnului, după rîvna sufletească a P. S. Sale, urînd totodată sănătate și fericire și celorlalți înalți oaspeți. Întreaga asistență, cu aleasă bucurie, intonează imnul arhieresc și cîntă «Mulți ani» pentru toți invitații.

În continuare, a luat cuvîntul P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care felicită preoții și credincioșii prezenți la această slujbă arhierescă, oficiată de un urmaș direct al Sfinților Apostoli. Scoțînd în relief importanța slujbei arhieresti, P. C. Sa remarcă numărul mare de credincioși prezenți și face o interesantă analogie între revelația primită de la Dumnezeu de Sfîntul Apostol Petru, cînd, fiind cu Mîntuitorul în părțile Galileii, mărturisește în numele Sfinților Apostoli dumnezeirea Mîntuitorului Hristos și revelația credincioșilor prezenți la

această sfință liturghie arhierească călăuziți tot de Duhul Sfințit să participe la ea.

Vorbind despre însemnătatea și locul rugăciunii arată că rugăciunea de acasă nu poate egala pe cea din biserică unde se aduce jertfa cea fără de sînge, mintuitoare și unde credincioșii se roagă împreună.

La sfîrșit, P. C. Sa felicită slujitorii și credincioșii acestei biserici pentru modul cum s-au prezentat și le urează multe bucurii duhovnicești ca cea de azi.

În final, a luat cuvîntul P. S. Episcop-Vicar Roman Ialomișeanul care, după ce mărturisește bucuria ce o simte în această zi la biserica din parohia Militari I, scoate în evidență religiozitatea credincioșilor, cîntarea omofonă de aici, armonia dintre slujitorii acestei biserici și modul deosebit cum se prezintă biserica. Trece apoi asupra temei din Sfînta Evanghelie a Duminicii Fiului Risipitor: întoarcerea păcătosului la Dumnezeu și rostește o amplă, instructivă și emoționantă predică, făcînd o analiză a stărilor sufletești prin care a trecut fiul risipitor. P. S. Sa vorbește despre depărtarea de la casa părintească a fiului rătăcit, ruperea legăturilor cu Dumnezeu, starea josnică în care a ajuns și ridicarea din păcat, cu hotărîrea reîntoarcerii la casa părintească, mărturisirea decăderii și împăcarea cu tatăl care-l primește cu toată dragostea. Dezvoltînd aceste idei, P. S. Sa îndeamnă credincioșii să trăiască o viață intens creștinească, să asculte de slujitorii Bisericii, să-și mărturisească păcatele, să participe la slujbele bisericești și să trăiască în pace cu Dumnezeu și cu semenii, pacea fiind climatul de progres al omului pe toate laturile. În mod ideal, trăirea în Dumnezeu este trăirea în dragoste, dragoste în familie, la locul de muncă și în societate.

P. S. Roman Ialomișeanul încheie cuprinzătoarea și documentata cuvîntare printr-un mișcător îndemn adresat credincioșilor de a pune început unei noi vieți acum în apropierea sfîntului și marelui post, pentru a se învrednici apoi de participarea la Cina cea Mare a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos prin sfința Împărăție, la luminatul praznic al Învierii Domnului.

La sfîrșitul sfintei liturghii, s-a săvîrșit un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Prea Sfințitul Episcop-Vicar Roman Ialomișeanul, pentru Conducerea de Stat, pentru înalții oaspeți, preoții și credincioșii Bisericii.

Solemnitatea zilei s-a încheiat într-o înaltă trăire spirituală care rămîne de neuitat în parohia Militari I din București.

ASISTENT

INSTALARE DE PROTOIEREU

Joi, 27 martie a.c., a avut loc prima conferință de orientare a preoțimii Protoieriei Ploiești, la biserica Sf. Împărați din municipiul Ploiești.

După oficierea Te-Deum-ului, P. C. Părinte Consilier mitropolitan Mihail Marinescu — delegat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian să prezideze lucrările conferinței, dă citire ord. Nr. 245/1975, al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor pentru numirea P. C. Preot Ștefan Săvulescu în funcția de protoieru al Protoieriei Ploiești. Cu această ocazie, P. C. Sa prezintă noul protoieru înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și urările de sănătate și spor în muncă.

Prezentîndu-l apoi P. C. Preoți adunați în conferință, Părintele Președinte al conferinței arată că noul protoieru, Părintele Ștefan Săvulescu, moștenește la Protoieria

Ploiești o sarcină și grea și ușoară. Îi va fi sarcina grea pentru că Protoieria Ploiești a fost condusă timp de peste 20 ani de Protoierul Vlaiculescu Alexandru, și în ultimii 7 ani, de Protoierul Marin Cilă, ambii de o înaltă ținută preoțească. Și-i va fi sarcina ușoară pentru că mare parte din problemele grele ale acestei Protoierii au fost rezolvate în timp de cei doi protopopi anteriori, de frunte și apreciați de Centrul Eparhial.

Adresându-se apoi Părintelui Protoieru Ștefan Săvulescu, Părintele Consilier, Președinte al conferinței, îi spune: «Preoțimea din Protoieria Ploiești vă cunoaște pentru că ați lucrat în cancelaria Protoieriei Ploiești și vă va cunoaște și mai bine prin activitatea de zi cu zi, pe care o desfășurați de acum încolo ca protoieru. Vă fac caldă urare de spor în muncă și sînt sigur că știți unde vă aflați, ce loc ocupați în fruntea preoțimii. Sînt sigur că veți fi la înălțimea încrederii pe care Proa Fericitul Părinte Patriarh Justinian și conducerea Departamentului Cultelor v-a acordat-o atunci cînd v-a recunoscut în fruntea Protoieriei Ploiești. Vă felicit încă odată din toată inima».

Luînd cuvîntul noul protoieru, P. C. Preot Ștefan Săvulescu, mișcat și emoționat de cuvintele calde pe care i le-a adresat P. C. Consilier Mihail Marinescu și profund recunoscător Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Onoratului Departament al Cultelor pentru încrederea ce i s-a acordat de a fi numit protoieru al Protoieriei Ploiești, arată că-și dă seama de cîtă putere de muncă i se cere, de cîtă înțelepciune are nevoie, de cîtă înțelegere dreaptă a problemelor și de cîtă nedesmințită supunere trebuie să fie săpînit față de autorități, față de interesele superioare ale Bisericii noastre și ale scumpei noastre Patrii, față de preoțimea, bisericile și credincioșii din această Protoierie.

Cunoaște că Protoieria Ploiești a fost condusă cu demnitate, iscusință, prestigiu și energie timp de 20 de ani de părintele Protopop Alexandru Vlaiculescu, iar în ultimii 7 ani, de părintele Protopop Marin Cilă, ceea ce îi dă încredere că administrarea ei în prezent să nu mai prezinte sau să creeze probleme grele de rezolvat. Mărturisește apoi că cu sufletul închinat lui Dumnezeu «am îndrăznit să mă supun ordinului de numire și să mă dedic cu tot sufletul și puterea mea de muncă răspunderilor ce-mi revin și să muncesc din răspuseri neîntrerupt pentru menținerea autorității și prestigiului de care se bucură Protoieria Ploiești»...

Este îndeobște cunoscut că Biserica are menirea să continue slujirea lui Hristos. Și această slujire trebuie să fie mereu înnoită potrivit năzuințelor fiecărei generații de credincioși. Insuși Hristos ne însoțește în această lucrare necontenită potrivit cuvintelor Sale: «Iată Eu sînt printre voi ca Cel ce slujește».

Slujirea constituită o coordonată de bază a misiunii Bisericii. Slujirea sub aspectul ei pastoral și social este destinată să se desfășoare sub semnul unității — preotul fiind un factor de promovare a apropierei și cooperării dintre oameni. Misiunea sa trebuie să fie închinată slujirii adevărului și vieții și sprijinirii aspirațiilor de mai bine ale omenirii de astăzi, însetată după dreptate, demnitate umană și pace.

Călăuzit de aceste postulate, consider că slujirea noastră nu poate fi concepută în afară de contextul ei social și ca atare ea este menită să contribuie, pe lângă lucrarea duhovnicească ce-i stă înainte, la susținerea ritmului de dezvoltare a vieții noi din țara noastră și a tuturor acțiunilor pentru întărirea și înălțarea acestela. De aceea îmi este la inimă dorința de a cultiva cu stăruință în sufletele credincioșilor dragostea de Patrie și de mărețele ei realizări, precum și a duce mai departe și a în-

tări legăturile de totdeauna ale slujitorilor Bisericii Ort. Române cu năzuințele de progres ale poporului român.

Mergînd pe linia îndrumărilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, voi îndemna neîncetat preoțimea să-și împletească misiunea ei pastorală cu participarea la eforturile pentru prosperitatea și înflorirea societății românești contemporane și voi promova buna ei colaborare cu factorii de răspundere obștească...

În ceea ce mă privește, consider ca o datorie de căpetenie și de aceea mă angajez solemn în fața lui Dumnezeu să mă călăuzesc de indicațiile canonice, să dovedesc supunere față de rînduiele bisericești și ascultare față de legile țării, rugînd din suflet pe toți CC. Părinți din Protoieria Ploiești și Onoratul birou al Cancelariei să-mi dea ascultarea cuvenită și sprijinul necesar, ca împreună să ducem mai departe și să păstrăm același frumos nume al Protoieriei Ploiești.

În continuare a luat cuvîntul P. C. Preot Marin Cîlă, care arată în cuvîntul său că se bucură nespus de mult că în locul său, în fruntea Protoieriei Ploiești, a fost numit un cadru pregătit în cancelaria Protoieriei Ploiești. Îndeamnă apoi pe noul protoieru să colaboreze strîns cu reprezentantul statului din județul nostru.

În numele preoților din Protoieria Ploiești, ca unul din cei mai în vîrstă dintre preoții acestei Protoierii, P. C. Preot Al. Strejnicu, parohul Catedralei municipiului Ploiești, mulțumește smerit și respectuos P. F. Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române și Onoratului Departament al Cultelor pentru alegerea făcută în persoana P. C. Protoieru Ștefan Săvulescu, pe care-l asigură de tot devotamentul și de toată ascultarea.

După aceasta, P. C. Părinte Consilier mitropolitan, M. Marinescu, felicitînd încă odată pe noul protoieru Ștefan Săvulescu, declară deschise lucrările primei conferințe de orientare din anul 1957.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA TITU — FILIALA CODREANU

La cîteva zile de la începutul noului an, credincioșii satului Codreanu — sat așezat în partea de apus a orașului Titu — au trăit clipe de rară sărbătoare, prilejuate de resfințirea Lăcașului lor de închinăciune. Enoriașii au înconjurat cu încredere pe tînărul lor preot Ștefan Pirvu, trimis numai cîtiva ani să-i păstorească și au pornit la reînnoirea bisericii filiale, căreia i-au făcut reparații radicale și apoi au împodobit-o cu o nouă pictură.

Încă din zorii zilei, credincioșii au venit să ia parte la această bucurie duhovnicească în număr mare. La ora stabilită pentru programul resfințirii, au întîmpinat pe P. C. Vicar Pr. Alexandru Ionescu, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, însoțit de P. C. Consilieri mitropolitani Ion Cristache și Ion Neamu împreună cu P. C. Diac. Petre Zamfira de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Înconjurat de un sobor de slujitori în frunte cu Protopopul N. Dumitrescu-Răcarl, P. C. Pr. Vicar a oficiat, potrivit rînduielilor canonice, resfințirea exteriorului bisericii, cu ocolirea tradițională, apoi a purces la resfințirea interiorului și a catapetesmei prin stropirea cu apă sfințită și ungerea cu Sfîntul și Marele Mir.

A citit documentul întocmit cu ocazia acestei festivități în care s-a arătat că biserica actuală este zidită în anul 1842 pe locul altei biserici din lemn și din repa-

rațiile ce i s-au adus în curgerea vremii, s-a dovedit că credincioșii au arătat grija cuvenită pentru Sfântul Lăcaș.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date în comun de credincioși, iar predica duminicală a fost rostită de Pr. Ion Ceaușu-Produlești.

După terminarea Sfintei Liturghii, P. C. Protopop N. Dumitrescu-Răcari, în darea de seamă făcută, a arătat realizările din cursul anului 1974, au fost efectuate diferite lucrări, prin rivnă unită a credincioșilor cu a preoților și prin înțelegerea organelor comunale și a Departamentului Culetelor.

În cuvântul rostit, Pr. paroh Ștefan Pirvu, după ce amintește pe ctitorii întemeietori ai Bisericii, aduce elogiul înaintașilor săi, preoților Teodor Mateescu și Mihail Ghițescu, care la timpul lor au arătat grijă pentru întreținerea și menținerea Sfântului Lăcaș. Face apoi o dare de seamă asupra lucrărilor executate și sumelor cheltuite, evidențiind pe enoriașii care l-au ajutat și sprijinit în mod deosebit în frunte cu membrii consiliului și comitetului parohial. Aduce respectuase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian care i-a dat un substanțial ajutor bănesc pentru terminarea lucrărilor.

Același cuvânt de mulțumire îl aduce și episcopul parohiei Stan Panait, arătând că terminarea lucrărilor se datorește faptului că întreg consiliul parohial a fost strâns unit împrejurul înărilor lor preot.

P. C. Pr. Consilier mitropolitan I. Neamu aduce preotului, credincioșilor și protopopului care stimulează și sprijină lucrările din cuprinsul Protoieriei, binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Se dă un însuflețit îndemn tuturor credincioșilor, ca atunci când intră în Sfânta biserică să fie împăcați între ei pentru a putea aduce laudă și mulțumire lui Dumnezeu pentru tot binele ce l-au făcut.

P. C. Pr. Consilier mitropolitan I. Cristache — în cuvântul său — a arătat că Biserica într-un sat — este un document, pentru că în ea s-a păstrat o parte din Istoria și limba noastră, prin pisanile care se află în tinda Bisericilor.

În încheierea festivității, P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, într-o cuvântare sinceră și atrăgătoare, ascultată cu multă atenție de credincioși, arată că după cum s-a desfășurat, atât osteneala enoriașilor pentru reînnoirea Sfântului Lăcaș, cât și după cum a fost urmărită și ascultată slujba de resfințire, întărește convingerea că inimile și sufletele credincioșilor sînt alături de Biserică. «Ctitorii întemeietori v-au lăsat ca moștenire acest Sf. Lăcaș; noi astăzi vi l-am resfințit și vi l-am dat din nou spre slujire. Biserica este cămara sufletelor noastre, unde putem veni să ne rugăm lui Dumnezeu în intimitatea sufletelor noastre, sorbind din izvorul curat al credinței noastre. De aceea Biserica trebuie cercetată cât mai des pentru păstrarea și întărirea credinței. Aduce laude enoriașilor pentru devotamentul lor și-i sfătuiește să fie alături de preotul lor pentru sprijinirea viitoarelor lucrări puse în slujba binelui oștesc.

Cu această ocazie, preotul paroh Ștefan Pirvu a fost înștiințat că a fost propus să fie răsplătit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian cu rangul onorific corespunzător ostelenilor sale.

Se oficiază polihroniul pentru P. F. Părinte Patriarh, pentru conducătorii Statului și pentru credincioșii parohiei.

După slujba de pomenire a ctitorilor repaozați, festivitatea s-a încheiat printr-o agapă dată în casa preotului paroh.

ASISTENT

† PREOTUL DUMITRU NOURESCU

La 10 februarie 1975 s-a stins din viață preotul Dumitru Nourescu, fost deservent la parohiile Sfântul Elefterie și Oțetari din Capitală.

Figură distinsă, liniștită, de o modestie rar întâlnită, în toată activitatea sa preoțească și bisericească a lăsat o impresie de adevărat slujitor al lui Hristos.

Născut pe plaiurile județului Neamț, a urmat cursurile seminarului teologic de la Roman și mai târziu Facultatea de Teologie din București. În anul 1927 este hirotonit preot pe seama parohiei Tarcău-Neamț, unde a desfășurat o activitate pastorală deosebită. Apreciat de conducerea bisericească, în anul 1935 este transferat la Catedrala Sfântul Ioan din Piatra Neamț și numit protoiereu. După 12 ani de frumoasă activitate, este transferat la parohia Sfântul Elefterie din Capitală unde slujește vreme de opt ani, fiind apreciat de enoriașii săi. Trecut la parohia Oțetari din București, în anul 1952, își continuă activitatea sa pastorală pînă cînd anii adunîndu-se la număr, l-au îndreptățit să treacă la pensie.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 12 februarie în biserica cea mare «Sfântul Elefterie» fiind săvîrșită de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

După săvîrșirea serviciului divin P. C. Pr. Profesor Mihail Bulacu, parohul Bisericii, care a adus omagiul credincioșilor, slujitorilor și organelor parohiale, memoriei regretatului preot Dumitru Nourescu, ce a rămas în amintirea tuturor ca un preot plin de evlavie, de bunătate, de încredere și de aleasă trăire duhovnicească. Din partea foștilor săi colaboratori a vorbit un coleg de seminar.

Regretat de toți a fost condus la locul său de veci.

ASISTENT

† PREOTUL LEONIDA DUMITRĂCHESCU

A trecut la cele veșnice la începutul lunii aprilie a.c. distinsul preot octogenar Leonida Dumitrăchescu, fost preot la parohiile Sfântul Silvestru și Dobroteasa din București.

Născut la 22 aprilie 1893 în comuna Vulcana-Băi, județul Dîmbovița, ca fiu de preot, urmează școala primară în satul natal și în continuare, Seminarul teologic «Nifon Mitropolitul» și Facultatea de Teologie din București. Este hirotonit în 1926 ca diacon la biserica Silvestru, iar mai târziu, în anul 1930, ca preot, la aceeași biserică, unde slujește pînă în anul 1942, cînd se transferă la parohia Dobroteasa, și unde stă pînă la pensionarea sa în anul 1972. Între timp a urmat și Facultatea de Litere și Filosofie, al cărei licențiat a fost.

Pentru activitatea sa deosebită, Autoritatea superioară bisericească i-a încredințat conducerea protoieriei Circa II Ilfov, funcția de președinte a fostei Case de Credit a Clerului din Patriarhia Română și de președinte al Consistoriului mitropolitan.

În toate sarcinile primite, preotul Leonida Dumitrăchescu s-a comportat cu o aleasă și distinsă competență. Pentru aceasta s-a bucurat mult de prețuirea și aprecierea tuturor celor ce l-au cunoscut.

Slujba înmormintării a fost oficiată de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în prezența unei numeroase asistențe.

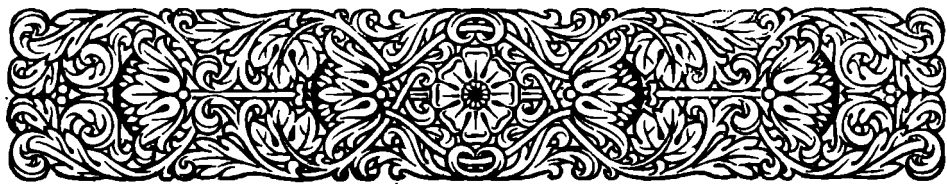
După ceremonie, preotul Gheorghe Tache, parohul Bisericii Dobroteasa a evocat personalitatea regretatului preot dispărut și a adus omagiul tuturor credincioșilor din parohie la sicriul iubitului lor preot și părinte sufletesc ce i-a păstorit vreme de 32 de ani.

Părintele Vicar Alexandru Ionescu a adus cuvânt de mângiere familiei îndoliată din partea colegilor și prietenilor și din partea Conducerii bisericii care a fost foarte afectată de vestea morții regretatului preot.

Din partea colegilor și foștilor enoriași de la parohia Silvestru a adus cuvânt de regret și de mângiere preotul Eugen Bărbulescu.

Regretat de toți, a fost condus de prieteni, colegi și cunoscuți, la locul său de veci de la cimitirul Iancu Nou-Bălăneanu.

ASISTENT

EPISCOPIA BUZĂULUI

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL EPARHIEI

P. S. Episcop Antim reales deputat în Consiliul Popular al Județului Buzău

La 9 martie 1975, cu ocazia alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională, în Consiliile Populare județene, municipale, orășenești și comunale, P. S. Episcop Antim Angelescu al Buzăului a fost reales deputat în Consiliul Popular al Județului Buzău.

În fața alegătorilor Circumscripției electorale nr. 3, unde a fost propus candidat și apoi ales, P. S. Episcop Antim a rostit o cuvîntare, din care reproducem următoarele:

«Ca unul care reprezintă în cuprinsul județului nostru Biserica strămoșească, vă voi aminti și informa că în Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste, cultul nostru ortodox își are reprezentanții săi. Cu acest prilej, Președintele Frontului Unității Socialiste, Dl. Nicolae Ceaușescu, a afirmat libertatea de conștiință a Cultelor, cu condiția ca acestea să respecte cu sfințenie legile țării, iar manifestul omagial al Prea Fericitului Patriarh Justinian, la alegerea D-lui Nicolae Ceaușescu, în ziua de 28 martie 1974, ca Președinte al R. S. România, a adus la cunoștință că Sfintul Sinod va activa pentru ca să avem o biserică vie, socială, pentru a-și aduce contribuția ei la binele și fericirea scumpei noastre Patrii.

De asemenea, este lucru îndeobște cunoscut că biserica strămoșească a fost în slujba poporului nostru totdeauna.

Biserica noastră este o Biserică slujitoare și sprijină acțiunile pentru binele obștesc și de luptă pentru pace.

În locul actelor de violență, marea pasiune colectivă a popoarelor să fie supusă legii superioare, a ordinului uman, reglat și pătruns de Ideea de muncă, justiție și pace.

Actul cetățenesc de la 9 martie a.c., va însemna o nouă treaptă pentru înflorirea Patriei, Republica Socialistă România.

Nenumărate măsuri se iau pentru o creștere continuă a nivelului de trai. Înscriem printre altele, în această ordine, retribuțiile lucrătorilor din industria alimentară și ușoară, precum și cadrelor didactice din învățămînt.

Știința a luat un avânt fără precedent, iar cultura națională este pusă în slujba progresului continuu al Patriei.

Se asigură cetățenilor cele mai largi drepturi și libertăți.

Întreaga activitate a Partidului și Statului și tot ceea ce se desfășoară în interior — în România — atât în industrie, agricultură, în știință și cultură, este închinat omului — suprema valoare a societății socialiste.

Întreaga națiune își dă adeziunea totală la politica externă întemeindu-se pe convingerea că ea corespunde pe deplin intereselor poporului, cauzei întăririi prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste și cu toate forțele iubitoare de pace.

Dezvoltarea relațiilor cu toate țările indiferent de ortodoxia lor social-politică se sprijină pe respectul, independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne, egalitatea în drepturi și pe avantajul reciproc — așa după cum se exprimă Președintele R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu.

Drumul ascendent al societății noastre în ultimii ani, se caracterizează prin faptul că a generalizat ideea de progres, bună stare și de civilizație, extinzând aplicarea ei efectiv la întreaga suflare a țării, la toți cetățenii României Socialiste.

Nu voi da cifre și nici nu voi trece în revistă modul cum se realizează aceste idei în toate sectoarele vieții noastre sociale.

După cum ne informează «Broșura despre județul Buzău în anii construcției socialiste», o scurtă incursiune în istoria glorioasă a meleagurilor buzoiene arată că oamenii acestor locuri au muncit de-a lungul veacurilor, făcând să rodească cu sînge și sudoare pămîntul natal. Sub conducerea Partidului Comunist Român au pornit de la marea răscruce a istoriei, care a fost 23 August 1944, să-și zidească, liberi, o viață nouă, fericită, pe măsura aspirațiilor de veacuri.

În județul nostru s-au produs transformări importante în toate sectoarele vieții economice și social-culturale.

Vom aminti peisajul industrial buzoian: 13 uzine și fabrici înzestrate cu utilaj de ultimul tip, unele fiind complet sau în parte automatizate.

Industria petrolieră cunoaște o adevărată renaștere, «aurul negru», rămînînd una din marile bogății ale județului.

Industria alimentară se mîndrește cu numeroase fabrici, cum este fabrica de zahăr — una din cele mai importante unități de acest fel din țară.

Industria cîrnii este în plină dezvoltare. Industria lemnului este reprezentată prin întreprinderile forestiere din Buzău și Nehoiu. Fabrica de confecții din Rîmnicul Sărat reprezintă demn industria ușoară din județ.

Agricultura ocupă un loc de seamă în economia județului. Cooperativele agricole de producție au dat posibilitatea lucrării pămîntului la un nivel agrotehnic superior. Diferitele mașini, tractoare și alte utilaje înlesnesc munca operatorilor. O deosebită grijă a fost acordată fertilizării solului cu ajutorul îngrășămintelor, obținîndu-se recolte sporite la hectar. Cultivarea legumelor și zarzavaturilor are o veche tradiție în județul nostru. Au fost executate importante lucrări de irigații, iar pentru sporirea recoltelor sînt folosite semințe de soi. Creșterea animalelor — străbună ocupație — este în plină dezvoltare.

S-a ridicat nivelul de trai al oamenilor. Numeroși muncitori și-au cumpărat bunuri de folosință îndelungată: televizoare, radio, frigidere, mobilă, mașini de spălat, autoturisme și multe locuințe proprietate personală.

S-au alocat sume de stat pentru extinderea rețelei electrice, canalizare, alimentare cu apă, transportul în comun, asfaltare și amenajare de drumuri, parcuri, etc. Satele și-au schimbat cu totul înfățișarea.

Până în prezent s-au ridicat mii de apartamente. Rețeaua sanitară cuprinde spitale, dispensare, policlinici, circumscripții medico-sanitare și farmacii.

Menționăm grija pentru etica socială, care împreună cu învățămîntul se înscrie în sfera valorilor umaniste, ce caracterizează acum întreaga societate.

Avem școli generale cu 10 clase, licee de cultură generală, licee de specialitate, iar numărul cadrelor didactice și al elevilor a crescut considerabil. Funcționează în județul nostru case de cultură, cămine culturale, case de citit, biblioteci, cinematografe și muzee.

Comunele care vor deveni orașe sînt programate cu noi apartamente, pavare și asfaltare de străzi, canalizare, hotelurile turistice etc, conform planurilor de modernizare și sistematizare întocmite.

Ajunghnd la încheierea cuvîntului ce am avut cîntea să-l rostesc, consider că pentru aducerea la îndeplinire a tuturor dezideratelor și propunerilor făcute nu avem nevoie de promisiuni iluzorii, ci de hotărîrea de a munci, a contribui și a valorifica toate rezervele nefolosite încă.

Angajamentele luate nu vor putea fi aduse la îndeplinire decît prin largă participare a tuturor factorilor de răspundere din Consiliile Populare și a maselor de cetățeni. Satele și orașele pot fi mai bine gospodărite, înfrumusețarea caselor, șoselelor, parcurilor și grădinilor, vor fi aduse cît mai curînd la îndeplinire — conform gradului civilizației socialiste.

Să dovedim interes, entuziasm și hotărîre pentru realizarea propunerilor privind progresul economic și social al județului nostru.

Doresc să mulțumesc Consiliul Județean al Frontului Unității Socialiste pentru propunerea de a candida în această Circumscripție electorală județeană.

Mulțumesc celor care au luat cuvîntul aici și au făcut aprecieri referitoare la activitatea noastră».

Prima conferință de orientare a clerului pe anul 1975

În perioada 15—31 martie 1975 a avut loc, în cuprînsul Eparhiei Buzăului, prima conferință de orientare a clerului pe anul 1975, care a tratat subiectul: «Frontul Unității Socialiste, expresie a unității de voință și acțiune a întregului popor. Îndatoririle clerului, ale organelor parohiale și ale credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini acțiunile obștești pe plan local, pentru progresul material și spiritual al Patriei».

Așa cum este cunoscut, Frontul Unității Socialiste a fost constituit la 19 noiembrie 1968, marcînd un moment de mare importanță în viața poporului și a țării noastre, ca o formă superioară de manifestare a unității de voință și de acțiune a întregului popor pentru propășirea lui materială și spirituală, pentru sporirea prestigiului țării noastre pe plan intern și extern.

Frontul Unității Socialiste unește în rîndurile sale organizații de masă, obștești, profesionale, cooperatiste, consilii ale oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, uniuni ale creatorilor, asociații și societăți științifice, culturale și spor-

tive, culte, precum și alte organizații, chemate să-și mobilizeze energiile și capacitățile, în scopul înfloririi continue a Patriei și a creșterii prestigiului ei pe plan mondial, contribuind la promovarea păcii, securității și cooperării între popoarele lumii.

Ținând seama de scopurile înalte, profund umane și nobile pe care le urmărește Frontul Unității Socialiste, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 25 aprilie 1974, a hotărât ca Biserica Ortodoxă Română să participe la activitatea acestui organism, fiind reprezentată la Congresul din 23 și 24 mai 1974 de 25 reprezentanți, iar în Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste, de 5 reprezentanți.

În cadrul ședinței Sf. Sinod, Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus: ...«Socotim că este o importantă datorie de conștiință să ne manifestăm în mod public voința și hotărârea noastră de a proclama participarea întregii Biserici Ortodoxe Române la activitatea Frontului Unității Socialiste. Această prezență își găsește temei în învățătura noastră de credință și în preceptele moralei creștine-ortodoxe care propovăduiesc săvârșirea binelui, a iubirii, colaborării și păcii între oameni și popoare...»

De aceea, Conferința de orientare din luna martie, cu această temă, este bine venită, fiind un prilej fericit și de legitimă bucurie pentru preoțimea Eparhiei Buzăului de a-și face bilanțul rodnic al activității sale pe tărâm social și în același timp, de a se angaja pentru viitor în lucrarea de înflorire și ridicare a țării noastre pe cele mai înalte culmi ale progresului și civilizației și pentru fericirea poporului român, sprijinind toate acțiunile întreprinse în acest scop de Frontul Unității Socialiste.

Îată cum s-a desfășurat Conferința de orientare din luna martie la cele 6 protopopiate ale Eparhiei noastre:

La 18 martie 1975 s-a ținut conferința la Protopopiatul Panciu, având ca delegat de la Centrul Eparhial pe P. C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic —. Referatul a fost prezentat de Pr. Ludescu Dumitru, parohia Spulber. La discuții au participat preoții Poede Ion, Trif Dumitru, Maței Ștefan, Pruteanu Gheorghe, Popa Neculai, Platos Simion, etc.

În ziua de 19 martie 1975 a avut loc conferința la protopopiatul Buzău, prezidată de delegatul eparhial P. C. Pr. Bivolaru Nicolae — consilier administrativ —. Tema a fost dezvoltată de Pr. Murea Gheorghe, parohia Ploștina, iar la discuții s-au înscris preoții: H. Constantinescu, I. Alexandrescu, Iacob Dumitru, N. Diamandescu, Rotaru Constantin, etc. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Toadea Drăghici-Apostari și Luca Nicolae-Niculești.

La 20 martie 1975 a avut loc conferința preoților din protopopiatul Focșani, delegat cu prezidarea ei fiind P. C. Pr. Cristișor Manea — inspector eparhial —. Referatul a fost citit de Pr. Marin Vasile, parohia Biliiești, discutând pe marginea subiectului preoții: Ivan Nicu, Marin Alexandru, Cercel Alexandru, Sașalovici Radu, Șerban Grigore, Bălănuță Nicolae, și Moroiu Ion.

În ziua de 26 martie 1975 s-a ținut conferința la Protopopiatul Râmnicul Sărat, prezidată de P. C. Pr. Guță Gheorghe, consilier economic. A citit referatul Pr. Ioan Toader — parohia Băile, înscriindu-se la cuvânt preoții: Dragomirescu Aurel, Dumitru Taman, Popescu Ion, Ionel Clinciu, etc.

La 27 martie 1975 a avut loc conferința preoților din protopopiatul Brăila, cu delegatul eparhial P. C. Pr. Bivolaru Nicolae — consilier administrativ. Referatul a

fost prezentat de Pr. Postolache Marin, parohia Sfantul Nicolae — Brăila, iar la discuții au participat preoții: Necula Petre, Dinescu Marin, Axente Costache, Zaharia Aurel, Simon Nicolae etc. Au citit rapoarte de activitate preoții Staicu Dumitru, parohia Lacu Sărat și Lăzărescu Petre — parohia Zăvoala.

Ultima conferință s-a ținut în ziua de 28 martie 1975 la protopopiatul Pătirlagele, jud. Buzău, fiind prezidată de P. C. Pr. Cristișor Manea, inspector eparhial. A susținut referatul Pr. Dușu Constantin, parohia Joseni, iar la discuții s-au înscris preoții: Grama Valerian-V., Mihalcea Gheorghe, Savu Pompiliu, Briciu Ion, Sburlan Manolache, Vasilescu Constantin, și Posmagiu Diogene.

După oficierea Te-Deum-ului, intrându-se în ordinea de zi P. C. Părinți delegați și protopopi au salutat prezența Prea Sfințitului Episcop Antim, care, după obișnuință, a inspectat toate conferințele. Preoții prezenți au primit cu satisfacție și bucurie în mijlocul lor pe P. S. Episcop Antim, a cărui pildă vie însufletește pe toți și obligă la muncă stăruitoare și permanentă. Cu această ocazie, P. S. Sale, i s-au transmis urări de sănătate, viață îndelungată și puteri sporite de muncă, pentru îndeplinirea cu succes a misiunii pusă în slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor. De asemenea, P. S. Episcop Antim a fost felicitat cu prilejul realegerii Prea Sfinției Sale ca deputat în Consiliul Popular al Județului Buzău, făcându-i-se urări de succese depline pe tărîmul social și al activității obștești.

Luînd cuvîntul, după ce mulțumește pentru simțămintele exprimate și urările ce i s-au făcut, Prea Sfințitul Episcop Antim definește tema conferinței, amintind printre altele despre constituirea Frontului Unității Socialiste și împrejurările care au determinat Sfantul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să adere la acțiunile acestui organism. «Biserica noastră strămoșească, a spus în continuare P. S. Sa, nu se poate izola de viața socială, ca într-un vas închis, căci este o biserică vie și activă. Biserica își aduce contribuția ei la binele și fericirea obștească. Ea a stat și stă totdeauna alături de popor și aspirațiile lui, împletindu-și destinele sale cu cele ale poporului român. Cu acest act al adeziunii și încadrării în Frontul Unității Socialiste, Biserica Ortodoxă Română dovedește odată mai mult că rămîne statornic pe linia bunelor ei tradiții de sinceră slujire a poporului român și-și exprimă prețuirea ei față de cuprinzătoarea și neobosită lucrare a D-lui Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România».

Incheindu-și cuvîntarea, P. S. Episcop Antim îndeamnă preoțimea eparhiei să activeze cu tot elanul și sinceritatea la toate acțiunile întreprinse de Frontul Unității Socialiste, pentru binele obștesc, pentru progresul material și spiritual al poporul nostru, pentru înflorirea continuă a scumpei noastre Patrii.

Tema conferinței a fost bine tratată de către preoții rinduiți cu întocmirea referatelor. În discuțiile purtate, s-au scos în evidență interesante aspecte practice cu care se confruntă preoții noștri în fiecare parohie, privind activitatea lor pe plan social și de sprijinire a acțiunilor obștești locale.

S-a relevat, cu acest prilej, că o formă de afirmare a participării active a clerului și credincioșilor eparhiei noastre la acțiunile Frontului Unității Socialiste a fost sprijinirea campaniei în alegerile de la 9 martie 1975, cînd și-au dat cu încredere votul lor candidaților propuși pentru Marea Adunare Națională și Consiliile Populare, convinși fiind că răspund la mesajul și chemarea Frontului Unității Socialiste și că își fac o datorie de conștiință cetățenească.

Tot acum, cu profundă satisfacție, bucurie și entuziasm, s-a amintit și de marile evenimente ce a urmat alegerilor de la 9 martie 1975, acela, cînd Marea Adu-

nare Națională, convocată la 17 martie a.c. în cadrul celei de a VII-a legislaturi, la propunerea Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, exprimând voința unanimă a țării, a reales în funcția cea mai înaltă a statului, ca Președinte al Republicii Socialiste România, pe Dl. Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului nostru. Cu acest prilej, preoții Eparhiei noastre și-au alăturat și ei glasul la cel al milioanei de oameni ai țării noastre, exprimându-și adevărul totală pentru această fericită alegere, care constituie o garanție sigură pentru înfăptuirea viitorului luminos al Patriei noastre.

Cuvîntul autorizat al P. S. Episcop Antim, cuvîntările delegaților eparhiali și ale părinților protopopi, referatele susținute de cei 6 preoți, desemnați de comitetele de lectură, ca și discuțiile purtate, au dus la stabilirea unor sarcini și îndatoriri ale preoților și credincioșilor noștri, de sprijinire a acțiunilor obștești locale, contribuind de pe poziția lor și cu mijloacele de care dispun la progresul material și spiritual al poporului și la propășirea multilaterală a Patriei noastre, după cum urmează :

— Să fie buni creștini, dar și cetățeni loiali, astfel ca prin viața și activitatea lor să contribuie la ridicarea vieții celei noi din Patria noastră. Să fie exemplu personal, prin cuvînt și faptă, prin muncă cinstită și responsabilă.

— Prin viața de familie, clericii și credincioșii să contribuie la dezvoltarea marelui familii a poporului nostru.

— Să respecte și să sprijine autoritatea de stat, care a fost rînduită pentru binele tuturor. Să facem binele și vom avea laudă de la ea. O viață prosperă se realizează numai în armonie socială și supunere, pentru că Dumnezeu este Dumnezeuul păcii și nu al neînfrîngerii.

— Participarea la toate acțiunile puse în slujba binelui obștesc și de gospodărire și înfrumusețare a satelor noastre.

— Promovarea unui ecumenism local, contribuind astfel la înfrățirea tuturor cetățenilor Patriei noastre, indiferent de naționalitate și religie fără discriminare.

— Sprijinirea tuturor acțiunilor întreprinse pentru promovarea păcii și bunelor relații dintre oameni și popoare.

— Sprijinirea manifestărilor culturale în cadrul satelor și a acțiunilor de educație a oamenilor.

— Raporturi dintre cele mai bune cu organele locale ale puterilor de stat.

— Îngrijirea caselor parohiale, a cimitirelor, a curților și buna gospodărire a bisericilor.

— Achitarea obligațiilor către stat (contribuția bănească) și sprijinirea acțiunilor de contractări.

— Îndemn repetat și sprijin permanent, prin orice mijloc, a campaniei de primăvară.

Ședința de constituire

— În ziua de 11 martie 1975 a avut loc la Centrul Eparhial — Buzău, ședința de constituire a Consistoriului Eparhial, ce urmează a funcționa pe perioada 1975—1978. Componența Consistoriului Eparhial este următoarea :

1. Preot Roman Drug — parohia Sf. Dumitru-Adjud — președinte
2. Preot Mihai Popescu — parohia Sf. Împărați-Brăila — membru

3. Pr. Stanciu Gheorghe — parohia Gîrlași-Buzău — membru
4. Pr. Radu Stanciu — parohia M. Viteazul-Buzău — supleant.
5. Pr. Virgil Mărgăritescu — parohia Banu-Buzău — supleant.

După depunerea jurământului legal, P. C. Pr. Roman Drug — președinte — a adresat Prea Sfințitului Episcop Antim un cuvînt de mulțumire și angajament, în care a arătat printre altele: «așa cum este știut, a greși este omenește, dar a persista în greșală este diavolesc. O pietricică ajunge cîteodată să împiedice carul și să alunece în prăpastie. Cîteva pietricele, respectiv, trei, îndreptătesc speranța orientării carului pe drumul cel drept, neted și fără poticniri. Pentrucă legea are și caracter de prevenire, de îndreptare, nu numai vindicativ sau de sancțiune. Dacă nu vom reuși intru totul oprirea de a se greși ne vom osteni să oprim persistarea în greșală. Această atitudine va fi o aplicare a principiului pe care l-ați enunțat deseori: urăsc păcatul, dar mi-e milă de păcătos. Vom pune umărul pentru păstrarea în sînul Bisericii a ordinii, disciplinei, corectitudinii și conștiințiozității. Vom ține în mînă cumpăna dreptății, căci așa cum glăsuiesc Proverbele «cumpăna înse-lătoare este urită Domnului, iar cîntăreala dreaptă este plăcută» (XI, 1). Nu vom uita că Biserica este pusă în slujba poporului, iar preoțimea este chemată să slu-jească integral, cu toată ființa sa, atît lui Dumnezeu cît și credincioșilor. Facem promisiune solemnă de a rămîne credincioși tuturor ostenețelor chiriarhale, nu nu-mai în posturile noastre de la parohii, ci și în noua sarcină cu care ne-ați investit. Ne exprimăm sentimentele noastre de fiască recunoștință, pentru toată încrederea cu care ne-ați înveșmintat.

Conferința administrativă cu părinții Protopopi ai Eparhiei

1. În ziua de 8 aprilie 1975 s-a ținut la Centrul Eparhial, sub președinția P. S. Episcop Antim, o ședință de instructaj financiar pe trimestrul I/1975, la care au participat P. C. Părinți Protopopi și contabilii protoierilor.

Tematica înscrisă la ordinea zilei a fost următoarea:

— Prelucrarea instrucțiunilor Departamentului Cultelor din adresa nr. 3300/1975, prin care s-au înaintat planurile financiare aprobate pe anul 1975.

— Analiza controlului financiar intern, punîndu-se accent deosebit pe deficiențele semnalate cu ocazia reviziilor contabile, la parohii, în cursul anului 1974 și măsurile ce trebuie luate pentru respectarea disciplinei financiare.

— Stabilirea practică a înregistrărilor privind operațiunile contabile dintre Cen-trul Eparhial și protoierii.

2. În aceeași zi, P. S. Episcop Antim a convocat pe cei șase Părinți Protopopi ai Eparhiei, în conferință administrativă trimestrială, prilej de cunoaștere și ana-liză a vieții bisericești din parohii, cum și de îndrumare a activității desfășurate de părinții protopopi.

La ședință au luat parte, pe lîngă Părinții Protoierei, și P. C. Pr. Vicar Gheorghe Popescu, P. C. Păr. Consilierii N. Bivolaru și Gh. Guță, P. C. Inspector Eparhial, Manea Cristîșor, și P. C. Secretar Eparhial L. Cristian.

Prea Sfințitul Episcop a pus în discuție și a dat ample îndrumări, potrivit le-giurilor noastre bisericești și normelor legale în vigoare, asupra următoarelor

probleme: conferințele de orientare și cele administrative, ținuta și comportarea preotului la slujbă și în relațiile cu credincioșii, anchetele și cercetările, inspecțiile la parohii, activitatea predicatorială, cîntarea în comun, prozelitismul neoprotestant, stilistii, inovațiile în cult, colportajul religios, îngrijirea bisericilor, cimitirelor și caselor parohiale, mișcarea în personal, relațiile preoților cu organele locale ale puterii de stat, sprijinirea acțiunilor obștești și ale luptei pentru pace etc.

În cuvîntul lor, Părinții Protopopi au semnalat aspecte pozitive și negative înfățișate la parohii, luîndu-și angajamente pentru desfășurarea unei munci cît mai susținute și eficiente pentru anul 1975.

În încheiere, P. S. Episcop Antim a recomandat Părinților Protopopi multă atenție și vigilență în posturile ce le dețin și în misiunea ce o au de îndeplinit în administrația eparhială.

Consiliul Eparhial

În ziua de 10 aprilie 1975, Consiliul Eparhial s-a întrunit în cea de a doua ședință a sa pe anul 1975, care a avut pe ordinea de zi rezolvarea următoarelor probleme: dotații bănești la diferite parohii care au de executat lucrări de pictură și reparații capitale, acordarea de ajutoare bănești unor creștini, înființări de cimitire, numiri și transferări de preoți și personal administrativ, pensionări ale personalului clerical etc.

Conferințele Administrative

Potrivit hotărîrii Sîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 13 decembrie 1974, între 1—15 aprilie 1975 a fost programată prima conferință administrativă anuală a preoților.

În cuprinsul Eparhiei noastre, această conferință a fost planificată la cele șase protopopiate, după următorul program: Focșani, 7 aprilie, Brăila și Rîmnicul Sărat 8 aprilie, Panciu, 9 aprilie, Buzău, 14 aprilie și Pătrîlgele, 15 aprilie.

Desfășurate după îndrumările indicate de Sf. Sinod, Conferințele administrative au un rol deosebit de important în activitatea preoților noștri. Ele sînt de un real folos pentru îndrumarea și informarea lor asupra evenimentelor la zi — interne și externe — pe plan social — politic și bisericesc. Este prilejul cel mai bun de discuție și de lămurire asupra ordinelor și dispozițiilor pe cale administrativă primite de la Centrul Eparhial, asupra inspecțiilor administrative și rapoartelor de activitate, dar mai ales, de control al lecturii preoților. În acest sens, sînt rînduiți din vreme preoți care întocmesc și susțin referate—recenzii asupra unor articole din revistele noastre bisericești, patriarhale și mitropolitane, cu un conținut variat și bogat în teme ce interesează și preocupă pe preoți în activitatea lor pastorală și obștească.

În felul acesta, conferințele administrative, alături de cele de orientare, își dovedesc în mod imperios utilitatea, atît pe linie bisericească, cît și sub aspect obștesc.

Slujbe arhieresti

— Prea Sfințitul Episcop Antim a oficiat Sfnta Liturghie în catedrala episcopală, în următoarele zile:

— 23 martie 1975 — Duminica I-a din Post — (a Ortodoxiei), când s-a citit Pastorală Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu privire la colecta din anul 1975, pentru Fondul Central Misionar.

— 25 martie 1975, la praznicul împărătesc Buna Vestire, fiind hirotonit preot tânărul seminarist Toader Aurel.

— 6 aprilie 1975, Duminica a III-a din Post (a Sf. Cruci).

— 26 aprilie 1975, Smbăta lui Lazăr, când a hirotonit ca diacon pe tânărul seminarist Tătaru Nicolae.

— 27 aprilie 1975, Duminica Floriilor, când au fost hirotoniți tinerii Ispas Vasile—Diacon și Tătaru Nicolae—preot.

Hirotonii

— Toader Aurel, absolvent al Școlii de Cîntăreți bisericești și Seminarului din Buzău, hirotonit preot la 25 martie 1975, pe seama parohiei Aldeni, jud. Buzău.

— Tătaru Nicolae, absolvent al Școlii de Cîntăreți bisericești și Seminarului din Buzău, hirotonit preot pe seama parohiei Rîmnicelul, jud. Brăila, la data de 27 aprilie 1975.

— Ispas Vasile, licențiat al Institutului teologic din Sibiu, hirotonit diacon în ziua de 27 aprilie 1975, urmînd să fie hirotonit preot pe seama parohiei Ianca, jud. Brăila.

Decese

† Preotul Stan Bucur.

În ziua de 1 martie 1975, s-a stins din viață preotul pensionar Stan Bucur, din Brăila, în vîrstă de 85 ani.

Ceremonia de înmormîntare a avut loc pe data de 4 martie 1975, în biserica parohială Sfntul Mina, din cartierul 1 Mai-Brăila.

Slujba de prohodire a fost oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu N. Velescu-Brăila, delegat al Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului.

Originar din părțile Dobrogei — Tortomanu, Pr. Stan Bucur a slujit mai întîi la parohia Tătaru, jud. Brăila, iar apoi la parohia Nedelcu Chercea (azi cartierul 1 Mai) — Brăila, între anii 1913—1965, avînd 52 de ani de preoție lucrătoare, iar de atunci pînă în prezent a fost pensionar.

În activitatea sa preoțească a lăsat frumoase realizări, reparînd și inzeștrînd bisericile unde a păstorit, fiind un bun slujitor și îndrumător, apreciat de credincioși.

Pentru merite deosebite în activitatea sa, Pr. Stan Bucur a avut încredințarea de Protopop la Brăila și a fost distins cu rangul onorific de iconom-stavrofor.

P. C. Pr. Protoiereu N. Velescu, în cuvîntul rostit cu această ocazie, a scos în evidență meritele decedatului, transmițînd din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu condoleanțe și mîngîieri duhovnicești familiei celui dispărut.

† Preotul Bogoride Gheorghe.

În seara zilei de 20 martie 1975, a încetat din viață, fiind încă în activitate, preotul Bogoride Gheorghe, de la parohia Lespezi, protoieria Panciu, jud. Vrancea, în vîrstă de 69 ani.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită în ziua de Duminică 23 martie 1975, de către P. C. Protolereu V. Văcăreanu-Panciu, înconjurat de un sobor de preoți.

Au rostit cuvîntări preoții Bejan Gheorghe-Pădureni, în calitate de coleg de clasă, Strat Vasile-Adjud, din partea preoților prezenți și Pr. Protoiereu V. Văcăreanu, delegat al P. S. Episcop Antim, din partea căruia a transmis familiei și enoriașilor regrete și condoleanțe, cu rugăciuni de veșnică odihnă și pomenire pentru cel dispărut. La înmormîntare a luat parte un număr mare de credincioși, răspunsurile la sfînta slujbă fiind date de un cor de credincioase din satul natal al defunctului, Găiceana-Bacău.

† Preotul Constantin Drugescu.

În ziua de 8 aprilie 1975 a încetat din viață preotul iconom stavrofor Constantin Drugescu, pensionar, din orașul Rîmnicul Sărat.

Născut în anul 1882, Pr. Constantin Drugescu a trecut la cele veșnice la vîrsta de 93 ani.

Desfășurată pe parcursul unui secol aproape, viața i-a fost bogată în realizări frumoase. A slujit Bisericii și credincioșilor din anul 1906, anul hirotoniei și pînă în anul 1949, anul pensionării. Practic, însă, și-a continuat lucrarea preoțească și după pensionare, în condițiunile legale, încă mulți ani, încît i se poate aprecia o servire de circa 60 de ani, la aceeași Biserică și parohie «Cuvioasa Paraschiva» din orașul Rîmnicul Sărat. Iar acești 60 de ani, continuau alți 60 de ani anteriori de preoție, ai părintelui său, Pr. Hristea Drugescu, tot la aceeași parohie.

S-a născut, a crescut și s-a format duhovnicește în familie de preoți, toți cu slujire îndelungată.

Pr. Constantin Drugescu și-a statornicit pregătirea intelectuală și profesională, urmînd cursurile liceale pe care le-a absolvit la vechiul așezămînt de învățămînt secundar «Sfîntul Sava» din București. Apoi a urmat cursurile Facultății de teologie din București, ca bursier la internatul Radu Vodă din București, obținînd licența în teologie, în anul 1905. În acest timp, a urmat și cursurile Facultății de Litere, din București, pe care de asemenea le-a absolvit în anul 1905.

În ierarhia bisericească a funcționat ca protopop între anii 1926—1945.

Pentru buna chivernisire a dregătoriei sale bisericești a primit rangul onorific de Iconom stavrofor, iar pentru lucrarea obștească diferite distincții.

Slujba prohodirii sale s-a făcut în biserica Cuvioasa Paraschiva, din Rîmnicul Sărat, unde a fost depus scriul, pentru ca enoriașii să aducă un ultim omagiu distinsului lor părinte duhovnicesc.

Pentru cinstirea vieții și lucrării sale au luat cuvîntul P. C. Pr. Protopop Gh. Popescu, Pr. Fl. Trifănescu, coleg mulți ani de slujire cu părintele decedat, Pr. D. Taman,

din partea preoților, Domnul cîntăreț pensionar Ion Andron din partea cîntăreților și Dl. N. Ionescu, din partea organelor parohiale și credincioșilor.

Prohodirea a fost oficiată de un sobor de preoți. P. C. Protopop Gh. Popescu, în virtutea atribuțiilor sale, a adus decedatului o ultimă binecuvîntare arhierescă din partea P. S. Episcop Antim, cu încredințarea și minglierea pentru familie, că se va ruga pentru veșnica odihnă a preotului Drugescu, pe care l-a apreciat ca vrednic în servirea sa.

Corpul neînsuflețit al răposatului a fost depus în cavoul familiei din cimitirul orașului Rîmnicul Sărat.

† Preotul Custură Vasile

La 10 aprilie 1975 a decedat preotul în funcțiune Custură Vasile, de la parohia Popești, protoieria Focșani, jud. Vrancea, în vîrstă de 70 de ani.

Pr. Custură Vasile a slujit Biserica și pe credincioșii ei timp de 46 ani, mai întîi la parohia Cireșu-Brăila, pînă în 1948 și apoi la actuala parohie — Popești — pe care a servit-o pînă în ultima clipă a vieții.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de Duminică 13 Aprilie 1975, în biserica parohială Adormirea Maicii Domnului din Popești, fiind oficiată de P. C. Protoieru I. Munteanu-Focșani, înconjurat de un sobor de preoți, de față fiind membrii familiei.

În fața mulțimii indoliate, a luat cuvîntul Pr. Protoieru I. Munteanu, care a arătat meritele și realizările Pr. Custură, în toate sectoarele de activitate, evidențîind modelul de viațuire duhovnicească și exemplara viață familială pe care a dus-o răposatul. Totodată, Pr. protoieru a transmis din partea Prea Sfințitului Episcop Antim minglieri duhovnicești și compasiune familiei și credincioșilor, împreună cu rugăciuni pentru veșnica odihnă a vrednicului preot Custură Vasile.

Din partea preoților și enoriașilor a adus un ultim omagiu celui dispărut preotul Dobrescu Constantin, conslujitor la aceeași parohie, care a scos în relief meritele și contribuția Pr. Custură pentru buna gospodărire a celor două monumentale biserici, precum și frățeasca colaborare pe care au dus-o împreună la aceeași parohie.

În sunetul clopotelor celor două biserici și în fața mulțimii îndurerate, s-a ocolit biserica, după tradiție, cu sicriul purtat pe umeri de preoți, trupul neînsuflețit al Pr. Custură Vasile fiind înhumat în cavoul familiei din cimitirul parohial.

Cîntăreți bisericești

† Vasile Valeriu, parohia Padina II, jud. Buzău, născut la data de 1 aprilie 1921 și decedat în ziua de 28 ianuarie 1975.

† Oprișan Stoian, parohia Sf. Gheorghe Nord-Focșani, născut la 15 august 1903 și decedat la 8 martie 1975.

† Petrea Traian, parohia Călieni, jud. Vrancea, născut la 1 martie 1925 și decedat la data de 5 aprilie 1975.

† Prodan Aurel, parohia Mihălceni, jud. Vrancea, născut la 30 iunie 1922 și decedat la 7 aprilie 1975.

2. Vizite canonice și de lucru

— În luna martie, Prea Sfințitul Episcop Antim a vizitat mănăstirile Cocoș, Celic Dere și Saon, din județul Tulcea, interesându-se de viața duhovnicească a personalului monahal, precum și de unele probleme gospodărești ca : diferite reparații și amenajări la clădiri, plantarea de pomi fructiferi, arbuști ornamentali, etc.

— Duminică 30 martie, Prea Sfinția Sa, însoțit de P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul a vizitat parohiile : Poșta, Nalbant cu filiala Trestenic, Ciucurova, Topologu și Simbăta Nouă din protopopiatele Tulcea și Babadag.

— La 24 martie, P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, însoțit de P. C. Pr. consilier Nicolae Grosu, a vizitat parohiile 6 Martie, Satul Nou și filiala Mihai Bravu.

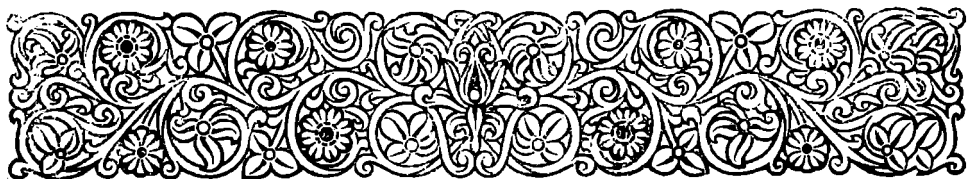
Cu prilejul acestor vizite, Prea Sfințiile lor s-au interesat îndeaproape de viața credincioșilor, de starea bisericilor și de planul de lucru pe acest an, dând îndrumările necesare.

3. Conferințele de orientare ale preoților

— În zilele de 26—27 martie, s-au ținut conferințele de orientare ale clerului din eparhie, pe trimestrul I al anului 1975. Subiectul dat de Sfântul Sinod pentru a fi tratat se intitulază : «Frontul Unității Socialiste, expresie a unității de voință și acțiune a întregului popor. Îndatoririle clerului, ale organelor parohiale și ale Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini acțiunile obștești pe plan local, pentru progresul material și spiritual al patriei. Tema aceasta fiind de mare actualitate, a fost analizată și pusă în lumină sub toate aspectele, prin referatele susținute și în discuțiile purtate de către preoți și delegații chiriarhali.

S-a arătat că Frontul Unității Socialiste este cel mai larg organism democratic din țara noastră și el se afirmă ca o formă superioară de manifestare a unității de voință și acțiune a întregului popor, pentru propășirea lui materială și spirituală și pentru sporirea prestigiului patriei noastre pe plan intern și extern. S-a subliniat de asemenea, locul și sarcinile ce revin Bisericii noastre și cultelor recunoscute de Stat, care în anul 1974, din proprie inițiativă, au aderat ca membre ale acestui organism.

La deschiderea conferințelor, delegații Centrului Eparhial, în cuvântul lor, au făcut o prezentare a importanțelor înnoiri care au avut loc în luna martie în viața și în rînduiri obștești ale țării noastre. Anume, la 9 martie întreg poporul român a ales pe reprezentanții săi în Marea Adunare Națională și în Consiliile populare, iar la 17 martie, Marea Adunare Națională, prin votul său unanim, a reales și investit pentru a doua oară pe Domnul Nicolae Ceaușescu ca Președinte al Republicii Socialiste România. Prin acest act de importanță istorică întregul popor și-a arătat unitatea sa spiritual-morală și încrederea în Domnia Sa, care a adus o contribuție dintre cele mai însemnate la progresul națiunii noastre, la promovarea păcii și a colaborării internaționale. La bucuriile prilejuite de aceste evenimente, a participat cu aceeași însuflețire și Biserica noastră prin Ierarhii, clerul și credincioșii ei, care au asigurat înalta Conducere de Stat că, alături de întregul popor, vor da tot sprijinul pentru

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

ȘTIRI ȘI FAPTE DIN CUPRINSUL EPARHIEI DUNĂRII DE JOS — GALAȚI

1. Slujbe arhieresti și în sobor. Luna martie

— Duminică 16 martie, de lăsatul secului, Prea Sfințitul Episcop Antim, la s sffirșitul sfintei liturghii, a citit molifta de dezlegare pentru sfântul post.

— Miercuri 19 martie, în prima săptămână din Postul Mare, Prea Sfinția Sa a citit Canonul Sf. Andrei Criteanul la Mănăstirea Celic Dere, iar a doua zi Joi,oi, la catedrala episcopală din Galați.

— Duminică 23 martie, de «Duminica Ortodoxiei», Prea Sfinția Sa a slujit la a Catedrala episcopală.

— Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Antim, Duminică 16 martie, P Prea Sfințitul Arhiereu-Vicar Gherasim Constanțeanul, însoțit de P. C. Preot Nicdcolae Grosu, consilier administrativ bisericesc, P. C. protoiereu Vasile Cristea din Tecucuci și P. C. Pr. Zamfir Iordache — îndrumător misionar, a săvîrșit liturghia arhieraească la parohia Tâlpigi, din protopopiatul Tecuci.

— Duminică 23 martie, P. S. Sa a slujit la biserica Sfinții împărați din muncicipiul Galați și a hirotonit diacon pe tînărul Ioniță Lupoaiie — Zamfirescu.

— Marți 25 martie, de Bunavestire, P. S. Sa, însoțit de P. C. Pr. Nicolae GrGrosu, P. C. Protopop Ioan Secuianu, P. C. Pr. Ene Lefter, îndrumător misionar și Diăjaco-nul Dobre Ioan de la Catedrala episcopală Galați, a oficiat liturghia arhieraească la parohia Lunca din protopopiatul Babadag și a hirotonit pe diaconul Ioniță Lupoaiie-Zamfirescu ca preot pentru parohia Munteni, din protopopiatul Galați.

— Duminică 30 martie, s-a oficiat o slujbă în sobor la parohia Ghidigeni u din protopopiatul Tecuci, păstorită de preotul Pavel Plătică. La programul acestei sluslujbe au participat: P. C. Arhîm. Ieronim Motoc -- vicar administrativ, P. C. Protoiereu Vasile Cristea din Tecuci, P. C. Pr. Zamfir iordache — îndrumător misionar și preoții Gheorghe Capmare — Tecuci, Ioniță Diaconescu — Gohor II, Aurel Budașușu — Clorăști, Constantin Pricopie — Priponești și preotul locului Pavel Plătică. Cîntătarile sfintei liturghii au fost executate de credincioși sub conducerea cîntărețului b bisericesc Gheorghe Pleșu. După terminarea sfintei liturghii s-a ținut o ședință cu mem-brii consiliului și comitetului parohial.

transpunerea în faptă a mărețului plan de construire în continuare a vieții noi din țara noastră.

În a doua parte a conferinței au fost analizate unele rapoarte de activitate ale preoților sub aspect bisericesc și social. De asemenea au fost prezentate o predică și un referat «Despre Sfânta Împărtășanie», care au fost tratate de mai mulți preoți. Au urmat apoi discuții asupra acestei teme, subliniindu-se părțile esențiale și caracterul de sfințită taină, proprie preoției de succesiune apostolică a Bisericii.

La încheiere, s-au făcut unele comunicări și au fost difuzate diferite ordine în legătură cu activitatea parohiilor.

La Centrul Eparhial subiectul conferinței a fost pregătit și prelucrat în ședința Permanenței Consiliului Eparhial, sub îndrumarea Prea Sfințitului Episcop Antim.

Conferințele de la protoieriele Galați și Babadag au fost prezidate de P. S. Arhiepiscop-Vicar Gherasim, cea de la Tecuci de P. C. Arhim. Ieronim Motoc — vicar administrativ. Conferința de la Tulcea a fost prezidată de P. C. Pr. Consilier Nicolae Grosu, iar cele de la Medgidia și Constanța de P. C. Pr. C. Comșa, inspector bisericesc.

Preoțimea din întreaga eparhie a manifestat un viu interes pentru tema și problemele abordate în aceste conferințe și a reținut sarcinile care-i revin în activitatea sa.

4. Ședința Consiliului Eparhial

Sîmbătă 15 martie a.c. a avut loc la Centrul Eparhial ședința de lucru a Consiliului Eparhial, prezidată de Prea Sfințitul Episcop Antim. Între problemele din ordinea de zi au figurat: prezentarea și aprobarea planului de lucru al sectoarelor administrativ-bisericesc, cultural și economic pe anul 1975; informare asupra activității desfășurate de cele trei sectoare de la ultima ședință din 17 noiembrie 1974 pînă la 15 martie 1975; și ratificarea hotărîrilor Permanenței Consiliului Eparhial pe aceeași perioadă. În planul de lucru pe anul 1975, s-a dat o atenție deosebită vizitelor și inspecțiilor organelor de conducere, îndrumare și control ale Centrului Eparhial la parohii și a protoierilor, precum și continuarea activității pastoral-misionare pe eparhie, potrivit dispozițiilor date de Sfîntul Sinod, reparația și înfrumusețarea bisericilor și a cadrului înconjurător.

5. Vizită frățescă cu caracter ecumenic la Centrul Eparhial

La 6 martie, Prea Sfințitul Episcop Dirayr Mardichian, Conducătorul Episcopiei Armeano-Gregoriene din București, a sosit la Galați, pentru a oficia înmormîntarea preotului armean Gomida Erminian din localitate, decedat la 3 martie. Cu acest prilej, Prea Sfinția Sa a făcut o scurtă vizită la Centrul Eparhial, fiind însoțit de P. C. Arhim. Zareh Baronian, secretarul eparhial al Episcopiei Armene. Prea Sfinția Sa a fost primit de Prea Sfințitul Episcop Antim, înconjurat de unii salariați din conducerea Centrului Eparhial. Prea Sfinția Sa a vizitat cu această ocazie birourile cancelariei eparhiale, Catedrala și reședința episcopală.

6. Preoți adormiți întru Domnul

a) † *Preot Teodoru Teodor.*

— La 12 martie a trecut la cele veșnice vrednicul preot Teodor Teodoru de la parohia Tg. Bujor, protopopiatul Galați, în vîrstă de 68 ani. El s-a născut în comuna Crăești, județul Galați, în anul 1907, la 27 februarie. La vremea cuvenită, avînd chemare către preoție, s-a dedicat studiilor seminariale și teologice, iar în anul 1933, a obținut diploma de licențiat în teologie. La 9 aprilie, în același an, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Crișan, din protopopiatul Tulcea. La această parohie a stat numai trei luni, după care a trecut la Umbrărești, protopopiatul Galați.

În anul 1942 a fost transferat la parohia Bujor, unde a păstorit pînă în ceasul cel din urmă al vieții sale, desfășurînd o activitate pastorală și pilduitoare.

Pentru vrednicia sa, concomitent cu funcția de preot, de la 1 iunie 1949, a fost numit ca protopop al raionului Bujor, funcționînd neîntrerupt pînă la data de 1 martie 1968, cînd acest protopopiat s-a desființat. Pentru activitate deosebită în domeniul obștesc, în anul 1957, i s-a conferit ordinul «Steaua Republicii Socialiste România» clasa V-a.

Slujba Prohodului s-a săvîrșit în biserica Adormirea Cimitir din orașul Galați, la care au coliturghisit mai mulți preoți, în frunte cu P. C. Pr. C. Comșa, inspector bisericesc, delegat al Prea Sfințitului Antim al Dunării de Jos. P. C. Sa a rostit necrologul, evidențiînd lucrarea preoțească pilduitoare a preotului Teodor Teodoru ca prototiereu și îndrumător al clericilor și grija pe care a avut-o față de enoriașii săi și față de biserica sa, pe care a renovat-o după stricăciunile pricinuite de cutremurul din 1940. În încheiere, P. C. Sa a transmis doamnei prezvitera Maria Teodoru, soția răposatului, fiilor și nepoților lor, precum și enoriașilor de la parohia Bujor, prezenți în mare număr la această ceremonie, condoleanțele și binecuvîntarea de mîngiere a Prea Sfințitului Episcop Antim.

A vorbit de asemenea și P. C. Protopop Gheorghe Popa, asigurînd că rîvna cu care răposatul și-a împlinit misiunea preoțească și rezultatele obținute, i-au asigurat un loc ales în sufletele preoților și credincioșilor, care l-au prețuit și-l vor prețui ca pe un frate bun și părinte duhovnicesc. Veșnică să-i fie pomenirea!

b) † *Preot Alexandru Ciobotaru.*

În ziua de 13 martie s-a stins din viață preotul ic. stavrofor Alexandru Ciobotaru de la parohia Iconom D. Matcaș, comuna Matca, județul Galați, în vîrstă de 71 ani.

Răposatul s-a născut în anul 1904, la 10 decembrie și este absolvent al seminarului teologic.

Taina preoției a primit-o prin hirotonie la 13 martie 1927. În decursul anilor el a păstorit la mai multe parohii, iar din anul 1946 s-a stabilit definitiv la parohia Iconom D. Matcaș. Activitatea lui s-a desfășurat pe plan bisericesc și gospodăresc, fiind considerat printre preoții de elită ai protopopiatului Tecuci. Bun cunoscător al Sfintei Scripturi și al învățăturii de credință ortodoxă, el a participat la diferite slujbe în sobor, la unele parohii din cuprinsul protopopiatului, a rostit nenumărate predici pentru învățarea și zidirea duhovnicească a credincioșilor Bisericii noastre strămoșești.

Slujba înmormântării a fost oficiată, duminică 16 martie, în biserica din Matca unde răposatul a păstorit cu rivnă apostolească și cu tact timp de 21 ani. Soborul slujitorilor a avut în frunte pe Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, însoțit de P. C. Pr. Consilier administrativ Nicolae Grosu de la Centrul Eparhial, P. C. Protopop Vasile Cristea din Tecuci și P. C. Pr. Zamfir Iordache — îndrumător misionar. Despre viața și lucrarea celui decedat a vorbit întâi P. C. Protopop Vasile Cristea, care a arătat că activitatea bisericească și gospodărească pe care a desfășurat-o preotul Alexandru Ciobotaru, în parohia sa, este dintre cele mai meritorii prin aceea că a reușit să strângă pe credincioși în jurul Bisericii sale, și i-a îndrumat să fie buni creștini și buni cetățeni. P. C. Pr. Vasile Buruiană, de la parohia vecină Matca II, a evidențiat de asemenea viața exemplară a decedatului și a familiei sale, tactul pastoral, înfăptuirile gospodărești și spiritul de colegialitate față de ceilalți preoți de care era pătruns. Preotul Vasile Cuza din Tecuci, care în prezent suplinește parohia Iconom D. Matcaș, a evocat, în numele colegilor de școală, unele amintiri și fapte grăitoare din viața decedatului printr-o cuvîntare care a fost citită pe marginea mormintului.

Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul a încheiat șirul cuvîntărilor. În introducere, P. S. Sa a făcut unele reflecții duhovnicești asupra tainei vieții și a morții care sînt în mina lui Dumnezeu. «Nimeni dintre noi n-a fost întrebăat cînd s-a născut și nici cînd pleacă pe drumul fără de întoarcere, a zis Prea Sfinția Sa. Înălăturarea morții, aici pe pămînt, nu este posibilă și fiecare este supus legilor ei. Totuși, în fața morții, creștinii nu se tînguiesc ca cei ce nu au nădejde, pentru că ei au adevărata învierii Mîntuitorului, pîrgă a învierii noastre și cuvintele Lui dătătoare de nădejde pentru toți: «Eu sînt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va trăi. Și oricine este viu și crede în Mine, nu va muri în veac» (Ioan XI, 26—27).

Referindu-se la răposatul preot Alexandru Ciobotaru, Prea Sfinția Sa a arătat că viața lui a fost exemplară în ce privește buna chivernisire a casei sale și tot așa în ce privește slujirea preoțească, legătura lui cu sfîntul altar, cu credincioșii, cu trebuințele lor spirituale și cu cele obștești. În încheiere, P. S. Sa a transmis condoleanțe și binecuvîntări din partea Prea Sfințitului Episcop Antim, familiei îndurerate, doamnei prezvitera Antima Ciobotaru, fiilor lor Valentin și Galinia, rude-niilor și credincioșilor parohiei, la despărțirea lor cu întristare de cel care le-a fost soț, părinte și păstor duhovnicesc.

Corpul lui neînsuflețit a fost apoi coborît în mormînt, lângă biserica în care a slujit cele sfinte, cu cîntări și rugăciuni, spre veșnică odihnă întru nădejdea învierii celei de obște și a pîrtășiei lui cu Hristos în veci.

7. Slujbe arhieresti și în sobor. Luna aprilie

— Miercuri 23 aprilie, la sărbătoarea Sf. M. M. Gheorghe, Prea Sfințitul Episcop Antim a săvîrșit liturghia arhierescă a darurilor mai înainte sfințite în biserica Sf. Gheorghe — catedrală — din municipiul Tecuci, care și-a sărbătorit hramul. Prea Sfinția Sa a fost însoțit la slujbă cu acest prilej de P. C. Preot consilier Nicolae Grosu, P. C. Protopop Vasile Cristea, preotul pensionar D. Negru, preoții parohiei Ioan

Doniga și Gheorghe Capmare și diaconii Necula Nica și Eugen Drăgoi de la catedrala episcopală.

La sfârșitul sfintei liturghii, P. C. Protoiereu Vasile Cristea a rostit un cuvânt de întâmpinare a Prea Sfințitului Episcop și a făcut o dare de seamă asupra situației și activității clerului din protopopiatul Tecuci. În continuare, P. C. Preot paroh Ioan Doniga a prezentat pe scurt istoricul bisericii catedrale Sf. Gheorghe și a adus mulțumiri în numele credincioșilor pentru bucuria pe care Prea Sfinția Sa a făcut-o parohiei prin participarea la slujba hramului.

Prea Sfințitul Episcop Antim, adresându-se tuturor, printr-un cuvânt părintesc de îndrumare creștinească a spus între altele: «În curgerea postului mare — vreme de pocăință, de rugăciune, iată că avem astăzi un popas de lumină și bucurie deosebită, prilejuit de sărbătoarea hramului acestei biserici pusă sub ocrotirea Sf. M. M. Gheorghe. Este astăzi o sărbătoare a primăverii, a biruinței, căci ceea ce-l caracterizează pe sfântul cinstit astăzi este jertfelnicia lui sufletească, care l-a dus la biruință și sfințenie prin credința lui.

Bucuria sărbătorii de azi este mărită și de prilejul dorit de a ne ruga împreună, de a cunoaște la fața locului starea bisericilor, activitatea cinstitilor slujitori și sîrguința credincioșilor de a păstra și practica sfînta noastră credință ortodoxă. Ziua hramului, cinstită prin rugăciunile înălțate împreună, prin frumoasa cîntare a stranei și a corului, ne-a umplut inimile de aleasă bucurie. Gîndurile ni se îndreaptă astăzi spre cîtorii și ostenitorii pentru zidirea și împodobirea acestui sfînt lăcaș.

Gînduri recunoscătoare avem astăzi și pentru sprijinul primit din partea Autorităților de Stat, a Episcopiei Buzăului, sub a cărei oblăduire a fost în anii trecuți, a vrednicului de cinstire Prea Sfințitul Episcop Chesarie, astăzi în retragere și a bunilor credincioși, care prin danțurile lor și-au cîștigat răsplătirea văduvei din Sfînta Evanghelie».

Prea Sfinția Sa a făcut apoi urări de pace și de sănătate credincioșilor cu prilejul praznicului apropiat al Sfintei Învieri.

— La 27 aprilie, de Duminica Floriilor, Prea Sfinția Sa a slujit la catedrala episcopală din Galați.

— În cursul Săptămîinii Mari, Prea Sfinția Sa a participat după rînduială la programul denților de la catedrală.

— Prea Sfințitul Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, cu binecuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Antim, a slujit duminică 6 aprilie la catedrala episcopală.

— Duminică 13 aprilie, însoțit de P. C. Pr. Consilier Nicolae Grosu, P. C. Pr. Protopop de Galați Stanciu Măllia, P. C. Preot Marin Popa — îndrumător misionar, precum și de alți preoți, Prea Sfinția Sa a săvîrșit liturghia arhierescă în parohia Nămolosa Sat, păstorită de P. C. Preot Mîrcea Dobre.

— La 27 aprilie, în Duminica Floriilor, P. S. Sa, însoțit de P. C. Protopop de Constanța Dumitru Stănei, P. C. Pr. Mihai Verban, îndrumător misionar și de alți preoți, a oficiat liturghia arhierescă la parohia Chirnogeni, păstorită de C. Pr. Iordache Teodor.

— La 23 aprilie, de Sf. Gheorghe, a avut loc o slujbă în sobor la parohia Vișoara din protopopiatul Medgidia, care și-a sărbătorit hramul. Din soborul slujitorilor au făcut parte P. C. Arhim. Ieronim Motoc — vicar administrativ, P. C. Preot Nicolae Virgil — protopopul de Medgidia, P. C. Pr. Dumitru Căureanu — îndrumător misionar și preotul local Victor Marinescu.

8. Vizite canonice și de lucru

— În zilele de 5—6 și 14—15 aprilie, Prea Sfințitul Episcop Antim a vizitat mănăstirile Celic Dere, Cocoșu și Saon din județul Tulcea, interesându-se în mod deosebit de starea sfințelor locașuri și de felul cum au sprijinit lucrările de primăvară.

— În ziua de 23 aprilie, Prea Sfinția Sa a vizitat parohiile Diecheni, Ivești, Mănăstirea Buciumeni și sediul Protoierei din Tecuci.

— P. S. Arhiereu-Vicar Gherasim Constanțeanul, la 13 aprilie, a vizitat parohiile: Hanu Conache și Lungoci din protopopiatul Galați, iar la 28 aprilie, a vizitat parohiile: Cumpăna, Techirghiol, Năvodari cu filiala Lumina, Mangalia, N. Bălcescu și biserica Schimbarea la Față din Constanța.

9. Conferința administrativă cu protopopii pe tr. I/1975

— La 8 aprilie, s-a ținut la Centrul Eparhial conferința administrativă cu protoierei din Eparhie pe tr. I, sub președenția Prea Sfințitului Episcop Antim. În cuvântul de deschidere, Prea Sfinția Sa a arătat că scopul acestei conferințe este de a lua cunoștință de unele noi dispoziții în legătură cu activitatea parohiilor din eparhie și de a găsi mijloacele cele mai potrivite pentru aplicarea lor. Conferința oferă de asemenea un schimb de experiență între P. C. Părinți protoierei și constiute în același timp un bun prilej de reîmprospătare a îndatoririlor noastre pe care le avem în slujirea ce ne este încredințată.

Ca îndrumători ai preoților, Prea Sfinția Sa a arătat cu acel prilej că protopopii au un rol deosebit de a priveghea pentru o cât mai bună rinduală în activitatea bisericească și gospodărescă a parohiilor, de a îndrepta cele ce lipsesc și de a sprijini elanul și rodnicia muncii clerului și a credincioșilor. Prea Sfinția Sa s-a referit apoi la unele constatări făcute pe teren cu prilejul slujbelor arhieresti și a vizitelor canonice și de lucru efectuate la diferite parohii, arătând că legătura directă cu parohiile este unul din mijloacele cele mai eficiente de a îndruma activitatea clerului și a organelor parohiale.

Potrivit ordinei de zi, P. C. Preot Consilier Nicolae Grosu, a prezentat comunicări și rapoarte în legătură cu unele dispozițiuni noi ale Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române și cu activitatea bisericească în eparhie pe trlm. I. — P. C. Arhim. Ieronim Motoc — vicar administrativ, a prezentat două rapoarte cu privire la activitatea clerului de colaborare cu organele locale și acțiunea de întreținere și înfrumusețare a curții bisericilor etc.

Din partea sectorului economic, P. C. Preot Consilier Costică Mohonea, a prezentat rapoarte cu lămuriri asupra execuțiilor planurilor financiare la parohii, supraveghearea și îndrumarea parohiilor cu șantiere de lucru, precum și cererile unor parohii pentru ajutoare în vederea reparațiilor de biserică.

P. C. Preot Costică Comșa — inspector bisericesc, a prezentat un referat cu privire la lucrările de pictură bisericească care se execută în prezent la unele parohii. Iar dl. Andrei Doncilă — juriconsult, a făcut o prezentare a Legii nr. 57/1974, privind retribuția după cantitatea și calitatea muncii.

Părinții protopopi au prezentat la rindul lor referate asupra activității pe trlm. I/1975, pe sectoare, și au primit unele îndrumări în legătură cu verificările și inspecțiile pe teren.

10. Conferința administrativă a preoților pe sem. I/1975

— În zilele de 15 și 22 aprilie, la sediile tuturor protopopiatelor din eparhie, s-au ținut conferințele administrative ale preoților pe sem. I/1975. În prima parte au fost prezentate și analizate rapoartele de activitate ale preoților sub aspect pastoral, gospodăresc și obștesc și au fost difuzate unele ordine și comunicări de la Centrul Eparhial și protoierii.

— Din rapoarte, ca și din verificările făcute la fața locului, prin vizitele cano-nice și de lucru ale Prea Sfințitului Episcop Antim, ale Prea Sfințitului Arhiepiscop-Vicar Gherasim Constanțeanul, precum și prin inspecțiile organelor eparhiale și protopo-pești, se acordă o grijă deosebită pentru buna gospodărire a sfintelor locașuri. Un număr însemnat de biserici au fost reparate sau pictate, unele sînt construite din nou, iar altele sînt în curs de efectuare a unor lucrări de reparații sau înfrumusețare. Această activitate se datorește atît innoirilor care au loc în satele și orașele noastre cit și directivelor și sprijinului dat de Centrul Eparhial. Astfel, la chemarea preoților, credincioși au dat tot concursul pentru chivernisirea și înfrumusețarea bisericilor.

În această primăvară, s-a insistat și asupra înfrumusețării curților bisericilor și a cimitirelor prin plantarea de arbuști ornamentali, pomi, flori, trasarea de alei cu verdeață, împrejmuiri etc.

În activitatea pastorală de la parohii, se acordă atenție predicilor legate de problemele locale ale parohiilor, citirea cu regularitate a Cazaniei, extinderea cîn-tării omofone și colaborarea organelor parohiale la acțiunea dusă de cler pentru menținerea credincioșilor în jurul Bisericii strămoșești și de păstrare a dreptei credințe.

În partea a doua a conferinței, s-a dezvoltat o temă: «Despre Sfintele Moaște» după învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe. Subiectul a fost pregătit de către toți preoții și el face parte dintr-un ciclu de teme de interes bisericesc care vor fi aprofundate în conferințele de orientare și administrative din acest an.

Arhm. IERONIM MOTOC

R E C E N Z I I

Prof. Dr. Dimitrie Dimitrievič (Belgrad). *Das Mysterium der Kirche.* (In «Hundert Jahre Christkatholisch-theologische Facultät der Universität Bern», 1974).

Cuvîntul «misterion» e cuprins în Biblie. În Noul Testament e utilizat mai mult de 20 ori, dar niciodată cu referire directă la Biserică. Astfel, la Marcu IV, 11; Matei XIII, 11; Luca VIII, 10, se referă la împărăția lui Dumnezeu. La I Cor. II, 7; Efesenii III, 9; Col. I, 26; Roman: VI, 26 e vorba de taina lui Dumnezeu cea ascunsă din veacuri. Iar cuprinsul principal al acestui «misterium» este planul divin al mîntuirii, hotărîrea cea din veci a lui Dumnezeu privind mîntuirea noastră înfăptuită în, cu, și prin Iisus Hristos. Pentru acest motiv și Iisus Hristos însuși e numit «misterion» (Col. II, 2) fiind El cel care, atît în persoana Sa cît și în toată activitatea Sa soteriologică, este realizarea planului de mîntuire cel din veci ascuns. Cu «misterion» numește Apostolul Pavel și evenimente eshatologice: schimbarea celor în viață la judecata generală și învierea morților (I Cor. XV, 51). Faptul însă că în Noul Testament Biserica nu-i numită direct «misterion» nu înseamnă că ea poate fi privită sub acest aspect, fiindcă tot ce-i numit «misterion» are legătură cu Biserica, după cum se înțelege din textele biblice menționate mai sus. Dacă Iisus Hristos e numit «misterion», atunci și Biserica poate fi privită ca «misterion», fiind ea întemeiată de Hristos. El este «capul» ei și ea «Trupul Său». Căci după cum «Uniunea ipostatică a Fiului lui Dumnezeu cu credinciosul este baza pentru înfăptuirea «misterului mîntuirii», așa și comunitatea dreptilor cu Sfînta Treime este baza pentru înfăptuirea de către Biserică a mîntuirii aduse de Hristos. Biserica este întemeiată pe Sfînta Treime pentru a înfăptui mîntuirea și astfel sub un aspect ea devine «misterium», ceea ce ea, sub alt aspect, este acum în, și prin Hristos. Și astfel Hristos este «misterion» atît în persoana, ființa și lucrarea Sa mîntuitoare, cît și în existența Sa eclesiologică fără ca aceasta să însemne o dublare a mîntuirii și a «misterului». Spre deosebire de activitatea pămîntească dezvoltată o singură dată, în existența Sa eclesiologică, Iisus Hristos lucrează în actele de cult prin acțiunea celor încredințați cu săvîrșirea celor trebuitoare pentru mîntuire.

Evident, pentru îndeplinirea rostului ei, Biserica are trebuință de o serie de acte de cult privind procesul mîntuirii. Acestea sînt indisolubil legate întreolaltă și tind împreună spre telul suprem; așezarea Bisericii de-a dreapta Tatălui. Dar, în ce privește însemnătatea și eficiența lor concretă, ele sînt totuși deosebite întreolaltă. Actele acestea se numesc «taine» — «misterii», fiindcă sînt în legătură cu «taina mîntuirii». Numărul lor este fixat la șapte, — după cum se știe bine.

În studiul de față autorul tratează numai cinci: hirotonie, botez, mir, pocăință, euharistie, fiindcă acestea prezintă suficient caracterul de «taină» al Bisericii.

Hirotonia este de însemnătate fundamentală și constitutivă atît pentru înființarea și susținerea Bisericii cît și pentru dezvoltarea activității sale sacramentale, și anume pentru motivul că ea se află în cea mai strînsă legătură cu «preoția arhierescă» a lui Hristos, actualizînd-o și dînd celui hirotonit puterea necesară pentru îndeplinirea misiunii ce-i revine.

Aceeași însemnătate pentru Biserică o are și taina Botezului, fiind în strînsă legătură cu moartea și învierea lui Hristos, actualizîndu-le și dînd posibilitatea celui ce se botează să participe la ele. Botezul nu numai că împărtășește efectiv harul, noua viață, ca un dar cișligat de Hristos, ci ne face să participăm și la viața lui Hristos cel înviat și anume prin faptul că ne dă posibilitatea reală să «îndeplinim împreună» trecerea Sa prin moarte la viață (Rom. VI, 3—4). Botezul realizează trecerea de la moarte la viața veșnică prin legătura sa cu evenimentele morții și învierii, fiindcă prin această legătură se afirmă valabilitatea biruinții asupra «răului» în cazul concret al celui ce se botează, ceea ce pentru el înseamnă comunitatea cu Sfînta Treime (Rom. V, 9; Efeseni I, 7; II, 13 ș.a.).

Alături de hirotonie, care continuă «oficiul divin» și alături de Botez, care stabilește comunitatea cu Sfînta Treime și taina Mirului este de însemnătate fundamentală și constitutivă pentru Biserică, dar într-un sens special, fiindcă se referă la sfințenia necesară pentru ființa și caracterul de «misterion» al Bisericii. Taina Mirului stă în strînsă legătură atît cu «miruirea» lui Iisus, adică pogorîrea Duhului Sfînt asupra Lui, cît și cu pogorîrea Duhului Sfînt asupra Apostolilor.

Hristos — spune Cîril din Alexandria — n-a fost miruit cu ulei pămîntesc, ci Tatăl Său L-a miruit cu Duhul Sfînt... Mirul, cu care sînteți voi unși, după invocare nu mai este mir simplu, ci este harul lui Hristos și împărtășește prin prezența divinității lui Hristos pe Duhul Sfînt.

Însemnătatea sfințitoare a tainei Mirului se exprimă simbolic prin faptul că cele mai însemnate mădulare ale trupului sînt miruite, rostindu-se cuvintele: «Pecetea Darului Duhului Sfînt. Amin», pentru ca să fie sfințit credinciosul, cu toate activitățile sale.

Taina Pocăinței (Mărturisirii păcatelor) stă în strînsă legătură cu Botezul și Mirul, fiindcă procesul mîntuirii este mereu amenințat. Păcatul, — puterea dușmănoasă lui Dumnezeu, aflată în fiecare credincios, nu-i nimic mecanic prin Botez și Mir, ci trebuie toată viața combătut cu noile puteri divine și înlocuit prin «bine». Dar «puterea» aceasta — păcatul — deși condamnată și nimicită pe cruce, în viața concretă chiar a celor botezați, ea este totuși puternică, ispitindu-i la păcat. Iar cine este înfrînt de aceste ispite, are trebuință de pocăință, pentru a se curăți de păcate. Pocăința, ca acțiune de cult, își are temeiul și puterea în jertfa de împăcare a lui Hristos și în îndreptarea tuturor credincioșilor săvîrșită în această jertfă. Nu este păcat care să fi rămas neexpiat și nimic pe Cruce. Astfel jertfa de împăcare a lui Hristos este un ineputabil izvor al harului, care izvorăște din ineputabila dragoste a lui Dumnezeu și este totdeauna mai puternică decît păcatul, după cum spune Apostolul Pavel: «Unde păcatul s-a înmulțit, darul a prisosit» (Rom. V, 20). Acest caracter de ineputabilitate a harului este temeiul pentru posibilitatea repetării tainei Pocăinței.

Însemnătatea fundamentală și constitutivă în grad superior a Sfîntei Euharistii pentru Biserică se desprinde din faptul că ea prezintă obiectiv atît totalitatea evenimentelor mîntuitoare, cît și dimensiunea curat eshatologică a mîntuirii.

În Euharistie se actualizează și trăiește nu numai trecutul și prezentul, ci și viitorul eshatologic.

Caracterul sacramental al întregului «fapt euharistic», trebuie înțeles din prezența Arhierelui creșc care nu stă numai de-a dreapta lui Dumnezeu, ci este și acolo unde sînt doi sau trei adunați în numele Său. Astfel, în «Adunarea euharistică» este prezent Hristos Însuși în calitatea Sa de Arhieru creșc, săvîrșind Însuși, ca liturg principal «actul liturgic», înct Euharistia, prin prezența Sa, adică prin prezența persoanei Sale și prin prezența întregii Sale opere soteriologice, devine «Misterion».

În punctul ei suprem, — împărtășirea, care reprezintă agapa mesianică în împărăția lui Dumnezeu, — Euharistia împărtășește și viața eshatologică. În împărtășirea credincioșilor se realizează adică chiar acum agapa mesianică prin «darurile sfințite».

Dacă la Sfîntul Apostol Pavel prin «misterion» — scrie autorul — se înțelege planul cel din veci al mîntuirii și realizarea lui în Hristos, atunci acest «misterion» ajunge la dezvoltare și exprimare, în diferitele sale aspecte, în Biserică, pentru care fapt și Biserica poate fi numită «misterion».

Studiu eshatologic ortodox de valoare. — (Diac. Prof. O. Bucevschi)

Prof. Dr. I. K. Zanevski — *Die Einheit der Kirche und die örtlichen Kirchen. (In «Hundert Jahre Christkatholisch-theologische Fakultät der Universität Bern», 1974).*

De la întemeierea Bisericii toți creștinii au fost deplin conștienți că sînt membri ai unui organism divino-uman viu, ai Trupului lui Hristos. Ei au stăruit în convingerea fermă că sînt membrii ai Bisericii celei una a lui Hristos și că orice neunire între ei îi îndepărtează de Hristos și de Biserica Sa. Cînd s-a aflat că în Biserica din Corint neliniștea și cearta atacă unitatea acestui «organism divin-uman», Clement Romanul a trimis un mesaj creștinilor din Corint în care, după pilda Apostolului Pavel (I Cor. I, 10 ș.u.), încearcă, cu toate mijloacele posibile, să-i determine la înlăturarea neînțelegerilor și la restabilirea unității în Biserica lor. «Revolta, cearta și neînțelegerea duc la distrugerea membrilor lui Hristos, — ele înseamnă rebeliune împotriva propriului trup», scrie Clement Romanul. Ignatie de Antiohia compară Biserica cu un cor polifonic care cîntă un cîntec în minunată armonie. Și în scrisorile adresate diferitelor Biserici sfătuiește credincioșii să păstreze unitatea Bisericii mai presus de orice... căci unde nu-i unitate, nu poate să fie nici Biserică autentică.

Și izvorul primordial real al acestei armonii organice a Bisericii, ca Trupul lui Hristos, a fost și rămîne pentru totdeauna taina Euharistiei, comuniunea cu Trupul și Sângele lui Hristos, de care scrie și Apostolul Pavel: «Fiindcă o pline este, un trup sîntem și noi cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pline». (I Cor. X, 17). Prin taina Euharistiei se înfăptuiește real unitatea, pentru care s-a rugat Mîntuitorul la Părintele Său. (Ioan XVII, 21), și unitatea aceasta s-a vădit îndeosebi împede în viața Bisericii primare din Ierusalim. Astfel, știm din «Faptele Apostolilor» că după prima predică a lui Petru «s-au botezat ca la trei mii de suflete. Și stăruiau în învățătura Apostolilor și în viață frățească, în frîngerea pîinilor și în rugăciuni» (II, 41—42). Ignatie din Antiohia vede în rugăciune și în Euharistie mijlocul cel mai puternic și eficient împotriva primejdiei ca membrii Bisericii, credincioșii să ajungă pe căi rătăcite. Același sens îl găsim și la Iustin Martirul, Irineu de Lyon, Ciprian, Atanasie cel Mare, Ioan Hrisostom, Ioan Damaschin ș.a.

Răspîndirea creștinismului în diferite țări și între multe popoare, ca și întemeierea de Biserici locale n-au putut distruge unitatea Bisericii. Condiția pentru aceasta a fost păstrarea curată și nealterată a credinței — principiul suprem căruia Biserica ecumenică îi datorează unitatea sa oricît de împrăștiată ar fi ea în toată lumea. Irineu de Lyon spune, între altele: «Așa după cum soarele lui Dumnezeu este în toată lumea același, la fel și mesajul adevărului pătrunde pretutindeni și-i luminează pe toți, care voiesc să vină la cunoștința adevărului». (I Tim. II, 4).

Și Ciprian din Cartagina afirmă că unitatea Bisericii în nici un caz nu-i atînsă de existența unei pluralități de Biserici locale, căci toate sînt părți inseparabile ale Bisericii celei ecumenice una a lui Hristos.

Deosebiri de obiceiuri în singularele Biserici locale, n-au fost nici cînd motiv de prejudiciere a unității și păcii în Biserică, privită aceasta ca totalitate, după cum se desprinde limpede d.p. din Faptele Apostolilor XV, 19. Și după cum în timpul creștin primar răspîndirea creștinismului a dus la înființarea de Biserici locale și regionale, așa și azi există Biserici locale autocefale, a căror delimitare teritorială s-a făcut după principiul etnic și care în activitatea lor sînt complet independente una de alta.

Existența acestora nu diminuează cu nimic unitatea Bisericii, deși fiecare dintre ele are limbă liturgică proprie, unele chiar și anumite obiceiuri aparte, dar care nu lezează ființa credinței și constituția bisericească. E suficient ca aceste Biserici «să păzească unirea spiritului în legătura păcii» (Efes. IV, 3).

Ele toate formează împreună o unitate organică, un Trup al lui Hristos, o Biserică a lui Hristos, conform textului de la I Cor. XII, 1—6; 13. Unitatea Bisericilor Ortodoxe Autocefale locale nu-i condiționată administrativ, căci deși separate sub

aspectul ordinii vizibile, spiritual ele rămân membre ale Trupului unic, ale Bisericii ecumenice, avînd un unic cap: Hristos și un unic duh al credinței și mîntuirii.

În exterior ele își exprimă unitatea prin aceeași mărturisire de credință, precum și prin comunitate de rugăciuni și sacrameinte. Deci unitatea Bisericii Ortodoxe Autocefale locale este de natură dogmatică, liturgică și canonică.

Pentru Biserica Ortodoxă, evident, importanța cea mai însemnată este unitatea interioară — unitatea duhului, a credinței, rugăciunii, dragostei, care face legături între credincioși. Astfel premisa cea mai importantă pentru unitatea Bisericii trebuie căutată, fără îndoială, în credința unitară, în acea formă a învățăturii dată Bisericii de Mîntuitorul prin Sfinții Apostoli și formulată de sinoadele ecumenice.

La conferințele creștine cu tema «unitatea Bisericii», delegații Bisericii Ortodoxe au dat declarații comune, în care s-a arătat limpede și fără echivoc că, în probleme de credință, Biserica Ortodoxă nu admite nici un compromis și că în Biserica Ortodoxă, — adevărata urmașă a Vechii Biserici neîmpărțite, — s-a păstrat învățătura creștină în mod neschimbat.

Autorul aduce, în acest context, afirmații din Epistola Patriarhilor răsăriteni adresată în 1723 ierarhilor anglicani, în care, între altele, se spune: «Învățătura Bisericii noastre răsăritene este confirmată de sfințele sinoade ecumenice și nouă nu ne este îngăduit nici să adăugăm ceva și nici să ștergem ceva. — Asemenea extrage autorul și din declarația în scris a delegaților ortodocși la conferința Bisericii ținută la Lausanne în 1927. «Biserica Ortodoxă ține ferm la principiul că limitele libertății individuale de credință sînt fixate prin definițiile date de Biserica întregă. Noi afirmăm că aceste definiții sînt obligatorii pentru fiecare. Principiul acesta este valabil nu numai pentru membrii din prezent ai Bisericii Ortodoxe, ci și pentru acei care, poate în viitor, se vor uni cu ea în credință. Biserica Ortodoxă susține că o unitate se poate face numai pe baza credinței comune a vechii Biserici neîmpărțite și a celor șapte sinoade ecumenice. După învățătura Bisericii Ortodoxe nu poate fi o «comunio in sacris» acolo, unde lipsește totalitatea credinței». Iar la a doua adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericii de la Evanston (1954) delegația ortodoxă a accentuat că «totalitatea credinței creștine trebuie privită ca o unitate indivizibilă. Nu-i suficient a primi anumite învățături singulare, oricît de însemnate ar fi ele, d.p. că Hristos este Dumnezeu și Mîntuitor. E cerință imperativă să fie primite toate învățăturile formulate de sinoadele ecumenice, ca și întreaga învățătură a vechii Biserici neîmpărțite. Din punct de vedere ortodox unitatea Bisericii se poate face numai pe baza întregii credințe dogmatice a vechii Biserici neîmpărțite, fără nici o scădere și schimbare».

Unitatea Bisericii Ortodoxe Autocefale locale se manifestă apoi și în același serviciu divin, care totodată contribuie la înfăptuirea, întărirea și păstrarea acestei unități. Deosebiri neesențiale în unele rituri și obiceiuri, nu diminuează cu nimic unitatea Bisericii Ortodoxe, fiindcă acestea n-au nici o legătură cu dogma Bisericii. Unitatea menționată se reflectă și în aceeași organizație canonică. În acordul cu privire la principiile de bază ale constituției și administrației bisericești. Expresie clară își are ea și în unitatea episcopatului.

O altă exprimare a unității Bisericii Ortodoxe locale o oferă deplina comunitate euharistică cultivată de ele, precum și relațiile frățești manifestate prin reciproce vizite de ierarhi, de profesori de teologie și studenți în teologie. Asemenea prin conferințe și consultații în care se lămuresc probleme de interes ortodox general. Consultații de delegați ai tuturor Bisericii Ortodoxe s-au organizat la Rhodos în 1961, 1963, 1964 și la Geneva în 1968. Apoi ședințele comisiilor interortodoxe numite pentru dialogul cu Bisericile Veche-Catolică și Anglicană sînt încă probe clare pentru unitatea Bisericii Ortodoxe Autocefale, pentru legăturile de dragoste și de pace creștină care le unește strîns într-o Biserică una, sfîntă, sobornicească și apostolică.

Problema tratată de Prof. Zanevski, și expusă sumar în rîndurile de mai sus, se află azi în centrul discuțiilor interconfesionale și de aceea e foarte util ca ea să formeze tema a cît mai multor studii semnate de teologi ortodocși.

Prof. Zanevski a elaborat un studiu util. — (Diac. Prof. O. Bucevski).

Quintilian, *Arta oratorică, traducere, studiu introductiv, tabel cronologic, note, indici de Maria Hetco, vol. I—II—III, Biblioteca pentru toți, București, 1974.*

Traducerea integrală a marelui tratat de retorică al lui Quintilian constituie un eveniment cultural de o deosebită însemnătate atît pentru valoarea intrinsecă a operei, de un «extraordinar interes documentar», cît și pentru utilitatea imediată pentru orice vorbitor în public. Juristul, pictorul, artistul dramatic, criticul literar, predicatorul, intelectualul de orice specialitate găsesc în această vastă enciclopedie, într-o formă concisă și critică, însăși esența culturii antice, greacă și latină, care, arată Quintilian, avea o foarte înaltă conștiință despre valorile cuvîntului. În sensul acesta este uimitor cît de «modern» se prezintă acest tratat așa de reprezentativ pentru cultura antică.

Traducerea se integrează în ofensiva susținută de clasicismul nostru pentru cunoașterea lumii antice.

Ne limităm aici să subliniem numai cîteva din analizele și îndrumările lui Quintilian, care pot fi de un real folos predicatorilor.

M. Fabius Quintilian (36—96) este ultimul și cel mai de seamă reprezentant al școlii romane de retorică, profund cunoscător al cuvîntătorilor din trecutul Greciei și Romei și totodată uimitor de versat în cele două literaturi, din perioada arhaică pînă la venirea la domnie a dinastiei Flaviilor.

Tratatul, are XII cărți. Prima se ocupă de felul în care trebuie predate cele dinții noțiuni; II, despre învățarea acasă sau la școală; III, despre aptitudinile copiilor; IV—VII, despre stil, gramatică, părțile cuvîntării; VIII—X, calitățile vorbirii; XI, vorbirea adecvată, memoria, pronunțarea discursului; XII, despre calitățile morale ale oratorului, personalitate, caracterul său moral, despre genurile elocinței.

După Quintilian, însușirea de căpetenie a oratorului este moralitatea: «Oratorul conceput de noi este acela pe care M. Cato îl definește «un om corect, priceput în arta vorbirii» (vir bonus dicendi peritus), dar mai ales «om corect», calitate enunțată de Cato în locul întii și care, prin însăși firea lucrurilor, e mai importantă și mai mare. Căci dacă frumosul talent al oratoriei ar ajunge la dispoziția răutății, nimic nu ar fi mai primejdios pentru interesele publice și private decît elocința; și eu însumi, care m-am silit să contribuî cu ceva la formarea oratorului, aș aduce cel mai rău serviciu omenirii dacă aș da aceste arme unui lîlhar, nu unui ostaș. De ce vorbesc despre mine? Natura însăși, prin faptul că a favorizat în mod deosebit pe om și s-a separat de celelalte viețuitoare, nu ar fi mamă bună, ci mășteră, dacă a inventat arta oratoriei ca să fie asociată crimelor, adversară nevinovăției, dușmană adevărului. Căci ar fi fost mai bine să ne naștem muți și să fim lipsiți de orice rațiune decît să întoarcem aceste daruri ale providenței spre distrugere reciprocă» (XII, 1, 1—2) ... «Căci prefăcătorii se trădează, oricît s-ar păzi. Și, oricît de mare l-ar fi cuiva ușurința de a vorbi, se clatină și se împiedică, ori de cîte ori vorbele îi sînt în dezacord cu gîndirea. Or, omul rău, în mod necesar vorbește altceva decît ce cugetă. Pe oamenii buni însă niciodată nu-i va părăsi vorbirea cuvințioasă și oricînd le vor veni în minte cele mai bune idei (căci ei sînt și înțelepți). Stilul lor, chiar de nu ar fi captivant, e totuși în mod firesc destul de împodobit, căci orice cuvînt cinstit e și elocvent» (XII, 1, 28—29).

Vrînd să reținem concepția lui Quintilian despre orator, exprimată într-o definiție, într-o propoziție, pe nesimțite am transcris o pagină, care ne înfățișează portretul moral al oratorului și care este totodată un mic eșantion al felului de a scrie al acestui consumat artist al stilului clasic.

Elocința este o artă, dar ea este și o virtute; orașorul să posede o cultură enciclopedică, dar în același timp să-și impună și o severă disciplină morală. Pentru aceasta el trebuie să muncească; pe lîngă însușirile naturale el trebuie să studieze temeinic pe marii oratori, pe scriitorii mari, pe poeți și pe filozofi și chiar și artele și pe artiști. Numai astfel pregătit el poate să răspundă la întreita sarcină care îi revine: «să învețe, să miște, să placă» (ut doceat, ut moveat, ut delectat). Talentul este absolut necesar, căci fără această înzestrare naturală, toate preceptele și orice învățătură sînt neputincioase.

O cuvîntare, un discurs judiciar, de pildă, are cinci părți: exordiu, narațiunea, dovedirea, respingerea și perorația, pe care Quintilian le analizează îndelung.

Deosebit de interesante sînt indicațiile date de el cu privire la claritate (VIII, 3, 62—63), ordine (VII, 10, 9—11) și plan: «De fapt planul nu se rezumă la ordonarea diferitelor părți. Căci, chiar în fiecare parte, o anumită idee este prima, alta a doua sau a treia. Și trebuie să ne străduim nu numai ca fiecare să fie pusă la locul cuvenit, dar să se lege și să se închege între ele în așa fel încît: să nu se vadă încheietura; să devină un corp, nu membre» (VII, 10, 16—17). De asemenea tot atît de interesante sînt și îndrumările pedagogice date începătorilor în arta oratorică (VIII, Prefața, 3—33). Pentru acești tineri oratori se recomandă stăruitor să-și scrie și să-și învețe cuvîntarea (X și cf. X, 1, 3—9).

«Oratorul creștin», de bună seamă, are alte obiective (cf. A. D. Sertillanges), dar tehnica retorică propriu-zisă este și astăzi aceeași ca pe vremea lui Quintilian.

Încît tratatul lui Quintilian se recomandă seminaristilor din ultimele clase, studenților în teologie, preoților și predicatorilor dacă nu ca îndreptar, cu trimiteri la modele de imitat, în schimb ca material de studiu și de meditație.

Traducerea, adevărată transpunere în dialect modern, izbutește să prezinte opera lui Quintilian ca un îndreptar contemporan. Paginile lui Quintilian exprimă parcă aprecierile unui înțelept antic care tâlmăcește, pentru uzul nostru, semnificația estetică a graiului celor vechi.

Publicînd și această operă «Biblioteca pentru toți» face însă un act de mare prestigiu cultural și de popularizare culturală. — (Pr. Prof. *Sebastian Chilea*).

Prof. Ion B. Mureșianu, Colecția de artă religioasă veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului — Editura Mitropoliei Banatului. Timișoara 1973.

Din îndemnul și cu ajutorul I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului s-a tipărit, în timpul din urmă, această prea interesantă colecție de artă bisericească veche, ce este adăpostită chiar în incinta Sfintei Mitropolii. Cartea începe printr-o «Prefață» scrisă de însuși titularul Mitropoliei I. P. S. Nicolae, prin care se arată importanța și specificul acestei provincii românești, bine delimitată geografic și istoric, care și-a adus, din vremi îndepărtate, aportul la cultura și civilizația românească. La aceasta, Biserica ortodoxă bănățeană nu putea să lipsească. Pentru a dovedi acest lucru, se fac eforturi susținute de reprezentanții Bisericii ortodoxe bănățene. Din seria acestora din urmă, face parte și strădania Pr. I. B. Mureșianu, adică, de a înfățișa specificul credincioșilor ortodocși bănățeni, manifestat prin opere cu caracter bisericesc: icoane, epitafe, broderii, steaguri bisericești, plesse de iconostas, cruci de iconostas, cruci de lemn, cruci de metal, tablouri și stampe, manuscrise și tipărituri.

Toate aceste înfățișări artistice sînt încadrate într-un cuvînt lămuritor al Pr. Mureșianu. Din acestea aflăm cum, interesul pentru arta religioasă veche din Banat s-a manifestat încă din anul 1887, de către fosta Episcopie din Caransebeș. Adunarea și conservarea exponatelor s-a realizat acolo, în anul 1921. Colecția Arhiepiscopiei Timișoarei, care ni se înfățișează în această carte a luat ființă numai în 1962, și conține astăzi aproape 1000 de piese. În majoritate, aceste opere provin din bisericile ortodoxe bănățene și datează din secolele XIV, XVII, XVIII și XIX. Autorul înfățișează fenomenul cultural și artistic în cadrul istoriei bănățene, de care se leagă organic, și căreia îi datorește anumite particularități: Se fixează apol diferitele etape din existența creștinismului, în acea parte de țară, și care începe încă din îndepărtatul secol al IV-lea. Probă este capacul cu cruce descoperit în castrul roman de la Tibiscum, de lângă Caransebeș. Iar Bizanțul întemeiază în acele părți, în 1019, o episcopie care împreună cu cea fondată la Cenad (Morisena) spre sfîrșitul secolului al IX-lea, și neapărat cu mănăstirile adiacente acestora, ca și cele de mai tîrziu, ca Partoș, Vărădia; Mrăcunea, mărturisesc în chip nelindoios existența unei puternice credințe ortodoxe în acea parte de țară, a Banatului. Influența bizantină se manifestă aici, intens, pînă în secolul al XIII-lea. Pictura bisericească bănățeană va lua și păstra exemplul suflului creștin bizantin, la care se va adăuga contribuția

arhistrăveche a spiritului popular bănăţean. Este un fapt cu caracter general uman. După slăbirea influenţei bizantine, Banatul ajunge sub coroana maghiară. Voievozii şi banii bănăţeni ridică biserici, cum o făcuseră totdeauna, şi încă în aşa măsură că Papa Inocenţiu al III-lea şi Grigore al IX-lea cer măsuri de apărare a Romano-Catolicismului, contra lor. Sinodul de la Buda din anul 1279 opreşte pe Români să mai ridice biserici de zid. Măsuri de asuprire se iau în numele lui Hristos. Dar Banatul îşi schimbă stăpînirea prin aceea că, din 1552, pînă la 1716, el ajunge sub dominaţia turcilor, care nu persecută Biserica ortodoxă, cu gîndul evident, de a o depărta de Apus. În împrejurările aşa de vitrege bănăţenii şi-au păstrat totuşi credinţa străbună şi arta ce-i aparţinea. «Această artă pe care stările sociale politice similare ne îndreptăţesc să o considerăm ca obîrşia apropiată celei din regiunea Haşegului sub stăpînirea turcească îşi conturează mai deplin caracteristicile cu pronunţată amprentă populară», spune autorul.

Culorile utilizate sînt aceleaşi pe care autorii lucrărilor de artă le găseau la îndemînă, în cusăturile şi ţesăturile lor, în care naţia română din Banat excelează din totdeauna.

Deşi zugravii locali puteau fi influenţaţi de alţi meşteri care veneau din ţinuturile ortodoxe, totuşi ei şi-au păstrat specificul, fiind în acelaşi timp capabili de asimilări şi sinteze. Frescele şi icoanele de înaltă factură bizantină de la Lipova, ca şi cele de la Mînăstirile Semic şi Partoşi, mărturie ale vechii arte româneşti din Banat, sînt dovada legăturilor neîntrerupte cu ţările româneşti şi pe această cale. Viaţa social-politică din anumite momente se reflectă în sufletul artiştilor zugravi, care la rîndul lor o transpun în opera lor.

În «Osîndirea Mîntuitorului», sau în «Judecata de apoi», se pot vedea în cîmpul icoanelor personajii în uniforma ostaşilor turci, sau în costumul de epocă al altor asupritori.

Zugravii bisericeşti bănăţeni fac apoi loc chemărilor vremii, pe care le fac tot mai auzite, crainicii unor vremi ce aveau să vină, începînd cu preotul Ţichindeal, Constantin Diaconovici Loga, şi alţii alţii.

Aşadar, de acum se manifestă o iconografie care îşi păstrează tradiţia dar activează şi în timp. Şcolile de zugravi de la Mînăstirea Săraca, de la Semic, Sredişte, dovedesc că respectînd tradiţia ele sînt capabile a răspunde şi altui gust, acela al realismului «ce tulbură echilibrul şi unitatea care caracterizează iconografia pînă la jumătatea secolului al XVIII».

În a doua parte a secolului al XVIII-lea, se impune Barocul austriac, în arhitectura şi pictura bisericească din Banat. Se merge spre pictura laică, apropierea de realitate, de o lume nouă, în gîndire. Se pictează pe pereţii de lemn ai bisericilor din Zolt şi Povergina portrete de ţărani mai darnici, îmbrăcaţi în pitoreşti costume ţărăneşti. Tehnica «tempera» în care s-a zugrăvit pînă la anul 1800 este înlocuită cu pictura în ulei. La începutul secolului al XVIII-lea apare şi un fenomen semnificativ, acela, al textelor şi inscripţiilor pe icoane în limba română, în locul celei slave. Însăşi serviciul religios foloseşte limba poporului, în locul limbii slave.

Dar dorinţa de împodobire a lăcaşurilor sfinte aduc şi o scădere, adică aceea de a se înmulţi elementele neînstrate pentru pictură. Decadenţa aceasta făcea ca Episcopia Timişoarei să ia, în 1841, măsuri pentru revenirea la tradiţie, după ce la Verşet se întemeiază, la 1780, o şcoală pentru zugravi, pusă sub supravegherea Episcopului şi unde mergeau mulţi români. Bănăţenii s-au adresat apoi marilor şcoli de pictură din Italia şi Germania, pregătindu-se astfel, o şcoală de pictură locală de înaltă ţinută, lăsînd în cîteva biserici din Banat dovada talentului şi pregătirii lor.

Din acest complex de împrejurări s-a dezvoltat arta religioasă pe care Pr. Mureşianu se dovedeşte că o cunoaşte destul de bine. După cuvîntul lămuritor din care am spusic cele de mai sus, autorul ne dă reproducerea a 25 de piese în color, şi 126 alb negru, toate într-o factură foarte reuşită.

Autorul prezintă şi scurte informaţiuni asupra meşterilor zugravi şi pictori ai acestui tezaur liturgic bănăţean. E o muncă de migală ce merită toată lauda. Şi tot aşa de meritorie este de asemenea şi lista pieselor din colecţie aşezată pe teme. Acestea se ridică la numărul respectabil de 415 bucăţi. Nu uităm de a aminti că, printre obiectele de metal se află şi un potir de argint aurit, donat de aleasa Doamnă Elena Cuza.

Multe alte amănunte ni se dau în această bună carte, dar vom termina menționind bogata colecție de manuscrise începind cu Evanghelia din secolul al XIII-lea (?) și terminind cu diploma de confirmare a alegerii Episcopului Ioan Popasu al Caransebeșului, din anul 1865. Ele așteaptă să fie cercetate cu competența cuvenită.

În sfârșit, un capitol tot așa de important, dacă nu și mai mare, îl constituie lista cărților de cult apărute în limba română în tipografiile românești în secolul XVII și XVIII, care au împinzit bisericile ortodoxe Bănățene, începind cu Pravila de la Govora (1640) și Cazania lui Varlaam de la Iași (1643) și terminind cu Ceaslovul din Iași din anul 1797.

În total sînt 130 de titluri în zeci și zeci de exemplare.

Semnalăm spre edificare: Penticostarion de Rîmnic (1743) se află în 43 de exemplare, Evanghelia de Rîmnic (1746) în 51 de exemplare, Cazania de Rîmnic (1748) în 47 de exemplare, și multe altele.

Concluzia care se impune este evidentă: unitatea sufletească românească trece de mult peste frontierele vitrege.

Cartea pe care ne-a dat-o Mitropolia Banatului, prin ostenelele Părintelui I. B. Mureșianu este o prețioasă contribuție, la cunoașterea sufletului credincioșilor ortodocși din Banat.

Este în același timp și o pagină aleasă din istoria Bisericii Ortodoxe Române bănățene, mai puțin cunoscută. Este în același timp și un exemplu demn de urmat.

— (Prof. T. G. Bulat).

Gala Galaction, Jurnal, vol. I. Ediție îngrijită de Maria Galaction Țuculescu și Teodor Vârgolici, prefață și note de T. Vîrgolici. București, Edit. Minerva, 1973, 719 p.

Fiica scriitorului și unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei acestuia pun la îndemîna marelui public *Jurnalul* lui Gala Galaction, despre a cărui existență se știa mai mult în cercurile Muzeului literaturii române.

După cum a impus masivitatea textului, volumul este întovărășit de o bogată prefață. Prevenindu-ne că deosebirea între jurnalele intime și memoriile (sau alte specii ale literaturii subiective) trebuie reținută din capul locului, T. Vârgolici întreprinde o adevărată analiză a genului. Astfel, cele dintîi au un conținut propriu, ca urmare a concepției de viață exprimate prin mijloacele artistice corespunzătoare sensibilității nedisciplinate a scriitorului. De aceea se poate afirma că *Jurnalul*, așa cum ni l-a transmis Gala Galaction, reflectă antagonismele personalității sale creatoare; prin aprecierile unor fapte trăite nemijlocit, el constituie o adevărată spovedanie ascultată de către un duhovnic imaginar.

În aria literaturii universale, acest gen de confesiune și meditație a avut exemple lui celebre. De la Frații Goncourt îl preia și Gala Galaction, care peste puțin timp se debarasează de modelul adoptat și urmează alte coordonate.

În ceea ce privește cuprinsul volumului pe care îl recenzăm, el este alcătuit în prima jumătate de corespondența cu sora Zoe, după care urmează alta cu doamna Sacara; abia în a treia parte își recapătă o fizionomie mai precisă, consemnînd gînduri, fapte și aprecieri în legătură cu viața curentă. Despre cele patru caiete reunite în volumul de față, Gala Galaction precizează el însuși: «În cel dintîi sînt neofitul dublu, care călătorește în infinit; în al doilea sînt studentul teolog, care se încheie în celula lui dogmatică; în volumul al treilea sînt tînărul căsătorit, care începe să înțeleagă că jertfa cerută (lui) de Mîntuitorul este alta decît cea presupusă în anul 1899».

Meditațiile autorului, transcrise în caietul al patrulea, devin tot mai la obiect odată cu preocupările doctoratului în teologie și cu peregrinările printre oameni și locuri nu totdeauna plăcute defensorului ecleziastic.

Fundalul scrisorilor adunate în prima parte a volumului îl constituie structura socială și culturală a societății românești de la sfîrșitul veacului trecut. Din punct de vedere spiritual, consemnează memorialistul, credința în progresul omenirii se con-

ciliază cu ideea unui Dumnezeu conceput ca «Inteligență-Ordine-Bunătațe». Și întreaga structură stă sub influența unui determinism, care îți sare numaidecît în ochi (textul păstrează chiar cuvîntul *fatal*, repetat de cîteva ori în cuprinsul unei singure pagini). Pe planul sensibilității, convingerea aceasta nu se putea reflecta în sufletul unui artist decît cu rezonanțe estetice: optimismul, căutarea liniștei și a lecturilor romantice, satisfacții muzicale și parfumurile.

În toate aceste manifestări se fac evidente influențele filozofiei și sociologiei timpului, dintre care nu trebuie să uităm pe Herbert Spencer. Gala Galaction chiar amintește de cursurile lui Titu Maiorescu pe care el le audia cu febra căutărilor tineretii. Alteori, renumitul critic este cenzurat pentru faptul că nu are credință religioasă sau măcar nu o afirmă în genul și cu patosul neofitului nostru. Se știe de asemenea că Nicolae Petrașcu îl solicitase pe scriitor să prezinte, în coloanele revistei «Literatură și artă română», rezumate ale cursurilor lui T. Maiorescu.

Pe bună dreptate, așadar, prefactorul asociază la această perioadă generală de criză suferența a scriitorului adevizunea sa la curentul simbolist.

O mărturie a prefacerilor lăuntrice ale adolescentului licean o găsim în idila, consumată multă vreme pe plan spiritual, între scriitor și sora Zoe, printr-un torrent de epistole. Este o perioadă de dialog între inimi despărțite de veșnicia trimestrelor și o situație de confruntare morală, cu vădită schimbare a drumului vieții, pentru înălțarea cu inițiativa.

Omeneste și creștinește, sentimentul iubirii curate dintre cei doi tineri, dezvoltat de-a lungul altor ani și cu atîta dantelărie de puritate și introspecție, trebuia să fie urmat de actul căsătoriei fericite. Pînă atunci, pana măiastră a scriitorului va mai îngrămădi în volum considerații de lectură teologică, fizionomia unor personalități, comentarii asupra marilor scriitori contemporani sau impresii de pe la mănăstirile din Moldova, completate ulterior cu reveriile defensorului eclesiac. Cronologic, *Jurnalul* publicat se încheie cu data de 12 iulie 1912. În afară de gîndurile asupra inutilității vieții pe care preotul artist le-a încercat în anii concedierilor din serviciu sau de amărăciunile trăite în preajma a patru copii crescuți cu lipsuri, te mai întîmpini un sentiment în aceste pagini. Cititorul acceptă sfîrșitul volumului cu regretul de a nu fi întîlnit în el mai multe descrieri de oameni și de locuri, străbătute cîndva de trîmful Casei Bisericii.

Păreră de rău semnalată aici este însă compensată într-un fel mai înainte, datorită cîtorva descrieri ale slujbei religioase din cîteva biserici bucureștene (Domnița Bălașa, Radu Vodă, Krețulescu, Sfîntul Spiridon), ca și prezentării castelului Iulia Hașdeu de la Cîmpina.

Importanța artistică a *Jurnalului* constă, prin urmare, în paginile lui însuși, ca și în notațiile făcute asupra stilului și a conținutului de idei al operelor unor scriitori români și străini frecvențați. Opera în discuție aici are apoi o importanță filologică. Ea va putea interesa cîndva pe cercetătorii preocupați de evoluția limbii noastre literare, deși forme ca: *cestiune*, *evangelie*, *limbagiu* (în privința numelui Iisus se ajunge totuși la această grafie corectă), și-au dovedit de pe acum caducitatea.

Cum este de așteptat, însemnările zilnice ale traducătorului *Bibliei* au o valoare documentară în primul rînd pentru originea unor scrieri ale sale. Pe urmă instituțiile, formele de viață populară, evenimentele și oamenii cu care a venit în contact au lăsat impresii adînci în inima scriitorului. O mențiune specială se cuvine, din acest punct de vedere, pentru Facultățile de teologie din București și din Nordul țării, pentru revoluția din 1907 sau pentru frămîntările din timpul Mitropolitului-primat Atanasie Mironescu.

Cîteva mari personalități ale culturii noastre, ca N. Iorga, M. Sadoveanu sau T. Arghezi, au stat cîndva sub observația sau în apropierea autorului *Roxanei*, care le-a creionat fizionomia și le-a rînduit-o în paginile sale.

Dintre ierarhii Bisericii Ortodoxe Române sînt descriși în cuprinsul acestor însemnări zilnice: Atanasie Mironescu în contrast cu Gherasim Safirin, Iosif Gheorghian și nelipsitul său consilier: Ion Cornoiu, Partenie Clincani, prieten cu profesorul Dragomir Demetrescu (față de care scriitorul se arată obsedat în antipatia sa încă din timpul cînd îi era student), Vladimir de Repta, Gherasim al Argeșului.

Cu odiseea sa intelectuală de care memorialistul face atîta caz, și cu prilejul doctoratului, Gala Galaction nu putea evita întîlnirea cu alți universitari ai epocii. De aceea paginile încredințate cîndva viitorului se referă și la următorii dascăli de

teologie: C. Chiricescu, I. Mihălcescu, N. Dobrescu, Arhim. Iuliu Scriban, Eusebiu Popovici, Emilian Voiuțchi, Theodor și Vașile Tarnavski, V. Găină.

Nu mai zăbovim asupra altui aspect documentar al *Jurnalului*, care permite viitorului cercetător să identifice în el peste zece proiecte literare, filozofice, teologice și chiar pedagogice. Cu excepția paginilor închinat lui Hașdeu sau Simfrozol, autorului nu i-a fost dat să realizeze nici unul. A avut însă răgazul să-și revadă lucrarea de față în mai multe rînduri, la distanțe de timp diferite, și să-și precizeze atitudinea față de oamenii și de viața prin care a trecut. În general, aceste adnotări centrează opera și nuanțează subiectivismul tăăruului de odinioară, pornit uneori să-și catalogheze pe loc impresiile.

Cît privește Gala Galaction-preotul, cititorul poate identifica la cercul său o evoluție religioasă către o atitudine protestatară. Dar tot atît de evidentă este și cealaltă realitate: scriitorul intră în cler pentru a dăruii epocii sale versiunea românească a *Bibliei*.

Cele patru caiete de însemnări publicate ne permit să întrevădem și o definire mai clară a umanismului, atît de caracteristic scrisului și gîndurilor fostului dascăl de exegeză biblică.

Pe lîngă înțelegerea dramelor umane de la încrucișarea veacurilor din urmă, înfățișate cu pana nuvelistului liric recunoscut, preocuparea de autoperfecționare a autorului («orice mare eveniment sufletesc — pentru mine — are rezultate de îmbunătățire morală și de înțelepciune») răsplătește din plin căutările lectorului. Pentru plămuitorul *Roxanei*, chiar după ani și ani de zile, iubita este «domnia ta», ca și pentru cavalerul Lancelot. Un temperament meridional, ca Gala Galaction, ne învață totuși că simțămîntul dragostei nu se cuvine să fie lipsit de parfumul și de lumina idealității.

Toate aceste valori etice ale prozatorului au fost pe larg evidențiate de către T. Vărgolici într-un substanțial studiu introductiv. Dincolo de cîteva elemente rebarbative de lexic: *monahie* (pentru *monahism*), *laicitate* etc., întrebuițate aici, ne-am permite să observăm următoarele greșeli strecurate în text, datorită unei citiri eronate: *slima* (pentru *schima*), *Miloș* (pentru *Milaș*). Cît privește inițialele Episcopului Gherasim al Argeșului transcrise la indice, acestea nu reprezintă numele personajului, ci indicațiile treptei sale ierarhice.

La sfîrșitul acestui *Jurnal*, cititorii îngrijorați mai înainte de proporțiile volumului, respiră cu satisfacție. Ei privesc cu dragoste la chipul lui Gala Galaction despre a cărui «petrecere» și investigație psihologică au aflat lumini noi; totodată, cititorii își îndreaptă gîndul cu recunoștință către toți ostenitorii Editurii Minerva, care au pus la îndemîna publicului larg atîta bogăție de introspecție și de gîngășie.

— (Pr. Gheorghe I. Drăgulin).

